

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Οργάνωση, Λειτουργία, Ανάπτυξη & Διοίκηση Λιμένων»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

**ΤΟ BRANDE NAME ΤΟΥ ΛΑΥΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ**

**LAVRIO'S BRANDE NAME AND THE TOURISTIC DEVELOPMENT
OF THE PORT**

Μαρία Παντελαίων(Α.Μ.: ΔΛΜ-20-013)

Επιβλέπων καθηγητής: Κωνσταντίνος Μωραΐτης

Αθήνα

Μάιος 2023

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Μαρία Παντελαίων του Λουκά με αριθμό μητρώου ΔΛΜ-20-013 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Οργάνωση, Λειτουργία, Ανάπτυξη & Διοίκηση Λιμένων του Τμήματος του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών & Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

(Υπογραφή)

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

1. Κωνσταντίνος Μωραΐτης

2. Θεοδώρα Γιαντσή

3. Νικόλαος Τσότσολας

Αφιέρωση

Αφιερώνω την διπλωματική μου εργασία στο σύζυγό μου Χάρη και στους γιους μου Δημήτρη και Λουκά, εκφράζοντάς τους με αυτό τον τρόπο την αγάπη μου και επιθυμώντας η εργασία αυτή να καταστεί για τα παιδιά μου πρότυπο επίπονης προσπάθειας για την δια βίου εκπαίδευση και την εκπλήρωση των στόχων τους.

Συντομογραφίες

Τ.Π.Π.Λ.: Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου

Κ.Π.Ε: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Γ.Ε.Μ.Λ.: Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου

ΕΜΜΕΛ: Ελληνική μεταλλευτική – μεταλλουργική εταιρεία Λαυρίου

ΕΜ.Π.: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

ΑΕ: Ανώνυμη Εταιρεία

ΑΚΕΛ: Ανώνυμος Κεραμική Εταιρεία Λαυρίου

ΒΒΕΜ: Βιοτεχνικό Βιομηχανικό Εκπαιδευτικό Μουσείο

ΔΕΗ: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

ΕΒΟ: Ελληνική Βιομηχανία Όπλων

ΠΥΡ.ΚΑΛ: Πυριτιδοποιείο και Καλυκοποιείο

Ε.Α.Σ: Συγχώνευση ΕΒΟ και ΠΥΡΚΑΛ σε Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα

ΝΑΟΛ: Ναυτικός Αθλητικός Όμιλος Λαυρεωτικής

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κύριο Μωραΐτη Κωνσταντίνο, ομότιμο καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, για την έμπνευση επιλογής αυτού του θέματος και την οργάνωση της βασικής δομής της εργασίας.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω από καρδιάς την οικογένειά μου, που έδειξε μεγάλη κατανόηση όλο αυτό το διάστημα και με υποστήριξε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, καθώς και όλους τους καθηγητές του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Οργάνωση, Λειτουργία, Ανάπτυξη και Διοίκηση Λιμένων» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, για τις πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τις μεθόδους σύγχρονης, επιστημονικής ερευνητικής εργασίας.

Πίνακας Περιεχομένων

Πνευματικά Δικαιώματα	1
Αφιέρωση	2
Συντομογραφίες	3
Ευχαριστίες	4
Πίνακας Περιεχομένων	5
Πίνακας Εικόνων	9
Περίληψη	12
Λέξεις Κλειδιά	13
Abstract	14
Keywords.....	14
Εισαγωγή – Το Brand name του Λαυρίου	15
i. Η Λαύρα - Πέρασμα	15
ii. Οι Ασπάλαθοι - Ιστορία	16
iii. Τόπος Παλίμψηστων Αναφορών	16
Κεφάλαιο 1 ^ο Πρόθεση και Μεθοδολογία Έρευνας.....	17
1.1 Αντικείμενο Έρευνας	17
1.2 Σκοπιμότητα Έρευνας	17
1.3 Μεθοδολογία – Δομή Έρευνας	17
1.4 Συμπεράσματα Μεθοδολογίας	18
Κεφάλαιο 2 ^ο Οι στρατηγικές ανάπτυξης τόπου	19
2.1 Μπορεί ένας τόπος να είναι επωνυμία;	19
2.2 Μάρκετινγκ τόπου	20
2.3 Στρατηγικό Μάρκετινγκ τόπου.....	21
2.4 Από το Μάρκετινγκ του τόπου σε Επωνυμία τόπου	21
2.5 Ένα όνομα τόπου είναι επωνυμία;.....	22
2.6 Είναι η σημαία λογότυπο;	26
2.7 Τι είναι το Branding τόπου;	27
2.8 Διάκριση Place Marketing και Place Branding	29
2.9 Είναι το branding τόπου απλώς εταιρική ταυτότητα για τόπους;	30
2.10 Γιατί είναι το Place Branding μια Χίμαιρα;	32
Κεφάλαιο 3 ^ο Τοπιακό ενδιαφέρον και Ιστορική ιδιαιτερότητα Λαυρίου.....	36
3.1 Τι αποκαλούμε τοπίο;.....	36
3.2 Πολλαπλές οπτικές του μεταλλευτικού τοπίου της Λαυρεωτικής μέσω ιστορικών αναφορών	36
3.3 Το παλίμψηστο πολιτιστικό τοπίο της Λαυρεωτικής	38

3.4 Το Γεωλογικό τοπίο και ο ορυκτός πλούτος της Λαυρεωτικής	39
3.4.1 Το Χάος.....	41
3.5 Το Αρχαιολογικό Τοπίο.....	42
3.5.1 Το Σπήλαιο του Κίτσου Παλαιολιθικής περιόδου.....	42
3.5.2 Ο αρχαίος οικισμός του Θορικού Νεολιθικής εποχής	43
3.5.3 Σπηλαιόμορφο ορυχείο Πρωτοελλαδικής εποχής / Στοά 3.....	45
3.5.4 Ίχνη εκμετάλλευσης μετάλλων την εποχή του Χαλκού.....	46
3.5.5 Η αρχαία αίθουσα του Θορικού Γεωμετρικής εποχής	46
3.5.6 Ιστορικές αναφορές και Αρχαιολογικά ευρήματα Αρχαϊκής και Κλασσικής Περίόδου.....	47
3.5.6.i Τα αρχαία Πλυντήρια	49
3.5.6.ii Το αρχαίο Θέατρο του Θορικού.....	51
3.5.6.iii Ο Ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο	52
3.5.7 Παρακμή Μεταλλευτικής Δραστηριότητας κατά τα Ελληνιστικά χρόνια	55
3.6 Το ιστορικό τοπίο: Αναβίωση Μεταλλουργίας στα Νεότερα χρόνια.....	55
3.7 Το Φυσικό Τοπίο	59
3.7.1 Ο Εθνικός Δρυμός του Σουνίου.....	59
3.7.2 Οι Ασπάλαθοι.....	62
3.7.3 Το Φοινικόδασος	63
3.7.4 Παράκτια ζώνη – Παραλίες Λαυρεωτικής.....	64
3.7.5 Το Κλίμα της Λαυρεωτικής.....	74
3.7.6 Στοιχεία Φυσικού Περιβάλλοντος της Λαυρεωτικής.....	74
3.8 Το Τοπίο στην Εκπαίδευση	74
3.8.1 Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου	75
3.8.2 Το Βιοτεχνικό Βιομηχανικό Εκπαιδευτικό Μουσείο/BBEM.....	76
3.8.3 Ο Δίανθος Φορέας Εθελοντισμού.....	78
3.9 Το Παλίμψηστο Τοπίο ως Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Κεφάλαιο	79
3.10 Συμπέρασμα	81
Κεφάλαιο 4 ^ο Μνημεία Βυζαντινής περιόδου και Νεοκλασικά κτίρια.....	82
4.1 Ιεροί ναοί – Θρησκευτικός Τουρισμός	82
4.1.1 Ορθόδοξοι Ναοί	82
4.1.1.i Ο Ναός του Αγίου Ανδρέα	82
4.1.1.ii Ο Ναός της Αγίας Παρασκευής	83
4.1.1.iii Ο Ναός της Ευαγγελίστριας	84
4.1.1.iv Ο Ναός του Αγίου Νεκταρίου.....	85
4.1.1.v Ξωκλήσια	87

4.1.2 Καθολικός Ναός Αγίας Βαρβάρας	88
4.2 Νεοκλασικά κτίρια	88
4.2.1 Το Παλιό Δημαρχείο.....	89
4.2.2 Το Σύγχρονο Δημαρχείο Λαυρεωτικής.....	90
4.2.3 Το Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου	90
4.2.4 Το Κτίριο της Ευτέρπης	91
4.2.5 Το Ξενοδοχείο Ευρώπη	92
4.2.6 Η Οικία Σερπιέρι εντός ΤΗΠΑ	93
4.2.7 Πρώτο Δημοτικό Σχολείο Λαυρίου.....	94
4.2.8 Νεοκλασικές Οικίες.....	95
4.3 Αγάλματα	95
4.3.1 Άγαλμα Σερπιέρι.....	96
4.3.2 Άγαλμα Μάνας Μακρονησιώτη	97
4.3.3 Άγαλμα Μεταλλωρύχων	98
Κεφάλαιο 5 ^ο Μνημεία Νεότερων χρόνων – Βιομηχανική Αρχιτεκτονική Λαυρίου	100
5.1 Μακρόνησος.....	100
5.2 Ψαραγορά	102
5.3 Μουσεία.....	103
5.3.1 Αρχαιολογικό Μουσείο	103
5.3.2 Ορυκτολογικό Μουσείο	104
5.4 Κτίρια ως Μνημεία Βιομηχανικής Αρχιτεκτονικής.....	105
5.4.1 Τεχνολογικό Πολιτισμικό Πάρκο Λαυρίου / ΤΗΠΑ	106
5.4.1.i Προσπάθεια ένταξης Λαυρεωτικής στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων και Μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO.....	107
5.4.1.ii Φιλοξενούμενες Εταιρείες στο ΤΗΠΑ.....	109
5.4.2 Ερείπια Μεγάλου Ατμήλατου Μεταλλοπλυσίου της Ελληνικής Εταιρείας - Η ΑΚΕΛ	110
5.4.3 Γαλλική Σκάλα	112
5.4.4 Μηχανουργείο Ελληνικής Μεταλλευτικής Εταιρείας / ΕΜΕΛ.....	113
5.4.4.i Ρολόι	113
5.4.4.ii Χημείο / ΟΛΛ	114
5.4.5 Κτίρια Αττικού Σιδηροδρόμου	115
5.4.6 Καμινάδες ΕΜΕΛ.....	116
5.4.7 Κλωστήρια ΔΕΔΕ.....	117
5.4.8 Αιγαίον Α.Ε. / Καρέλλας	117
5.4.9 Ιζόλα.....	118

5.4.10 Το εργοστάσιο της "Αμερικανικής" εταιρείας.....	119
5.4.11 Βιομηχανικές / Εργατικές Συνοικίες.....	120
5.4.12 Σύγχρονη Βιομηχανική Ζώνη.....	121
Κεφάλαιο 6° Γευσιγνωσία.....	122
6.1 Ντόπια Προϊόντα.....	122
6.2 Ταβέρνες – Εστιατόρια – Μεζεδοπωλεία.....	123
6.3 Παραδοσιακά Καφενεία – Καφετέριες – Μπαρ.....	124
Κεφάλαιο 7° Το Λιμάνι της Λαυρεωτικής.....	126
7.1 Πολεμικό και Εμπορικό Ναυτικό Κλασσικής Εποχής.....	127
7.2 Το Λιμάνι του Λαυρίου κατά τον 19° αιώνα.....	128
7.3 Το Λιμάνι του Λαυρίου Σήμερα.....	129
7.3.1 Η Εταιρεία ΟΛΛ Α.Ε.....	129
7.3.2 Συγκριτικά Πλεονεκτήματα Λιμένα Λαυρίου.....	130
7.3.3 Επιχειρηματικός Σχεδιασμός ΟΛΛ Α.Ε.....	130
7.3.4 Υφιστάμενες Υποδομές Ευρύτερης περιοχής Λιμένος Λαυρίου.....	132
7.3.4.i Συγκοινωνιακή Άποψη.....	132
7.3.4.ii Καταλύματα.....	133
7.3.4.iii Χώροι Άθλησης.....	134
7.3.5 Τομέας Ακτοπλοΐας.....	137
7.3.6 Εμπορικός Τομέας ΟΛΛ Α.Ε.....	138
7.3.6.i Υπηρεσίες Σ.ΕΜΠΟ ΚΑΙ RO/RO ΟΛΛ Α.Ε.....	138
7.3.7 Τομέας Αλιείας.....	141
7.3.8 Παραλαβή- Διαχείριση Αποβλήτων Πλοίων.....	142
7.3.9 Τομέας Αναψυχής: Κρουαζιέρα - Ιστιοπλοΐα.....	142
7.3.9.i Τομέας Κρουαζιέρας.....	142
7.3.9.ii Τομέας Ιστιοπλοΐας - Γιώτινγκ.....	143
7.3.9.iii Ναυτικός Αθλητικός Όμιλος Λαυρεωτικής.....	145
7.3.9.iv Εταιρείες Ενοικίασης, φύλαξης, συντήρησης και επισκευής σκαφών στο Λαύριο.....	146
7.3.9.v Olympic Marine – Olympic Yacht Show 2021.....	147
7.3.10 Σημασία Μαρίνων για την Τουριστική Αναβάθμιση της Λαυρεωτικής.....	152
7.3.11 Μάστερ Πλαν για τη Δημιουργία Νέας Μαρίνας Mega Yacht στο Λαύριο.....	154
Κεφάλαιο 8° Το Λαύριο ως Κοιτίδα Πολιτισμού και Κέντρο Ερευνητικής Εργασίας.....	156
8.1 Μεταλλευτική Τεχνολογία.....	156
8.2 Ερευνητική Εργασία.....	156
8.3 Προτοπορία σε Κοινωνικούς και Πολιτιστικούς Τομείς.....	157

8.3.1 Σιδηροδρομική Γραμμή.....	158
8.3.2 Λογοτεχνία – Μουσική - Κινηματογράφος.....	159
Κεφάλαιο 9° Συσχέτιση Προηγούμενων Παλίμψηστων Δικτύων με την Ανάπτυξη του Λαυρίου	161
9.1 Προτεινόμενες Θαλάσσιες Ιστιοπλοϊκές Διαδρομές - Γιώτινγκ.....	161
9.1.1 Εύβοια και Θεσσαλικές Σποράδες.....	162
9.1.2 Κυκλάδες.....	163
9.1.3 Σαρωνικός Κόλπος.....	163
9.2 Προτεινόμενες Ακτοπλοϊκές Διαδρομές.....	164
9.3 Προτεινόμενες χερσαίες Περιηγήσεις με τρενάκι και θαλάσσιες Κρουαζιέρες με αφετηρία τον Λιμένα Λαυρίου.....	164
9.4 Προτεινόμενες δράσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού στο Λαύριο	165
9.5 Απότερος Στόχος: Να μείνουν στο Λαύριο.....	169
Συμπεράσματα	170
Βιβλιογραφία.....	172
Παράρτημα	181

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1: Το Brand Name του Λαυρίου (Παντελαίων, 2023)	13
Εικόνα 2: Εφαρμογή Σχεδίου Place Marketing (Kotler et al, 2002)	30
Εικόνα 3: Η φυσιολογία του Place Branding (Kavaratzis & Ashworth, 2005).....	35
Εικόνα 4:Είσοδος Ορυχείου στον Εθνικό Δρυμό Σουνίου (Δράκος, 2023)	40
Εικόνα 5:Το Έγκοιλον Χάος (mixanitouxronou.gr, 2023)	41
Εικόνα 6:Το Σπήλαιο του Κίτσου (odysseus.culture.gr, 2023).....	43
Εικόνα 7:Αρχαίος Οικισμός Θορικού Νεολιθικής Εποχής (wikipedia, 2023).....	44
Εικόνα 8:Στοά 3 (Νάζου, 2022).....	45
Εικόνα 9:Οι δύο όψεις του αθηναϊκού τετράδραχμου (alphapolitismos.gr, 2023)	48
Εικόνα 10:Αρχαίο Πλυντήριο εμπλουτισμού μεταλλεύματος στο Θορικό (tzeferis, 2023)	50
Εικόνα 11:Το αρχαίο θέατρο του Θορικού (Παντελαίων, 2023)	51
Εικόνα 12: Το ηλιοβασίλεμα στο ναό του Ποσειδώνα στο Σούνιο (Παντελαίων, 2023).....	53
Εικόνα 13:Οι σκωρίες, τα απορρίμματα της μεταλλευτικής εργασίας (mixanitouxronou.gr, 2023)	56
Εικόνα 14:Ο δρυμός του Σουνίου (altusexplorer, 2023)	60
Εικόνα 15:Περίπατος στον εθνικό δρυμό Σουνίου (Παντελαίων, 2023)	61
Εικόνα 16:Ασπάλαθοι Σουνίου (Παντελαίων, 2023).....	62
Εικόνα 17:Φοινικόδασος Λαυρίου (newsbeast.gr, 2023).....	64
Εικόνα 18:Παραλία Χάρακα (nou-pou.gr, 2020)	65

Εικόνα 19: Η εξωτική παραλία Καπέ (lavriaki.gr, 2017).....	65
Εικόνα 20: Πανοραμική θέα ναού Ποσειδώνα και απέναντι οι παραλίες Αιγαίων, Άγιος Πέτρος, Cape Soupio (enjoynews.gr, 2022).....	67
Εικόνα 21: Παραλία Αιγαίων (aegeon-hotel.com, 2023).....	67
Εικόνα 22: Η Παραλία Ασημάκη (nou-pou.gr, 2020).....	68
Εικόνα 23: Χειμερινοί κολυμβητές παραλίας Πασά (Παντελαίων, 2023).....	69
Εικόνα 24: Η παραλία Τσίου (enjoynews.gr, 2022).....	69
Εικόνα 25: Η παραλία Πούντα Ζέζα (pountazeza-beachbar.business.site, 2021).....	70
Εικόνα 26: Η παραλία Πέρδικα (Παντελαίων, 2023).....	70
Εικόνα 27: Οι παραλίες Νησάκι, Οξυγόνο, Θορικό (lavrioguide.gr/Lavrio_beach, 2023) .	71
Εικόνα 28: Παραλίες Ντελένια, Μακραμέ, Βρωμοπούσι (lavrioguide.gr, 2022).....	72
Εικόνα 29: Οι παραλίες Τσονίμα, Πόρτο Εννιά, Δασκαλειό, Κακιά Θάλασσα (lavrioguide.gr, 2022).....	73
Εικόνα 30: Εκπαιδευτική Επίσκεψη με το ΚΠΕ Λαυρίου.....	75
Εικόνα 31: Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα " Ο Μεταλλωρύχος " 2005 (Παντελαίων, 2023)....	77
Εικόνα 32: Ορεινός περιηγητικός περίπατος Διάνθου στη Σούριζα (Δράκος, 2023).....	78
Εικόνα 33: Ιερός ναός Αγίου Αποστόλου Ανδρέα (lavrioguide.gr, 2022).....	83
Εικόνα 34: Ιερός ναός Αγίας Παρασκευής Λαυρίου (lavrioguide.gr, 2022).....	84
Εικόνα 35: Ο ναός της Ευαγγελίστριας (lavrioguide.gr, 2022).....	85
Εικόνα 36: Ο ιερός ναός του Αγίου Νεκταρίου στην Καμάριζα (lavrioguide.gr, 2022).....	85
Εικόνα 37: Ο γέροντας Νεκτάριος καθώς δίνει την ευχή του σε προσκυνητές (lavrioguide.gr, 2022).....	86
Εικόνα 38: Το ξωκλήσι της Αγίας Τριάδος (Πέππας, 2014).....	87
Εικόνα 39: Ο Καθολικός ναός της Αγίας Βαρβάρας (lavrioguide.gr, 2022).....	88
Εικόνα 40: Το παλιό δημαρχείο του Λαυρίου (kpe-lavriou, 2023).....	89
Εικόνα 41: Το σύγχρονο δημαρχείο του Λαυρίου (lavrioguide.gr, 2022).....	90
Εικόνα 42: Το Πολιτιστικό Κέντρο Λαυρίου (efzincreations.com, 2023).....	91
Εικόνα 43: Το κτίριο της Ευτέρπης (lavrioguide.gr/Lavrio_beach, 2023).....	92
Εικόνα 44: Το ξενοδοχείο Ευρώπη (istoriko.lavreotiki.gr, 2023) (Μάνθος, 1990).....	93
Εικόνα 45: Η οικία Σερπιέρι εντός ΤΠΠΑ (forkeratea.com, 2016).....	94
Εικόνα 46: Το 1 ^ο Δημοτικό σχολείο Λαυρίου (lavrioguide.gr, 2022).....	94
Εικόνα 47: Αγάλματα Βενιζέλου και Κολοκοτρώνη (lavrioguide.gr, 2022).....	95
Εικόνα 48: Αγάλματα Κονοφάγου και Πόντιου (lavrioguide.gr, 2022).....	96
Εικόνα 49: Το άγαλμα του Σερπιέρι (lavrioguide.gr, 2022).....	97
Εικόνα 50: Άγαλμα μάνας που ατενίζει τη Μακρόνησο (glypto.wordpress, 2023).....	98
Εικόνα 51: Άγαλμα Μεταλλωρύχων (lavrioguide.gr, 2022).....	99
Εικόνα 52: Οι Μάνος Κατράκης, Τ. Καρούσος, Γιάννης Ιμβριώτης, Μενέλαος Λουντέμης, Δημήτρης Φωτιάδης, Νίκος Παπαπερικλής στη Μακρόνησο, 1949 (Μάργαρης, 2017).....	102
Εικόνα 53: Η Ψαραγορά Λαυρίου (lavrioguide.gr, 2022).....	103
Εικόνα 54: Το αρχαιολογικό μουσείο Λαυρίου (archaeologicalmuseums.gr, 2023).....	104
Εικόνα 55: Ορυκτολογικό μουσείο Λαυρίου (oryktosploutos.net, 2020).....	105
Εικόνα 56: Το ΤΠΠΑ (lavriaki.gr, 2017).....	107
Εικόνα 57: Γεωπάρκο Λαυρεωτικής (geoparklavreotiki, 2023).....	108
Εικόνα 58: Τοξοτή όψη του μεγάλου Μεταλλοπλυσίου (Δερμάτης, 2004).....	111
Εικόνα 59: Η Γαλλική Σκάλα Λαυρίου (Παντελαίων, 2023).....	112
Εικόνα 60: Μηχανουργείο ΕΜΕΛ (Παντελαίων, 2023).....	113
Εικόνα 61: Το παλιό Ρολόι στο λιμάνι του Λαυρίου (greek-crossroads.gr, 2017).....	114

Εικόνα 62:Το κτίριο του ΟΛΛ Α.Ε./ Το παλιό Χημείο (oll.gr, 2023).....	114
Εικόνα 63:Κάποια από τα κτίρια του παλιού Αττικού Σιδηροδρόμου: σταθμός Θορικού, Πέτρινο, Ρεμίζα σήμερα και στο παρελθόν (istoriko.lavreotiki.gr, 2023).....	115
Εικόνα 64:Η καμινάδα του καπναγωγού αερίων αρσενικού (topoguide.gr, 2014).....	116
Εικόνα 65: Κλωστήρια ΔΕΔΕ (Παντελαίων, 2023)	117
Εικόνα 66:Το εργοστάσιο Αιγαίον σήμερα και στο παρελθόν (vidarchives.gr, 2021)	118
Εικόνα 67:Το εργοστάσιο Ιζόλα (forkeratea.com, 2016)	119
Εικόνα 68:Το εργοστάσιο της Αμερικανικής εταιρείας (mixanitouxronou.gr, 2023).....	119
Εικόνα 69:Η εργατική συνοικία του Κυπριανού (forkeratea.com, 2016).....	120
Εικόνα 70:Το εργοστάσιο της ΔΕΗ Λαυρίου (newsbomb.gr, 2013).....	121
Εικόνα 71:Ντόπια προϊόντα Λαυρίου (tripadvisor, 2023)	123
Εικόνα 72:Ταβέρνες στον πεζόδρομο (tripadvisor, 2023).....	124
Εικόνα 73:Ρολόι Καφέ (tripadvisor, 2023)	125
Εικόνα 74: Ο λιμένας Λαυρίου (lavrioguide.gr, 2022).....	126
Εικόνα 75:Η Γαλλική σκάλα φορτοεκφόρτωσης μεταλλεύματος (emel.gr, 2023)	128
Εικόνα 76: Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου (oll.gr, 2023).....	130
Εικόνα 77: Grecotel Cape Sounio (hotels24.gr, 2023).....	134
Εικόνα 78: Γήπεδο ΑΠΕ Λαυρίου (Παντελαίων, 2023)	136
Εικόνα 79:Ακτοπλοϊκά δρομολόγια στο Λαύριο (anattica.gr, 2021)	137
Εικόνα 80:Φορτοεκφόρτωση πλοίου ALEXO (Παντελαίων, 2023).....	140
Εικόνα 81:Αλιευτικό Καταφύγιο στο Λιμάνι Λαυρίου (Παντελαίων, 2023).....	141
Εικόνα 82:Κρουαζιέρες από το Λαύριο (huffingtonpost.gr, 2022).....	143
Εικόνα 83: Ιστιοφόρα στο Λιμάνι Λαυρίου (lavrio-yachts.gr, 2017)	145
Εικόνα 84:Ιστιοπλοία στο Λαύριο (naol, 2023)	146
Εικόνα 85:Olympic Marine (olympicmarine.gr, 2022)	148
Εικόνα 86: Έκθεση σκαφών-Olympic Yacht Show (traveldailynews.gr, 2022)	152
Εικόνα 87:Όρμος Θορικού (LAVRIOAERIAL, 2023)	155
Εικόνα 88: Παραγωγή Ηλεκτρικού Ρεύματος εντός Γαλλικής Εταιρίας (Σκοπελίτης, 1996).....	157
Εικόνα 89:Ο πρώτος Προαστιακός Σιδηρόδρομος της Αττικής (lavriaki.gr, 2016).....	158
Εικόνα 90:Τα γυρίσματα του Μάστερ Σεφ εντός ΤΠΠΑ (forkeratea, 2020).....	160
Εικόνα 91:Εξερεύνηση των κόλπων του Σουνίου (baladeur.gr, 2022)	163
Εικόνα 92:Λιμάνι Λαυρίου (lavriaki.gr, 2015)	187

Περίληψη

Μέσα στα πλαίσια της νέας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, οι πόλεις έχουν αλλάξει άρδην και διαδραματίζουν δυναμικό ρόλο, καθώς πλέον καθίστανται φορείς ζωτικής σημασίας. Προκειμένου κάθε περιοχή να παραμείνει στην κορυφή, να είναι ελκυστική και επισκέψιμη, χρειάζεται να αποκτήσει μία πιο επιχειρηματική δράση, εφόσον ο ανταγωνισμός αυξάνεται διαρκώς και επηρεάζει αισθητά την τοπική ανάπτυξη. Προς αυτό το σκοπό πολύτιμος αρωγός είναι το «μάρκετινγκ του τόπου», ένα εργαλείο ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας των περιοχών, το οποίο επικεντρώνεται σε τρεις πυλώνες: τους κατοίκους, τους τουρίστες και τους δυνητικούς επενδυτές. Απότοκο της ανταγωνιστικής διάθεσης είναι η δημιουργία θεωριών σχετικών με το «place branding». Αυτό αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για τους τόπους, καθώς μετατρέπει τις δυνατότητές τους σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Για αυτό και πλέον έχει καταστεί κοινός τόπος και δραστηριότητα των πόλεων και των χωρών.

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα επιχειρήσει αφενός να προσεγγίσει θεωρητικά τα εν λόγω εργαλεία χωρικής ανάπτυξης και ανταγωνισμού διαχωρίζοντάς τα, παρακολουθώντας τις διαδικασίες τους, την αλληλένδετη σχέση με την πολιτιστική ταυτότητα των τόπων αλλά και τη συμβολή των κατοίκων στις στρατηγικές αναβάθμισης. Αφετέρου, θα δώσει έμφαση στην εφαρμογή του place branding στην Ελλάδα και συγκεκριμένα θα εστιάσει στην πόλη του Λαυρίου ως Μελέτη Περίπτωσης. Ειδικότερα, θα προβληθεί το Λαύριο ως τόπος επάλληλων παλίμνηστων φυσικών και ιστορικών αναφορών, δηλαδή πολλών διαφορετικών συστημάτων αναφοράς, με πρόθεση να προβληθεί η ταυτότητά του με στρατηγικές place branding. Βασικός στόχος της παρούσης εργασίας είναι να υποδείξει το πώς ο θαλάσσιος τουρισμός και ο ελλιμενισμός σκαφών θα μπορούσε να επιφέρει την ανάπτυξη της Λαυρεωτικής, αν συνδεόταν με διαδικασίες περιήγησης που αφορούν το ιστορικό, πολιτιστικό, τοπικό, γευστιγνωστικό ενδιαφέρον της περιοχής. Ύστερα, η εργασία θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το place branding δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο στην Ελλάδα, δεδομένου ότι ελάχιστες πόλεις το εφαρμόζουν. Παρόλο που στο Λαύριο τις τελευταίες δύο δεκαετίες επιχειρούνται σημαντικές προσπάθειες αναβάθμισης της πόλης και αξιοποίησης των δυνατοτήτων της, ωστόσο δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή ουσιαστικές προσπάθειες ενίσχυσης του city-brand της. Εν κατακλείδι θα αποκαλυφθεί μία πόλη «θησαυρός» που για να τον ανακαλύψει κανείς πρέπει να περιηγηθεί μέσα από τα ποικίλα μυστικά και φανερά περάσματά της.

Λέξεις Κλειδιά

Λαυρεωτική, λαύρα, πέρασμα, ασπάλαθοι, μάρκετινγκ τόπου-brand name, τοπίο, γεωλογία, ορυχεία, αρχαιολογία, πολιτιστική κληρονομιά, διατηρητέα μνημεία, πόλη-μουσείο, λιμάνι, ιστιοπλοΐα, παλίμψηστα δίκτυα, τουρισμός

Εικόνα 1: Το Brand Name του Λαυρίου (Παντελαΐων, 2023)

Abstract

Within the framework of the new globalized society, cities have changed drastically and play a dynamic role, as they have now become factors of vital importance. In order for each region to remain at the top, to be attractive and visitable, it needs to acquire a more entrepreneurial action, since competition is constantly increasing and significantly affects local development. To achieve this aim the "marketing of the place" is a valuable aid, a tool for the development and competitiveness of regions, which focuses on three pillars: residents, tourists and potential investors. The aftereffect of the competitive mood is the creation of theories related to "place branding". This is a valuable tool for places, as it turns their capabilities into competitive advantages. For this reason it has now become a common place and activity of cities and countries.

This thesis will on the one hand attempt to theoretically approach the tools in question: spatial development and competition by separating them, monitoring their processes, the interrelated relationship with the cultural identity of the places and the contribution of the residents regarding upgrading strategies. On the other hand, it will emphasize the application of place branding in Greece; it will particularly focus on the city of Lavrio as a Case Study. In particular, Lavrio will be presented as a place of overlapping physical and historical palimpsest references, i.e. many different reference systems, with the intention of promoting its identity with place branding strategies. The main objective of this paper is to indicate how marine tourism and boat docking could bring about the development of Lavreotiki, if it were connected to touring procedures concerning the historical, cultural, local landscape, gastronomic interest of the area. Then, the paper will come to the conclusion that place branding is not particularly widespread in Greece, given that few cities apply it. Although in Lavrio, in the last two decades, significant efforts have been made to upgrade the city and exploit its potential, no substantial efforts to strengthen its city-brand have been implemented. In conclusion, a "treasure" city will be revealed which in order to discover you must browse through its various secret and visible paths.

Keywords

Laureotiki, laura, pass, asphalt, place marketing-brand name, landscape, geology, mines, archaeology, cultural heritage, preserved monuments, city-museum, port, sailing, palimpsest networks, tourism

Εισαγωγή – Το Brand name του Λαυρίου

Αποτελεί βαρύ φορτίο η εκπόνηση μιας εργασίας σχετικής με το Λαύριο, αφενός γιατί ως πόλη που με γέννησε και με ανέθρεψε έχει μεγάλη προσωπική συναισθηματική αξία και αφετέρου γιατί είναι ταυτόχρονα ένας τόπος αντικειμενικά βαρυσήμαντος για την ιστορική, πολιτική, κοινωνική, περιβαλλοντική, καλλιτεχνική, τουριστική, θρησκευτική και εν γένει πολιτισμική του αξία, καθώς πρόκειται για έναν χώρο επάλληλων, παλίμψηστων φυσικών και ιστορικών αναφορών. Κεντρικό θέμα της εν λόγω διπλωματικής εργασίας είναι να αποδειχθεί πως το Λαύριο αποτελεί αφετηρία και επίκεντρο πολλών διαφορετικών συστημάτων αναφοράς, με πρόθεση να προβληθεί η ταυτότητά του μέσω στρατηγικών place branding.

i. Η Λαύρα - Πέρασμα

Αρχικά ορίζεται ως brand name του Λαυρίου «**η Λαύρα και το Λαύριο ανάμεσα στους ασπάλαθους**». Ο όρος Λαύρα στα Αρχαία Ελληνικά σήμαινε στενωπός διάδρομος, στενό πέρασμα, σήραγγα, εξ ου και η ονομασία Λαύριο, εφόσον ολόκληρη η περιοχή αποτελείται κυριολεκτικά στο σύνολό της από υπόγεια περάσματα, τις γαλαρίες - στοές εξόρυξης μεταλλευμάτων. Παράλληλα, όμως, και μεταφορικά είναι πέρασμα αγαθών και επιβατών μέσω του λιμένος, πέρασμα από το ανταλλακτικό εμπόριο στο νόμισμα, πέρασμα από τη δουλεία στο εργατικό κίνημα, στο συνδικαλισμό και στο φιλελευθερισμό, πέρασμα από τη χειρωνακτική εργασία στη βαριά βιομηχανία, πέρασμα από το δωδεκαθεϊσμό στο Βυζάντιο και στο χριστιανισμό, πέρασμα από τη φτώχεια στην οικονομική ευημερία, πέρασμα από το σκοτάδι και το υπόφως του λύχνου στο φως της λάμπας, πέρασμα από το σκοτάδι της αμάθειας στο φως των γραμμάτων και των τεχνών, πέρασμα από την περιβαλλοντική κρίση στην περιβαλλοντική αναβάθμιση και αειφορία, πέρασμα από την πείνα στη γευσιγνωσία, πέρασμα από τη φυλακή στο τουριστικό θέρετρο, πέρασμα από την Ηπειρωτική Ελλάδα στο νησιώτικο Αιγαίο, πέρασμα από τις χερσαίες και τις θαλάσσιες στις αέριες μεταφορές, δηλαδή πέρασμα από το γαλάζιο του ουρανού και το πράσινο του δάσους στο θαλασσί του πελάγους μέσω της ακτοπλοΐας και της ιστιοπλοΐας. Ολόκληρο το Λαύριο, λοιπόν, αποτελεί μία πολύσημη Λαύρα.

ii. Οι Ασπάλαθοι - Ιστορία

Από την άλλη, πολύσημος και καθοριστικός για το Λαύριο είναι και ο όρος ασπάλαθοι. Πρόκειται για τους θάμνους με τις μεγάλες βελόνες και τον κίτρινο ανοιξιάτικο ανθό από τους οποίους είναι κατάφυτη η Λαυρεωτική και κυρίως η περιοχή του Σουνίου. Αυτό το φυτό είναι σύμβολο αφενός της βλάστησης και της ευφορίας της περιοχής και αφετέρου αποτελεί ιδιαίτερη πηγή έμπνευσης και καλλιτεχνικής δημιουργίας, τόσο λογοτεχνικής [Σεφέρης: « Επί ασπαλάθων» ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελίδα 181] όσο και εικαστικής. Επιπλέον, είναι και στοιχείο ιστορικής μνήμης, αφού μας αναγάγει στον Πλάτωνα. Όμως, όσο όμορφη και αν είναι η όψη τους τόσο σκληρή είναι η τιμωρία του τυράννου Αρδιαίου που επιφυλάσσουν και μέσα από αυτό μαρτυρούν το επαναστατικό και αγωνιστικό πνεύμα της πόλης ενάντια σε κάθε μορφή αδικίας και το αίμα που χύθηκε σε αυτό τον τόπο από τους εργαζόμενους της Γαλλικής Εταιρείας για τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

iii. Τόπος Παλίμψηστων Αναφορών

Η εργασία αυτή, λοιπόν, επιχειρεί αναλυτικά το πέρασμα μέσα από όλους τους παραπάνω επιμέρους δρομίσκους που συνιστούν την ανεξίτηλη στο χρόνο πορεία της Λαυρεωτικής και σαφέστατα είναι μία πορεία που διακρίνεται τόσο από τις παλίμψηστες χρήσεις της, αφού από πολλές φυσικές και ιστορικές αναφορές της περιοχής σβήστηκε η πρώτη λειτουργία τους και γράφτηκε μία νέα, όσο και από τις διαχρονικές αξίες της, που έμειναν αλώβητες στο πέρασμα του χρόνου.

Απώτερος στόχος και αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι το πώς οι επιμέρους διαδρομές - συνιστώσες της εξέλιξης της Λαυρεωτικής θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως στρατηγικές μάρκετινγκ για την ανάπτυξη τουριστικών λιμένων που θα επιφέρουν κατ' επέκταση την ανάπτυξη και αναβάθμιση της περιοχής της Λαυρεωτικής.

Κεφάλαιο 1^ο Πρόθεση και Μεθοδολογία Έρευνας

1.1 Αντικείμενο Έρευνας

Αντικείμενο της παρούσης έρευνας αποτελεί η ανάπτυξη τουριστικών λιμανιών για τη λειτουργία ιστιοπλοϊκών σκαφών αναψυχής, σε συσχέτιση με το ιστορικό, πολιτιστικό, τοπιακό, γεωσιγνωστικό ενδιαφέρον της περιοχής. Θέλει να υποδείξει πώς ο θαλάσσιος τουρισμός και ο ελλιμενισμός σκαφών θα μπορούσε να επιφέρει την ανάπτυξη της Λαυρεωτικής αν συνδεόταν με διαδικασίες περιήγησης που αφορούν το place branding.

1.2 Σκοπιμότητα Έρευνας

Μέσα από την παρούσα έρευνα επιχειρείται η συζήτηση των παρακάτω στόχων:

- περιηγητική και τουριστική αναβάθμιση της Λαυρεωτικής με παράλληλη εκδήλωση μεγαλύτερου ενδιαφέροντος των κατοίκων για τον τόπο τους
- οικονομική μεγέθυνση της περιοχής
- πολιτιστική ενίσχυση της αυτοσυνειδησίας των κατοίκων για τον τόπο ως μοναδικό σημείο ευρωπαϊκής πολιτιστικής σημασίας
- ανάδειξη της ιστορίας της πόλης με βασικούς κόμβους τα μεταλλεία αργύρου, το νόμισμα – γλαύκα, το στόλο, την επισιτιστική δυνατότητα.

1.3 Μεθοδολογία – Δομή Έρευνας

Κεντρικό θέμα συζήτησης της παρούσας εργασίας είναι η προβολή του Λαυρίου ως τόπος επάλληλων παλίμνηστων φυσικών και ιστορικών αναφορών. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται πολλά διαφορετικά συστήματα αναφοράς της περιοχής με πρόθεση να προβληθεί η ταυτότητά της με στρατηγικές place branding.

Όσον αφορά την πορεία ανάπτυξης λοιπόν της εργασίας, πρωτίστως επιχειρείται η ανάδειξη μιας “ταυτότητας” της περιοχής μέσω της στρατηγικής του brand name. Έστερα παρουσιάζεται η ιστορική ιδιαιτερότητα του Λαυρίου, με έμφαση στο αρχαίο παρελθόν, στα μνημεία των κλασικών χρόνων και στο δίκτυο επισκεψιμότητας της περιοχής.

Κατόπιν, γίνεται αναφορά σε μνημεία τόσο της βυζαντινής περιόδου, άμεσα συνυφασμένα με το θρησκευτικό αίσθημα των κατοίκων, όσο και των νεότερων

χρόνων μετά την απελευθέρωση, όπως τα νεοκλασικά και βιομηχανικά κτίρια με την ταυτόχρονη προβολή της νεότερης ιστορίας του Λαυρίου.

Παράλληλα, δεν παραλείπεται η συζήτηση σχετικά με την ευρύτερη προβολή της περιοχής του Λαυρίου ως κέντρο ερευνητικής ακαδημαϊκής συνεδριακής δραστηριότητας άμεσα συνυφασμένης με το τεχνολογικό πάρκο.

Ταυτόχρονα, ξετυλίγεται το τοπιακό ενδιαφέρον της Λαυρεωτικής με τις αμέτρητες παραλίες και τον εθνικό δρυμό, καθώς και η γευσιγνωσία με τις χαρακτηριστικές ταβερνούλες και τους νόστιμους μεζέδες.

Στη συνέχεια, συσχετίζονται τα προηγούμενα παλίμψηστα δίκτυα με την ανάπτυξη του Λαυρίου ως κέντρου ελλιμενισμού τουριστικών σκαφών αναψυχής.

Εν κατακλείδι από την παρούσα έρευνα απορρέουν λογικά συμπεράσματα προτάσεις για την τουριστική αναβάθμιση της Λαυρεωτικής.

1.4 Συμπεράσματα Μεθοδολογίας

Από τη μεθοδολογία που ακολουθεί η παρούσα εργασία καταλήγουμε στο εύλογο συμπέρασμα πως χρησιμοποιείται η σωκρατική-επαγωγική μέθοδος. Συγκεκριμένα, από τις επιμέρους συνιστώσες που χαρακτηρίζουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του Λαυρίου, η παρούσα εργασία επιχειρεί να καταλήξει σε ένα brand name, σε μία ταυτότητα της περιοχής, η οποία θα καταστεί πόλος έλξης τουριστών και θα συμβάλλει στην εν γένει ανάπτυξη του Λαυρίου και κυρίως στον ελλιμενισμό τουριστικών σκαφών αναψυχής.

Κεφάλαιο 2^ο Οι στρατηγικές ανάπτυξης τόπου

Το ζήτημα της ορολογίας είναι επίπονο στον τομέα του Place Branding και συγκεκριμένα όσον αφορά το «εμπορικό σήμα / branding». Ο ορισμός αυτού του αόριστου όρου και η καταλληλότητα της εφαρμογής του σε έθνη, πόλεις και περιοχές, είναι ένα σύνηθες ερώτημα. Μάλιστα, πολλοί από τους ερευνητές πιστεύουν ότι πρόκειται για μια νέα έννοια που χρειάζεται ακόμη καθορισμό. Είναι δύσκολο να καθοριστεί πώς ένα πεδίο, μια μελέτη ή μια πρακτική μπορεί να ωριμάσει, εκτός εάν επιτευχθεί κάποιο είδος συναίνεσης για τον ορισμό του πεδίου. Επομένως το ζήτημα έχει καθυστερήσει πολύ να λυθεί. Χρειάζεται περαιτέρω δουλειά με την ελπίδα να ξεκινήσει μια διαδικασία που θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάποια τέτοια συναίνεση. Η διπλωματία αντιπροσωπεύει μια προσπάθεια να επιλυθεί μέρος της σύγχυσης που περιβάλλει τη χρήση του όρου. (American Marketing Association, 2023)

2.1 Μπορεί ένας τόπος να είναι επωνυμία;

Οι παραλληλισμοί μεταξύ τόπων και προϊόντων προέρχονται από πολύ παλιά, φυσικά. Τα μέρη προωθούν τα αξιοθέατα και τις εικόνες τους σε όλη την ιστορία, γιατί πάντα χρειάζονταν να προσελκύουν εποίκους, πελάτες, επισκέπτες, εμπόρους, επενδυτές και την κατηγορία των ανθρώπων που σήμερα αποκαλούνται «επηρεαστές». Ίσως αυτή η ανάγκη δεν ήταν ποτέ πιο εμφανής και ούτε ήταν ο ανταγωνισμός μεταξύ τόπων πιο έντονος από ό,τι στη Βόρεια Αμερική στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθώς η ανάπτυξη εξαπλώθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά και ο ανταγωνισμός για νέους κατοίκους, επιχειρήσεις και ιδιαίτερα για επενδυτές σε γη και ακίνητα έγινε έντονος μεταξύ των μικρότερων οικισμών. (Macmillan Publishers, 2010)

Καθώς το μάρκετινγκ ωριμάζε από την τέχνη στην επιστήμη στα χρόνια της καταναλωτικής άνθησης μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η ερασιτεχνική ενίσχυση σταδιακά εξελίχθηκε σε επαγγελματικό μάρκετινγκ τόπου και η προώθηση των τόπων συνέχισε να προχωρά παράλληλα με την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών, με τους place marketers να υιοθετούν έκτοτε τις νέες τεχνικές των εμπόρων, λίγο πολύ μόλις εμφανιστούν. Παρ' όλα αυτά, χρειάστηκε εκπληκτικά πολύς χρόνος μέχρι να αρχίσουν οι επαγγελματίες του μάρκετινγκ να εφαρμόζουν την έννοια της επωνυμίας στη δουλειά τους. (Kotler, 1993)

Οι έμποροι πόλεων, ειδικά στη Βόρεια Αμερική, έτειναν να είναι πιο γρήγοροι από τους ομολόγους τους σε άλλες ηπείρους, όσον αφορά τη μάθηση και τον δανεισμό, από τις πιο πρόσφατες εμπορικές πρακτικές. Και οι διοικήσεις και οι κυβερνήσεις μεγαλύτερων κοινοτήτων, όπως οι περιφέρειες και τα έθνη, έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν πλέον τη συνάφεια αυτών των θεμάτων με τη δουλειά τους. Είναι σχετικά σύνηθες τώρα οι κυβερνήσεις των πόλεων στις πλουσιότερες χώρες να έχουν ένα άτομο ή ακόμη και ένα τμήμα αφιερωμένο στη δουλειά της προώθησης της πόλης στο σύνολό της (διαφορετικά από το τουριστικό συμβούλιο και τον οργανισμό προώθησης επενδύσεων, που συνήθως διαχωρίζονται από το εκτελεστικό), ενώ τέτοιοι ρόλοι εξακολουθούν να είναι μάλλον σπάνιοι σε εθνικό επίπεδο κυβερνήσεων και διοικήσεων. Χάρη στην πρόοδο της παγκοσμιοποίησης, ο ανταγωνισμός μεταξύ τοποθεσιών εκτείνεται σήμερα πολύ πέρα από τη Βόρεια Αμερική και σίγουρα επηρεάζει περισσότερο από πόλεις: υποεθνικές και υπερεθνικές περιοχές. Έτσι, πολιτείες και επαρχίες, έθνη, πόλεις και ακόμη και χωριά βρίσκονται τώρα να ανταγωνίζονται για τους ίδιους ανθρώπους, προϊόντα και κεφάλαιο. Τα προϊόντα, οι υπηρεσίες και οι άνθρωποί τους ανταγωνίζονται, επίσης, εξωτερικά για τους καταναλωτές, το σεβασμό και την προσοχή των μέσων ενημέρωσης. Κανένας τόπος, φαίνεται, δεν μπορεί τώρα να σκεφτεί να επιβιώσει, πόσο μάλλον να ευημερήσει, εκτός αν ξέρει πώς να χειρίζεται τα όπλα της επιχείρησης του μάρκετινγκ του τόπου. (American Marketing Association, 2023) (Παπαδόπουλος, 2004)

2.2 Μάρκετινγκ τύπου

Μάρκετινγκ που έχει σχεδιαστεί για να επηρεάζει το κοινό, ώστε να συμπεριφέρεται με κάποιο θετικό τρόπο σε σχέση με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που σχετίζονται με ένα συγκεκριμένο μέρος. Οι προσπάθειες ενός ατόμου ή ενός οργανισμού να εκπαιδεύσει το κοινό ή να αλλάξει τη στάση του σχετικά με ένα μέρος δεν αποτελούν μάρκετινγκ. (Macmillan Publishers, 2010)

Οι Kotler et al., αν και υιοθετούν το μίγμα μάρκετινγκ, όπως προτείνεται από το γενικό μάρκετινγκ, διακρίνουν τέσσερις διαφορετικές στρατηγικές για τη βελτίωση του τόπου που είναι τα θεμέλια για τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Αυτά είναι:

- Σχεδιασμός (τόπος ως χαρακτήρας)
- Υποδομές (τόπος ως σταθερό περιβάλλον)

- Βασικές υπηρεσίες (τόπος ως πάροχος υπηρεσιών)
- Αξιοθέατα (τόπος ως ψυχαγωγία και αναψυχή)

Παρά το γεγονός ότι το μάρκετινγκ του τόπου είναι μια πρόσφατη επιστήμη του μάρκετινγκ, υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που ταξιδεύουν μεγάλες αποστάσεις για να δουν αξιοθέατα όπως, οι πυραμίδες στην Αίγυπτο, το Σινικό Τείχος στην Κίνα και, πιο πρόσφατα, ο πύργος του Άιφελ στο Παρίσι. Αυτά είναι μερικά παραδείγματα αξιοθέατων που δελεάζουν τους ταξιδιώτες να επισκεφθούν ειδικά αυτούς τους προορισμούς. (Kotler, 1993)

2.3 Στρατηγικό Μάρκετινγκ τόπου

Μια έννοια που αναπτύχθηκε από τους Kotler et al (1993). Ήταν από τους πρώτους που έλαβαν τη ρητή θέση ότι οι χώροι έπρεπε να λειτουργούν σαν επιχειρήσεις και να διαφημίζονται σαν επιχειρήσεις, εάν επρόκειτο να ανταποκριθούν επαρκώς στις απειλές του παγκόσμιου ανταγωνισμού και της τεχνολογικής αλλαγής. (Macmillan Publishers, 2010)

Το ζήτημα της εικόνας του τόπου σίγουρα έχει στόχο την αποτελεσματικότερη πώληση των προϊόντων, των υπηρεσιών και την αξιοποίηση των αξιοθέατων μέσω της φήμης του τόπου με οποιοδήποτε άμεσο τρόπο. Η συνέπεια φαίνεται να είναι ότι το μάρκετινγκ –η ανάπτυξη, προώθηση, διανομή και πώληση προϊόντων και υπηρεσιών– είναι μια νόμιμη, απτή και μετρήσιμη δραστηριότητα με άμεσα επιχειρηματικά οφέλη, μια «πραγματική δουλειά» μια διαδικασία, ένα φαινόμενο για παρατήρηση παρά μια πειθαρχία που πρέπει να εξασκηθεί. Κατά μία έννοια, το Λεξικό κάνει κακό στο μάρκετινγκ υποδηλώνοντας ότι η στάση και η αλλαγή εικόνας είναι έννοιες ξένες: η βασική διάκριση είναι σίγουρα εάν η απόπειρα δημιουργίας στάσης ή εικόνας βρίσκεται εντός της επαρχίας ή των δυνατοτήτων του μάρκετινγκ. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ή έλλειψη αποδείξεων ότι αλλαγές στάσης και εικόνας μπορεί να προκύψουν ως αποτέλεσμα του επιτυχημένου μάρκετινγκ προϊόντων και υπηρεσιών, δηλαδή ως έμμεση συνέπεια του μάρκετινγκ. (Kotler, 1993)

2.4 Από το Μάρκετινγκ του τόπου σε Επωνυμία τόπου

Η θεωρία της επωνυμίας φαίνεται τελικά να έχει φτάσει στις κυβερνήσεις των πόλεων και των χωρών από την εμπορική πρακτική. Και η ευθύνη του κράτους και όχι της

ιδιωτικής ιδιοκτησίας του εμπόρου είναι μια απλή λεπτομέρεια. Στις περισσότερες οικονομίες της αγοράς, η κυβέρνηση απλώς παρέχει μια «μάρκα» ομπρέλα στους ιδιώτες- παρόχους υπηρεσιών, προορισμών και αξιοθέατων που ανήκουν σε ιδιώτες και ιδιωτικές αγορές.

Από αυτή την οπτική γωνία, η μετάβαση από το μάρκετινγκ προορισμού έως το εμπορικό σήμα προορισμού είναι ακόμη πιο λογική επειδή το κράτος ή η περιοχή είναι γενικά υπεύθυνη για τη συνολική εικόνα του τόπου, αφήνοντας το μάρκετινγκ συγκεκριμένων υπηρεσιών στον τελικό χρήστη, δηλαδή στους ιδιώτες φορείς. Εάν οι ιδιωτικοί φορείς είναι οι κουκκίδες, η δουλειά της κυβέρνησης είναι να τους ενώσει στο μυαλό του τελικού χρήστη. Με παρόμοιο τρόπο με τον τουρισμό, οι εξαγωγές είναι ένας τομέας που αποτελείται κυρίως από ιδιωτικούς φορείς που εμπορεύονται ανεξάρτητα τα δικά τους αγαθά και υπηρεσίες απευθείας στους καταναλωτές μέσω δύο οδών: του τουρισμού και του εξαγωγικού μάρκετινγκ. Ωστόσο, μια ξεκάθαρη γραμμή μπορεί να δοθεί και από το κράτος για την τοποθέτηση επωνυμίας. Δεν αποτελεί έκπληξη αν ο τουρισμός έχει ισχυρότερες συνδέσεις με το εμπορικό μάρκετινγκ, καθώς η τουριστική επιτροπή είναι ουσιαστικά ένα ρούχο μάρκετινγκ.

Υπάρχει μια ζωντανή ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ του εμπορικού μάρκετινγκ και του «μάρκετινγκ προορισμού» για πολλές δεκαετίες, εξ ου και ο όρος «επωνυμία προορισμού». Για το λόγο αυτό, το εξαγωγικό μάρκετινγκ αποτελεί μια άλλη γέφυρα μεταξύ του κράτους και του ιδιωτικού τομέα και είναι εύκολο να δούμε πώς οδηγεί η τεχνογνωσία στην προώθηση των προϊόντων μιας συγκεκριμένης χώρας, μέσω της παρατήρησης ότι μια θετική εικόνα της χώρας παρέχει ένα ισχυρό πλεονέκτημα επωνυμίας σε αυτήν. (American Marketing Association, 2023) (Macmillan Publishers, 2010)

2.5 Ένα όνομα τόπου είναι επωνυμία;

Όπως δείχνουν οι περιπτώσεις του τουριστικού μάρκετινγκ και του εξαγωγικού μάρκετινγκ, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η έννοια της επωνυμίας είναι σχετική και χρήσιμη για μέρη, τόσο σε τομεακό επίπεδο όσο και στους ρόλους τους ως «Ομπρέλες» που παρέχουν σιγουριά, γοητεία ή θέση στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που διατίθενται στο εμπόριο υπό την αιγίδα τους. Μια θετική εικόνα του τόπου, με λίγα λόγια, καθιστά φθηνότερο και ευκολότερο για τους παραγωγούς να εξάγουν και να προσελκύουν. Ωστόσο, όσο λογική και αν είναι η σύγκριση τόπου προς προϊόν, και παρά τα προφανή

οφέλη που μπορεί να αποφέρει η ικανή και επαγγελματική διαχείριση και προώθηση στους πολίτες του τόπου, η σύγκριση δεν αποτυγχάνει ποτέ να προσελκύει τους επικριτές και τους κυνικούς της. Μια αρκετά ξεκάθαρη αντίρρηση για τον χαρακτηρισμό των τόπων ως εμπορικών σημάτων βασίζεται στον ισχυρισμό ότι, παρόλο που τα προϊόντα έχουν εσκεμμένα επωνυμία για σκοπούς πώλησης, ωστόσο τα μέρη δεν ονομάζονται γι' αυτό το λόγο. Το να περιγράφεις ένα τοπωνύμιο ως επωνυμία είναι ακατάλληλο και παραπλανητικό. Αυτός ο ισχυρισμός, παρεμπιπτόντως, βασίζεται σε μια απλή ερμηνεία της επωνυμίας, η οποία παραμένει πολύ κοντά στην αρχική ρίζα της λέξης: το σήμα του ιδιοκτήτη, με το οποίο οι ιδιοκτήτες ως επωνυμία χαρακτηρίζουν τα υπάρχοντά τους με το όνομά τους, προκειμένου να αποδειχθεί η ιδιοκτησία τους και να αποφευχθεί η σύγχυση με τα υπάρχοντα άλλων, ίσως δεν πρέπει να ισχύει για μια κοινότητα ανθρώπων. (Anholt, 1998)

Αλλά αυτό το επιχείρημα αποτυγχάνει συχνά, καθώς υπάρχουν πολλά εμπορικά προϊόντα και εταιρείες, οι οποίες, όπως πολλά μέρη, δεν έχουν ποτέ εσκεμμένα επωνυμία και απλώς έχουν κληρονομήσει τα εμπορικά τους ονόματα: η Heinz, η Hewlett-Packard, η Black & Decker και η Waterstones, για παράδειγμα, είναι απλώς κατασκευαστές ή ονόματα ιδρυτών που έγιναν εμπορικά σήματα, και ως εκ τούτου επωνυμίες. Δεύτερον και αντίστροφα, υπάρχουν πολλά από μέρη που έχουν εσκεμμένα χαρακτηριστεί για να πουληθούν περισσότερο αποτελεσματικά σε ένα συγκεκριμένο κοινό. Η Γροιλανδία, σύμφωνα με μια δημοφιλή αφήγηση, έλαβε το όνομά της από τον Erik the Red για να προσελκύσει αποίκους στην περιοχή δίνοντάς της μια εντύπωση μεγαλύτερης γονιμότητας από αυτή που διέθετε στην πραγματικότητα ο τόπος, και παρόλο που η περιοχή ήταν στην πραγματικότητα πολύ πιο πράσινη πριν από 1000 χρόνια από ό,τι είναι σήμερα, ωστόσο, η σκόπιμη προσπάθεια να απεικονιστεί ο τόπος με ένα ελκυστικό φως είναι αναμφισβήτητη. (Macmillan Publishers, 2010)

Η Formosa, το προηγούμενο όνομα για το νησί της Ταϊβάν (που σημαίνει «όμορφο «ή «καλλίγραμμο»), η Βενεζουέλα (που σημαίνει «μικρή Βενετία»), εμπίπτουν σαφώς στην ίδια κατηγορία. Ομοίως η Λιβερία (με βάση τη λατινική ρίζα που σημαίνει «ελευθερία» αποτελεί κατάλληλο όνομα για τη νέα πατρίδα των απελευθερωμένων Αμερικάνων. Η πρωτεύουσα της Λιβερίας, η Μονρόβια, θα μπορούσε να περιγραφεί εξίσου ως επώνυμο μέρος, καθώς ονομάστηκε προς τιμήν του Τζέιμς Μονρό, του πέμπτου Αμερικανού προέδρου και ένθερμου υποστηρικτή της αποικίας στις πρώτες μέρες της. Τέτοια μέρη είναι επώνυμα -τα ονόματά τους έχουν συμβολικό νόημα με την ελπίδα να επηρεάσουν τις απόψεις και τις ενέργειες τόσο του

εξωτερικού όσο και του εσωτερικού κοινού, με τον ίδιο σχεδόν τρόπο όπως τα προϊόντα και οι εταιρείες των Nike, Timberland, EasyJet ή Swatch. Οι πόλεις χαρακτηρίζονται συχνά με αυτόν τον τρόπο, συνήθως για να απαθανατίσουν τη μνήμη ενός ιδρυτή, κατακτητή ή ηγεμόνα, καθώς και μια χούφτα χώρες, όπως η Αλεξάνδρεια μετά τον Αλέξανδρο, η Κολομβία μετά Columbus, η Αμερική μετά τον Amerigo Vespucci, οι Φιλιππίνες μετά τον Φίλιππο Β' της Ισπανίας, η Βιρτζίνια μετά την παρθένα Βασίλισσα Ελισάβετ Α΄ και μια σειρά από άλλες πόλεις, περιοχές και χώρες μετά από τους ανακαλυπτές ή τους αποίκους τους, ή τους μονάρχες ή τους προστάτες τους. Η πρακτική συνεχίζεται και στη σύγχρονη εποχή με ονόματα όπως η Σαουδική Αραβία. (Macmillan Publishers, 2010)

Ο άλλος κοινός τύπος αποικιακού ονόματος είναι απλώς μια υπενθύμιση του σπιτιού, όπως η Νέα Ζηλανδία, η Νέα Αγγλία, η Νέα Υόρκη και η συντριπτική πλειοψηφία των αγγλικών ονομάτων πόλεων και πολιτειών στη Βόρεια Αμερική, την Αυστραλία, τη Νότια Αφρική και τη Νέα Ζηλανδία. Αυτά τα ονόματα διαδραμάτισαν επίσης ρόλο επωνυμίας, καθώς ο σκοπός τους ήταν συχνά να δημιουργήσουν μια σχέση με ένα άλλο πιο «πολιτισμένο» μέρος και έτσι να δώσουν σιγουριά ή ελπίδα και για να προσελκύσουν περισσότερους αποίκους.

Ορισμένα ονόματα χωρών, από την άλλη πλευρά, είναι πιο σύνθετες κατασκευές ή παιχνίδια λέξεων, σχεδιασμένα προσεκτικά για να επικοινωνούν κάποιο επιθυμητό νόημα στον προσεκτικό παρατηρητή, με το Πακιστάν να είναι το καλύτερο παράδειγμα αυτής της κατηγορίας (το όνομα κατασκευάστηκε από τον Choudhary Rahmat Ali το 1933 ως αρκτικόλεξο των Punjab, Afghania, Kashmir, Indus Valley, Sindh, Turkharistan, Afghanistan και BalochistaN). (Macmillan Publishers, 2010)

Άλλες χώρες φέρουν ονόματα που ενσωματώνουν μια ιδιαίτερη σημασία. Για παράδειγμα, η πόλη Mexicali στο Βόρειο Μεξικό και το Calexico, ο κοντινός γείτονάς της στην πλευρά των συνόρων των ΗΠΑ, συνδυάζουν τα ονόματα του Μεξικού και της Καλιφόρνια με αντίστροφη σειρά, αν και σε αυτές τις περιπτώσεις τα ονόματα προορίζονταν ως χειρονομίες καλής θέλησης των γειτόνων, παρά ως δηλώσεις εδαφικής ακεραιότητας. (Macmillan Publishers, 2010)

Είναι φυσικό ότι όταν ένας ηγέτης ή ένας λαός έχει την ευκαιρία να μετονομάσει τη χώρα του, θα επιλέξει ή θα κατασκευάσει ένα όνομα που περιέχει κάποια δύναμη επωνυμίας –ένα όραμα, ένα σκοπό, μια πολιτική κατεύθυνση, μια ερμηνεία της ιστορίας. Όμως, μια χώρα της οποίας το όνομα έχει παραμείνει σταθερό για πολλές γενιές είναι πιο πιθανό να είναι μη σκόπιμη, ή τουλάχιστον σκόπιμη, της

οποίας ο σκοπός έχει ξεχαστεί ή δεν ισχύει πλέον (έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε που η Rubbermaid κατασκεύαζε προϊόντα από καουτσούκ ή οι άνθρωποι ήξεραν τι ήταν η καμαριέρα ή γιατί το Grape-Nuts δεν περιέχει ούτε σταφύλια ούτε ξηρούς καρπούς, αλλά η απώλεια αυτών των αρχικών συσχετισμών δεν αποδυναμώνει τις μάρκες. (Anholt, 1998) (Macmillan Publishers, 2010)

Πολλά παλαιότερα ονόματα χωρών δίνονται από τους ανθρώπους που ζουν εκεί -Γαλλία (γη των Φράγκων), Αγγλία (γη των Γωνιών), Τατζικιστάν (γη των Τατζίκων) - ενώ άλλα είναι απλώς λειτουργικές περιγραφές της ηπείρου της χώρας), Νότος Αφρική, Εκουαδόρ (ισημερινός) – και παρόλο που οι τοποθεσίες αποκτούν αξία επωνυμίας με την πάροδο του χρόνου, κυρίως ως αποτέλεσμα των συμπεριφορών των κατοίκων τους, ωστόσο δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι εσκεμμένα εμπορικά σήματα.

Άλλα ονόματα πόλεων ή χωρών είναι περιγραφικά της φυσικής πτυχής που η περιοχή παρουσιάζει αρχικά στον επισκέπτη ή τον άποικο, όπως η Αλβανία (η λευκή χώρα - αναφέρεται στις βουνοκορφές της), τα Νησιά Φερόε (το «νησί των προβάτων» στα Φερόε), Ανγκουίλα (σε σχήμα χελιού), Τουβαλού (οκτώ νησιά), Λαύριο (Λαύρα = πέρασμα, στοά εξόρυξης μεταλλεύματος), και εδώ είναι πιο δύσκολο να είμαστε σίγουροι ότι τα ονόματά τους δεν ήταν κάποτε εσκεμμένες πράξεις μάρκετινγκ (τουρισμού ή μετανάστευσης ή επενδύσεων). (Macmillan Publishers, 2010)

Μια άλλη κατηγορία τοπωνυμίων οφείλεται περισσότερο στη δεισιδαιμονία, τη θρησκεία και τις φυσικές ανησυχίες των εξερευνητών και των αποίκων σε μοναχικά και επικίνδυνα ταξίδια μακριά από το σπίτι. Πολλά νησιά, για παράδειγμα, φέρουν ονόματα «καλής τύχης», συνήθως τα ονόματα θεών ή αγίων που χρησιμοποιούνται για να εξευμενιστούν, να ευχαριστήσουν ή να τιμήσουν ως υπερφυσικό ον. Τα πολυάριθμα νησιά της Καραϊβικής και του Ειρηνικού που ονομάζονται από Καθολικούς αγίους, από Ισπανούς εξερευνητές και αποίκους είναι ένα παράδειγμα, αλλά η συνήθεια πηγαίνει πολύ πιο πίσω: το Isle of Man, για παράδειγμα, έλκει το όνομά του από το Manann án mac Lir, τον αντίστοιχο του θεού Ποσειδώνα. Η τεχνική επωνυμίας είναι γνωστή: τα ονόματα καλής τύχης αυτού του είδους είναι αρκετά κοινά και στον εταιρικό τομέα, ειδικά στην Ασία. (Macmillan Publishers, 2010)

Η Ολλανδία τελικά εγκαταλείπει τον αγώνα για να γίνει γνωστή με το όνομά της και έχει αρχίσει να αποδέχεται τον κανόνα της αγοράς –ότι σε λένε αυτό που σε λένε οι άνθρωποι– που σε αυτή την περίπτωση είναι «Ολλανδία».

Μετά από πολλά χρόνια αγνόησης, αντίστασης και ακόμη και προσπάθειας να εξαλείψουν το δημοφιλές ψευδώνυμο «Coke», της Coca-Cola, τελικά το αναγνώρισαν

γι' αυτό που ήταν, καθώς είχε αναδειχθεί ήδη σε υπερπροϊόν, ενέκριναν το εμπορικό σήμα και το προστατεύουν σθεναρά από τότε.

Στην περίπτωση των ονομασιών, μάλιστα, με θρησκευτική έμπνευση, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι αυτό είναι εξίσου μια άσκηση επωνυμίας, όπως Saint Joulian's στη Μάλτα, Άγιος Νικόλαος στην Κρήτη.

Οι χώρες, φυσικά, υπόκεινται σε προσπάθειες αλλαγής επωνυμίας, συχνά μετά από ανεξαρτησία από μια αποικιακή δύναμη, όπως και τα προϊόντα μετονομάζονται περιστασιακά όταν αλλάζουν οι ιδιοκτήτες τους για να αποφευχθεί η σύγχυση με μια παρόμοια μάρκα. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τη Μιανμάρ, την Ταϊβάν, τη Σρι Λάνκα και ορισμένες πόλεις της Ινδίας, όπως η Βομβάη και η Καλκούτα. Υπήρξε ακόμη και μια εκστρατεία στη Σλοβενία, πριν από μερικά χρόνια, για να μετονομαστεί η χώρα σε «Alpadija» σε μια προσπάθεια των ανθρώπων μεταξύ αυτής και της Σλοβακίας. Παρόμοια προσπάθεια γινόταν τη δεκαετία του 1990 να μετονομαστεί η Ελλάδα στο εξωτερικό από Greece, που παραπέμπει στην τουρκοκρατία [γραικός = υπόδουλος] σε Hellas. (Anholt, 1998)

2.6 Είναι η σημαία λογότυπο;

Η λέξη «μάρκα» χρησιμοποιείται, φυσικά, εξίσου συχνά για να περιγράψει το λογότυπο ή το «σύμβολο». Κάποιος μπορεί να πει ότι οι σημαίες πολλών χωρών, καθώς και άλλα εμβλήματα πολλών πόλεων και επαρχιών, έχουν σχεδιαστεί συχνά για να επιτελούν μια πειστική ή επικοινωνιακή λειτουργία, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, κάτι που είναι εντελώς ανάλογο με τις λειτουργίες μιας ταυτότητας επωνυμίας στην εμπορική αγορά. Οι σημαίες είναι συνήθως φορτωμένες με εθνικούς συμβολισμούς που στέλνουν ένα μήνυμα σκοπού ή ταυτότητας ή φιλοδοξίας τόσο προς τα μέσα, στον πληθυσμό, όσο και προς τα έξω, σε φίλους και εχθρούς. (Macmillan Publishers, 2010)

Η σύνδεση μεταξύ ενός αντικειμένου –είτε τόπου, προϊόντος ή προσώπου– και το σημαίνον του, γίνεται αξιοσημείωτα ισχυρή με την πάροδο του χρόνου, όσο παράλογη ή ακατάλληλη κι αν φαίνεται από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία. Και ακριβώς όπως τα ονόματα των τοποθεσιών, πολλά από αυτά είναι εξαιρετικά αποτελεσματικά δοχεία για τη συγκράτηση της εικόνας της επωνυμίας, δημιουργώντας μια άμεση και πλούσια συναισθηματική απόκριση αμέσως μόλις τα δούμε. Η ελβετική fl ag, για παράδειγμα, είναι ένα φυσικό «λογότυπο» (διακριτικό, γραφικά απλό, άμεσα

αναγνωρίσιμο, εύκολα αναπαραγόμενο και εγγενώς κομψό), όπως είναι τα Stars and Stripes, το Union Jack και οι σημαίες της Νότιας Κορέας, της Τζαμάικα, της Ιαπωνίας. Αλλά ακόμη και ορισμένες πολύ γενικές σημαίες, όπως οι πράσινες, άσπρες και κόκκινες γραμμές της ιταλικής σημαίας, πυροδοτούν αβίαστα όλες τις απαντήσεις που η σκέψη της ίδιας της χώρας τείνει να προβάλλει. Και σε ορισμένες περιπτώσεις, η κοινή γνώμη είναι αυτή που μετονομάζει τις χώρες και πυροδοτεί τη φαντασία των παρατηρητών. Είναι εύκολο να καταλάβει κανείς το γιατί οι χώρες μπαίνουν τόσο συχνά στον πειρασμό να δημιουργήσουν νέα λογότυπα για τον εαυτό τους αυτές τις μέρες. Όπως ακριβώς η Σλοβενία ήθελε να αλλάξει το όνομά της για να αποφύγει τη σύγχυση μεταπολεμικά. Ως γείτονες με παρόμοιο ήχο, πολλές χώρες αισθάνονται την ανάγκη για ένα πιο διακριτικό «λογότυπο» από τη σημαία τους, το οποίο μπορεί να είναι απογοητευτικά παρόμοιο με άλλες. Οι περισσότερες εθνικές σημαίες, ούτως ή άλλως, σχεδιάστηκαν υπό συνθήκες και από ανθρώπους για τους οποίους ιδιότητες, όπως η ιδιαιτερότητα, η γρήγορη και απλή επικοινωνία, η απομνημόνευση, η δημιουργικότητα έχουν το προβάδισμα. Στην παγκοσμιοποιημένη εποχή μας, κατά την οποία το εθνικό προφίλ έχει γίνει τόσο σημαντικό και ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών αυξάνεται διαρκώς, φαίνεται πιο κατάλληλο ένα λογότυπο. (Anholt, 1998)

2.7 Τι είναι το Branding τόπου;

Είναι λογικό και θεμιτό να γίνεται παραλληλισμός μεταξύ της εικόνας της επωνυμίας ενός προϊόντος ή μιας εταιρείας ή υπηρεσίας και της εικόνας μιας χώρας ή πόλης ή περιοχής, επειδή και τα δύο εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την υγεία και τη δύναμη αυτής της εικόνας. Ωστόσο, το ζήτημα του πώς να γίνει διαχείριση ή βελτίωση αυτής της εικόνας είναι ένα πολύ πιο περίπλοκο ερώτημα, γι' αυτό και οι άμεσοι παραλληλισμοί μεταξύ της εμπορικής πρακτικής και της διαχείρισης των χώρων πρέπει να γίνονται με πολύ μεγαλύτερη προσοχή. Η εξέλιξη από την προώθηση του τόπου στο μάρκετινγκ τόπου και από εκεί στο εμπορικό σήμα του τόπου είναι όλα σχετικά απλές λογικές μεταβάσεις. Η μετάβαση από την επωνυμία του τόπου σε ένα εμπορικό σήμα παρουσιάζει τις πιο σοβαρές εννοιολογικές και πρακτικές δυσκολίες. (Παπαδόπουλος, 2004)

Ο ορισμός του Marketing Association δείχνει ότι δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολο να οριστεί στο πλαίσιο των προϊόντων και των υπηρεσιών, αρκεί να επιμείνει κανείς στις μη ψυχολογικές πτυχές της έννοιας. Από αυτόν τον ορισμό, οι περισσότερες

παραλλαγές του όρου ξεπηδούν εντελώς φυσικά: ένα «επώνυμο» προϊόν στο οποίο έχει δοθεί ένα τέτοιο όνομα ή σήμα, ενώ ένα «χωρίς εμπορικό σήμα» είναι αυτό που πρακτικά έχει μικρότερη ισχύ. «Κατάλληλη επωνυμία» είναι η αξία που είναι εγγενής στο όνομα ή το σήμα. Έτσι, σίγουρα μπορεί να γίνει μια υπόθεση ότι πολλά τοπωνύμια είναι ένας τύπος επωνυμίας: οι άνθρωποι ανταποκρίνονται σε αυτά όπως ανταποκρίνονται στις επωνυμίες, μπορούν να αποκτήσουν και να χάσουν ίδια κεφάλαια όπως τα εμπορικά σήματα, και σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα επινοούνται σκόπιμα ως επωνυμίες. Χωρίς να επεκταθεί το θέμα πολύ μακριά, μπορεί κανείς επίσης να ισχυριστεί ότι αυτές οι μάρκες τοποθεσιών συχνά συνοδεύονται από οπτικές ταυτότητες, όπως και οι επωνυμίες προϊόντων έχουν τα λογότυπά τους. (American Marketing Association, 2023)

Ωστόσο, όταν οι περισσότεροι μιλούν για την επωνυμία του τόπου, δίνουν ένα σύμβολο σε ένα μέρος, επειδή τα μέρη έχουν ήδη ονόματα και πολλά έχουν ήδη σύμβολα: μιλούν για να κάνουν κάτι για να βελτιώσουν την εικόνα της επωνυμίας του μέρους. Το branding πιστεύεται ότι είναι ένας τρόπος να γίνουν διάσημα κάποια μέρη. «Πιστότητα σε εμπορικό σήμα» είναι η ετοιμότητα του καταναλωτή να προτιμήσει προϊόντα που φέρουν αυτό το όνομα ή το σήμα και ούτω καθεξής. Εικόνα μάρκας, όμως, είναι μια έννοια που περιλαμβάνει την απομάκρυνση από την παρατηρήσιμη πραγματικότητα στον κόσμο των αντιλήψεων και η διατήρηση μιας σταθερής λαβής στο νόημα αρχίζει να γίνεται πιο δύσκολη. (Macmillan Publishers, 2010)

Η «εικόνα της μάρκας» είναι το σύνολο πεποιθήσεων ή συσχετισμών που σχετίζονται με αυτό το όνομα ή το σήμα στο μυαλό του καταναλωτή. Και εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί παρεμπιπτόντως, βρίσκεται μια πηγή μεγάλης σύγχυσης μεταξύ των λέξεων «επωνυμία» και «μάρκα». Οι έννοιες είναι πραγματικά μάλλον διαφορετικές: η πρώτη βρίσκεται εντός του τομέα του προϊόντος και κατά συνέπεια υπό τον έλεγχο του παραγωγού και η δεύτερη βρίσκεται εντός του τομέα του καταναλωτή, και συνεπώς εκτός του άμεσου ελέγχου του παραγωγού. Δυστυχώς, η κοινή χρήση είναι πάντα λιγότερο ακριβής από τους ορισμούς του λεξικού. Έξω από το λεξικό, η λέξη «μάρκα» τείνει να χρησιμοποιείται για διαφορετικά πράγματα. (American Marketing Association, 2023)

2.8 Διάκριση Place Marketing και Place Branding

Στο σημείο αυτό κρίνεται αδήριτη ανάγκη να γίνει σαφής η διαφορά ανάμεσα στο μάρκετινγκ της χώρας και στο place branding. Συγκεκριμένα είναι δύο ξεχωριστές έννοιες: το branding είναι δομικό στοιχείο της διαδικασίας του μάρκετινγκ του τόπου. Το δεύτερο συνίσταται κυρίως σε διαφημίσεις και εκστρατείες. Δηλαδή, δεν υπάρχει μία στρατηγικά σχεδιασμένη πορεία αλλά μία διαδικασία μάρκετινγκ ευκαιριακή. Αντίθετα, το place branding συνδυάζει τόσο την οργάνωση όσο και το μάρκετινγκ. Άρα είναι δομικό στοιχείο του μάρκετινγκ του τόπου. (Macmillan Publishers, 2010)

Το place branding αφορά πολιτικές-τακτικές που έχουν στόχο την εξασφάλιση της προβολής του τόπου και την ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας, την πολιτική δέσμευση και την προώθηση οικονομικής ανόρθωσης, τη συμμετοχή της κοινότητας με στόχο την ενίσχυση της ευημερίας των πολιτών, την αύξηση ξένων επενδύσεων με στόχο την αύξηση εσόδων από τον τουρισμό, με συνέπεια την επίτευξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Το place branding, λοιπόν, γεννήθηκε μέσα από τις στρατηγικές μάρκετινγκ και σήμερα η χρήση του είναι μεγαλύτερη από αυτή του place marketing. Κατά συνέπεια το brand name δεν είναι τίποτα άλλο από το εμπορικό σήμα-επωνυμία που συμβάλλει στη δημιουργία ταυτότητας της περιοχής. (American Marketing Association, 2023) (Παπαδόπουλος, 2004)

Εικόνα 2: Εφαρμογή Σχεδίου Place Marketing (Kotler et al, 2002)

2.9 Είναι το branding τόπου απλώς εταιρική ταυτότητα για τόπους;

Ωστόσο, πριν αντιμετωπίσουμε το ερώτημα εάν το branding τόπου είναι απλώς μια εταιρική ταυτότητα για τόπους, πρέπει:

- ✓ πρώτον να δώσουμε έμφαση στο όνομα του προϊόντος
- ✓ δεύτερον, στη σχεδιασμένη του εικόνα: την εμφάνιση του ίδιου του προϊόντος, τη συσκευασία του, το λογότυπό του, το χρώμα του
- ✓ τρίτον, το «εμπορικό σήμα» χρησιμοποιείται μερικές φορές πιο φιλόδοξα για να αναφέρεται στην κουλτούρα του οργανισμού ενός τόπου με την έννοια της ενίσχυσης της εικόνας της επωνυμίας του
- ✓ τέταρτον, όπως μόλις αναφέρθηκε, χρησιμοποιείται συχνά ως συνώνυμο της εικόνας της επωνυμίας, αναφερόμενο στο μυαλό του καταναλωτή. (Macmillan Publishers, 2010)

Το πρόβλημα ξεκινά πραγματικά όταν οι μορφές ρημάτων παράγονται από το ουσιαστικό: το brand ή η πράξη της επωνυμίας ή ακόμη και rebrand / rebranding. Κατά κάποιο τρόπο, ένα ρήμα που κατασκευάζεται με βάση ένα ουσιαστικό που έχει ατελώς κατανοηθεί φαίνεται να συνθέτει την παρανόηση, αλλά ίσως μπορεί κανείς να προσπαθήσει να εργαστεί προς τα πίσω από το ρήμα και να δει από ποιο από τα κοινά

ουσιαστικά-έννοιες προέρχεται. Έτσι, θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι οι χώρες, μέσω των πολλών κρατικών υπηρεσιών τους, έχουν πολυάριθμες συναλλαγές με διάφορα επαγγελματικά ακροατήρια σε όλο τον κόσμο και σίγουρα μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι δίνει καλύτερη εντύπωση για τη χώρα εάν όλες αυτές οι υπηρεσίες χρησιμοποιούν συνεπές, καλά σχεδιασμένο υλικό όταν πραγματοποιούν τις συναλλαγές τους. Ένα ενιαίο λογότυπο, μια επαγγελματική εμφάνιση και αίσθηση στα χαρτικά τους, τις επαγγελματικές κάρτες, τα εταιρικά τους βίντεο, τα ενημερωτικά φυλλάδια, τα ανακοινωθέντα, τα δελτία τύπου, τους ιστότοπους, σέβεται το κράτος με αποτελεσματικές και αποδοτικές δομές, διαδικασίες και μηχανισμούς. (American Marketing Association, 2023)

Η επωνυμία σχετίζεται με τη μία ή την άλλη από τις τέσσερις κοινές χρήσεις του «εμπορικού σήματος» που αναφέρονται παραπάνω: είναι σίγουρα είτε

- ✓ η δραστηριότητα της ονομασίας προϊόντων
- ✓ ο σχεδιασμός της ποικιλίας των προϊόντων
- ✓ έχει να κάνει με την οικοδόμηση ή τη δημιουργία μιας ενισχυμένης αίσθησης εταιρικής κουλτούρας
- ✓ είναι το μέσο με το οποίο το προϊόν αποκτά τη φήμη του. (Macmillan Publishers, 2010)

Η τελευταία έννοια είναι που τείνει να γίνει η κατεξοχήν έννοια στο branding. Το θέμα είναι ότι το «εθνικό branding» με αυτή την έννοια του όρου είναι ουσιαστικά παθητική λειτουργία: δεν μπορεί να κερδίσει νέους πελάτες, να αλλάξει γνώμη κανενός. Είναι απλώς μια καλή πρακτική. Γιατί λοιπόν όλη η φασαρία; Σίγουρα, για χαμηλό κόστος, ταχέως κινούμενα καταναλωτικά προϊόντα σε ένα πολυσύχναστο περιβάλλον λιανικής, αυτού του είδους η επωνυμία μπορεί να είναι σημαντική. Αυτή η υπόθεση παραβλέπει το σημαντικό ερώτημα του πώς η διεθνής μαζική γνώμη θα ακούσει ακόμη και για την άσκηση, πόσο μάλλον να επηρεαστεί από αυτήν. Αλλά τέτοια είναι η σύγχυση και η ασάφεια γύρω από την έννοια των εμπορικών σημάτων και της επωνυμίας. Οι τεχνικές επωνυμίας, όπως η διαφήμιση, το μάρκετινγκ, οι δημόσιες σχέσεις, ο σχεδιασμός ιστοσελίδων και η κοινωνική δικτύωση, θα φροντίσουν κατά κάποιο τρόπο το προϊόν, επειδή ο σχεδιασμός είναι ένα από τα λίγα πράγματα που διακρίνουν ένα προϊόν από τους ανταγωνιστές του. (American Marketing Association, 2023) (Macmillan Publishers, 2010)

Έτσι, γίνεται πολύ βαθιά συζήτηση για την ταυτότητα της χώρας, ακολουθούμενη από το σχεδιασμό ενός λογότυπου, και μια ελκυστικότητα του

προϊόντος και του περιτυλίγματός του. Η καμπάνια προώθησης μέσω και η επικοινωνία μπορεί να είναι ακόμη πιο σημαντικός παράγοντας για την προώθηση της νέας «μάρκας» και της επιλογής των καταναλωτών από τη διαφήμιση. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι εταιρείες επωνυμίας, συνηθισμένες στην έμφαση που δίνεται στην ταυτότητα της επωνυμίας στον εγγενή τομέα του εμπορίου τους, μιλούν τόσο εντυπωσιακά για τέτοια θέματα και οι δημόσιοι υπάλληλοι συχνά επηρεάζονται από τις ομιλίες τους. Αλλά οι χώρες είναι προς πώληση. Δεν μπερδεύονται εύκολα το ένα με το άλλο. Η επωνυμία συνήθως αρκεί για να πείσει τις κυβερνήσεις ότι βρίσκονται στο δρόμο για τη μόνιμη βελτίωση της διεθνούς εικόνας της χώρας τους. Κάνουν, φυσικά, πολύ λάθος, και αν υπήρχε μία μόνο περίπτωση μιας χώρας που είχε αποδεδειγμένα «μετακινήσει τη βελόνα» στη διεθνή της εικόνα απλώς μέσω της δημιουργίας και της διάδοσης μιας νέας οπτικής ταυτότητας θα αποτελούσε έκπληξη. (Macmillan Publishers, 2010)

Πολλές από τις περιπτώσεις στις οποίες χώρες και πόλεις ισχυρίζονται ότι αναλαμβάνουν ασκήσεις «επώνυμου», αυτό που στην πραγματικότητα σημαίνουν δεν είναι τίποτα άλλο από αυτή τη μέτρια διαδικασία ενίσχυσης και συντονισμού της ζωηρότητας. Αυτό θα ήταν αρκετά ακίνδυνο εάν συνειδητοποιούσαν πλήρως την περιορισμένη έκταση των πιθανών οφελών του, αλλά συχνά φαίνεται ότι δεν το κάνουν. Μέρος της προπαρασκευαστικής εργασίας για τη δημιουργία μιας οπτικής ταυτότητας ή εταιρικής ζωντανίας συχνά περιλαμβάνει μια αρκετά εντατική ανάλυση. Αλλά κανείς δεν μπόρεσε ποτέ να παράγει ένα τέτοιο παράδειγμα, και μέχρι να παραχθεί ένα τέτοιο παράδειγμα, φαίνεται πιο συνετό το πόρισμα ότι οι χώρες κρίνονται όπως πάντα ήταν: από τα πράγματα που κάνουν, όχι από τα πράγματα που λένε. (Kotler, 1993) (Παπαδόπουλος, 2004)

2.10 Γιατί είναι το Place Branding μια Χίμαιρα;

Η βασική έννοια «κεντρική ταυτότητα» του αντικειμένου που φέρει το σήμα βοηθά μόνο στην εμβάθυνση της σύγχυσης σχετικά με τη σημασία και το εύρος μιας τέτοιας λειτουργίας. Είτε λόγω της δικής τους έλλειψης κατανόησης, είτε μέσω των πειστικών ικανοτήτων των εταιρειών επωνυμίας – πιθανότατα συνδυασμός των δύο – πολλές κυβερνήσεις καταλήγουν να πιστεύουν ότι η πρακτική του εθνικού branding αντιστοιχεί σε αυτή την απλή διαδικασία σχεδίασης και εκτύπωσης, αλλά κατά κάποιο τρόπο πιστεύουν επίσης ότι το αποτέλεσμα θα είναι να κάνει το μέρος πιο διάσημο.

Είναι η ιδέα ότι «επωνυμία» σημαίνει μια τεχνική ή ένα σύνολο τεχνικών, μέσω των οποίων η εικόνα της επωνυμίας δημιουργείται ή βελτιώνεται άμεσα: Η επωνυμία της «Nike» είναι αποτέλεσμα φανταστικής επωνυμίας, με φανταστικά μεγάλους αριθμούς, που συνοδεύονται από επικοινωνίες που ενθαρρύνουν τους καταναλωτές να ταυτιστούν με τις «αξίες» της εταιρείας. Αυτό χρησιμοποιεί το «branding» ως ένα είδος γενικευμένου ή συλλογικού όρου για να συμπεριλάβει όλες τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της εικόνας της επωνυμίας – PR, διαφήμιση, σχεδιασμός, προώθηση πωλήσεων, άμεσο μάρκετινγκ και ούτω καθεξής – αλλά αυτό δεν είναι σωστό. (Anholt, 1998)

Η οικοδόμηση επωνυμίας επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της ανάπτυξης προϊόντων και του μάρκετινγκ και έχει σχετικά μικρή σχέση με το branding (εκτός, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, εάν η επωνυμία σημαίνει σχεδιασμός λογότυπου και συσκευασίας για ορισμένα καταναλωτικά αγαθά, οπότε σίγουρα βοηθάει τη διαδικασία μάρκετινγκ). Εάν οι άνθρωποι αγοράσουν ένα προϊόν και το βρουν καλό, αυτό θα αρχίσει να δημιουργεί μια ισχυρή εικόνα επωνυμίας για το προϊόν το οποίο θα κερδίσει καλή φήμη. Αυτή η φήμη εξαπλώνεται σταδιακά σε μη χρήστες, ακόμη και άτομα που δεν έχουν αγοράσει το προϊόν θα γνωρίζουν ή θα αισθάνονται ότι ξέρουν ότι είναι ένα καλό προϊόν και το γεγονός αυτό αυξάνει την αξία της εταιρείας. Είναι σίγουρα ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες επιτυχίας της επιχείρησης. Ωστόσο, η χρήση του όρου «εμπορική επωνυμία» για να υπονοήσει κάποια διακριτή και άμεση μέθοδο για την οικοδόμηση της αξίας της επωνυμίας (σε αντίθεση με έναν γενικό όρο που καλύπτει όλες τις τεχνικές επικοινωνίας μάρκετινγκ) είναι τόσο εσφαλμένη όσο και αδικαιολόγητη. Απλά δεν υπάρχει τέτοια μέθοδος. Τα καλά προϊόντα και υπηρεσίες που παράγονται από μια καλή εταιρεία αποκτούν μια θετική εικόνα της επωνυμίας, η οποία τελικά αντανακλά την εταιρεία και γίνεται το κύριο περιουσιακό της στοιχείο. (Anholt, 1998) (Macmillan Publishers, 2010)

Η επωνυμία, με άλλα λόγια, είναι μια διαδικασία που συνεχίζεται σε μεγάλο βαθμό στο μυαλό του καταναλωτή. Βέβαια η συσσώρευση σεβασμού και συμπάθειας για τη μάρκα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ενιαία τεχνική ή σύνολο τεχνικών που δημιουργεί άμεσα σεβασμό ή έχει ως αποτέλεσμα το εμπορικό σήμα. Αυτή η φυσική, έμμεση διαδικασία μπορεί μερικές φορές να ενισχυθεί από τις δημόσιες σχέσεις, επηρεάζοντας τα μέσα ενημέρωσης με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύεται η αίσθηση ότι η εμπειρία των καταναλωτών είναι θετική και κοινή, αλλά αυτό δεν είναι σύντομος δρόμος για τις αλλαγές των αντιλήψεων. (Macmillan Publishers, 2010)

Ομοίως, καλά προϊόντα, υπηρεσίες, πολιτισμός, τουρισμός, επενδύσεις, τεχνολογία, εκπαίδευση, επιχειρήσεις, άνθρωποι, πολιτικές, πρωτοβουλίες και εκδηλώσεις που παράγονται από μια καλή χώρα, αποκτούν επίσης μια θετική εικόνα της επωνυμίας, η οποία τελικά αντανάκλα τη χώρα και ίσως γίνεται επίσης το κύριο περιουσιακό της στοιχείο. Το μήνυμα είναι σαφές: αν μια χώρα είναι σοβαρή σχετικά με τη βελτίωση της διεθνούς εικόνας της, θα πρέπει να επικεντρωθεί στα εθνικά ισοδύναμα της «ανάπτυξης προϊόντων» και στο αποτελεσματικό και επαγγελματικό μάρκετινγκ αυτών των «προϊόντων», αντί να κυνηγήσει τη χίμαιρα της επωνυμίας. Δεν υπάρχουν σύντομες διαδρομές. Μόνο συνεπής, συντονισμένη και αδιάκοπη ροή χρήσιμων, αξιοσημείωτων, παγκόσμιας κλάσης και πάνω απ' όλα σχετικών ιδέες, προϊόντα και πολιτικές μπορούν σταδιακά να ενισχύσουν τη φήμη της χώρας που τα παράγει. (Kotler, 1993) (American Marketing Association, 2023) (Παπαδόπουλος, 2004)

Εικόνα 3: Η φυσιογνωμία του Place Branding (Kavaratzis & Ashworth, 2005)

Κεφάλαιο 3^ο Τοπιακό ενδιαφέρον και Ιστορική ιδιαιτερότητα Λαυρίου

3.1 Τι αποκαλούμε τοπίο;

Τοπίο σημαίνει μια περιοχή, όπως την αντιλαμβάνονται οι άνθρωποι, της οποίας ο χαρακτήρας είναι αποτέλεσμα της δράσης και της αλληλεπίδρασης φυσικών ή και ανθρώπινων παραγόντων. Με την αποδοχή αυτού του μάλλον απλού ορισμού, όπως προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου που έλαβε χώρα στη Φλωρεντία το 2000, παραβλέπουμε ίσως την ασάφεια και τον πλουραλισμό του όρου, όπως έχει εκφραστεί επανειλημμένα από διάφορους μελετητές, αλλά ταυτόχρονα διατηρεί την ουσία του: είναι ο διάλογος μεταξύ του φυσικού και του ανθρωπογενούς υπό τον έλεγχο του παρατηρητή. Η μελέτη οποιουδήποτε τοπίου απαιτεί τη συνέργεια γεωγραφίας, ιστορίας, αρχιτεκτονικής, αρχαιολογίας, γεωλογίας, φιλοσοφίας, εθνογραφίας και πιθανώς μερικών άλλων ακαδημαϊκών πεδίων, υποδεικνύοντας μια έννοια που είναι διεπιστημονική και ευέλικτη. Μπορεί να θεωρηθεί ως απλό σκηνικό για την ανθρώπινη ζωή αλλά και ως το πιο καθοριστικό στοιχείο που υπαγορεύει τις ανθρώπινες ενέργειες και τους μηχανισμούς προσαρμογής και, ταυτόχρονα, διαμορφώνεται από αυτούς. Οι έννοιες της μνήμης, της ταυτότητας, της κοινωνικής τάξης και του μετασχηματισμού είναι ιδιαίτερα σχετικές με την κατανόηση των τοπίων ως ούτε αποκλειστικά φυσικά ούτε ως απόλυτα πολιτισμικά. (Δερμάτης, 1994)

3.2 Πολλαπλές οπτικές του μεταλλευτικού τοπίου της Λαυρεωτικής μέσω ιστορικών αναφορών

Η ιστορική πορεία του Λαυρίου είναι άμεσα συνυφασμένη με το τοπίο της και συγκεκριμένα με την εξόρυξη των μεταλλευμάτων. Γι' αυτό σε αυτό το εκτενές κεφάλαιο θα επιχειρηθεί η εκτύλιξη της ιστορικής εξέλιξης μέσα από τις πολλαπλές οπτικές του μεταλλευτικού τοπίου της Λαυρεωτικής.

Από την ευρεία εκμετάλλευση των μεταλλευμάτων του παρελθόντος μέχρι την προστατευόμενη έκταση του Εθνικού Δρυμού Σουνίου του παρόντος, η περιοχή της Λαυρεωτικής έχει διαχρονικά συσχετιστεί με τον υπόγειο πλούτο της και αποτέλεσε κέντρο ανθρώπινων δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων ήδη από τη Νεολιθική Εποχή. Στις μέρες μας, το τοπίο της, όπως διαμορφώνεται από λόφους, κοιλάδες και την

ακτογραμμή της ΝΑ Αττικής, περιλαμβάνει μια πληθώρα χρήσεων γης, όπως οικισμούς (παραδοσιακούς ή σύγχρονους), μεμονωμένες κατοικίες (νόμιμες ή αυθαίρετες, στα παράλια ή στην ενδοχώρα), αγροκτήματα και αγροτικές εκτάσεις (κυρίως αμπελώνες και ελαιώνες), ακατοίκητες εκτάσεις, δρόμους και μονοπάτια, βιομηχανικές μονάδες, τουριστικά καταλύματα, γεωλογικούς σχηματισμούς, αρχαιολογικές και ιστορικές θέσεις και μνημεία, ερείπια, δασώδεις περιοχές και φρυγανότοπους.

Το στοιχείο που συνδέει όλα αυτά τα διαφορετικά περιβάλλοντα ήταν από παλιά τα μεταλλοφόρα κοιτάσματα της περιοχής, που στάθηκαν πόλος έλξης για τον άνθρωπο (από την Προϊστορική εποχή ως τα Κλασικά χρόνια και ξανά από το 1865 ως τη δεκαετία του 1970 κατά τον 20^ο αιώνα). Η εκμετάλλευσή τους καθόρισε το τοπίο με πολλαπλούς τρόπους, αφήνοντας βαθιά ίχνη.

Αυτό το κεφάλαιο έχει ως στόχο να εξερευνήσει τις πολλές και διαφορετικές πτυχές του τοπίου της Λαυρεωτικής, να ερμηνεύσει τα χαρακτηριστικά του ως αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής και να συζητήσει τις δυνατότητες ανάπτυξης μιας περιοχής που αποτελεί «ένα καλά κρυμμένο μυστικό της Αττικής».

Συγκεκριμένα, η περιοχή της Λαυρεωτικής (περίπου 200 km²) βρίσκεται στο ΝΑ άκρο της Αττικής (Ελλάδα) και έχει συνδεθεί διαχρονικά με την εκμετάλλευση των πλούσιων ορυκτών πόρων που βρίσκονται στο υπόστρωμα. Η εξόρυξη και η μεταλλουργία είναι εγγενώς πολύπλοκες επιχειρήσεις έντασης εργασίας καθώς απαιτούν μια περιοχή εφοδιασμού, συστήματα μεταφορών (δρόμους, λιμάνια, σιδηρόδρομους), κεφάλαιο, κατασκευαστές και διανομείς εξοπλισμού, πολιτικές ρυθμίσεις, νόμους και κανονισμούς και, φυσικά, μια κοινότητα ανθρώπων που θα αναλάμβαναν το επίπονο έργο. Αυτή η λίστα προαπαιτούμενων είναι σχετική τόσο για την αρχαία όσο και για τη σύγχρονη εποχή, με ορισμένες απαραίτητες προσαρμογές, και καθορίζει την επιτυχία και τη μακροζωία των ορυχείων. Έρχεται όμως μια στιγμή που οι φυσικοί πόροι εξαντλούνται, όλες οι πρωτογενείς εξορυκτικές εργασίες σταματούν και απομένει ένα σημαδεμένο τοπίο. Χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση, η φύση αρχίζει και πάλι να κυριαρχεί περικλείοντας όλες τις δομές μέσα της και μετατρέποντάς τις σε μνημεία. Το ίδιο το τοπίο γίνεται μνημείο, με μοναδική ταυτότητα που αποκαλύπτει την τεχνολογική, βιομηχανική, οικονομική και κοινωνική ιστορία του τόπου. (Καπετάνιος, 2013)

Συνεπώς, το τοπίο της Λαυρεωτικής δεν είναι απλώς ελκυστικό ή στατικό σκηνικό, αλλά παρουσιάζει μεγάλη και αντιθετική ποικιλομορφία. Μπορεί να εντοπιστεί μια ποικιλία χρήσεων γης, συμπεριλαμβανομένων κατοικημένων περιοχών, βιομηχανικών ζωνών, γεωργικών περιοχών, αρχαιολογικών και ιστορικών τοποθεσιών, δασών και θαμνωδών εκτάσεων, όλα συχνά με θέα στη θάλασσα και στον ορίζοντα. Επομένως, η Λαυρεωτική στην πραγματικότητα αποτελείται από ένα πλήθος μικροπεριοχών που διαμορφώνονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα εδώ και χιλιάδες χρόνια, μια διαδικασία που εξακολουθεί να λειτουργεί δυναμικά μέχρι και σήμερα.

3.3 Το παλίμψηστο πολιτιστικό τοπίο της Λαυρεωτικής

Το πολιτιστικό τοπίο περιλαμβάνει φυσικά και ανθρωπογενή συστατικά με υλικές και συμβολικές αξίες ενσωματωμένες στη μνήμη και υπόκειται σε πολλαπλές αναγνώσεις. Τα ιστορικά ίχνη στο τοπίο μπορούν στην πραγματικότητα να εκληφθούν ως ένα παλίμψηστο, όπου τα διάφορα πολιτισμικά στοιχεία αλληλοσυνδέονται με τέτοιους τρόπους που μερικές φορές είναι δύσκολο να διαφοροποιηθούν και να ερμηνευτούν. (Καπετάνιος, 2013). Το παρόν κεφάλαιο εστιάζει ιδιαίτερα στον Εθνικό Δρυμό του Σουνίου, ως μια μεταλλευτική περιοχή της οποίας το τοπίο έχει διαμορφωθεί από τις μεταλλευτικές και μεταλλουργικές δραστηριότητες του παρελθόντος, σε μια προσπάθεια να συσχετίσει τα υπάρχοντα μεταλλευτικά κατάλοιπα με το παρόν και το μέλλον της περιοχής.

Η Λαυρεωτική μπορεί να θεωρηθεί ως «γεωλογικό μουσείο» και έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών γεωλογικών ιδρυμάτων και πανεπιστημίων όλα αυτά τα χρόνια, που έχουν ως αποτέλεσμα εξειδικευμένες μελέτες και επιστημονικές αποστολές. Έχει επίσης προσελκύσει συλλέκτες ορυκτών που συχνά «ληηλατούν» την περιοχή για δείγματα ορυκτών που στη συνέχεια κυκλοφορούν σε σχετικές αγορές αδιαφορώντας για οποιαδήποτε έννοια γεωδιατήρησης. Οι αρχές πρέπει να παρέμβουν και να αναπτύξουν μηχανισμούς ελέγχου, γιατί η κατεξοχήν πολιτική «χωρίς περιορισμούς» που επικρατεί σήμερα μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα στο μέλλον. (Σαλιόρα - Οικονομάκου, 2004)

3.4 Το Γεωλογικό τοπίο και ο ορυκτός πλούτος της

Λαυρεωτικής

Το υπόστρωμα της Λαυρεωτικής είναι πλούσιο σε μεταλλεύματα και μετά την αναγνώριση αυτής της πραγματικότητας, η περιοχή φιλοξένησε πολυάριθμες εξορυκτικές αποστολές, επιχειρήσεις και μόνιμες εγκαταστάσεις. Σήμερα τα ορυχεία έχουν εγκαταλειφθεί αλλά οι εισοδοί τους είναι ορατές στο τοπίο, σαν μια απλή αντανάκλαση του εκτεταμένου υπόγειου δικτύου στοών, μαζί με άλλες εγκαταστάσεις ορυχείων και απόβλητα επεξεργασίας εξόρυξης. Σε αυτό το κεφάλαιο συζητείται συνοπτικά η χαρακτηριστική γεωλογία και ορυκτολογία της Λαυρεωτικής.

Η Λαυρεωτική αποτελεί μέρος του μεταμορφωμένου Αττικού-Κυκλαδικού Ορεινού όγκου. Υπάρχουν δύο συστήματα στρωμάτων, το αυτόχθονο σύστημα και ο φυλλίτης ανατροπής. Το αυτόχθονο σύστημα αποτελείται από μάρμαρα, δολομίτες και σχιστόλιθους και έχει πάχος πάνω από 1000 μέτρα. Αποτελείται γενικά από εναλλασσόμενα μάρμαρα και σχιστόλιθους ποικίλου πάχους, που συνήθως υποδιαιρούνται σε τρεις ορίζοντες:

- (α) το κάτω μάρμαρο,
- (β) τους μικασχιστόλιθους Καισαριανής και
- (γ) το άνω μάρμαρο.

Πάνω από το αυτόχθονο σύστημα βρίσκεται το επίπεδο ανατροπής που περιλαμβάνει φυλλίτες, μάρμαρα, χαλαζίτες, πρασινίτες και σερπεντίνη. Κατά κανόνα, τα ορυκτά βρίσκονται με τη μορφή φλεβών ή φακών στις ζώνες επαφής μεταξύ των τεσσάρων προαναφερθέντων στρωμάτων. Έτσι, υπάρχουν τρεις επαφές ή ορίζοντες:

- η πρώτη (ανώτατη και πιο κοντά στην επιφάνεια, μερικές φορές εκτεθειμένη λόγω των καιρικών συνθηκών)
- η δεύτερη (ενδιάμεση) και
- η τρίτη (χαμηλότερη).

Οι φλέβες του μεταλλεύματος ακολουθούν την πολυπλοκότητα και την ανωμαλία των στρωμάτων των βράχων, επομένως δεν είναι οριζόντιες και ποικίλλουν σε πάχος. (Βουρλάκος, 2018)

Η παλαιότερη μεταλλευτική εκμετάλλευση που έλαβε χώρα στο Λαύριο, χρονολογείται τουλάχιστον στις αρχές της 3ης χιλιετίας π.Χ., ξεκίνησε από την επιφανειακή επαφή που εκτέθηκε στους πρόποδες του λόφου Βελατούρι. Στην κλασική εποχή, ωστόσο, οι ανθρακωρύχοι μπόρεσαν να φτάσουν και να εκμεταλλευτούν την

τρίτη, βαθύτερη και πλουσιότερη επαφή, έχοντας αναπτύξει καλύτερη κατανόηση της γεωλογίας της περιοχής και κατέχοντας μεγαλύτερο ανθρώπινο δυναμικό, προηγμένα τεχνολογικά μέσα και μεγάλη οργάνωση που προέρχονταν από την πόλη-κράτος της Αθήνας. (Κακαβογιάννης, 2013) (Τσάιμου, 2007)

Σε ό,τι αφορά τα ορυκτά, στη Λαυρεωτική έχουν εντοπιστεί περίπου 600, όχι όλα μεταλλικά και κάποια από τα μεταλλικά όχι σε εκμεταλλεύσιμες ποσότητες. Γενικά, τα εκμεταλλεύσιμα μεταλλεύματα εμπίπτουν σε δύο κύριες κατηγορίες: είναι είτε μικτά θειούχα μεταλλεύματα Pb-Zn-Fe-Cu (συχνά οξειδωμένα, σχηματίζοντας εκτεταμένες συσσωρεύσεις δευτερογενών ορυκτών) είτε μεταλλεύματα Fe-Mn. Όλα τους έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης στο μακρινό ή πρόσφατο παρελθόν. Τα πιο σημαντικά στην αρχαιότητα ήταν αυτά που περιείχαν αργεντοφόρο μόλυβδο, δηλαδή γαλένα (θειούχο μόλυβδο) και κηρουσίτη (ανθρακικός μόλυβδος), τα δύο από τα οποία συχνά βρέθηκαν συνδεδεμένα ή μεικτά. Επιπλέον, εξορύσσονταν μεταλλεύματα χαλκού και σιδήρου, το πρώτο κυρίως στην Εποχή του Χαλκού και το δεύτερο αργότερα στην αρχαιότητα. (Τσάιμου, 2007)

Εικόνα 4: Είσοδος Ορυχείου στον Εθνικό Δρυμό Σουνίου (Δράκος, 2023)

3.4.1 Το Χάος

Η αξιοσημείωτη γεωλογία της Λαυρεωτικής είναι ορατή σε μια σειρά από γεωθέσεις που έχουν πρόσφατα περιγραφεί από το Ινστιτούτο Γεωλογίας και Μεταλλευτικών Ερευνών ως μέρος της σειράς Geotrails in Greece του Ινστιτούτου. Το γεωλογικό τοπίο της Λαυρεωτικής περιλαμβάνει εντυπωσιακά αξιοθέατα όπως το Χάος αλλά και πολλές τοποθεσίες όπου μπορεί κανείς να δει την τεκτονική και πετρολογική ιστορία της περιοχής.

Εικόνα 5: Το Έγκοιλον Χάος (*mixanitouxronou.gr, 2023*)

Στην περιοχή της Καμάριζας του δήμου Λαυρεωτικής βρίσκεται ένας τεράστιος κρατήρας σε σχήμα καρδιάς, δηλαδή Καρστικού τύπου σχηματισμός. Αν και πολλοί θα έσπευδαν να το χαρακτηρίσουν ως ένα φυσικό μνημείο ερωτευμένων, οι θρύλοι γύρω από τη δημιουργία του στην πραγματικότητα δεν είναι τόσο ρομαντικοί. Η ευρέως διαδεδομένη επιστημονική άποψη υποστηρίζει ότι είναι το αποτέλεσμα της κατάρρευσης της οροφής μιας μεγάλης σπηλιάς. Ωστόσο, η ευρέως διαδεδομένη «λαϊκή» άποψη λέει ότι δημιουργήθηκε από πτώση μετεωρίτη τον 18ο ή 19ο αιώνα. Όποια και αν είναι η αλήθεια, η τοποθεσία είναι εντυπωσιακή. Το «Έγκοιλον Χάος» έχει βάθος 55 μέτρα και η διάμετρός του φτάνει τα 120 μέτρα. Το εσωτερικό του είναι

ακόμα πιο ενδιαφέρον, καθώς περιλαμβάνει μέταλλα διαφόρων τύπων και σπάνια πετρώματα. Ένα από αυτά είναι ο γαληνίτης, ένα ορυκτό που αποτελείται από 99% ασήμι και 1% μόλυβδο. (exploringgreece.tv, 2022)

Σε κάθε περίπτωση, το Χάος σήμερα είναι το απόλυτο μνημείο της φύσης για επιστημονική έρευνα, για περιήγηση, για αναψυχή, για extreme sports.

3.5 Το Αρχαιολογικό Τοπίο

Το τοπίο της Λαυρεωτικής περιλαμβάνει δύο από τα πιο εμβληματικά μνημεία της Αττικής: τον ναό του Ποσειδώνα στο Σούνιο, με θέα τη δραματική θαλασσογραφία του Αιγαίου και το αρχαίο θέατρο του Θορικού, με τη χαρακτηριστική επιμήκη ορχήστρα του. Τα πιο εξέχοντα προϊστορικά μνημεία στο τοπίο είναι οι 5 μυκηναϊκοί τάφοι ιδιαίτερης τυπολογίας που βρίσκονται στο λόφο Βελατούρι στον Θορικό. (Νάζου, 2011) Επιπλέον, πολλές άλλες αρχαιότητες φαντάζουν ως κουκκίδα το τοπίο, ανασκαμμένο ή μη ανασκαμμένο, αποκαλύπτοντας πλούσια στρώματα ιστορικότητας.

Ωστόσο, δεν πρόκειται για ένα τυπικό τοπίο με ερείπια, όπως θα φανεί στις επόμενες παραγράφους. Μάλιστα, αν χρειαστεί να απομονωθεί ένα στοιχείο ως το πιο καθοριστικό χαρακτηριστικό της Λαυρεωτικής, θα πρέπει να είναι η πλούσια σε μέταλλα γεωλογία της, που αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα. Αυτό είναι το πλεονέκτημα που προσέλκυε τακτικά αναζητητές και εποίκους στην περιοχή σε όλη την αρχαιότητα και μετέπειτα. Η ενότητα αυτή είναι ιδιαίτερα εκτενής γιατί μαρτυρά τη μακρά ιστορία της Λαυρεωτικής και την αναγάγει σε αρχαιολογικό μνημείο παγκόσμιου ενδιαφέροντος. (Κακαβογιάννης, 2013)

3.5.1 Το Σπήλαιο του Κίτσου Παλαιολιθικής περιόδου

Η Λαυρεωτική ήταν πιθανότατα ένα ελκυστικό έδαφος για τους πρώτους κατοίκους της, καθώς ήταν μια περιοχή χαμηλού λόφου με μικρά ρυάκια και μικρές πεδιάδες ενδιάμεσα και βρίσκεται δίπλα στη θάλασσα με ακτογραμμή που παρέχει ασφαλή λιμάνια. Τα πρώτα ίχνη κατοίκησης χρονολογούνται στην παλαιολιθική περίοδο, όπως φαίνεται από τις ανασκαφές που έγιναν στο σπήλαιο Κίτσου κοντά στην Καμάριζα με επικεφαλής τον N. Lambert μεταξύ των ετών 1968-1975. Το σπήλαιο εγκαταστάθηκε κατά διαστήματα μέχρι τη νεολιθική περίοδο και οι κάτοικοί του δεν φαίνεται να είναι απομονωμένοι στα μεταγενέστερα στάδια της νεολιθικής, καθώς πήραν οψιανό από τη Μήλο, πυριτολίθινα εργαλεία πιθανότατα από την κεντρική Ελλάδα και μυλόπετρες

πιθανότατα από την Αίγινα. Μάλλον χρησιμοποίησαν ακόμη και εγγενή χαλκό που βρέθηκε τοπικά, όπως δείχνει η ανακάλυψη μιας μόνο καρφίτσας από ένα τελικό νεολιθικό επίπεδο. (Αποστολοπούλου-Κακαβογιάννη, 2000)

Εικόνα 6: Το Σπήλαιο του Κίτσου (*odysseus.culture.gr*, 2023)

3.5.2 Ο αρχαίος οικισμός του Θορικού Νεολιθικής εποχής

Ακριβώς βόρεια της σύγχρονης πόλης της Λαυρεωτικής, μια πεδιάδα με ιερές ελιές δεσπόζει από έναν επιβλητικό λόφο με μια ξεχωριστή διπλή κορυφή. Δεν είναι περίεργο ότι ο Θορικός, αυτή η πλεονεκτική θέση που εκτείνεται επίσης ανατολικά μέχρι τη θάλασσα, κατοικήθηκε ήδη από τη νεολιθική εποχή (4.500 π.Χ.). Εξελίχτηκε σε μυκηναϊκό κέντρο με έντονη μεταλλευτική και μεταλλουργική δραστηριότητα και αργότερα έγινε ένας από τους 12 οικισμούς (κώμαι) που ενοποιήθηκαν από τον Θησέα για να ιδρύσουν την ένδοξη αθηναϊκή πόλη-κράτος. Εγκαταλείφθηκε μόνο όταν καταστράφηκε από τον Ρωμαίο στρατηγό Σύλλα το 86 π.Χ. . (Νάζου, 2011)

Το όνομα Βελατούρι (προέρχεται από το *Viglaturi* που σημαίνει σκοπιά, μια λατινική σύνθετη λέξη, *vigla* [ρολόι] και *turris* [πύργος]), που δημιουργήθηκε στη βυζαντινή εποχή, φαίνεται να είναι ένα πολύ κατάλληλο όνομα για τον πανύψηλο λόφο με τις δύο κορυφές όπου βρισκόταν ο πιο σημαντικός οικισμός της αρχαίας εποχής, ο

δήμος (συνοικία) του Θορικού. Οι πλαγιές του λόφου έχουν ανασκαφεί εκτενώς από τη Βελγική Σχολή Αθηνών από το 1963 και αποκάλυψαν πολύτιμα ευρήματα για τη μακρόχρονη ιστορία αυτού του αρχαίου μεταλλευτικού τόπου. Στον Θορικό ξεκίνησε η εξόρυξη των αργυροφόρων μεταλλευμάτων μολύβδου, που χρονολογούνται γύρω στο 3000 π.Χ. (Δερμάτης & Μάνθος, 2010) (Δερμάτης, 1994)

Στην κορυφή του λόφου, υπάρχουν ίχνη σπιτιών της Πρωτοελλαδικής περιόδου (2900-1600 π.Χ.), καθώς και ερείπια μυκηναϊκής οχυρωμένης ακρόπολης και πέντε θολωτοί και θαλαμωτοί τάφοι (1600-1100 π.Χ.). . Οι αρχαϊκοί και κλασικοί τάφοι διάσπαρτοι στις νότιες πλαγιές του λόφου και τα πολυάριθμα ταφικά κτερίσματα που έχουν αποκαλυφθεί καταδεικνύουν τη συνεχή κατοίκηση της περιοχής. (Αποστολοπούλου-Κακαβογιάννη, 2000)

Η κλασική νεκρόπολη (που χρησιμοποιήθηκε από το 570 έως τα τέλη του τέταρτου αιώνα π.Χ.) με τις περίτεχνες διακοσμημένες ορθογώνιες πέτρινες κατασκευές βρίσκεται ακριβώς κάτω από το θέατρο. Στην άλλη πλευρά, πάνω από το θέατρο, έχει αποκαλυφθεί η λεγόμενη «βιομηχανική συνοικία» του οικισμού. Κατοικίες, στοές, δρόμοι, εγκαταστάσεις μεταλλουργίας (υπάρχει ανακαινισμένο μεγάλο πλυντήριο μεταλλευμάτων δίπλα στο θέατρο) και ορυχεία μαρτυρούν την ύπαρξη μιας ακμάζουσας κοινότητας τον 5ο και 4ο αιώνα π.Χ.

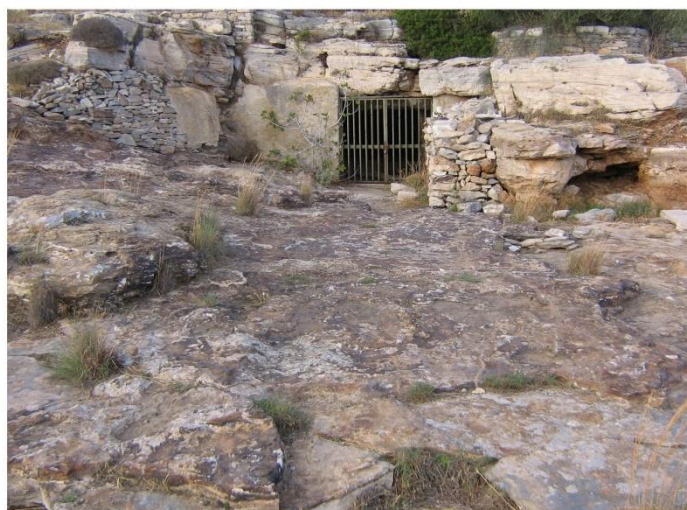

Εικόνα 7: Αρχαίος Οικισμός Θορικού Νεολιθικής Εποχής (wikipedia, 2023)

Ανάμεσα στα απομεινάρια είναι αυλάκια από τροχούς και πατημασιές, σημάδια της αιώνιας ανθρώπινης παρουσίας και μια σύγχρονη αφετηρία για να ακολουθήσουν οι επισκέπτες για να βυθιστούν στο αρχαίο παρελθόν με τη βοήθεια της αιώνιας φυσικής ομορφιάς του γύρω τοπίου. (Δερμάτης, 1994)

3.5.3 Σπηλαιόμορφο ορυχείο Πρωτοελλαδικής εποχής / Στοά 3

Υπάρχουν επιπλέον αρχαιολογικά στοιχεία για έναν αριθμό άλλων νεολιθικών θέσεων της περιοχής, με πιο αξιοσημείωτη τον Θορικό. Η πιο χαρακτηριστική της περιόδου τοποθεσία είναι το σπηλαιόμορφο ορυχείο στον Θορικό, που ονομάζεται Στοά 3 και αποτελεί την αρχαιότερη μεταλλευτική στοά στην περιοχή του Θορικού, όπου οι βελγικές ανασκαφές τη δεκαετία του 1970 έφεραν στο φως κεραμική που χρονολογείται σε αυτές τις περιόδους, καθώς και οστέινα εργαλεία και σημάδια εργαλείων στους τοίχους. Ωστόσο, τα με ασφάλεια χρονολογημένα κοιτάσματα στο ορυχείο είναι Πρωτοελλαδικά και ίσως είναι πιο σοφό να τοποθετηθούν οι απαρχές της εκμετάλλευσης σε εκείνη την περίοδο. Μάλιστα, τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν την εκπόνηση αργυροπαραγωγικών εργασιών στην περιοχή της Λαυρεωτικής. (Νάζου, 2011)

© Margarita Nazou

Θορικός
Thorikos Archaeological
Research Project

Εικόνα 8: Στοά 3 (Νάζου, 2022)

3.5.4 Ίχνη εκμετάλλευσης μετάλλων την εποχή του Χαλκού

Τα πρώτα ίχνη εκμετάλλευσης μετάλλων ανάγονται στην Τελική Νεολιθική και την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού. Συγκεκριμένα, υπάρχουν επαρκή έμμεσα στοιχεία που προέρχονται από την Αρχαιομετρία που υποδηλώνουν συστηματική εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων στην Εποχή του Χαλκού, όχι μόνο για την εξόρυξη μολύβδου και αργύρου αλλά και χαλκού. Αυτά τα στοιχεία προέρχονται από την ανάλυση ισοτόπων μολύβδου, μια μέθοδο που συγκρίνει την υπογραφή ισοτόπων μολύβδου των μεταλλευμάτων του Λαυρίου με αυτή των αντικειμένων μολύβδου, αργύρου και χαλκού. Η ανάλυση ισοτόπων μολύβδου έχει εφαρμοστεί σε μεγάλο αριθμό δειγμάτων που προέρχονται από μεταλλικά τεχνουργήματα της Εποχής του Χαλκού από το Αιγαίο και έχει οδηγήσει στα ακόλουθα συμπεράσματα:

(1) όσον αφορά τον μόλυβδο, το Λαύριο ήταν η κυρίαρχη πηγή για το Αιγαίο, ιδιαίτερα κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού

(2) όσον αφορά το ασήμι, ένας μικρός αριθμός τεχνουργημάτων αργύρου της Εποχής του Χαλκού μπορεί να αποδοθεί θετικά στο Λαύριο

(3) πολλά από τα δείγματα με βάση τον χαλκό που αναλύθηκαν φαίνεται να συνάδουν με το ισότοπο πεδίο μολύβδου του Λαυρίου, πράγμα που σημαίνει ότι το Λαύριο θα πρέπει να θεωρείται ως πηγή χαλκού κάποιας σημασίας για την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, μεταξύ μερικών άλλων πιθανοτήτων. (Βουρλάκος, 2018)

Τα αρχαιολογικά στοιχεία για την εκμετάλλευση μεταλλευμάτων στη Μέση και Ύστερη Εποχή του Χαλκού είναι σποραδικά και αποτελούνται από θραύσμα λιθάργου που βρέθηκε τον 16ο αι. π.Χ. σε οικία και σε πιθανή θυρίδα της ίδιας περίπου χρονικής περιόδου, και τα δύο από τον Θορικό. Επιπλέον, το ορυχείο έχει επίσης αποκαλύψει όστρακα Υστεροελλαδικής εποχής, υποδεικνύοντας κάποια μεταλλευτική δραστηριότητα στην τοποθεσία. (Αποστολοπούλου-Κακαβογιάννη, 2000)

3.5.5 Η αρχαία αίθουσα του Θορικού Γεωμετρικής εποχής

Για τις μετέπειτα αρχαιολογικές περιόδους, μέχρι τους Κλασικούς χρόνους, τα αρχαιολογικά στοιχεία για την τοπική εξόρυξη και μεταλλουργία είναι επίσης ελάχιστα. Για παράδειγμα, κομμάτια λιθάργης έχουν ανακαλυφθεί σε μια μεγάλη αίθουσα του Θορικού από τον 9ο αι. π.Χ., ενώ η ανάλυση ισοτόπων μολύβδου έδειξε ότι αρκετά αρχαϊκά μολύβδινα αναθηματικά ειδώλια από το ιερό της Αρτέμιδος Ορθίας στη Λακωνία συνάδουν με τα μεταλλεύματα Λαυρίου. Δεδομένου ότι τα περισσότερα

φυσικά στοιχεία για μεταλλευτικές και μεταλλουργικές δραστηριότητες έχουν εξαλειφθεί από μεταγενέστερες εργασίες, μπορεί να προταθεί, με βάση την κοινή λογική και όχι την ακλόνητη απόδειξη, ότι η εκμετάλλευση ήταν πιθανώς συνεχής με περιόδους έντασης και περιόδους παρακμής λόγω της μεταβλητότητας του ορυκτού σώματος. (Κακαβογιάννης, 2013)

3.5.6 Ιστορικές αναφορές και Αρχαιολογικά ευρήματα Αρχαϊκής και Κλασσικής Περιόδου

Βάσει των παραπάνω αρχαιολογικών ευρημάτων έχει αποδειχτεί ότι η μεταλλευτική δραστηριότητα στην περιοχή ξεκίνησε από την 4η χιλιετία π.Χ. στο Θορικό. Όμως, το καθοριστικό έτος που κατέστησε το Λαύριο κορωνίδα της μεταλλευτικής βιομηχανίας της Ελλάδας ήταν το 483 - 482 π.Χ., όταν στην περιοχή της Μαρώνειας, στο σημερινό Άγιο Κωνσταντίνο Καμάριζας, βρέθηκαν πλούσια μέταλλα αργύρου και μολύβδου. (Αριστοτέλης, 4ος αι. π.Χ.) (Δερμάτης, 2006)

Άμεσο απότοκο αυτής της ανακάλυψης ήταν η εισροή υπέρογκων ποσών στα ταμεία της πόλης-κράτους της Αθήνας με τα οποία μάλιστα ναυπηγήθηκε και ο πολεμικός της στόλος. Έτσι ο ορυκτός πλούτος της Λαυρεωτικής, σε συνδυασμό με τα λιμάνια του Πειραιά και της Ελευσίνας, συνέβαλε καταλυτικά στην δημιουργία της ηγεμονίας της αθηναϊκής δημοκρατίας κατά το δεύτερο μισό του 5ου αιώνα π.Χ., δηλαδή το χρυσό αιώνα του Περικλή. Από τα κοιτάσματα αργύρου της Λαυρεωτικής η πόλις κράτος της Αθήνας έκοψε νομίσματα εκατοντάδων τόνων, τα γνωστά αθηναϊκά Τετράδραγμα με το έμβλημα της Γλάυκας από τη μια πλευρά, δηλαδή της κουκουβάγιας, και της θεάς της σοφίας της Αθηνάς, προστάτιδας της Αθήνας, απ' την άλλη. Με τα νομίσματα αυτά ο Περικλής κατασκεύασε αξιόλογα μνημεία όπως τον Παρθενώνα. (Δερμάτης, 2006) (Οικονομάκου, 1996)

Εικόνα 9:Οι δύο όψεις του αθηναϊκού τετράδραχμου (*alphapolitismos.gr, 2023*)

Και επειδή κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις, δυστυχώς πίσω από την αίγλη της αθηναϊκής ηγεμονίας κρύβεται μία μελανή πλευρά, αυτή της δουλείας. Το αντίτιμο της ανάπτυξης, ήταν μέσα στα ορυχεία αυτά να χυθεί ανθρώπινο αίμα από τον κάματο των δούλων. Αποδεδειγμένα, πλέον οι δούλοι, τα αποκαλούμενα ανδράποδα, αποτέλεσαν την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης των αρχαίων μεταλλείων του Λαυρίου. Αυτοί διάνοιξαν όλα τα υπόγεια φρέατα, εξόρυξαν το μέταλλευμα, έκαναν τον εμπλουτισμό στα πλυντήρια και την εκκαμίνευσή του. Η αγορά ή η εκμίσθωση δούλων ως εργατών ήταν μία συνήθης και επικερδής πρακτική. Καθώς η κοινωνία της αρχαίας εποχής ήταν δουλοκτητική, η διαδικασία αυτή θεωρούνταν φυσιολογική. Αναφορές σχετικές με τη δουλεία στο Λαύριο υπάρχουν ήδη από τα ομηρικά έπη. (Κακαβογιάννης, 2005) (Κακαβογιάννης, 2013)

Η παρακμή των μεταλλείων του Λαυρίου επήλθε σταδιακά κατά τη διάρκεια του τριακονταετούς Πελοποννησιακού πολέμου μεταξύ Σπάρτης και Αθηνών. Σημαντικό γεγονός στην ιστορία του Λαυρίου ήταν η επανάσταση των δούλων της Λαυρεωτικής το 413 π.Χ., κατά τη διάρκεια της Σπαρτιατικής κατάληψης του φρουρίου της Δεκέλειας, έτος που σηματοδοτεί και την βαθμηδόν παρακμή της Αθηναϊκής ηγεμονίας.

Το Λαύριο, λοιπόν, ορίζεται ως η κατ' εξοχήν μεταλλευτική περιοχή για την Αθήνα, ιδιαίτερα για τον 5^ο και 4^ο αιώνα π.Χ., με άφθονα κατάλοιπα ορατά ακόμη και σήμερα. Το τοπίο είναι γεμάτο χαρακτηριστικά που επιβεβαιώνουν την εκτεταμένη εκμετάλλευση του γαληνά και του κηρουσίτη για την εξόρυξη αργύρου και μολύβδου στην αρχαιότητα. Αυτά περιλαμβάνουν φρέατα, στοές ορυχείων και κάθετους λάκκους μεγάλου βάθους, πλυντήρια μεταλλευμάτων και δεξαμενές νερού, λίγους φούρνους, λατομεία, πύργους και επίσης οικιστικές συνοικίες, αγροκτήματα, τάφους, ιερά (π.χ. αφιερωμένα στον Ασκληπιό, τον Διόνυσο και την Υγεία) και ένα θέατρο, που μαρτυρούν, παράλληλα, μόνιμο πληθυσμό. (Καπετάνιος, 2013)

Ωστόσο, τα πιο εντυπωσιακά και κοινά μνημεία ανάμεσά τους είναι τα μεταλλουργεία. Τα περισσότερα είναι ορθογώνια και επίπεδα αλλά με πολλές παραλλαγές στην κάτοψη. Όταν οι Αθηναίοι αντιμετώπισαν το πρόβλημα των φτωχών μεταλλευμάτων, ανέπτυξαν μια καινοτόμο τεχνική για να εμπλουτίσουν το μέταλλευμα και ταυτόχρονα να επανακυκλοφορήσουν το νερό που απαιτείται για τη διαδικασία, δεδομένου ότι η περιοχή δέχεται περιορισμένες βροχοπτώσεις. Πρόκειται για τις

απολυμάνσεις μεταλλευμάτων με τις παρακείμενες δεξαμενές νερού και τα κανάλια τους. Αυτό είναι ένα εξέχον και επαναλαμβανόμενο χαρακτηριστικό σε όλη τη Λαυρεωτική, περίπου 55 από αυτά έχουν εξερευνηθεί και μερικές εκατοντάδες άλλα βρίσκονται διάσπαρτα στο τοπίο αλλά αρκετά κοντά το ένα στο άλλο. (Τσάιμου, 2007)

Μάλιστα, δίπλα στις συστηματικά - ανασκαμμένες θέσεις στον Εθνικό Δρυμό του Σουνίου (π.χ. «Ασκληπιακό», που ανασκάφηκε από τον Κονοφάγο το 1977-8 και δημοσιεύτηκε το 1980, Aggileza, που ανασκάφηκε από τον Ellis Jones τα έτη 1977-1983) και τη Σούριζα, που ανασκάφηκε (από τον Κακαβογιάννη και την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία τη δεκαετία του 1980), υπάρχει μια γη γεμάτη αρχαία ερείπια, μερικές φορές κρυμμένη από βλάστηση, που μαρτυρούν την ανάμειξη των χρήσεων γης, από την οικιστική στη βιομηχανική και τα αγροτικά. (Καπετάνιος, 2013) (Κονοφάγος, 1980)

Λαμβάνοντας υπόψη την ευρεία κατανομή στο τοπίο των αρχαίων καταλοίπων, η εξόρυξη τον 5ο και 4ο αι. π.Χ. μπορεί να θεωρηθεί ως εκμετάλλευση σε βιομηχανική κλίμακα, με την έννοια ότι η γενική εφαρμογή μιας έννοιας εκμετάλλευσης σε ένα περιφερειακό πλαίσιο, όπως αυτό, είχε σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνία, το φυσικό περιβάλλον και το τοπίο. Οι κύριες περιβαλλοντικές συνέπειες σε αυτή την περίπτωση ήταν η εξάλειψη των δασών που παρείχαν καύσιμα για τις καμίνους, η τυχαία απόρριψη σκωριών και απορριμμάτων που σχημάτιζαν τεράστιους σωρούς δηλητηριώδεις για το έδαφος και η τελική εξάντληση των κοιτασμάτων μεταλλεύματος. (Κονοφάγος, 1980) (Οικονομάκου, 1996)

3.5.6.i Τα αρχαία Πλυντήρια

Τα αρχαία μεταλλεύματα ύστερα από την εξαγωγή τους από τις στοές εξόρυξης των ορυχείων του Λαυρίου θρυμματίζονταν, κοσκινίζονταν και ύστερα οδηγούνταν στα πλυντήρια εμπλουτισμού μεταλλευμάτων, προκειμένου να αυξηθεί η περιεκτικότητά τους σε χρήσιμα μεταλλικά στοιχεία και να αποβληθούν εκεί τα μη χρήσιμα, με τη χρήση του νερού. Γινόταν η θραύση του μεταλλεύματος σε μικρούς κόκκους και ύστερα διαχώριζαν κατά τη ροή του νερού τους βαρύτερους από τους ελαφρύτερους. Οι βαρύτεροι κυρίως ήταν αυτοί που περιείχαν το Γαληνίτη, δηλαδή το ασήμι, ενώ οι ελαφρύτεροι περιείχαν το φτωχό μέταλλευμα από το οποίο προήλθαν οι εκβολάδες, οι οποίες δεν έτυχαν εκμετάλλευσης κατά τα κλασικά χρόνια αλλά κατά τα νεότερα χρόνια, όταν αναβίωσαν τα ορυχεία. Παραπλεύρως των πλυντηρίων υπήρχαν

δεξαμενές νερού που διευκόλυναν τη διαδικασία. Συνήθως, επρόκειτο για βρόχινο νερό. (Κακαβογιάννης, 2013)

Εικόνα 10: Αρχαίο Πλυντήριο εμπλουτισμού μεταλλεύματος στο Θορικό (tzeferis, 2023)

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι δεξαμενές αυτές ακόμα και σήμερα διατηρούν τη στεγανότητά τους, στοιχείο που μπορεί να διαπιστώσει κάθε επιστήμονας-μελετητής ή απλός επισκέπτης. Στη νεότερη εποχή τα αρχαία πλυντήρια αντικαταστάθηκαν από την πρωτοποριακή για τότε μέθοδο της επίπλευσης κατά την οποία αξιοποιήθηκαν, όπως προαναφέρθηκε, τόσο οι θειούχες εκβολάδες όσο και οι σκωρίες. Στη Λαυρεωτική υπάρχουν αμέτρητα ερείπια αρχαίων πλυντηρίων. Τα περισσότερα από αυτά είναι επίπεδα, ενώ πιο σπάνια είναι τα ελικοειδή. Τέτοια πλυντήρια υπάρχουν στην περιοχή του Θορικού δίπλα από το αρχαίο θέατρο, στον Άγιο Κωνσταντίνο Καμάριζας περιοχή αποκαλούμενη τότε Μαρώνεια, στη Σούριζα, στο Μπερτσέκο. (Δερμάτης, 2006) (Οικονομάκου, 1996)

3.5.6.ii Το αρχαίο Θέατρο του Θορικού

Εικόνα 11: Το αρχαίο θέατρο του Θορικού (Παντελαίων, 2023)

Το Θέατρο του Θορικού είναι το αρχαιότερο σωζόμενο γνωστό θέατρο που υπάρχει. Βρίσκεται βόρεια του Λαυρίου, σχεδόν δίπλα στην πόλη, χρονολογείται από το τέλος της Αρχαϊκής εποχής, μεταξύ 525 και 480 π.Χ. Σε αντίθεση με τα ελληνικά θέατρα μεταγενέστερων εποχών, έχει σχήμα ελλειπτικό και όχι κυκλικό και έχει ορθογώνια και όχι κυκλική ορχήστρα. Με 21 σειρές καθισμάτων, το θέατρο είχε χωρητικότητα 4.000 ατόμων. Στην ανατολική πλευρά της ορχήστρας βρίσκεται η βάση του αρχαίου ναού και μια αίθουσα με παγκάκια, όλα σμιλεμένα από την γηγενή πέτρα. Ο ναός αυτός, χρησιμοποιήθηκε επίσης για επίσημες συναντήσεις των ντόπιων πολιτών. (Δερμάτης & Μάνθος, 2010)

Το αρχαίο θέατρο του Θορικού, που ανασκάφηκε αρχικά το 1886, έχει τραβήξει την προσοχή λόγω της ασυνήθιστης διάταξής του. Το ακανόνιστο οβάλ αμφιθέατρο και η σχεδόν ορθογώνια ορχήστρα του, είτε αντικατοπτρίζουν την πρόιμη χρονολογία του θεάτρου είτε τη σταδιακή ανάπτυξη της χωρητικότητας των θέσεων του, καθιστούν

αυτό το θέατρο μοναδικό δείγμα της αρχιτεκτονικής εξέλιξης των αρχαίων ελληνικών θεάτρων.

Η παλαιότερη μορφή του θεάτρου, με μόνο έναν τοίχο που στηρίζει την ορχήστρα και ένα φυσικό αμφιθέατρο (κοίλον) χτισμένο στην πλαγιά, φαίνεται να χρονολογείται από τον έκτο αιώνα π.Χ. Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις λίθινης κατασκευής, το σκηνικό οικοδόμημα (σκήνη) πρέπει να ήταν ξύλινο, κάτι που μαρτυρούν και οι δύο μονόλιθοι που φέρουν οπές στη μέση για να συγκρατούν τα δοκάρια στήριξης που βρέθηκαν ακριβώς κάτω από την ορχήστρα και δεν αντικαταστάθηκε με πέτρα όπως των μεταγενέστερων θεάτρων.

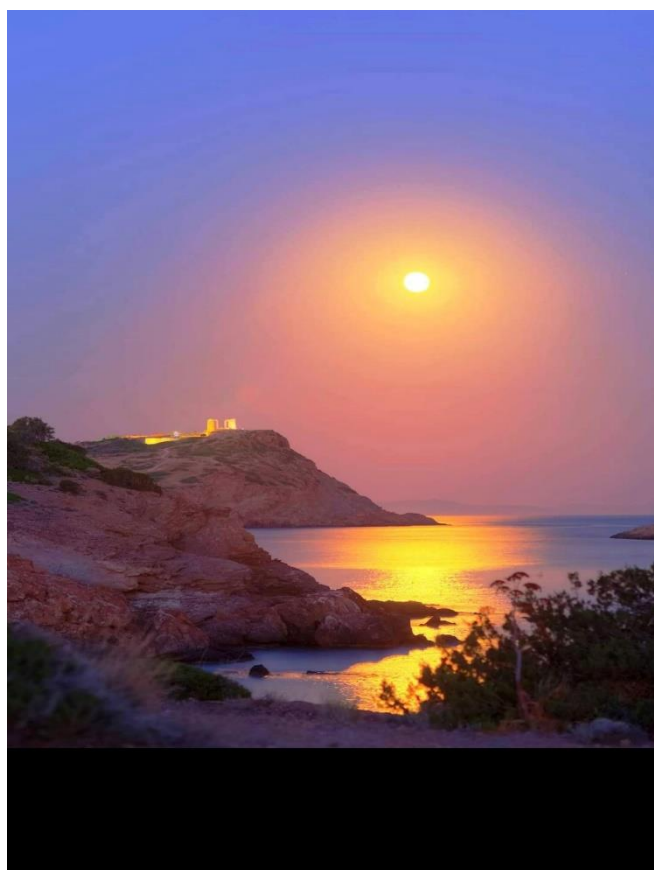
Τον 5^ο αιώνα π.Χ., κατασκευάστηκε ένας δεύτερος αναλημματικός τοίχος για τη στήριξη της ορχήστρας, ο οποίος διευρύνθηκε σε εκτεταμένη ελλειπτική μορφή, όπως και οι πέτρινοι πάγκοι στο κάτω κοίλον. Δυτικά της ορχήστρας ανεγέρθηκε μικρός ναός του Διονύσου, όπου βρίσκονται σήμερα τα αραία λείψανά του. Επίσης, χτίστηκε ένα δωμάτιο λαξευμένο στο βράχο στα δυτικά που χρησίμευε ως αποθήκη (σκηνοθήκη) και κατοικία των ιερέων και μια μεγάλη αίθουσα στα ανατολικά με λαξευμένους πέτρινους πάγκους, πιθανότατα για να φιλοξενεί τις δημόσιες συνελεύσεις του λαού του Θορικού. Τον 4ο αιώνα π.Χ., το θέατρο επεκτάθηκε στα βόρεια, με εισόδους από τα ανατολικά και τα δυτικά για εύκολη πρόσβαση. Με την προσθήκη του άνω κοίλου, το θέατρο μπορούσε να φιλοξενήσει ένα κοινό 3.000 ατόμων. (Δερμάτης & Μάνθος, 2010)

Υπάρχουν κομμάτια από ενεπίγραφο μάρμαρο όπου βρέθηκαν κοντά ονόματα χορηγών και νικητών - πρωταγωνιστών σε δραματικούς αγώνες, καθώς και λεπτομέρειες για τη συνολική δαπάνη για την παραγωγή μιας παράστασης τραγωδίας ή κωμωδίας που αναλάμβανε ένας πλούσιος Αθηναίος πολίτης, γνωστός ως χορηγός. Όλα αυτά τα απομεινάρια προσφέρουν στιγμιότυπα που δίνουν τη δυνατότητα στους επισκέπτες να αποκαλύψουν τις καλλιτεχνικές, θρησκευτικές και αστικές δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα στο θέατρο που βρισκόταν στον ζωντανό αρχαίο οικισμό του Θορικού. (Δερμάτης & Μάνθος, 2010)

3.5.6.iii Ο Ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο

Ο Ναός του Ποσειδώνα βρίσκεται στο ακρωτήριο Σούνιο στο νότιο άκρο της ηπειρωτικής Ελλάδας. Είναι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της Χρυσής Εποχής της Αθήνας του Περικλή, του 5ου αιώνα π.Χ.. Συγκεκριμένα, χτίστηκε μεταξύ 444 και

440 π.Χ. από τον Ικτίνο και είναι αφιερωμένος στον Ολύμπιο Θεό της Θάλασσας, τον Ποσειδώνα. Αποτελεί το Ιερό Τρίγωνο της αρχαιότητας μαζί με τον Παρθενώνα και τον ναό της Αφαιάς στην Αίγινα. Η τοποθεσία αναφέρθηκε ως ιερό έδαφος από τον Ηρόδοτο και τον Όμηρο. Η πρώτη ανασκαφή του χώρου έγινε από τον Wilhelm Dörpfeld, ο οποίος ήταν διευθυντής του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου το 1884. Μεταξύ 1897 και 1913 έγιναν πιο συστηματικές ανασκαφές από τον Βαλέριο Στάη. (Σαλιόρα - Οικονομάκου, 2004)

Εικόνα 12: Το ηλιοβασίλεμα στο ναό του Ποσειδώνα στο Σούνιο (*Παντελαίων, 2023*)

Είναι σκαρφαλωμένος στην άκρη ενός γκρεμού, που βρίσκεται 70 μέτρα πάνω από τη θάλασσα. Χτισμένος με μάρμαρο από την κοιλάδα Αγριλέζα Λαυρεωτικής, ο ναός είναι το τυπικό ελληνικό εξάστυλο, με έξι δωρικούς κίονες στην μπροστινή στοά. Έχει ορθογώνιο σχήμα και έχει μια ζωφόρο που απεικονίζει την ιστορία του Θησέα και τη μάχη των Κενταύρων. Η πρώτη εκδοχή του ναού κατασκευάστηκε την αρχαϊκή περίοδο. Ωστόσο, καταστράφηκε το 480 π.Χ. από τους Πέρσες κατά τους Ελληνοπερσικούς Πολέμους. Ο Περικλής ανοικοδόμησε το ναό γύρω στο 440 π.Χ., αν

και μόνο 16 από τους αρχικούς 38 κίονες στέκονται σήμερα. Έχει ψηλές κολώνες έτσι ώστε να αντέχουν στη δοκιμασία του χρόνου. (Σαλιώρα - Οικονομάκου, 2004) Τα αντικείμενα που αποκαλύφθηκαν περιλαμβάνουν το μαρμάρινο άγαλμα του Κούρου, ευρέως γνωστό ως Κούρος του Σουνίου, που χρονολογείται στο 590 π.Χ., και τον «στεφανωμένο αθλητή» που χρονολογείται από το 460 π.Χ. Τα ερείπια αυτών των μαρμάρινων γλυπτών και το ύψους 5 μέτρων χάλκινο άγαλμα του Ποσειδώνα εκτίθενται τώρα στο Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου και στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Μία από τις δωρικές στήλες εκτίθεται στο Βρετανικό Μουσείο στην Αγγλία.

Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, η δύναμη του Ποσειδώνα ήταν δεύτερη μετά του Δία. Ως θεός της θάλασσας, οι ναυτικοί και οι ψαράδες της αρχαίας Ελλάδας προσεύχονταν στον Ποσειδώνα για να τους προστατεύσει από τις καταιγίδες και τα ναυάγια και συχνά άφηναν θυσίες ζώων και άλλα δώρα στο ναό.

Πιστεύεται ότι ο βασιλιάς της Αθήνας Αιγέας αυτοκτόνησε εδώ πηδώντας από τον γκρεμό. Ο Βασιλιάς περίμενε στον γκρεμό κοιτάζοντας προς τη θάλασσα για την επιστροφή του γιου του, Θησέα, και του στρατού του. Βλέποντας μαύρα πανιά στο πλοίο, σκέφτηκε λανθασμένα ότι ο Θησέας είχε σκοτωθεί από τον Μινώταυρο. Ο νεαρός Θησέας, όμως, είχε κερδίσει τη μάχη αλλά είχε ξεχάσει να αντικαταστήσει τα μαύρα πανιά του πλοίου με λευκά, οδηγώντας στο θάνατο του Βασιλιά.

Σύμφωνα, επίσης, με το ελληνικό έπος Οδύσσεια του Ομήρου, το Σούνιο είναι η τοποθεσία όπου ο βασιλιάς της Σπάρτης Μενέλαος έθαψε τον τιμονιέρη του.

Ο Ναός βρίσκεται στο ακρωτήριο Σούνιο, το οποίο απέχει περίπου 80 χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα της Αθήνας. Ο ευκολότερος τρόπος για να φτάσει κανείς στο αξιοθέατο είναι με το λεωφορείο, καθώς πολλά δρομολόγια λεωφορείων εκτελούν δρομολόγια από την Αθήνα ή και με αυτοκίνητο. Η τελευταία, μάλιστα, διαδρομή από τον αυτοκινητόδρομο προς το ακρωτήριο Σούνιο μπορεί να είναι μια πρόκληση για τους λάτρεις της οδήγησης που θα έχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν την Αθηναϊκή 'Ριβιέρα'.

Προσφέρει, ακόμα, τη γαλήνια θέα στο Αιγαίο Πέλαγος. Η θέα στο ηλιοβασίλεμα είναι απaráμιλλη και εγγυάται ότι χαρίζει στον επισκέπτη τη μνήμη μιας ζωής. Το ηλιοβασίλεμα πάνω από το Αιγαίο από το ναό του Ποσειδώνα είναι μια πραγματικά αξέχαστη εμπειρία. Ο ναός προσφέρει μια εικόνα του αθηναϊκού πολιτισμού, της μυθολογίας και των παραδόσεων. Ο Βρετανός ποιητής Λόρδος

Μπαίρον ήταν τόσο γοητευμένος με τον ναό του Ποσειδώνα που έγραψε το όνομά του σε έναν από τους πυλώνες τον 19ο αιώνα.

3.5.7 Παρακμή Μεταλλευτικής Δραστηριότητας κατά τα Ελληνιστικά χρόνια

Η παρακμή του Λαυρίου ως μεταλλευτικής συνοικίας μαρτυρείται από τον Στράβωνα: «Τα ορυχεία αργύρου στην Αττική ήταν αρχικά πολύτιμα αλλά τώρα έχουν αποτύχει. Επιπλέον, όσοι τα δούλευαν, όταν η εξόρυξη απέφερε ελάχιστες αποδόσεις, έλιωναν ξανά τα παλιά απορρίμματα ή τη σκουριά και μπορούσαν ακόμα να εξάγουν από αυτά καθαρό ασήμι, αφού οι εργάτες των παλαιότερων εποχών δεν ήταν επιδέξιοι στη θέρμανση του μεταλλεύματος σε φούρνους. ». (Στράβωνας, 1ος αι. π.Χ.) Παρόμοια αλλά πιο λακωνικά ο Πausανίας αναφέρεται στο Λαύριο ως το μέρος όπου οι Αθηναίοι είχαν κάποτε μεταλλεία αργύρου. (Pausanias, 2ος αι. μ.Χ.) Για μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρχαν πιθανώς μόνο πλανόδιοι συλλέκτες μεταλλευμάτων ή σιδηρουργοί που λειτουργούσαν περιστασιακά στην περιοχή που ασχολούνταν με την εκ νέου πλύση των σχετικά πλούσιων απορριμμάτων ή και την εκ νέου τήξη των σκωριών που άφησαν πίσω τους οι προκάτοχοί τους. (Καπετάνιος, 2013) Μετά τον 6ο αι. μ.Χ., η περιοχή φαίνεται να έχει εγκαταλειφθεί. Τα τοπωνύμια Λαύριο και Λαυρεωτική πιθανότατα χρησιμοποιήθηκαν στους βυζαντινούς χρόνους, αλλά στις φιλολογικές πηγές δεν αναφέρεται καμία εκμετάλλευση μετάλλου. Τελικά, από τον 6ο έως τον 19ο αι. μ. Χ., το μεταλλευτικό Λαύριο εγκαταλείφθηκε, χάνοντας έτσι όλη την παλαιά του αίγλη. (Κοντογεωργοπούλου, 2011)

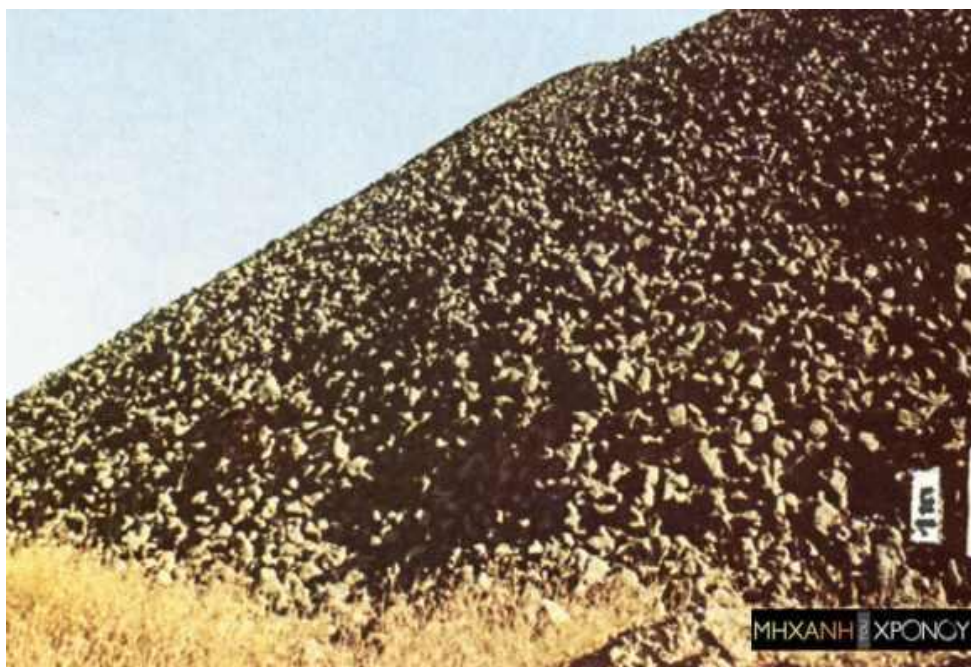
3.6 Το ιστορικό τοπίο: Αναβίωση Μεταλλουργίας στα Νεότερα χρόνια

Μετά από μια μακρά παύση που διήρκεσε περισσότερο από μια χιλιετία, η εξόρυξη και η μεταλλουργία αναβίωσαν κατά τον 19ο αι. μ.Χ., αρχικά μέσω της εκμετάλλευσης αρχαίων απορριμμάτων και λίγο αργότερα με νέες εξορυκτικές εργασίες. Η παλιά δόξα των αθηναϊκών μεταλλείων αργύρου σε συνδυασμό με τις προηγμένες τεχνικές πραγματικότητες του 19ου αι. προσέκλυσε νέους αναζητητές στην περιοχή που άδραξαν την ευκαιρία. Τα αρχαία μεταλλευτικά και μεταλλουργικά υποπροϊόντα ήταν τριών ειδών:

(1) αναχώματα από φτωγά μεταλλεύματα ή μεταλλεύματα ακατάλληλα από τους αρχαίους μεταλλουργούς, όπως ο φαληρίτης και ο σμιθσονίτης (συνολικά αποκαλούμενοι «εκβολάδες») που άφηναν πίσω συνήθως κοντά στις στοές

(2) τα απορρίμματα («πλυνίτες») συσσωρεύτηκαν κοντά στα πλυντήρια μετά τη διαδικασία εμπλουτισμού

(3) οι σκωρίες («σκωρίες») που ήταν τα υποπροϊόντα της τήξης και σχημάτισαν τεράστιους σωρούς. Τον 19ο αι. υπολογίστηκε ότι οι αρχαίες σκουριές ανέρχονταν συνολικά σε περίπου 1.500.000 τόνους, ενώ τα υπόλοιπα υπολείμματα υπολογίζονταν σε αρκετά εκατομμύρια τόνους. Όλα τα αρχαία υποπροϊόντα επεξεργάστηκαν εκ νέου τον 19ο αι. και τώρα έχουν εξαφανιστεί. (Κονοφάγος, 1980) (Δερμάτης, 2006)

Εικόνα 13:Οι σκωρίες, τα απορρίμματα της μεταλλευτικής εργασίας
(*mixanitouxronou.gr, 2023*)

Η νεότερη, λοιπόν, μεταλλευτική ιστορία του Λαυρίου ξεκινάει ουσιαστικά το 1859, όταν η Ελληνική κυβέρνηση έστειλε τον νεαρό τότε Έλληνα μεταλλειολόγο - μεταλλουργό Ανδρέα Κορδέλλα, να επισκεφθεί το μεταλλευτικό Λαύριο και να διερευνήσει την δυνατότητα επαναλειτουργίας του. Το 1861 ο ανωτέρω επιστήμονας πέτυχε παραγωγή μολύβδου με μία πρόχειρη κάμινο τήξης που κατασκεύασε. Το 1865

είναι η πρώτη χρονιά που παράχθηκε ξανά, μετά από πολλούς αιώνες, αργυρούχος μόλυβδος και γι' αυτό θεωρείται ως γενέθλιο έτος του νεότερου Λαυρίου.

Ο σημαντικότερος φορέας εκμετάλλευσης των μεταλλευμάτων εκείνη την εποχή ήταν η Γαλλική Μεταλλευτική Εταιρεία η οποία, μετά από μερικές αλλαγές στην ιδιοκτησία της, έκλεισε τελικά τη δεκαετία του 1980, έχοντας εξαντλήσει το βιώσιμο ορυκτό δυναμικό της Λαυρεωτικής. Αντίστοιχη ήταν μια ελληνική εταιρεία, η Μεταλλουργική Εταιρεία Λαυρίου που εκμεταλλεύτηκε κυρίως τα αρχαία λάφυρα και σταμάτησε να λειτουργεί το πρώτο τέταρτο του 20ου αι. (Δερμάτης, 2006) Η γαλλική εταιρεία ηγήθηκε των εξορυκτικών δραστηριοτήτων κυρίως στην Καμάριζα και την Πλάκα. Στην αρχή, παρακολουθούσαν στενά και επέκτειναν τις στοές και τους λάκκους των αρχαίων ορυχείων καταστρέφοντας έτσι πολλά από τα αρχαία εργαστήρια με την ελπίδα να βρουν χρήσιμα υλικά. Είναι λυπηρό που κανείς δεν σκέφτηκε να τεκμηριώσει ό,τι αφαιρέθηκε σε αυτή τη διαδικασία, έτσι πολλά στοιχεία σχετικά με την αρχαία τεχνολογία έχουν πλέον χαθεί. (Δερμάτης, 2006) (Κονοφάγος, 1980)

Το 1869 ανέκυψε το “Λαυρεωτικό ζήτημα”, το οποίο περιγράφεται ως η νομική διαφορά μεταξύ της Γάλλο-ιταλικής εταιρείας και του Ελληνικού Δημοσίου, σχετικά την εκμετάλλευση των εκβολάδων δηλαδή των αρχαίων καταλοίπων εξόρυξης. Συνέπεια ήταν να δημιουργηθεί μία μεγάλη πολιτική κρίση. Τότε οι εργάτες και οι μεταλλωρύχοι ξεσηκώθηκαν και οδηγήθηκαν σε απεργία διεκδικώντας αξιοπρεπή μεροκάματα και ανθρώπινες συνθήκες εργασίας.. Ο Serpieri όμως ήταν ανάλητος. Το περίφημο «Λαυρεωτικό Ζήτημα» πήρε τόσο μεγάλες διαστάσεις ακόμα και με παρεμβάσεις των ξένων δυνάμεων στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις, καθώς η Ελλάδα απειλήθηκε ακόμη και με βομβαρδισμό από γαλλικά πλοία. (Δερμάτης, 2006)

Τελικά το ζήτημα λύθηκε με συμβιβασμό ύστερα από 18 μέρες απεργίας, κατά τη διάρκεια της οποίας χύθηκε αίμα εργατών, απεργών αλλά και υπαλλήλων. Οι εργάτες αποζημιώθηκαν πραγματικά με ευτελή χρηματικά ποσά, ενώ η εταιρεία Roux-Serpieri-Fressynet αγοράστηκε από τον Ανδρέα Συγγρό αντί 11.500.000 χρυσών φράγκων για την επεξεργασία των σκωριών και των εκβολάδων και μετονομάστηκε σε Εταιρεία Μεταλλουργείων Λαυρίου (Ελληνική Μεταλλευτική Μεταλλουργική Εταιρεία Λαυρίου (EMMEΛ)), (1982-1992), ενώ ο Σερπιέρι συνέχισε τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες ιδρύοντας το 1875 την Compañie Francaise de Mines du Laurium (Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου (Γ.Ε.Μ.Λ)), (1875-1982) στη θέση Κυπριανός με αντικείμενο εργασιών την εκμετάλλευση των μεταλλείων του Λαυρίου. (Δερμάτης, 2006)

Η Γαλλική Μεταλλευτική Εταιρεία δούλεψε τα ορυχεία στην ενδοχώρα της Λαυρεωτικής αλλά οι βιομηχανικές της συνοικίες βρίσκονταν δίπλα στη σύγχρονη πόλη του Λαυρίου. Σήμερα, οι παλιές εγκαταστάσεις θεωρούνται άξιες συντήρησης και έχουν αποκτήσει νέα ζωή: περίπου το 40% των παλαιών κτιρίων έχει αποκατασταθεί, τα εδάφη έχουν απολυμανθεί και το παλιό συγκρότημα της Γαλλικής Εταιρείας Μεταλλείων έχει γίνει ένα φιλόδοξο Τεχνολογικό και Πολιτιστικό Πάρκο. Το μνημειακό τοπίο του βιομηχανικού συγκροτήματος δεν μπορεί παρά να προκαλέσει κάποιου είδους νοσταλγία περασμένων εποχών, καθώς είναι μέσα στους στόχους του πάρκου να διατηρήσει την ιστορική ταυτότητα και τη συλλογική μνήμη του τόπου. Λειτουργεί επίσης ως αποθήκη τεχνολογικής γνώσης. Παράλληλα, προωθείται η νέα έρευνα και η επιχειρηματικότητα με το βλέμμα στο μέλλον. (Παναγόπουλος, 2008) Το τοπίο της Λαυρεωτικής έχει μεταμορφωθεί δραστικά τον 19ο και 20ο αι. :

- ❖ το Λαύριο ως πόλη ιδρύθηκε για λογαριασμό της Γαλλικής Μεταλλευτικής Εταιρείας
- ❖ η πόλη και τα περίχωρά της έλαβαν έναν βαθύτατα βιομηχανικό χαρακτήρα, αλλά με ξεχωριστές κατοικίες για τους εργάτες και τους μηχανικούς (Belavilas, 2012)
- ❖ το πρώτο βιομηχανικό σιδηροδρομικό δίκτυο στην Ελλάδα ιδρύθηκε στην περιοχή, συνδέοντας την έδρα της εταιρείας με τα μεταλλευτικά χωριά και επίσης το Λαύριο με την Αθήνα. (Δερμάτης, 2006) (Παναγόπουλος, 2008)
- ❖ η επανεπεξεργασία αρχαίων σωρών απορριμμάτων, το άνοιγμα των αρχαίων ορυχείων και η τυχαία καταστροφή αρχαίων κλιβάνων και άλλων επιφανειακών εγκαταστάσεων οδήγησαν στην εξάλειψη πολλών αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με την αρχαία εξόρυξη και τη μεταλλουργία
- ❖ το φυσικό περιβάλλον της Λαυρεωτικής υποβαθμίστηκε, κυρίως λόγω της διάθεσης στερεών ως επί το πλείστον αποβλήτων στους βάλτους και τις ακτές της περιοχής
- ❖ το τοπίο του σημερινού Εθνικού Πάρκου Σουνίου σηματοδοτήθηκε με εκτεταμένα και συνεχή δίκτυα υπόγειων στοών ορυχείων, διάφορους τύπους βοηθητικών εγκαταστάσεων που είναι σήμερα ως επί το πλείστον εγκαταλελειμμένες και τεράστιους σωρούς από συντρίμια εξόρυξης. Το τελευταίο αποτελεί ένα ενδιαφέρον παράδειγμα: τα ερείπια εξόρυξης των δύο περασμένων αιώνων είναι συνυφασμένα με τα αρχαία μεταλλευτικά ερείπια. Με άλλα λόγια, ερείπια μέσα σε ερείπια που αποτελούν δύο από τα βασικά

χρονικά στοιχεία του παλίμψηστου τοπίου της Λαυρεωτικής. (Βαλιανάτου, 2012)

3.7 Το Φυσικό Τοπίο

Ο Δήμος Λαυρεωτικής είναι δήμος της Περιφέρειας Αττικής ο οποίος συστάθηκε με το Πρόγραμμα Καλλικράτης και προήλθε από τη συνένωση των προϋπαρχόντων δήμων Λαυρεωτικής (οικισμοί Λαύριο, Άνω Θορικό, Θορικό, Κάτω Ποσειδωνία, Κάτω Σούνιο, Σούνιο και Λεγρενά), Κερατέας και της κοινότητας Αγίου Κωνσταντίνου. Οριοθετείται από το όρος του Υμηττού στα βορειοδυτικά της Αττικής, το όρος Μερέντα στα βόρεια και βρέχεται στις δυτικές και νοτιοδυτικές ακτές της από τον Σαρωνικό Κόλπο και στις νότιες-ανατολικές από το Αιγαίο Πέλαγος. (Οικονομάκου, 1996) Η έκταση του δήμου είναι ίση περίπου με 200 χλμ² , ο πληθυσμός του 25.102 κάτοικοι, σύμφωνα με την απογραφή του 2011 και απέχει από την Αθήνα 55 χλμ.

Το φυσικό περιβάλλον της Λαυρεωτικής υπήρξε ευνοϊκή δύναμη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η ευνοϊκή γεωγραφική του θέση, η ήπια γεωμορφολογία και το κλίμα του, σε συνδυασμό με τα πλούσια πολυμεταλλικά κοιτάσματα του μεταλλεύματος υπήρξαν καθοριστικοί παράγοντες για την προσέλκυση εποίκων καθ' όλη τη διάρκεια των χιλιετιών. Το φυσικό τοπίο, επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ως μια συνεχής καταγραφή της ανθρώπινης δραστηριότητας, όπου ο άνθρωπος και η φύση αλληλοεπιδρούν. Μερικές φορές, αυτή η σχέση έκλινε προς τη χρήση και κατάχρηση των φυσικών πόρων και του τοπίου, ενώ άλλες φορές επικρατούσε η φύση.

3.7.1 Ο Εθνικός Δρυμός του Σουνίου

Μετά την παρακμή της εντατικής εξόρυξης στα χρόνια μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, το τοπίο έγινε ξανά δασικό. Ως αποτέλεσμα, σημαντικό τμήμα της Λαυρεωτικής ονομάστηκε το 1974 Εθνικός Δρυμός Σουνίου. Είναι ο μικρότερος Εθνικός Δρυμός της Ελλάδας, που εκτείνεται σε μια περιοχή γης 3500 εκτάρια, από τα οποία 750 ορίζονται ως πυρήνας και τα υπόλοιπα 2750 ως περιφέρεια.

Το μεγαλύτερο μέρος του δάσους καλύπτεται από πεύκα της Χαλεπίου (*Pinus halepensis*), ενώ υπάρχει μεγάλη ποικιλία από θάμνους και αγριολούλουδα. Μερικά από αυτά, μάλιστα, προστατεύονται από τη CITES (Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο

Απειλούμενων Ειδών Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας), όπως ορχιδέες. Η πανίδα του πάρκου αποτελείται από διάφορα ερπετά, θηλαστικά όπως σκαντζόχοιροι, λαγοί, αλεπούδες, νυφίτσες και ασβόι και πολλά είδη πουλιών, τα περισσότερα αποδημητικά, που χρησιμοποιούν το πάρκο ως ενδιάμεσο σταθμό. (Βαλιανάτου, 2012) Η απόφαση για την κήρυξη του Εθνικού Δρυμού Σουνίου ήταν μάλλον εμπνευσμένη, δεδομένης της ιστορικής σημασίας της περιοχής αλλά και του ότι η Αττική είναι πυκνοκατοικημένη και χρειάζεται ανοιχτούς χώρους και δάση.

Εικόνα 14:Ο δρυμός του Σουνίου (altusexplorer, 2023)

Ωστόσο, το γεγονός ότι το πάρκο εξακολουθεί να είναι χωρίς διαχειριστικό φορέα που θα μπορούσε να χειριστεί την προστασία του πιο αποτελεσματικά και το γεγονός ότι τα σύνορά του αμφισβητούνται κατά καιρούς, λέει πολλά για ένα θολό γραφειοκρατικό περιβάλλον που θα μπορούσε να υποκύψει σε διάφορες πιέσεις και γεγονότα. Για παράδειγμα, το 1985, το 1993, το 2000 και το 2012 χαρακτηρίζονται ως χρόνια μεγάλων δασικών πυρκαγιών που δεν άφησαν αλώβητο το πάρκο.

Περαιτέρω πιθανές απειλές περιλαμβάνουν: αστική επέκταση και αποψίλωση των δασών, επιπτώσεις χρήσης επισκεπτών, ακατάλληλες ψυχαγωγικές

δραστηριότητες, κυνήγι και βοσκή, μη εξουσιοδοτημένη συλλογή ορυκτών, πετρωμάτων και ακόμη και αρχαίων αντικειμένων, μη εξουσιοδοτημένη απόρριψη απορριμμάτων ή άλλων υλικών. Όλα τα παραπάνω έχουν καταγραφεί στον Εθνικό Δρυμό του Σουνίου, ο οποίος, ωστόσο, χωρίς να είναι εντελώς παρθένος, έχει καταφέρει μέχρι τώρα να τα απορροφήσει με κάποιο τρόπο. Είναι αναμφισβήτητο ότι το φυσικό τοπίο της Λαυρεωτικής δεν έχει παραχθεί μόνο από τις δυνάμεις της φύσης, αλλά έχει αλλοιωθεί και διαμορφωθεί από ανθρώπινες δραστηριότητες, καταγράφοντας τα «πολιτιστικά κονδυλώματα και κηλίδες» αλλά και τις «πολιτιστικές μας δόξες». (Βαλιανάτου, 2012)

Εικόνα 15: Περίπατος στον εθνικό δρυμό Σουνίου (Παντελαίων, 2023)

Ωστόσο, σήμερα, ο δρυμός πέρα από την απaráμιλλη ομορφιά που χαρίζει στο τοπίο, είναι σημείο κατατεθέν της πόλης και κατά καιρούς λειτουργεί ποικιλοτρόπως ως χώρος αναψυχής, όπου διοργανώνονται περιηγητικοί ορεινοί περίπατοι.

3.7.2 Οι Ασπάλαθοι

Ο ασπάλαθος είναι ένας πολυετής θάμνος που φτάνει μέχρι 2 μέτρα, είναι αγκαθωτός και την άνοιξη που ανθίζει τα άνθη του έχουν κίτρινο χρώμα. Ο καρπός του τρώγεται από κατσίκες. Φυτρώνει σε ξηρές περιοχές και λόφους με σχετικά χαμηλό υψόμετρο. Το Σούνιο είναι κατάφυτο από ασπάλαθους και κυρίως στους λόφους κοντά στη θάλασσα, όπως για παράδειγμα γύρω από τον ναό του Ποσειδώνα, αλλά και μέσα στον εθνικό δρυμό του Σουνίου.

Το φυτό αυτό απασχόλησε συγγραφείς τόσο στην αρχαιότητα όσο και σήμερα. Σε μία περικοπή από την Πολιτεία του Πλάτωνα αναφέρει χαρακτηριστικά ο φιλόσοφος ότι πάνω στα βελονιά των ασπαλάθων τιμωρήθηκε παραδειγματικά ο τύραννος Αρδιαίος πού στην επίγεια ζωή του είχε δολοφονήσει πολλούς ανθρώπους, ανάμεσα στους οποίους τον πατέρα του και τον αδερφό του. Οι φύλακες του Άδη στα Τάρταρα έσερναν το σώμα του πάνω στα αγκάθια των ασπαλάθων για την αιώνια τιμωρία του. (Πλάτωνας, 5ος αι. π.Χ.)

Εικόνα 16: Ασπάλαθοι Σουνίου (Παντελαίων, 2023)

Στα νεότερα χρόνια ο λογοτέχνης Γιώργος Σεφέρης, το Μάρτιο του 1971 και συγκεκριμένα την 25η Μαρτίου ημέρα παρέλασης και εθνικής εορτής, όπως χαρακτηριστικά δηλώνει ο ίδιος, δεν μπόρεσε εν μέσω δικτατορίας - Χούντας να

παρακολουθήσει την παρέλαση, σύμβολο ελευθερίας και ανεξαρτησίας της χώρας μας, γιατί θεωρούσε αυτή την παρέλαση ένα "φιάσκο", καθώς διαδραματιζόταν σε εποχή απολυταρχίας. Έτσι αποφάσισε να κάνει ένα περίπατο στο όμορφο Σούνιο στο ναό του Ποσειδώνα. Θαυμάζοντας το τοπίο και τα απομεινάρια του ναού που διαχρονικά μεταλαμπάδευε τις αξίες του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού και κυρίως τη δημοκρατία, εκεί ξαφνικά έπεσαν τα μάτια του πάνω στους ασπάλαθους και συνειρμικά θυμήθηκε το χωρίο από την πολιτεία του Πλάτωνα που προαναφέρθηκε. Πηγαίνοντας στο σπίτι του το βράδυ έψαξε αυτή την περικοπή και ενθουσιάζοντας την παραδειγματική τιμωρία του Αρδιαίου οραματίστηκε μία παρόμοια τιμωρία των τυράννων της εποχής του. Το ποίημα αυτό ολοκληρώθηκε από τον Γ. Σεφέρη στις 31 Μάρτη του 1971, δημοσιεύτηκε στο βήμα 23/9/ 71 τρεις μέρες μετά το θάνατο του και αποτελεί το κύκνειο άσμα του ποιητή. (Σεφέρης, 1971) [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελ. 181]

3.7.3 Το Φοινικόδασος

Στην είσοδο του Λαυρίου όπως έρχεται κανείς από το Θορικό, αμέσως μετά από το τεχνολογικό πάρκο Λαυρίου, έχει ο επισκέπτης τη δυνατότητα να αντικρίσει ένα μοναδικό αξιοθέατο το οποίο παραπέμπει σε εξωτικό προορισμό.

Πρόκειται για το Φοινικόδασος Λαυρίου στην περιοχή του Κυπριανού δίπλα από τις εργατικές κατοικίες των μεταλλωρύχων. Παλαιότερα, το αποκαλούσαν Περιβολάκια. Το 1880 φυτεύτηκαν εκεί περίπου 300-400 δέντρα προκειμένου οι ρίζες των δέντρων να μαζεύουν τα λύματα του οικισμού. Αυτού του είδους η δεντροφύτευση Φοινικών αποτελούσε ένα πρωτοποριακό είδος βιολογικού καθαρισμού. (geoparklavreotiki.gr, 2022)

Εικόνα 17:Φοινικόδασος Λαυρίου (newsbeast.gr, 2023)

Δυστυχώς, την τελευταία 15ετία το Φοινικόδασος όπως και οι υπόλοιποι φοίνικες που υπάρχουν διάσπαρτοι στη λαυρεωτική υπέστησαν πληγή από το λεγόμενο κόκκινο σκαθάρι που ήρθε από την Αφρική και ήταν αιτία να καταστραφούν και να κοπούν αμέτρητοι φοίνικες σε όλη την Ελλάδα. Ευτυχώς οι γεωπόνοι κατάφεραν και έσωσαν αρκετούς από αυτούς.

Το Φοινικόδασος πέρα από την απaráμιλλη ομορφιά που χαρίζει στο τοπίο και είναι σημείο κατατεθέν της πόλης κατά καιρούς λειτουργεί ποικιλοτρόπως ως χώρος αναψυχής. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες λειτουργούσε εντός των ορίων του καφετέρια, ενώ συχνά χρησίμευε και ως χώρος δεξιώσεων. Τα τελευταία χρόνια, εγκρίθηκαν εργασίες ανάπλασης του χώρου και πλέον από τους τελευταίους μήνες του 2022 έχει κατασκευαστεί και λειτουργεί παιδική χαρά με πολλές δραστηριότητες για τους μικρούς επισκέπτες.

3.7.4 Παράκτια ζώνη – Παραλίες Λαυρεωτικής

Στο Λαύριο, στο νοτιοανατολικότερο σημείο της Αττικής οι επισκέπτες νιώθουν ότι βρίσκονται σε νησί αν και είναι λίγα μόλις χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας. Ο νησιωτικός αυτός χαρακτήρας συνιστάται στην πλούσια παράκτια ζώνη του. Η Λαυρεωτική περιβάλλεται από όμορφες καταγάλανες παραλίες και γραφικούς κόλπους που αποτελούν διέξοδο τόσο των κατοίκων όσο και των επισκεπτών για τις ζεστές

μέρες του καλοκαιριού αλλά και καθόλη τη διάρκεια του χρόνου, καθώς και για τους λάτρεις της χειμερινής κολύμβησης.

Εικόνα 18:Παραλία Χάρακα (*nou-rou.gr, 2020*)

Ερχόμενοι από τον παραλιακό δρόμο μετά τη Σαρωνίδα, οι πρώτες μεγάλες παραλίες του δήμου Λαυρεωτικής είναι η παραλία Χάρακα και Λεγραινών. Και οι δύο έχουν περίπου την ίδια σύσταση, αφού πρόκειται για εκτενείς αμμώδεις παραλίες με ρηχή στάθμη. Μάλιστα, η παραλία του Χάρακα είναι οργανωμένη με ξαπλώστρες, ομπρέλες και beach bar.

Εικόνα 19:Η εξωτική παραλία Καπέ (*lavriaki.gr, 2017*)

Δίπλα σε αυτές είναι κρυμμένη η παραλία Καπέ, η οποία είναι μία εξωτική, καταγάλανη παραλία. Η πρόσβαση σε αυτήν δεν είναι ιδιαίτερα εύκολη, καθώς για να τη βρει κανείς πρέπει να κάνει μία μικρή παράκαμψη από τον κεντρικό δρόμο του Σουνίου και να προχωρήσει τουλάχιστον πέντε λεπτά με το αυτοκίνητο σε ένα στενό δρομάκι. Αφού παρκάρει στο ύψωμα υπάρχει μία καντίνα και κατόπιν για να φτάσει στην παραλία υπάρχουν 99 σκαλοπάτια. Παρόλο που η πρόσβαση δεν είναι πολύ εύκολη, η παραλία αυτή είναι κατάμεστη καθόλη τη διάρκεια του καλοκαιριού. Τα νερά της είναι διαυγή, το χρώμα τους πανέμορφο και είναι σχετικά βαθιά. Αριστερά και δεξιά υπάρχουν βράχια, απ' όπου πολλοί κολυμβητές λατρεύουν να κάνουν βουτιές. Δεν είναι οργανωμένη και ο επισκέπτης χρειάζεται να έχει δικό του εξοπλισμό. Εξωτερικά δεν έχει άμμο αλλά χοντρό βότσαλο. Είναι αντάξια της φήμης της και κάθε επισκέπτης απολαμβάνει μία μοναδική εμπειρία.

Ερχόμενοι προς Σούνιο οι επισκέπτες συναντούν βαθμηδόν τρεις υπέροχες ακόμη παραλίες. Απέναντι από το ξενοδοχείο Cape Sounio υπάρχει οργανωμένη παραλία. Πρόκειται για ένα μικρό κόλπο όπου έχουν δυνατότητα πρόσβασης κυρίως οι πελάτες του ξενοδοχείου αλλά και κάθε επισκέπτης που έχει τη δυνατότητα να πληρώσει για να απολαύσει το μπάνιο του. Η θάλασσα είναι καθαρή αλλά σε κάποια σημεία βραχώδης. Αυτό, όμως, που αποζημιώνει κάθε επισκέπτη είναι η απόλαυση της θέας του ναού του Ποσειδώνα και η χαλάρωση σε πολυτελείς ξαπλώστρες.

Εικόνα 20:Πανοραμική θέα ναού Ποσειδώνα και απέναντι οι παραλίες Αιγαίων, Άγιος Πέτρος, Cape Sounio (enjoynews.gr, 2022)

Ακριβώς δίπλα βρίσκεται μία παραλία με την ίδια ακριβώς σύσταση, η ονομαζόμενη παραλία του Αγίου Πέτρου, καθώς δίπλα βρίσκεται το ομώνυμο ξωκλήσι. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει ακριβώς την ίδια θέα χωρίς να ξοδευτεί έχοντας το δικό του εξοπλισμό. Πρέπει να τονιστεί ότι η πρόσβαση δεν είναι πολύ εύκολη, αφού ο επισκέπτης πρέπει να κατέβει από ένα πολύ στενό μονοπάτι 10μέτρων από το πάρκινγκ. (Iavtioguide.gr, 2022)

Εικόνα 21:Παραλία Αιγαίων (aegeon-hotel.com, 2023)

Ύστερα, συναντάμε την παραλία κάτω από το ναό του Ποσειδώνα γνωστή με το όνομα Αιγαίων, από το ξενοδοχείο που βρίσκεται πλησίον της. Πρόκειται για οργανωμένη παραλία με ξαπλώστρες σε διάφορες τιμές. Παραπλήσια, μάλιστα, της παραλίας υπάρχουν δύο ψαροταβέρνες. Η εν λόγω παραλία είναι αμμώδης με σχετικά βαθιά νερά και κολυμπώντας κανείς λίγο πιο βαθιά ζει την απόλυτη απόλαυση καθώς ατενίζει ακριβώς από πάνω του τις κολώνες του ναού του Ποσειδώνα που στέκουν εκεί αγέρωχες εδώ και δύομισι χιλιετίες.

Στη συνέχεια της περιήγησης από το ναό του Ποσειδώνα προς το Λαύριο κατά μήκος του δρόμου υπάρχουν αμέτρητοι φανεροί και κρυφοί κολπίσκοι όπου μπορεί

κάποιος να απολαύσει το μπάνιο του χωρίς να περιβάλλεται από πολύ κόσμο. Πέντε λεπτά πριν το Λαύριο συναντάμε άλλες τέσσερις υπέροχες πολύ γνωστές παραλίες.

Εικόνα 22: Η Παραλία Ασημάκη (*nou-pou.gr*, 2020)

Η παραλία Ασημάκη είναι μία αμμώδης παραλία με διαυγή νερά, σχετικά απάνεμη και δίπλα της βρίσκεται η εξοχική ταβέρνα Ασημάκης και ενοικιαζόμενα δωμάτια, καθώς και παιδικές κατασκηνώσεις.

Ακριβώς δίπλα βρίσκεται η μεγάλη παραλία γνωστή ως λιμάνι Πασά. Πρόκειται για μία παραλία κυρίως οικογενειακή, καθώς είναι πολύ ρηχή και ενδείκνυται για οικογένειες με παιδιά. Η παραλία αυτή δεν προστατεύεται από το βοριά, ενώ όταν φυσάει ο νοτιάς βγαίνουν έξω στην άμμο αρκετά φύκια. Κατά το ήμισυ είναι οργανωμένη, οπότε ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα τόσο να χρησιμοποιήσει τόσο τον εξοπλισμό της καντίνας όσο και τον δικό του χωρίς να ξοδευτεί. Παραπλήσια της παραλίας υπάρχει πάρκο με γήπεδο ποδοσφαίρου αλλά και μπάσκετ, καθώς και δύο μεγάλα πάρκινγκ.

Εικόνα 23: Χειμερινοί κολυμβητές παραλίας Πασά (Παντελαίων, 2023)

Προχωρώντας κατά μήκος του ακρωτηρίου της παραλίας Πασά συναντά κανείς προς μεγάλη τους έκπληξη ένα πολύ μικρό, απάνεμο και ήσυχο κολπίσκο ονομαζόμενο Τσίου. Έχει λίγα βράχια όπως μπαίνει κανείς στη θάλασσα, ενώ η παραλία είναι κυρίως αμμώδης. Όμως τα νερά είναι πεντακάθαρα, καταγάλανα και αριστερά και δεξιά υπάρχουν μικροί και μεγάλοι βράχοι όπου οι επισκέπτες και κυρίως η νεολαία, επιδίδεται σε αμέτρητες βουτιές.

Εικόνα 24: Η παραλία Τσίου (enjoynews.gr, 2022)

Λίγα χιλιόμετρα πιο κάτω βρίσκεται η δημοφιλής παραλία Πούντα Ζέζα. Πρόκειται για αμμώδη παραλία κατά το ήμισυ οργανωμένη, με καθαρά νερά και

ελάχιστα βράχια. Οι επισκέπτες μπορούν τόσο να χρησιμοποιήσουν τον εξοπλισμό της καντίνας ή και να απολαύσουν στιγμές χαλάρωσης με δικό τους εξοπλισμό κάτω από τη σκιά των δέντρων που περιβάλλουν κατά μήκος την εν λόγω παραλία. (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 25: Η παραλία Πούντα Ζέζα (*pountazeza-beachbar.business.site, 2021*)

Φτάνοντας στο Λαύριο υπάρχει ο μικρός κολπίσκος της Πέρδικας. Είναι επίσης μια πανέμορφη, γραφική, αμμώδης παραλία με καταγάλανα νερά, την οποία επισκέπτονται οι κάτοικοι του Λαυρίου χωρίς να χρειάζονται μεταφορικό μέσο.

Εικόνα 26: Η παραλία Πέρδικα (*Παντελαίων, 2023*)

Μετά το λιμάνι του Λαυρίου στην έξοδό του προς Αθήνα βρίσκονται οι παραλίες Νησάκι, Οξυγόνο και Θορικό. Η παραλία του οξυγόνου έχει μαύρο βότσαλο και δεν είναι οργανωμένη, ενώ η παραλία του Θορικού είναι αμμώδης και τα τελευταία χρόνια οργανωμένη. Δίπλα στο Θορικό βρίσκεται ο κολπίσκος του Αγίου Νικολάου, μία μικρή παραλία γεμάτη βότσαλο και απέναντι μία καντίνα - εστιατόριο.

Εικόνα 27: Οι παραλίες Νησάκι, Οξυγόνο, Θορικό (lavrioguide.gr/Lavrio_beach, 2023)

Προχωρώντας παραλιακά προς την Κερατέα υπάρχουν πολλοί κολπίσκοι οργανωμένοι και ανοργάνωτοι. Γνωστή είναι η παραλία Ντελένια κάτω από τον ιερό ναό του προφήτη Ηλία. Είναι σχετικά αμμώδης παραλία και δίπλα της υπάρχει και ένα ταβερνάκι. Η εν λόγω παραλία είναι γνωστή και ως η παραλία της Αγίας Μαρίνας. Στην περιοχή Ντελένια υπάρχει άλλος ένας κολπίσκος με ιδιαίτερα μεγάλη

επισκεψιμότητα τα τελευταία τρία χρόνια, καθώς η παραλία έχει οργανωθεί και λειτουργεί κατά τους θερινούς μήνες το beach bar Μακραμέ. Είναι αμμώδης παραλία με καθαρά νερά. Ίδιας περίπου σύστασης και οργάνωσης είναι και η παραλία Βρωμοπούσι, η οποία είναι επίσης οργανωμένη και τα τελευταία χρόνια και φιλοξενεί πολλούς επισκέπτες.

Εικόνα 28:Παραλίες Ντελένια, Μακραμέ, Βρωμοπούσι (*lavrioguide.gr*, 2022)

Ύστερα, ακολουθούν οι παραλίες Τσονίμα, Πόρτο Εννιά και Βγέθι. Είναι μικροί γραφικοί κολπίσκοι με άμμο και βότσαλο αρκετά μακριά από τον κεντρικό δρόμο.

Κατόπιν, συναντάμε τα λιμανάκια του Δασκαλειού. Είναι τέσσερα μικρά λιμανάκια, προσβάσιμα, με άμμο και βότσαλο. Κάποια από αυτά έχουν μικρές καντίνες και συνήθως τα πιάνει ο βοριάς.

Τελευταία γνωστή παραλία της Λαυρεωτικής αποτελεί η παραλία Κακιά θάλασσα που βρίσκεται στο ύψος της Κερατέας. Είναι οργανωμένη παραλία, με ξαπλώστρες, καντίνες, ταβέρνες. Έχει τόσο βότσαλο όσο και άμμο. Δεν είναι πολύ μεγάλη, αλλά δίπλα της υπάρχουν αθλητικοί χώροι και αρκετές δραστηριότητες για τους νέους κυρίως της περιοχής. Όταν φυσά πολύ σηκώνονται μεγάλα κύματα που δικαιολογούν το όνομά της. (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 29:Οι παραλίες Τσονίμα, Πόρτο Εννιά, Δασκαλειό, Κακιά Θάλασσα
(lavrioguide.gr, 2022)

3.7.5 Το Κλίμα της Λαυρεωτικής

Το κλίμα της περιοχής είναι του ίδιου τύπου με αυτό της υπόλοιπης Αττικής. Στην περιοχή της Αττικής το κλίμα είναι εύκρατο και χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό, και γενικά ήπιο κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους του χρόνου. Παρόλο που το κλίμα της Αττικής θεωρείται μεσογειακό, παρουσιάζει μεγάλη διαφορά στο εύρος των θερμοκρασιών μεταξύ καλοκαιριού και χειμώνα, σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας. Η ψυχρή και βροχερή χειμερινή περίοδος διαρκεί από τα μέσα του Οκτωβρίου και μέχρι το τέλος Μαρτίου και η θερμή και άνομβρη εποχή διαρκεί από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο. Κατά την χειμερινή περίοδο οι ψυχρότεροι μήνες είναι ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος, όπου κατά μέσον όρο η μέση ελάχιστη θερμοκρασία κυμαίνεται από 5οC έως 10 ο C στις παραθαλάσσιες περιοχές, από 0οC έως 5οC στις ηπειρωτικές περιοχές, ενώ η θερμότερη περίοδος είναι το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουλίου και το πρώτο του Αυγούστου και χαρακτηρίζεται από μέση μέγιστη θερμοκρασία που κυμαίνεται μεταξύ 29οC και 35οC. (emy.gr, 2022)

3.7.6 Στοιχεία Φυσικού Περιβάλλοντος της Λαυρεωτικής

Η περιοχή είναι γενικά περιοχή λοφώδης και άνυδρη και διασχίζεται από τρεις κύριες κοιλάδες, την κοιλάδα του Ποταμού, την κοιλάδα Πλάκας-Αδάμη-Θορικού και τη μεγάλη σε μήκος κοιλάδα των Λεγραινών. Το υψόμετρό της δεν υπερβαίνει τα 260 m. Οι επικρατούντες άνεμοι είναι βόρειοι και βορειοανατολικοί, ενισχυόμενοι κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Όσον αφορά τα στοιχεία της θαλάσσιας περιοχής του Λαυρίου, επικρατούν κυρίως βόρειοι και δευτερευόντως νοτιοανατολικοί κυματισμοί, μέγιστου ύψους $H_{max}=2,5$ m, καθώς και ασθενές ρεύμα και παλίρροια εύρους 32 cm και επάλλαξης 82 cm. Εντός του λιμένα του Λαυρίου, παρατηρούνται κυματισμοί μέγιστου ύψους $H_{max}=0,5$ m, ενώ ο θαλάσσιος πυθμένας είναι ήπιας κλίσης, με λεπτόκοκκο έως χονδρόκοκκο ίζημα και ιλύ. (Καπετάνιος, 2013) (Σαλιόρα - Οικονομάκου, 2004)

3.8 Το Τοπίο στην Εκπαίδευση

Η Λαυρεωτική είναι ένα ενδιαφέρον και γενικά ευχάριστο πεδίο εξερεύνησης στην περιβαλλοντική και πολιτιστική εκπαίδευση, σύμφωνα με τις σύγχρονες απόψεις για τη διάχυση της γνώσης πέρα από τους ειδικούς στο ευρύ κοινό που επιλέγει ένα μέλλον βιώσιμης ανάπτυξης.

3.8.1 Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Λαύριο είναι παρακλάδι της δημόσιας επίσημης εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Περίπου 50 τέτοια κέντρα λειτουργούν σε όλη την Ελλάδα, εκπαιδύοντας μαθητές και εκπαιδευτικούς σε θέματα που σχετίζονται με την ιδιαίτερη τοποθεσία τους. Είναι μια εκπαίδευση που βασίζεται στον τόπο, με την έννοια ότι χρησιμοποιεί τοπικά παραδείγματα για την προώθηση της περιβαλλοντικής και κοινωνικής ευθύνης. Οι μαθητές που επισκέπτονται πιο αποτελεσματικά το κέντρο κυμαίνονται από το νηπιαγωγείο μέχρι το κολέγιο και μπορούν να συμμετάσχουν σε μια σειρά από εκπαιδευτικά προγράμματα που συνήθως διαρκούν 3-5 ώρες. (Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου (ΚΠΕΛ)., 2023)

Εικόνα 30: Εκπαιδευτική Επίσκεψη με το ΚΠΕ Λαυρίου

(Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου (ΚΠΕΛ)., 2023)

Επιπλέον, το κέντρο διοργανώνει σεμινάρια για την επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, καθώς και εργαστήρια και άλλες περιβαλλοντικές δράσεις που προάγουν την αειφόρο ανάπτυξη προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. Ανάλογα με την ηλικία των μαθητών χρησιμοποιούνται διαφορετικά εκπαιδευτικά εργαλεία και

διαφορετικές πτυχές της ιστορίας και του περιβάλλοντος του Λαυρίου. Η Λαυρεωτική θεωρείται ως ιδανικό σκηνικό για την περιβαλλοντική και πολιτιστική ευαισθητοποίηση, διότι παρέχει χρήσιμες μελέτες περιπτώσεων για μια σειρά θεμάτων αιεφόρου ανάπτυξης. Επιπλέον, η περιοχή είναι ακόμη σε μεγάλο βαθμό άγνωστη στους μαθητές και τους καθηγητές που επισκέπτονται το κέντρο, επομένως, η πρωταρχική τους αντίδραση και έκπληξη είναι μια ενδιαφέρουσα αφετηρία των προγραμμάτων. (Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου (ΚΠΕΛ)., 2023)

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του κέντρου περιλαμβάνουν θέματα σχετικά με τη γλωρίδα και την πανίδα του Εθνικού Δρυμού Σουνίου, την ιστορία της αρχαίας εξόρυξης και μεταλλουργίας και την τεχνολογική αλυσίδα που εμπλέκεται, την πρόσφατη μεταλλευτική ιστορία και τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον και την κοινωνία, τη γεωλογία της Λαυρεωτικής και την έννοια της γεωποικιλότητας, στις ανθρώπινες παρεμβάσεις στον Εθνικό Δρυμό Σουνίου και την έννοια των προστατευόμενων περιοχών, σε διάφορες πτυχές της σύγχρονης ζωής στο Λαύριο και στην τοπική ιστορία. Σε όλες τις περιπτώσεις, ο στόχος είναι να χρησιμοποιηθούν οι πιο σύγχρονες προσεγγίσεις διδασκαλίας προσφέροντας εμπειρίες από πρώτο χέρι στους μαθητές και επισκεπτόμενοι μαζί τους συγκεκριμένες υπαίθριες τοποθεσίες όπου μπορούν να παρακολουθήσουν, να περπατήσουν, να παρατηρήσουν, να σκεφτούν, να ανακαλύψουν, να αναγνωρίσουν, να συνδεθούν, να φανταστούν. Η επαφή με το τοπίο έχει αντίκτυπο στους μαθητές όλων των ηλικιών και αποτελεί ένα διαφορετικό είδος μάθησης, που βασίζεται περισσότερο στις οπτικές συνδέσεις και στην επίλυση προβλημάτων και λιγότερο στη μετάδοση πληροφοριών. (Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου (ΚΠΕΛ)., 2023)

3.8.2 Το Βιοτεχνικό Βιομηχανικό Εκπαιδευτικό Μουσείο/BBEM

Το βιοτεχνικό βιομηχανικό εκπαιδευτικό μουσείο BBEM ιδρύθηκε το 2003 σε συνεργασία με το τεχνολογικό πολιτιστικό πάρκο Λαυρίου όπου εδράζεται, με την ενεργό συμπαράσταση του δήμου Λαυρεωτικής. (bbem.edu.gr, 2023)

Επίσης συνεργάζεται με την εφορεία αρχαιοτήτων αλλά και με όλους τους μουσειακούς χώρους της περιοχής. Στόχος του είναι να βοηθάει τους ανθρώπους κάθε ηλικίας να ανακαλύπτουν με βιωματικό τρόπο τη βιοτεχνική και βιομηχανική ιστορία της χώρας και δη της Λαυρεωτικής.

Η ιδιαιτερότητα αυτού του μουσείου είναι ότι η επίσκεψη σε αυτό δεν συνιστά μία τυπική ξενάγηση σε μουσειακό χώρο με προβολή πλήθους εγκυκλοπαιδικών γνώσεων από τους ξεναγούς προς τους επισκέπτες. Στο μουσείο αυτό υπάρχουν ερμηνευτές οι οποίοι μέσα από κατάλληλα σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα βοηθούν τους μικρούς και μεγάλους επισκέπτες να γνωρίσουν τα διάσπαρτα μνημεία της Λαυρεωτικής μέσα από μία βιοματική διαδικασία. Οι επισκέπτες καθοδηγούνται μέσα από διάφορα στάδια στο να ανακαλύψουν τον τρόπο με τον οποίο για παράδειγμα γινόταν η εξόρυξη, η διαλογή και η πλύση του μεταλλεύματος. Κατά αυτόν τον τρόπο τα προγράμματα δεν λαμβάνουν χώρα μόνο μέσα στο τεχνολογικό πάρκο αλλά σε κάθε αρχαιολογικό χώρο της Λαυρεωτικής με κατάλληλα σχεδιασμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που αφορά στην ιδιαιτερότητα του κάθε χώρου, όπως στο ναό του Ποσειδώνα, στο θέατρο του Θορικού, στο αρχαιολογικό μουσείο Λαυρίου.

Εικόνα 31: Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα " Ο Μεταλλωρύχος" 2005 (Παντελαίων, 2023)

Συνεπώς, τα προγράμματά του απευθύνονται ανάλογα με την ποιότητα τους σε διαφορετικές ηλικίες, σε ενδοσχολικές αλλά και εξωσχολικές δραστηριότητες, σχετίζονται με τους εορτασμούς μεγάλων επετείων, αλλά και με την ανακύκλωση. Επίσης εκπονούνται από το βιοτεχνικό βιομηχανικό εκπαιδευτικό μουσείο

διεπιστημονικές συνεργασίες με άλλους φορείς, συμβουλευτικά προγράμματα ενηλίκων με θέμα την εκπαίδευση στα μουσεία αλλά και προγράμματα καλοκαιρινής κατασκήνωσης/camp. (bbem.edu.gr, 2023)

3.8.3 Ο Δίανθος Φορέας Εθελοντισμού

Πρόκειται για ένα σωματείο εθελοντισμού για τη φύση και τον άνθρωπο που δημιουργήθηκε πριν 12 χρόνια. Η έδρα του σωματείου βρίσκεται στην περιοχή Νεράκι Λαυρίου όπου υπάρχει ένα φυτώριο. Εκεί τα μέλη του δραστηριοποιούνται με τη φυτοτεχνική διάπλαση του χώρου, με κλαδέματα, καθαρισμούς και άλλες εργασίες. Τα φυτά αυτά γίνονται δωρεά σε πολλά σχολεία και όπου κρίνεται απαραίτητη η δεντροφύτευση και η ανάπλαση του πρασίνου. (Δράκος, 2023)

Επίσης για πολλά χρόνια τα μέλη του Δίανθου και πολλοί, επιπλέον, εθελοντές στήριζαν τη δομή προσφύγων στο Νεράκι με είδη ρουχισμού και τρόφιμα.

Μάλιστα, ο Δίανθος δραστηριοποιείται κατά τους θερινούς μήνες στην πυροφύλαξη, σε φυλάκια εντός του εθνικού δρυμού.

Εικόνα 32: Ορεινός περιηγητικός περίπατος Δίανθου στη Σούριζα (Δράκος, 2023)

Η κύρια δράση όμως για την οποία φημίζεται ο Δίανθος είναι η διοργάνωση περιηγητικών ορεινών περιπάτων στην περιοχή της Λαυρεωτικής και κυρίως μέσα στα πλαίσια του Εθνικού Δρυμού, των αρχαιολογικών χώρων του Θορικού και των

αρχαίων πλυντηρίων, αλλά και των μεταλλευτικών στοών. Πάντα οι περιηγήσεις γίνονται ανά ομάδες με έμπειρους συνοδούς, με μέλη του Δίανθου, καθώς και με έμπειρους αρχαιολόγους, ιστορικούς και φυσιοδίφες, που μπορούν να κατατοπίσουν τους επισκέπτες σχετικά με τα αξιοθέατα. Μέσα από αυτές τις περιηγήσεις οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τα αρχαία και νεότερα μεταλλευτικά μονοπάτια της Λαυρεωτικής, αλλά και να απολαύσουν τα χρώματα και τα αρώματα του λαυρεωτικού φυσικού τοπίου. (Βαφειάδης, 2022)

3.9 Το Παλίμψηστο Τοπίο ως Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό

Κεφάλαιο

Η σειρά των ανθρώπινων επιπτώσεων στη Λαυρεωτική σχηματίζει ένα μωσαϊκό από ευάλωτα μνημεία, κυρίως ερειπωμένα, και αυθεντικά τοπία. Προηγουμένως αναφέρθηκε ότι οι πολλαπλές όψεις του τοπίου μπορούν να διαβαστούν με διαφορετικούς τρόπους, τονίζοντας τα γεωλογικά, μεταλλευτικά, ιστορικά, αρχαιολογικά και φυσικά χαρακτηριστικά που βρίσκονται σε αυτό, και ότι στο τέλος αντανακλούν όλες ένα πολιτιστικό τοπίο με μεγάλο ενδιαφέρον και ζωντάνια. Το αναπόφευκτο ερώτημα αφορά το μέλλον ενός τόσο ενδιαφέροντος αλλά συχνά παραμελημένου εδάφους.

Η εμπειρία ενός πολιτιστικού τοπίου θεωρείται ως μια διαδικασία προσωπικής παρατήρησης: πρέπει πρώτα κανείς να εξετάσει οπτικά το τοπίο και μετά να αναγνωρίσει τα επιμέρους χαρακτηριστικά του, να σταθεί δίπλα του και να το αναλογιστεί, να το δει ξανά, να προσπαθήσει να το ερμηνεύσει και να αναρωτηθεί. Όταν επισκέπτεται κανείς για πρώτη φορά τον Εθνικό Δρυμό του Σουνίου, έρχεται αντιμέτωπος με μια άγνωστη, πολύπλοκη, απρόβλεπτη και συχνά επικίνδυνη περιοχή: διακρίνονται μνημεία διαφόρων ηλικιών σε ερείπια, καθώς και είσοδοι ορυχείων που μοιάζουν με ανοιχτές τρύπες, απότομοι κάθετοι λάκκοι, έντονα χρωματισμένα πετρώματα (κυρίως οξειδία σιδήρου, σε αποχρώσεις του κόκκινου και του κίτρινου), γεωλογικά χαρακτηριστικά (όπως το «Χάος»), λατομικές επιφάνειες, σωροί από πέτρες, εγκαταλελειμμένα και ερειπωμένα κτίρια, παρεκκλήσια. (Βαλιανάτου, 2012)

Κατά καιρούς θα συναντήσει κανείς μεγάλους περιφραγμένους χώρους, που δηλώνουν αρχαιότητες σωστά ανασκαμμένες, συνήθως καλοδιατηρημένες, αλλά και τεχνητά απομακρυσμένες από το τοπίο και συχνά απρόσιτες.

Δεν είναι ένα λεγόμενο «γραφικό» τοπίο, καθώς σχεδόν τα πάντα σε αυτό υποδηλώνουν τη σκοτεινή πλευρά της σκληρής ανθρώπινης εργασίας. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά βρίσκονται εντός των ορίων ενός Εθνικού Πάρκου, του οποίου η βλάστηση άλλοτε υπογραμμίζει την ομορφιά του τοπίου και άλλοτε κρύβει τα επιμέρους ανθρωπογενή χαρακτηριστικά που βρίσκονται σε αυτό. Οι επαναλαμβανόμενες επισκέψεις μπορεί να αποκαλύψουν τις λεπτομέρειες του τοπίου και να μειώσουν την αρχική σύγχυση, οδηγώντας σε μια αίσθηση και ευαισθησία για το μέρος, ακόμα πολύ μακριά από την αυστηρά εξαρτημένη εμπειρία που συνήθως αποθηκεύεται για τους τουρίστες στις περισσότερες οργανωμένες τοποθεσίες. Η «αλήθεια» του τόπου βρίσκεται κυρίως στη φαντασία. Μια καλή αίσθηση κατανόησης, ωστόσο, δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς βασική γνώση του τι αντιπροσωπεύουν τα ευρέως διαδεδομένα κατάλοιπα και το ιστορικό τους πλαίσιο – και το μόνο μέρος όπου θα βρει κανείς τέτοιες πληροφορίες είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης. Με άλλα λόγια, εάν δεχθούμε το αξίωμα ότι «κάθε τοπίο αποτελείται όχι μόνο από ό,τι βρίσκεται μπροστά στα μάτια του, αλλά και από αυτό που βρίσκεται μέσα στο κεφάλι του», είναι απαραίτητο να προσφερθούν στον επισκέπτη κάποια βασικά εργαλεία για την επί τόπου ανάγνωση του τοπίου, προκειμένου να γίνει πιο ουσιαστική η εμπειρία και τελικά να προωθηθεί η εκτίμηση και η προστασία του κοινού. (Βαλιανάτου, 2012)

Καθώς τα κοιτάσματα ορυκτών δεν είναι ανανεώσιμα, υπάρχει ελάχιστη ελπίδα (ή ανησυχία) προς το παρόν ότι η Λαυρεωτική θα χρησιμοποιηθεί για τους ορυκτούς της πόρους στο εγγύς μέλλον. Στη μεταμεταλλευτική εποχή, το Λαύριο και η γύρω περιοχή γίνεται αντιληπτή ως μια περιοχή με ενισχυμένο πολιτιστικό κεφάλαιο και φαίνεται επιτακτική η αξιοποίηση αυτού του δυναμικού με βιώσιμο τρόπο. Πολλοί ενδιαφερόμενοι στο παρελθόν το έχουν υποθέσει. (Τσάιμου, 2007) (Παναγόπουλος, 2008)

Στο πλαίσιο αυτό, έχουν γίνει προσπάθειες να ενταχθεί η Λαυρεωτική στο Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της UNESCO και στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. (Ζαγουρή, 2022) Δεδομένου ότι χιλιάδες τουρίστες επισκέπτονται τον κοντινό Ναό του Ποσειδώνα στο Σούνιο κάθε χρόνο, η Λαυρεωτική εξακολουθεί να είναι ένα καλύτερα κρυμμένο μυστικό στην Αττική πρακτικά γνωστό μόνο στους γνώστες και στους φυσιοδίφες. Είναι ένα μέρος όπου ο επισκέπτης εξακολουθεί να λειτουργεί ως εξερευνητής. Μπορεί η Λαυρεωτική να ξεφύγει από αυτή τη μοίρα; Είναι επιθυμητό να ξεφύγει και με ποιο κόστος; Η απάντηση πρέπει να είναι καταφατική, να συγκεντρώνει και να δεσμεύει όλες τις

αρμόδιες αρχές και τις τοπικές κοινωνίες με τις συχνά αντικρουόμενες απόψεις και συμφέροντά τους. Στην πραγματικότητα, είναι θέμα χρόνου να ομαλοποιηθεί η εμπειρία της Λαυρεωτικής, καθώς ο τουρισμός βρίσκεται στην πρώτη γραμμή κάθε σκέψης για την ανάπτυξη. Ωστόσο, θα πρέπει να είναι ένα καλά σχεδιασμένο, μη παρεμβατικό και ισορροπημένο είδος ανάπτυξης που θα υπογραμμίζει τα χαρακτηριστικά που κάνουν την περιοχή ξεχωριστή, δηλαδή τη στενή σχέση μεταξύ γεωλογίας, τοπίου και πολιτιστικής κληρονομιάς και θα παρέχει ουσιαστικές ερμηνείες του συγκροτήματος του παρελθόντος, πέρα από τα στερεότυπα του τουρισμού.

3.10 Συμπέρασμα

Το παρόν λοιπόν κεφάλαιο επιχειρεί να καταδείξει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τοπίου της Λαυρεωτικής, τα περισσότερα από τα οποία συνδέονται με την εξόρυξη και την εκμετάλλευση υπόγειων μεταλλικών πόρων. Η ανθρώπινη παρουσία έχει μαρτυρηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, με αφετηρία το τέλος της 4ης χιλιετίας π.Χ., αφήνοντας ένα σύνθετο δίκτυο ιχνών στην επιφάνεια, π.χ. ορυχεία και λάκκους, μεταλλουργικά εργαστήρια και εγκαταστάσεις, σωροί από προϊόντα και οικισμοί μεταλλωρύχων. Η πλειονότητα αυτών των κατασκευών βρίσκονται εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου του Σουνίου που αποτελεί ιδανικό σκηνικό για όλα αυτά τα ερείπια και ταυτόχρονα διατηρεί την αυθεντικότητα και την ακεραιότητά τους. Η περίπλοκη αθροιστική καταγραφή του έργου της φύσης και των ανθρώπων, η οποία συνδέεται με την ιστορική ανάγνωση του τοπίου, δίνει έμφαση στο βιομηχανικό παρελθόν της περιοχής.

Οι τεχνολογικές και βιομηχανικές πτυχές των προηγούμενων πολιτισμών και των περασμένων εποχών συχνά παραβλέπονται ή ακόμη και αντιμετωπίζονται ως περιθωριακές, τόσο από τους μελετητές όσο και από το κοινό: πολύ συχνά οι άνθρωποι εστιάζουν περισσότερο στα μνημεία αγνοώντας αυτό που τα έκανε δυνατά όσον αφορά τις πρώτες ύλες και τα έσοδα. Η περίπτωση της Λαυρεωτικής ήταν χαρακτηριστική αυτής της τάσης, αλλά ταυτόχρονα φαίνεται να αμφισβητεί αυτή την αντίληψη. Η Λαυρεωτική βρίσκεται στα πρόθυρα να «ανακαλυφθεί» και είναι αναγκαία η «ανακάλυψή» της, ακολουθούμενη από τη μελλοντική της εκμετάλλευση ως σημαντικό μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς, ώστε να αναδειχθούν οι πολλαπλές αναγνώσεις αυτού του συναρπαστικού τοπίου.

Κεφάλαιο 4^ο Μνημεία Βυζαντινής περιόδου και Νεοκλασικά κτίρια

Η πόλη του Λαυρίου, κτισμένη εξ ολοκλήρου από την αρχή από το 1865, με βάση άρτιο ρυμοτομικό σχέδιο, κοσμείται με μεγάλες πλατείες, άλση, αγάλματα, ελεύθερους χώρους, μουσεία, πολλά σημαντικά νεοκλασικά κτήρια, μεγαλοπρεπείς ναούς και αναστυλωμένα ιστορικά βιομηχανικά κτήρια. Διαθέτει λιμάνι, περιστοιχίζεται από πανέμορφους οικισμούς και όσο για το περιβάλλον, ολόκληρη η Λαυρεωτική έχει χαρακτηριστεί ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Χαρακτηριστικό είναι το πλήθος των φοινίκων που κοσμεί τις λεωφόρους, τις πλατείες και προπάντων το φημισμένο άλσος του Κυπριανού το " Φοινικόδασος ". (Κοντογεωργοπούλου, 2011)

4.1 Ιεροί ναοί – Θρησκευτικός Τουρισμός

Η Λαυρεωτική είναι κατάμεστη από ορθόδοξους ιερούς ναούς και ξωκλήσια, όπου εκκλησιάζονται τόσο οι μόνιμοι κάτοικοι όσο και οι παραθεριστές και αποτελούν πόλο έλξης θρησκευτικού τουρισμού. Φυσικά, δεν λείπει και ο καθολικός ναός της Αγίας Βαρβάρας, καθώς στο Λαύριο με την ίδρυση της Γάλλο-ιταλικής εταιρίας εγκαταστάθηκαν πολλοί χριστιανοί καθολικοί, ορισμένοι απόγονοι των οποίων κατοικούν ακόμα στην πόλη.

4.1.1 Ορθόδοξοι Ναοί

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Λαυρεωτικής είναι χριστιανοί ορθόδοξοι πολίτες, γι' αυτό και υπερέχουν αριθμητικά οι ορθόδοξοι ναοί.

4.1.1.i Ο Ναός του Αγίου Ανδρέα

Ο ναός του Αγίου Ανδρέα βρίσκεται στη συνοικία Νεάπολη Λαυρίου χτισμένος πάνω σε ένα μικρό λόφο. Τα εγκαίνια του ναού έγιναν από το 1860 ενώ αποπερατώθηκε το 1910. Χτίστηκε προς τιμή του θεμελιωτή του νεότερου Λαυρίου Ανδρέα Κορδέλλα. Ο ναός ήταν η Μητρόπολη του Λαυρίου για αρκετά χρόνια. Όσον αφορά την αρχιτεκτονική του, είναι Βασιλική με τρούλο και έχει πολλά νεοκλασικά και βυζαντινά στοιχεία. Άξιο προσοχής είναι το νεοκλασικό καμπαναριό του, το οποίο στη βάση του

φέρει αναποδογυρισμένο περίγραμμα οστράκου. (Κοντογεωργοπούλου, 2011) (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 33:Ιερός ναός Αγίου Αποστόλου Ανδρέα (lavrioguide.gr, 2022)

4.1.1.ii Ο Ναός της Αγίας Παρασκευής

Ο ναός της Αγίας Παρασκευής αποτελεί τη σημερινή Μητρόπολη της πόλης του Λαυρίου και βρίσκεται στην ομώνυμη συνοικία της πόλης. Η ανέγερσή του υπολογίζεται μεταξύ των ετών 1876 και 1880, δηλαδή στα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα. Είναι τρίκλιτη Βασιλική με δύο πύργους και κωδωνοστάσιο στην πρόσοψη. Είναι κυρίως νεοκλασικός ναός, αλλά έχουν ενσωματωθεί σε αυτόν πολλά βυζαντινά μοτίβα. (Κοντογεωργοπούλου, 2011) (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 34:Ιερός ναός Αγίας Παρασκευής Λαυρίου (*lavrioguide.gr*, 2022)

4.1.1.iii Ο Ναός της Ευαγγελίστριας

Ο ναός της Ευαγγελίστριας χτίστηκε στο νότιο λοφίσκο της συνοικίας του Κυπριανού γύρω στο 1905 και ολοκληρώθηκε περίπου το 1910. Παρόλο που η αρχιτεκτονική του φανερώνει βυζαντινές επιρροές, ωστόσο κυρίαρχο είναι το νεοκλασικό στοιχείο, καθώς πρόκειται για σταυροειδή ναό με οκταγωνικό τρούλο και επικρατούν τα νεοκλασικά μοτίβα, όπως αετώματα και αψίδες. (*lavrioguide.gr*, 2022)

Εικόνα 35: Ο ναός της Ευαγγελίστριας (*lavrioguide.gr*, 2022)

4.1.1.iv Ο Ναός του Αγίου Νεκταρίου

Ο ναός του Αγίου Νεκταρίου βρίσκεται στην Καμάριζα Λαυρίου, στον οικισμό που σήμερα ονομάζεται Άγιος Κωνσταντίνος. Ο ναός ανεγέρθηκε σε λόφο της περιοχής το 1966 από τον μακαριστό γέροντα Νεκτάριο Βιτάλη. Όσον αφορά την αρχιτεκτονική του είναι σταυροειδής με τρούλο. Αν και σύγχρονος έχει πολλά στοιχεία βυζαντινά. (*lavrioguide.gr*, 2022)

Εικόνα 36: Ο ιερός ναός του Αγίου Νεκταρίου στην Καμάριζα (*lavrioguide.gr*, 2022)

Πρόκειται για ένα ναό πασίγνωστο, που λόγω της φήμης του δέχεται χιλιάδες προσκυνητές από όλα σχεδόν τα μέρη της Ελλάδος αλλά ακόμα και του εξωτερικού. Μάλιστα, το 1972 ανακηρύχθηκε σε ιερό προσκύνημα λόγω του θαύματος του Αγίου Νεκταρίου προς το γέροντα Νεκτάριο Βιτάλη. Συγκεκριμένα όταν ο γέροντας Νεκτάριος Βιτάλης επισκέφτηκε στην Αίγινα στα 17 του χρόνια τον τάφο του Αγίου Νεκταρίου, κατά προσωπική του ομολογία, όταν προσκυνούσε του αποκαλύφθηκε από τον Άγιο Νεκτάριο ότι θα γινόταν ιερέας και θα ονομαζόταν Νεκτάριος. Σε ηλικία 20 ετών, το 1951 ο Βασίλειος χειροτονήθηκε μοναχός παίρνοντας το όνομα Νεκτάριος και αργότερα Αρχιμανδρίτης. Δεκαπέντε χρόνια αργότερα, καθώς αντιμετώπιζε σοβαρότατο πρόβλημα υγείας, ο ίδιος ομολογεί ότι είδε τον Άγιο Νεκτάριο στον ύπνο του και του ζήτησε να του χτίσει στο Λαύριο το ναό του. Δεν του ήταν όμως εύκολο, γιατί η επάρατη νόσος εξελισσόταν και τον εμπόδιζε να ολοκληρώσει την ανέγερση του ναού, εφόσον οι γιατροί δεν του έδιναν ελπίδες. Ο γέροντας Νεκτάριος Βιτάλης αποκάλυψε ότι του εμφανίστηκε ζωντανά ο Άγιος Νεκτάριος μέσα στον υπό ανέγερση ναό, του δήλωσε ότι η αρρώστια του ήταν μία δοκιμασία από το θεό και ότι ο ίδιος κατά θαυμαστό τρόπο θα γινόταν καλά, όπως και τελικά συνέβη. Αυτό το θαύμα διαδόθηκε γρήγορα και η περίτρανη φήμη του συνέβαλε στην ολοκλήρωση του ναού.

Εικόνα 37:Ο γέροντας Νεκτάριος καθώς δίνει την ευχή του σε προσκυνητές
(lavrioguide.gr, 2022)

Ο γέροντας Νεκτάριος Βιτάλης λειτουργούσε στον ναό για πολλά χρόνια και ακόμα και κατάκοιτος δεχόταν τους προσκυνητές για να τους δώσει την ευχή του.

Κοιμήθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2018 και ο τάφος του βρίσκεται παραπλήσια του ναού. Γι' αυτό το λόγο, πλήθος πιστών επισκέπτεται το Λαύριο για να προσκυνήσει τη χάρη του Αγίου Νεκταρίου, κάνοντας εκδρομές στο Λαύριο και θαυμάζοντας παράλληλα τα κάλλη της περιοχής.

4.1.1.v Ξωκλήσια

Εκτός βέβαια από τους παραπάνω ναούς, η περιοχή της Λαυρεωτικής είναι κατάμεστη από μικρά ξωκλήσια, όπως της Αγίας Παρασκευής και του Αγίου Στυλιανού στο Σούνιο, της Αγίας Βαρβάρας στον εθνικό δρυμό του Σουνίου, της Αγίας Μαρίνας, του Αγίου Νικολάου και του προφήτη Ηλία στη Ντελένια, τα οποία επισκέπτονται πολλοί περιηγητές, τόσο για προσκύνημα όσο και για να θαυμάσουν το φυσικό κάλλος που τα περιβάλλει. Δεν είναι, μάλιστα, λίγοι εκείνοι που προτιμούν να κάνουν μυστήρια γάμου ή βάπτισης πιο ρομαντικά, κοντά στη φύση και σε στενό οικογενειακό κύκλο.

Εικόνα 38: Το ξωκλήσι της Αγίας Τριάδος (Πέπας, 2014)

4.1.2 Καθολικός Ναός Αγίας Βαρβάρας

Εκτός από τις ορθόδοξες μόνες στο Λαύριο βρίσκεται και η καθολική εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας στη συνοικία του Κυπριανού. Τα εγκαίνια της εν λόγω εκκλησίας έγιναν στα τέλη του 1881. Όσον αφορά την αρχιτεκτονική της, χαρακτηρίζεται από μία ευτυχή συγκυρία συνύπαρξης γοθτικών και νεοκλασικών στοιχείων. Στον εσωτερικό διάκοσμο του ναού εξέχουσα θέση έχουν δύο μοναδικές τοιχογραφίες, η μία του Αγίου Ιωάννη του βαπτιστή και η άλλη της Αγίας Κλημεντίνης. Και οι δύο τοιχογραφίες είναι αφιερώματα στον Σερπιέρη και στη σύζυγό του Κλημεντίνη. (lavrioguide.gr, 2022)

Ο ναός αυτός σήμερα, εκτός από τον θρησκευτικό του ρόλο, χρησιμοποιείται ενίοτε από ωδείο της πόλης και για συναυλίες κλασικής μουσικής.

Εικόνα 39:Ο Καθολικός ναός της Αγίας Βαρβάρας (lavrioguide.gr, 2022)

4.2 Νεοκλασικά κτίρια

Δεν είναι τυχαίο ότι η πόλη του Λαυρίου χαρακτηρίζεται τόσο από τους κατοίκους του, όσο και από τους περιηγητές του ως ζωντανό μουσείο, καθώς η περιήγηση στο Λαύριο αποκαλύπτει αμέτρητα υπέροχα νεοκλασικά κτίρια.

4.2.1 Το Παλιό Δημαρχείο

Ιδιαίτερα emblematicό στέκεται το παλιό Δημαρχείο του δήμου Λαυρεωτικής. Είναι ένα γωνιακό κτίριο διώροφο σε σχήμα κύβου, με μπαλκόνι στο δεύτερο όροφο και θέα προς την πλατεία. Το κτίριο αυτό μέχρι το 1894 ήταν ξενοδοχείο με την επωνυμία “Η Αγγλία”, όμως ο ιδιοκτήτης του το μεταβίβασε στο Δήμο Λαυρεωτικής το 1894 κι έτσι από τότε έως το 1987 το κτήριο στέγασε τις υπηρεσίες του Δήμου Λαυρεωτικής. Απ’ αυτό το μπαλκόνι το 1929 ο τότε πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος εκφώνησε λόγο προς τον λαό του Λαυρίου. Είχε μεταβεί ο ίδιος στην πόλη για να επιληφθεί προσωπικά του μεγάλου ζητήματος της δυναμικής απεργίας των μεταλλωρύχων της πόλης. Μέχρι πριν μια δεκαετία στεγαζόταν εκεί η δημοτική βιβλιοθήκη και το ιστορικό αρχείο Λαυρίου, ενώ σήμερα στεγάζεται το κέντρο εξυπηρέτησης πολιτών ΚΕΠ, ένα παράρτημα της εφορίας Λαυρίου, καθώς και το νομικό πρόσωπο του δήμου Θεοικός, το οποίο ασχολείται με τα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης. (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 40: Το παλιό δημαρχείο του Λαυρίου (kpe-lavriou, 2023)

4.2.2 Το Σύγχρονο Δημαρχείο Λαυρεωτικής

Επίσης, στο λιμάνι του Λαυρίου, βρίσκεται μια από τις οικίες του Σερπιέρι. Το κτίριο αυτό στέγαζε άλλοτε τα γραφεία της πρώτης μεταλλευτικής εταιρείας, ενώ σήμερα στεγάζει το Δημαρχείο της πόλης. Αυτό είναι διώροφο κτίριο και καταλήγει σε μία σοφίτα με κεραμοσκεπή. Ιδιαίτερα εντυπωσιακοί είναι οι μεγάλοι φοίνικες που στέκουν αγέρωχοι στην είσοδο του κτιρίου. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 δημιουργήθηκε και λειτουργούσε εντός του δημαρχείου για μικρό χρονικό διάστημα ο ραδιοφωνικός σταθμός της πόλης Λαύριο FM, ο οποίος στη συνέχεια μεταφέρθηκε σε πιο εξοπλισμένο τεχνολογικά κτίριο. (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 41:Το σύγχρονο δημαρχείο του Λαυρίου (lavrioguide.gr, 2022)

4.2.3 Το Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου

Επιπλέον, δεν περνάει απαρατήρητο το νεοκλασικό κτίριο που βρίσκεται στη νότια πλευρά της πλατείας του Λαυρίου που παλαιότερα ήταν το κτίριο του συλλόγου των Φιλόμουσων. Σήμερα, αποτελεί το πολιτιστικό κέντρο του δήμου, όπου κατά τη δεκαετία κυρίως του 1990 λάμβαναν χώρα πολλές εκδηλώσεις, όπως σχολικές γιορτές, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές. Δυστυχώς, στις μέρες μας είναι εγκαταλελειμμένο. (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 42: Το Πολιτιστικό Κέντρο Λαυρίου (*efzincreations.com*, 2023)

4.2.4 Το Κτίριο της Ευτέρπης

Ακόμα, περίφημο είναι και το ιστορικό κτίριο της Ευτέρπης που βρίσκεται στην είσοδο του Λαυρίου από την πλευρά του Θορικού, απέναντι από το γνωστό Φοινικόδασος. Κατά την περίοδο της μεγάλης αναβίωσης της μεταλλευτικής δραστηριότητας της πόλης και συγκεκριμένα το 1893 η Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου εκτός των άλλων κατασκεύασε στον Κυπριανό το ιστορικό νεοκλασικό κτήριο της Ευτέρπης, ως χώρο εκμάθησης μουσικής, ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων και αναψυχής. Εκεί, γίνονταν μεγάλοι χοροί, θεατρικές παραστάσεις, ρεσιτάλ προβολής ταινιών, διαλέξεις και δεξιώσεις, όπου παρευρίσκονταν σημαίνοντα πρόσωπα. Σήμερα, γίνονται προσπάθειες ανακαίνισης του κτιρίου και αναβίωσης αυτής της ρομαντικής εποχής. (*lavrioguide.gr*, 2022)

Εικόνα 43:Το κτίριο της Ευτέρπης (lavrioguide.gr/Lavrio_beach, 2023)

4.2.5 Το Ξενοδοχείο Ευρώπη

Μάλιστα, πίσω από τον πρώην σταθμό του Σιδηροδρόμου Αττικής βρίσκεται το ξενοδοχείο που έφερε την επιγραφή ελληνικά και γαλλικά Μέγα Ξενοδοχείον « Η Ευρώπη », γνωστό και ως « belle epoch ». Σε αυτό το λιτό διώροφο νεοκλασικό κτίριο διέμεναν πολλοί από τους ξένους επισκέπτες που έρχονταν στο Λαύριο. Τα δύο συμμετρικά μπαλκόνια στην πρόσοψή του και το υπερυψωμένο δώμα με τη δίριχτη στέγη μειώνουν κάπως την αυστηρότητα του. Σήμερα, χρησιμοποιείται ως εκθεσιακός χώρος και κυρίως φιλοξενεί εκθέσεις ζωγραφικής. (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 44: Το ξενοδοχείο Ευρώπη (*istoriko.lavreotiki.gr, 2023*) (Μάνθος, 1990)

4.2.6 Η Οικία Σερπιέρι εντός ΤΠΠΑ

Η λίστα των πανέμορφων νεοκλασικών κτιρίων του Λαυρίου συνεχίζεται και μέσα στο τεχνολογικό πολιτιστικό πάρκο του Λαυρίου / ΤΠΠΑ, όπου υπάρχουν πολλά νεοκλασικά κτίρια. Αυτό που δεσπόζει είναι η οικία της οικογένειας Σερπιέρι, που αργότερα λειτούργησε ως διοικητήριο της Γαλλικής εταιρείας. Πρόκειται για διώροφο κτίριο, το οποίο είναι κτισμένο σε κεκλιμένο επίπεδο. Η βίλα οικοδομήθηκε το 1875. Σήμερα, στεγάζει το φορέα διοίκησης του Τεχνολογικού Πολιτιστικού Πάρκου Λαυρίου στον πρώτο όροφο, ενώ στο ισόγειο βρίσκονται πλήρως διαμορφωμένες αίθουσες που μπορούν να λειτουργήσουν σαν σύγχρονο τηλεφωνικό κέντρο το οποίο συνδέει όλες τις εταιρείες που βρίσκονται μέσα στο χώρο του πάρκου. (*lavrioguide.gr, 2022*)

Εικόνα 45: Η οικία Σερπιέρι εντός ΤΠΠΑ (*forkeratea.com, 2016*)

4.2.7 Πρώτο Δημοτικό Σχολείο Λαυρίου

Στη βόρεια πλευρά της κεντρικής πλατείας του Λαυρίου, παραπλήσια του αγάλματος του Σερπιέρι, είναι οικοδομημένο το νεοκλασικό κτίριο στο οποίο λειτουργούσε το Α΄ δημοτικό σχολείο του Λαυρίου. Όταν σταμάτησε να λειτουργεί ως σχολείο, ο χώρος αυτός στέγασε τη φιλαρμονική ορχήστρα του δήμου και σήμερα στεγάζει δραστηριότητες του δήμου, όπως μαθήματα σκακιού. (*lavrioguide.gr, 2022*)

Εικόνα 46: Το 1^ο Δημοτικό σχολείο Λαυρίου (*lavrioguide.gr, 2022*)

4.2.8 Νεοκλασικές Οικίες

Πέρα, όμως, από τα παραπάνω εμβληματικά κτίρια ο περιηγητής μπορεί να θαυμάσει και αμέτρητα άλλα, κυρίως στην περιοχή της Αγίας Παρασκευής, περίπου 80 στο σύνολο, τα οποία είναι ιδιωτικές κατοικίες. Άλλα από αυτά κατοικούνται και άλλα όχι. Όμως, όλα έχουν κριθεί διατηρητέα και δεν επιτρέπεται η κατεδάφισή τους παρά μόνο η ανακαίνιση. (lavrioguide.gr, 2022)

4.3 Αγάλματα

Πλήθος, αγάλματα κοσμούν πάρκα και πλατείες του Λαυρίου, όπως το άγαλμα του Ελευθέριου Βενιζέλου, του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, του Κων. Κονοφάγου, του Ποντίου. Όμως, τα πιο αξιόλογα και πολυσυζητημένα είναι τα εξής:

Εικόνα 47: Αγάλματα Βενιζέλου και Κολοκοτρώνη (lavrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 48: Αγάλματα Κονοφάγου και Πόντιου (*lavrioguide.gr*, 2022)

4.3.1 Άγαλμα Σερπιέρι

Στην βόρεια πλευρά της πλατείας του Λαυρίου, όπως αναφέρθηκε, στέκεται επίσης σήμερα το επιβλητικό μνημείο του I. B. Serpieri, ανδριάντας φτιαγμένος από μάρμαρο έργο του γλύπτη Γεώργιου Βρούτου. στημένο σε υπερυψωμένη μαρμάρινη βάση που διατηρείται και τώρα μαζί με τους τέσσερις φοίνικες στα άκρα, προστατευόμενο από μεταλλικό κιγκλίδωμα. Τα αποκαλυπτήριά του έγιναν το 1899.

Εικόνα 49: Το άγαλμα του Σερπιέρι (*lavrioguide.gr*, 2022)

Το άγαλμα αυτό προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων γιατί από τη μία ο Σερπιέρης είναι σύμβολο της Αναγέννησης του Λαυρίου από την άλλη, όμως, προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η πρόοδος χύθηκε ιδρώτας και αίμα εργατών. Για το λόγο αυτό είχε αποκαθλωθεί για πολλά χρόνια και φυλασσόταν στον κήπο της Εθνικής πινακοθήκης στην Αθήνα. Κατόπιν, όμως, αιτήματος του δήμου επανατοποθετήθηκε στο χώρο που του αρμόζει και για τον οποίο κατασκευάστηκε. Έτσι το εν λόγω άγαλμα κοσμεί και πάλι το συγκεκριμένο χώρο. (*lavrioguide.gr*, 2022)

4.3.2 Άγαλμα Μάνας Μακρονησιώτη

Επίσης, μπροστά από το πρώην Λιμεναρχείο υπάρχει το άγαλμα του γλύπτη Μ. Κάση που αναπαριστά τη Γυναίκα, Μάνα, Αδελφή, Μνηστή των εξορίστων. Πρόκειται για ένα γλυπτό αφιερωμένο στις χιλιάδες γυναίκες που είχαν δικούς τους ανθρώπους απέναντι στη Μακρόνησο. Κατασκευάστηκε το 1989. (*lavrioguide.gr*, 2022)

Εικόνα 50: Άγαλμα μάνας που ατενίζει τη Μακρόνησο (*glypto.wordpress, 2023*)

4.3.3 Άγαλμα Μεταλλωρύχων

Επιπλέον, το άγαλμα των μεταλλωρύχων που είναι τοποθετημένο μπροστά από το Πολιτιστικό Κέντρο του δήμου, στη νότια πλευρά της κεντρικής πλατείας, είναι αφιερωμένο στους ανώνυμους μεταλλωρύχους που ξόδεψαν τη ζωή τους μέσα στις σκοτεινές και υγρές στοές εξορύσσοντας μεταλλεύματα την εποχή του Serpieri. Είναι γλυπτό του Ν. Βαρλάμη και εγκαινιάστηκε το 2004. (*lavrioguide.gr, 2022*)

Εικόνα 51: Άγαλμα Μεταλλωρύχων (*lavrioguide.gr*, 2022)

Κεφάλαιο 5^ο Μνημεία Νεότερων χρόνων –

Βιομηχανική Αρχιτεκτονική Λαυρίου

Ένας επισκέπτης του Λαυρίου μπορεί αβίαστα να εντοπίσει βιομηχανικά και νεοκλασικά κτίρια, καθώς και εργατικές κατοικίες που μαρτυρούν ένα βιομηχανικό/εργατικό παρελθόν που έρχεται ίσως σε αντίθεση με το προφίλ της τουριστικής πόλης του σήμερα.

Στον βαθμό που τα κτίρια κρύβουν μέσα τους την ιστορία του τόπου και μαρτυρούν τον τρόπο ζωής των κατοίκων, το Λαύριο αποτελεί μια εμβληματική πρώην βιομηχανική πόλη που διατηρώντας την αρχιτεκτονική του κληρονομιά διατηρεί παράλληλα και την ιστορική του μνήμη.

Το Λαύριο είναι μία πόλη μνημείο γεμάτη αξιοθέατα. Μία πόλη που αντηχεί κραυγές ευχάριστες και δυσάρεστες, όπως ο ήχος του πρώτου τηλεφώνου, οι κολώνες του ναού που σαν άρπα αντηχούν ακόμη τις αξίες του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού της Αθήνας του δεύτερου μισού του 5ου αιώνα π. Χ., φωνές από τον κάματο των εργατών μέσα στα ορυχεία, οι κραυγές των πολιτικών εξόριστων και των θανατοποινιτών.

5.1 Μακρόνησος

Φυσικά δεν μπορεί να παραληφθεί πώς απέναντι από το Λαύριο σε μικρή απόσταση βρίσκεται η Μακρόνησος με το γνωστό ιστορικό της φορτίο. Πέρα από τη βιομηχανική αρχιτεκτονική της πόλης, δεσπόζουν έναντι του Λαυρίου τα κτίρια των στρατοπέδων της Μακρονήσου, το ερημονήσι που υπήρξε τόπος εξορίας πολιτικών κρατουμένων.

Η Μακρόνησος από το 1947 φιλοξένησε τυραννικά χιλιάδες ανθρώπους κρατούμενους για ποινικά αδικήματα. Ιδιαίτερα μετά τον εμφύλιο πόλεμο φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν και θανατώθηκαν αμέτρητοι άνθρωποι, πολιτικοί κρατούμενοι για τις αριστερές τους πεποιθήσεις. Η χρήση της μεγαλύτερης έκτασης του νησιού από τα στρατόπεδα συνεχίστηκε ως το 1957 περίπου. Η φρουρά φύλαξης των εγκαταστάσεων εγκατέλειψε το νησί το 1961. Το 1989 με απόφαση του υπουργείου πολιτισμού ολόκληρο το νησί της Μακρονήσου κηρύχθηκε ως ιστορικός τόπος και όλα τα κτίρια των στρατοπέδων του νησιού ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία. (makronissos.org, 2022)

Γυναίκες και άνδρες κρατούμενοι στη Μακρόνησο γνώρισαν την αγριότητα και δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ. Ορισμένοι από αυτούς κατάφεραν να φύγουν από αυτό το μαρτυρικό χώρο σωματικά υγιείς ψυχικά, όμως, ανεπανόρθωτα τραυματισμένοι. Ο πόνος τους αποτυπώθηκε σε θρυλικά λογοτεχνικά έργα. Αξέχαστο και αξιομνημόνευτο είναι το ποίημα του Αναγνωστάκη «Στον Νίκο Ε... 1949». ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελίδα . Επίσης στιγμές μαρτυρίου βίωσαν και οι γνωστοί Έλληνες μουσικοσυνθέτες ο Διονύσης Σαββόπουλος και ο αείμνηστος Μίκης Θεοδωράκης, που επίσης αποτύπωσαν τον πόνο τους σε αξιόλογα έργα. Τόσο αυτά τα έργα όσο και οι κτιριακές εγκαταστάσεις των στρατοπέδων - φυλάκων στο χώρο της Μακρονήσου, καθώς και κάποια θεατράκια, αποτελούν μοναδικό μνημείο ιστορικής κληρονομιάς της Ελλάδος. Μάλιστα, κάποιες φορές λαμβάνουν χώρα θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις προς τιμή των πεσόντων.

Σήμερα, η Μακρόνησος είναι ένα νησί πλέον ακατοίκητο, όπου ζουν μόνο ορισμένοι κτηνοτρόφοι - τσοπάνηδες και οι φυλακές χρησιμοποιούνται ως στάνες για τα ζώα τους. Όμως, κανείς δεν ξεχνά το βασανιστικό παρελθόν!

Εικόνα 52:Οι Μάνος Κατράκης, Τ. Καρούσος, Γιάννης Ιμβριώτης, Μενέλαος Λουντέμης, Δημήτρης Φωτιάδης, Νίκος Παπαπερικλής στη Μακρόνησο, 1949
(Μάργαρης, 2017)

5.2 Ψαραγορά

Ένα ακόμα κτήριο που εντάσσεται στα αξιοθέατα της πόλης είναι η περιφημη ψαραγορά του Λαυρίου, τα λεγόμενα Ψαράδικα, που βρίσκονται κοντά στην κεντρική πλατεία και σχεδιάστηκαν από το γνωστό Γερμανό αρχιτέκτονα Τσίλερ. Είναι κτισμένη σε λιτό νεοκλασικό ρυθμό σε σχήμα Π με πεσσούς και τοξωτά ανοίγματα. (lavrioguide.gr, 2022)

Το κτήριο της αγοράς κατασκευάστηκε από την ελληνική μεταλλευτική εταιρεία το 1885, η οποία νοίκιαζε τους χώρους σε εμπόρους. Σήμερα λειτουργεί ως ψαραγορά και κρεαταγορά. Γύρω από το σιντριβάνι αυτής της πλακόστρωτης αγοράς ξεδιπλώνονται παραδοσιακά καφενεία - ουζερί και ταβέρνες. (lavrioguide.gr, 2022)

Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που ο χώρος αυτός έχει εμπνεύσει σκηνοθέτες, οι οποίοι πραγματοποίησαν σε αυτό το χώρο γυρίσματα ταινιών και video clip τραγουδιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η παραδοσιακή ταβερνούλα της ψαραγοράς με την ονομασία Ρέρας, όπου το περασμένο καλοκαίρι εντός αυτής πραγματοποιήθηκαν γυρίσματα της τηλεοπτικής σειράς Maestro την οποία σκηνοθετεί ο Χριστόφορος Παπακαλιάτης.

5.3 Μουσεία

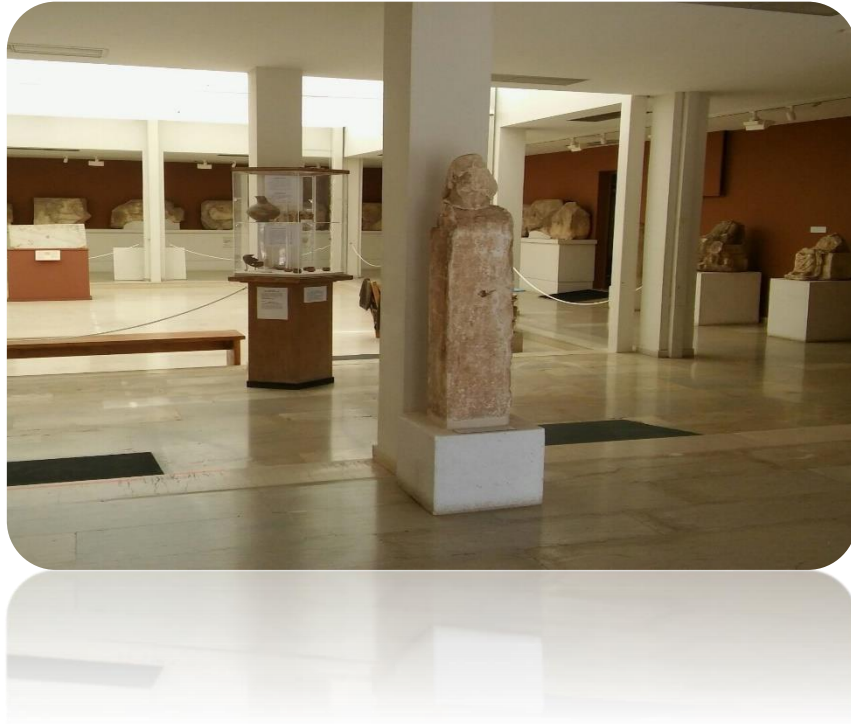
Εκτός από τους υπαίθριους αρχαιολογικούς χώρους της Λαυρεωτικής που την καθιστούν στο σύνολό της ζωντανό μουσείο, υπάρχουν και στεγασμένοι μουσειακοί χώροι.

5.3.1 Αρχαιολογικό Μουσείο

Το Αρχαιολογικό μουσείο του Λαυρίου βρίσκεται στην είσοδο της πλατείας από τη βόρεια πλευρά της. Κτίστηκε το 1970, είναι ισόγειο κτίριο και αποτελείται από δύο αίθουσες, αποθήκες και εργαστήρια συντήρησης αρχαιοτήτων. Το κτίριο αυτό αρχικά χρησιμοποιούνταν μόνο ως αποθήκη αρχαιοτήτων. Εγκαινιάστηκε το 1999 και ανακαινίστηκε πλήρως το 2006.

Η έκθεση των αρχαιοτήτων εντός του μουσείου περιλαμβάνει εκθέματα από τα προϊστορικά χρόνια, από την κλασική εποχή και κυρίως ανάγλυφες πλάκες από τη ζωφόρο του ναού του Ποσειδώνα στο Σούνιο. Επίσης, υπάρχουν εκθέματα που αφορούν τη μεταλλευτική δραστηριότητα του Λαυρίου. Εντυπωσιακό, μάλιστα, είναι το ψηφιδωτό δάπεδο από την παλαιοχριστιανική Βασιλική του Λαυρίου το 5ο αιώνα.

Το μουσείο επισκέπτονται πολλοί επισκέπτες και κυρίως μαθητές στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων. (*lavrioguide.gr*, 2022)

Εικόνα 54: Το αρχαιολογικό μουσείο Λαυρίου (*archaeologicalmuseums.gr*, 2023)

5.3.2 Ορυκτολογικό Μουσείο

Το Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου ιδρύθηκε από την Εταιρεία Μελετών Λαυρεωτικής το 1986. Αποτελεί ένα χαρακτηριστικό δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του τέλους του 19ου αιώνα, το οποίο αναπαλαιώθηκε από το Δήμο και παραχωρήθηκε στην Εταιρεία Μελετών. Το βιομηχανικό κτήριο, στο οποίο στεγάζεται το Ορυκτολογικό Μουσείο είναι ένα από τα σωζόμενα τμήματα του μεγάλου μεταλλοπλυσίου της ελληνικής εταιρείας που είχε ανεγερθεί το 1873. (*lanrioguide.gr*, 2022)

Στις προθήκες του Μουσείου εκτίθενται περί τα 600 κομμάτια ορυκτών και πετρωμάτων του Λαυρεωτικού υπεδάφους, ενώ η συνολική συλλογή της εταιρείας ανέρχεται σε 1400 κομμάτια. Το Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου είναι ένας προνομιακός χώρος:

- ✓ ιστορικής παιδείας, λόγω του ρόλου που έπαιξε ο Λαυρεωτικός άργυρος στην κλασική Αθήνα, αλλά και εξ αιτίας της συμβολής του νεότερου μεταλλευτικού Λαυρίου στην οικονομία της Ελλάδας,
- ✓ φυσικής παιδείας, λόγω της σπανιότητας, του αριθμού, της μορφής, του χρώματος, της κρυστάλλωσης των ορυκτών

- ✓ αισθητικής αγωγής, εξ αιτίας της λάμψης και της ομορφιάς των ορυκτών που διαθέτει.

Το Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου είναι το μοναδικό στο είδος του στον ελληνικό χώρο. Το Μουσείο πρέπει να λειτουργεί σε καθημερινή βάση και να μεταφερθεί άμεσα σε καταλληλότερο κτήριο. Τα εκθέματά του προσφέρουν μια πλούσια εικόνα του ορυκτού πλούτου της περιοχής και των κυριότερων χαρακτηριστικών της μεταλλοφορίας της. Στο μουσείο αυτό ο επισκέπτης, μαθητής και ενήλικας θα μπορεί να δει και να μελετήσει το φυσικό πρόσωπο του Λαυρεωτικού υπεδάφους, που θεωρείται από τους ειδικούς ως ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα στον κόσμο.

Έξω από το κτήριο του Ορυκτολογικού Μουσείου, υπάρχει μια γλυπτική σύνθεση, έργο της γλύπτριας Χαριάτη, η οποία αφιλοκερδώς φιλοτέχνησε και πρόσφερε την προτομή του εμπνευστή και αναγεννητή του Νεότερου Λαυρίου, Ανδρέα Κορδέλλα.

Εικόνα 55: Ορυκτολογικό μουσείο Λαυρίου (*oryktosploutos.net*, 2020)

5.4 Κτίρια ως Μνημεία Βιομηχανικής Αρχιτεκτονικής

Καθώς προαναφέρθηκε, το Λαύριο χαρακτηρίζεται διαχρονικά από τη βιομηχανική του ανάπτυξη. Ανεξίτηλο κομμάτι αυτής της δράσης του αποτελούν τα μοναδικά κτίρια βιομηχανικής αρχιτεκτονικής. Δεν είναι υπερβολή να αναφερθεί ότι το Λαύριο είναι η πρώτη βιομηχανική πόλη στην Ελλάδα και τα κτίρια των βιομηχανιών του έχουν πλέον

κηρυχτεί μνημεία από το ελληνικό υπουργείο πολιτισμού. Το Λαύριο μοιάζει με ένα ανοικτό μουσείο βιομηχανίας, που σπάνια συναντά κανείς όμοιό του σε όλη την Ευρώπη.

5.4.1 Τεχνολογικό Πολιτισμικό Πάρκο Λαυρίου / ΤΠΠΑ

Ευτυχή συγκυρία, μάλιστα, αποτελεί το γεγονός πώς τα κτίρια αυτά όχι μόνο δεν έχουν εγκαταλειφθεί αλλά συντηρούνται και επαναχρησιμοποιούνται. Τέτοια οικοδομήματα παλίμψηστης χρήσης υπάρχουν διάσπαρτα στην πόλη, κυρίως όμως, βρίσκονται στο λιμάνι και στις εγκαταστάσεις της πρώην Γαλλικής εταιρείας μεταλλείων Λαυρίου ΓΕΜΛ, το βιομηχανικό συγκρότημα της οποίας σήμερα λειτουργεί ως Τεχνολογικό Πολιτισμικό Πάρκο Λαυρίου.

Το τεχνολογικό πάρκο στοχεύει στην παλίμψηστη χρήση των εγκαταστάσεων της πρώην ΓΕΜΛ και αποτελεί πόλο ανάπτυξης του Λαυρίου, καθώς έχει συγκεντρώσει ερευνητικές και επιχειρηματικές δραστηριότητες. Αυτού του είδους η επαναχρησιμοποίηση και το κτιριακό σύνολο των εγκαταστάσεων της ΓΕΜΛ αποτελεί εξαιρετικό δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής και έχει κηρυχθεί από το υπουργείο πολιτισμού ως νεότερο μνημείο. (Παναγόπουλος, 2008)

Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο ανέλαβε στο Λαύριο, σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία, ένα ολιστικό εγχείρημα πολιτισμού, που συντίθεται από πολλές παραμέτρους, με βασικότερες:

- Τη διάσωση, διατήρηση και αποκατάσταση ενός μείζονος για τη χώρα μας βιομηχανικού μνημειακού συνόλου.
- Την αναβάθμιση και επανάχρηση του ιστορικού συγκροτήματος με παραγωγικό, δημιουργικό και βιώσιμο περιεχόμενο.
- Τη διάσωση της άυλης κληρονομιάς που συνδέεται με αυτό, την εμβάθυνση στην έρευνά της, σε συνεργασία με τοπικούς, εθνικούς και διεθνείς φορείς και τη διάχυσή της στην ευρύτερη κοινωνία.
- Τη φιλοξενία, διοργάνωση, αλλά και παραγωγή εκπαιδευτικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων και δράσεων, με έμφαση στον πολιτισμό που υποστηρίζεται και υποστηρίζει την τεχνολογία και την καινοτομία.
- Την υποστήριξη νέων καλλιτεχνών, επιστημόνων, καθώς και καινοτομικών πολιτιστικών δράσεων.

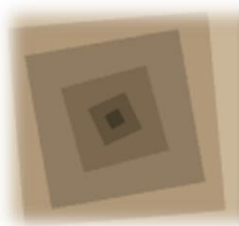
- Το υπό κατασκευή και ίδρυση Μουσείο Μεταλλείας Μεταλλουργίας Λαυρίου (ΜΜΜΛ) στο ιστορικό συγκρότημα του Μηχανουργείου του ΤΠΠΑ, όπως και η διάσωση και οργάνωση του πλούσιου ιστορικού Βιομηχανικού Αρχείου Λαυρίου (1864-1981) αναμένεται να ενισχύσουν σημαντικά και να πολλαπλασιάσουν την πολιτιστική εμβέλεια του τόπου. (Παναγόπουλος, 2008)

Εικόνα 56: Το ΤΠΠΑ (*lavriaki.gr*, 2017)

5.4.1.i Προσπάθεια ένταξης Λαυρεωτικής στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων και Μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO

Στο πλαίσιο αυτό, έχουν γίνει προσπάθειες να ενταχθεί η Λαυρεωτική στο Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων της UNESCO (2009), καθώς και στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO (2003, 2014). Μάλιστα το φθινόπωρο του 2022 επισκέφθηκαν το Λαύριο ελεγκτές της UNESCO, προκειμένου να δουν αν η περιοχή πληροί τις προδιαγραφές ώστε να ενταχθεί στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο δίκτυο Γεωπάρκων της UNESCO. Η επιτροπή άτυπα ενέκρινε την ένταξη και τον Μάιο του 2023 προγραμματίζεται από το δήμο μεγάλη εκδήλωση για την επίσημη ένταξή του στο δίκτυο, εφόσον υπογραφούν τα σχετικά έγγραφα και μπουν επίσημες σφραγίδες. (Ζαγουρή, 2022)

ΛΑΥΡΕΟΤΙΚΗ GEO PARK

Εικόνα 57:Γεωπάрко Λαυρεωτικής (*geoparklavreotiki*, 2023)

Ωστόσο, συνεχίζονται ενεργά οι προσπάθειες για ένταξη της Λαυρεωτικής και στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Συμπερασματικά, φαίνεται να έχουν ωριμάσει οι συνθήκες για μία ολιστική προσέγγιση του θέματος της ένταξης της γεωλογικής, ορυκτολογικής, αρχαιολογικής, μεταλλευτικής–μεταλλουργικής, αρχαιοβιομηχανικής Λαυρεωτικής στα παγκόσμια μνημεία της UNESCO. Είναι σίγουρο ότι το Λαύριο με τον μοναδικό παγκοσμίως πολυδιάστατο χαρακτήρα του πληροί τα απαιτούμενα πολιτιστικά και φυσικά κριτήρια ένταξης στα πολιτιστικά μνημεία της UNESCO. (Ζαγουρή, 2022)

Στόχος είναι το Γεωπάрко της Λαυρεωτικής να συμβάλει στη βιώσιμη και αιεφόρο ανάπτυξη της περιοχής μέσα από την αξιοποίηση των φυσικών πόρων, την ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας και την προαγωγή της περιβαλλοντικής παιδείας. Μέσα από το Γεωπάрко αναμένεται να αναβαθμιστεί όλη η περιοχή, η οποία πλέον μπορεί να απευθύνεται και στο γεωτουρισμό. (Ζαγουρή, 2022)

Εντούτοις, για να συμβεί αυτό απαιτείται να συνεργαστούν όλοι οι φορείς “γύρω από ένα τραπέζι” ώστε να υποβληθεί ένας ενιαίος και τεκμηριωμένος φάκελος με όλα τα δεδομένα και κυρίως τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του γεω-μεταλλευτικού Λαυρίου. Η πολυθεματική διάσπαση σε πολλούς εμπλεκόμενους φορείς και επιμέρους θεματικές ενότητες δεν πρέπει να αποτελέσει τροχοπέδη, αντιθέτως πρέπει να γίνει εστίαση του στόχου, ανάλυση των επιχειρησιακών βημάτων και άμεση έναρξη υλοποίησής τους.

Ιδιαίτερη βαρύτητα κατά τη σύνταξη του φακέλου θα πρέπει να δοθεί στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά που μας κληροδότησαν οι αρχαίοι αλλά και οι νεότεροι μεταλλευτές, όπως είναι οι μέθοδοι και οι τεχνικές που εφαρμόστηκαν και όπως αυτές εξελίχθηκαν διαχρονικά, όπως επίσης και το σύστημα οργάνωσης της μεταλλευτικής δραστηριότητας.

5.4.1.ii Φιλοξενούμενες Εταιρείες στο ΤΠΠΑ

Το ΤΠΠΑ αναβιώνει την ιστορική ταυτότητα και τη συλλογική μνήμη ως τόπου παραγωγής από τους αρχαίους χρόνους, παράλληλα όμως, συμβάλλει και στην τεχνολογική αναβάθμιση της αθηναϊκής βιομηχανίας μέσω της μεταφοράς τεχνολογίας, της ίδρυσης spin-off εταιριών, της δημιουργίας νέου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και υποδομών, καθώς και της ανάπτυξης νέων εφαρμογών και καινοτομιών παραγωγής ή προϊόντων. (Παναγόπουλος, 2008)

Παρακάτω παραθέτονται οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται εντός του πάρκου, καθώς και οι αντίστοιχες δραστηριότητές τους:

- UNITEL HELLAS AE- Επίγειος δορυφορικός σταθμός, Τηλεπικοινωνίες
- ΠΥΡΟΓΕΝΝΕΣΙΣ ΑΕ- Επιφανειακές κατεργασίες μετάλλων, Τεχνολογία πλάσματος, Πυρόλυση
- PHOTRONICS HELLAS A.E- Ανάπτυξη Λογισμικού για παραγωγή φωτομασκών
- ΛΑΜΔΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ- Εργαστήριο Πιστοποίησης Φαρμάκων
- NANOPHOS- Επικαλύψεις Νανοτεχνολογίας
- AMPERION- Ευρυζωνικά Δίκτυα μέσω γραμμών μμέσης τάσης BIC of ATTICA- Θερμοκοιτίδα- Σύμβουλοι Επιχειρήσεων
- TWINPEAK AE- Τηλεπικοινωνίες, Επίγειος δορυφορικός Σταθμός,

- V.O.D ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΕ- Καινοτόμες Πλωτές, Κατασκευές και Μέσα
- LINO Smart ΑΕΒΕ- Τεχνολογίες ψηφιακών εκτυπώσεων
- PROJECT ON LINE- Δίκτυα και ειδικό λογισμικό
- K-RESEARCH- Εταιρεία ερευνών αγοράς και δημοσκοπήσεων
- ΘΕΟΦΑΝΩ- Υπό Εγκατάσταση Ζυμαρικά Βιολογικής Καλλιέργειας
- MESS-MEDIA- Στούντιο ήχου & εικόνας
- ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΕΠΕ- Συντήρηση σκαφών αναψυχής και εγκαταστάσεων
- VADECON ΕΠΕ- Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Λογιστικές Εργασίες
- Εργαστήριο Δοκιμών και Ελέγχων ΑΤΡ- Στο Εργαστήριο ΑΤΡ πιστοποιείται η καταλληλότητα των μύεσων διακίνησης υπό ψύξη ευπαθών τροφίμων στις διεθνείς μεταφορές
- Εργαστήριο Περιβαλλοντικών Μετρήσεων- Εργαστήριο εξειδικευμένο σε περιβαλλοντικές μετρήσεις
- ΖΙΤΑ CONGRESS- Συνεδριακό & Εκθεσιακό Κέντρο
- BBEM / Βιομηχανικό Βιοτεχνικό Εκπαιδευτικό Μουσείο- Εκπαιδευτικά προγράμματα
- Κ.Π.Ε / Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης- Εκπαιδευτικά προγράμματα (ltpc.ntua.gr/hosted_companies/, 2022)

5.4.2 Ερείπια Μεγάλου Ατμήλατου Μεταλλοπλυσίου της Ελληνικής Εταιρείας - Η ΑΚΕΛ

Το Μέγα Ατμήλατο Μεταλλοπλύσιο της Ελληνικής Εταιρείας Μεταλλουργιών Λαυρίου, το οποίο βρίσκεται στην κοιλάδα της Νόρια, δίπλα στο Λύκειο του Λαυρίου, κτίσθηκε το 1873 με δαπάνες της ίδιας της εταιρείας και με στόχο την προσθήκη νέων προπαρασκευαστικών μηχανημάτων για τις ανάγκες της υπηρεσίας. Από αυτό σήμερα σώζονται μόνο δύο όψεις. Πρόκειται για ανοίγματα αψιδωτά με ημικυκλικά τόξα. Το μεγάλο ατμήλατο Μεταλλοπλύσιο στη Νόρια, βιομηχανικό επίτευγμα της Ελληνικής Εταιρείας, αποτελεί πρωτοπορία της τεχνολογίας της εποχής. Δυστυχώς, σώζονται μόνο το μικρό κτήριο του θυρωρείου, που στεγάζει σήμερα το Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου και μια δεξαμενή καθιζήσεως που η εγκάρσια τεχνητή στοά, μήκους 25 μέτρων της λειτουργεί περιοδικά ως εκθεσιακός χώρος και

μας δίνουν μια αρκετά σαφή ιδέα της σύνθεσης που είχε επιτευχθεί μεταξύ νεοκλασικισμού και βιομηχανικής αρχιτεκτονικής. Το κτήριο της αποθήκης, έχει επιφάνεια περίπου 350 τ. μ και προτείνεται να λειτουργήσει ως Νέο Ορυκτολογικό Μουσείο και να στεγάσει τη μοναδική σε ποικιλία στον κόσμο , συλλογή ορυκτών της Λαυρεωτικής. (Κοντογεωργοπούλου, 2011)

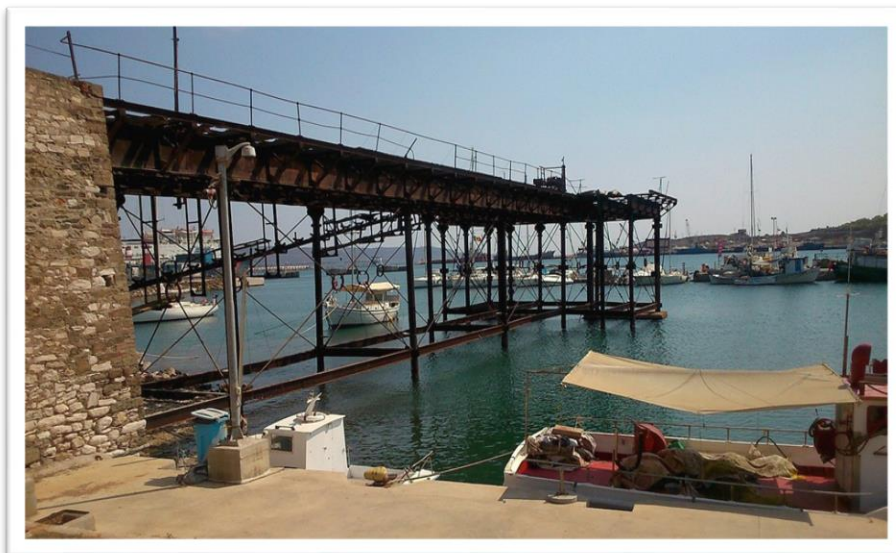
Εικόνα 58: Τοξοτή όψη του μεγάλου Μεταλλοπλυσίου (Δερμάτης, 2004)

Σε αυτόν τον χώρο, μετά το κλείσιμο της Ελληνικής Εταιρείας στο κτήριο του «Μεγάλου Ατμηλάτου Μεταλλοπλυσίου» της Εταιρείας Μεταλλουργείων Λαυρίου, στεγάστηκε η ΑΚΕΛ, η Ανώνυμος Κεραμική Εταιρεία Λαυρίου , η οποία ήταν επιχείρηση παραγωγής ειδών κεραμικής που ίδρυσε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας και λειτούργησε από το 1936 μέχρι το 1957. Κατεδαφίσθηκε, όμως το 1970 και στο χώρο της ανεγέρθησαν το 1^ο Γυμνάσιο και το Γενικό Λύκειο Λαυρίου. (lavrioguide.gr, 2022)

Σε μια μεγάλη έκταση διάσπαρτη με τα ερείπια του Μεγάλου Μεταλλοπλυσίου της Ε.Μ.Ε.Λ. και με φόντο αυτές τις βιομηχανικές μνήμες, ο Δήμος Λαυρίου διοργανώνει καλλιτεχνικές εκδηλώσεις κάθε καλοκαίρι, με την επωνυμία Θορίκια. Έτσι, αυτά τα ωραία ερείπια του πλυντηρίου ζωντανεύουν, καθώς ανθίζει εκεί κάθε καλοκαίρι η πολιτιστική ζωή και η οπή στο μέτωπο του κτηρίου που βρίσκεται στο φόντο της σκηνής, μοιάζει με ένα "μεγάλο μάτι της περασμένης εποχής" που ατενίζει "το σήμερα".

5.4.3 Γαλλική Σκάλα

Επιπλέον, οι δύο θαλάσσιες σκαλές του λιμένος του Λαυρίου και κυρίως η γαλλική Σκάλα του λιμανιού αποτελούν μοναδικά δείγματα λιμενικών βιομηχανικών έργων. Συγκεκριμένα γίνεται λόγος για μεταλλικές γέφυρες σε ισχυρότατες πέτρινες θεμελιώσεις με ενσωματωμένους γερανούς και απολήξεις του σιδηροδρομικού δικτύου που χρησιμοποιούνταν για το φόρτωμα του μεταλλεύματος. Το 1870 ολοκληρώθηκε η λίθινη Σκάλα της Ελληνικής εταιρείας και της προβλήτας της ενώ το 1888 στη βόρεια πλευρά του λιμανιού ολοκληρώθηκε η γαλλική σκάλα (μνημείο το οποίο συχνά περιλαμβάνεται σε σκηνές από τις ταινίες του σκηνοθέτη Θεόδωρου Αγγελόπουλου), η αποθήκη μεταλλεύματος, τα κτίσματα εξυπηρέτησης του δικτύου και τα δίκτυα μεταφοράς των μεταλλευμάτων. (Iavrioguide.gr, 2022) (Δερμάτης, 1994)

Εικόνα 59: Η Γαλλική Σκάλα Λαυρίου (Παντελαίων, 2023)

5.4.4 Μηχανουργείο Ελληνικής Μεταλλευτικής Εταιρείας / ΕΜΕΛ

Στη συνέχεια στα δυτικά του λιμανιού βρίσκεται το συγκρότημα του μηχανουργείου της Ελληνικής μεταλλευτικής εταιρείας Λαυρίου ΕΜΕΛ. Αυτό χρησίμευε για τις επισκευές και τη συντήρηση των ατμομηχανών των σιδηροδρόμων και των Καμινιών. Μάλιστα, κατασκεύαζε καινούργια αντικείμενα και επιπλέον οι αυλές του χρησίμευαν τόσο για την αποθήκευση υλικών όσο και για την λεβητοποιία. (Δερμάτης, 1994)

Σήμερα ένα από αυτά τα κτίρια στεγάζει τη δημοτική βιβλιοθήκη της πόλης "Λαύρα" και άλλα δύο αποτελούν χώρους συνεδρίων, ημερίδων και πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Εικόνα 60:Μηχανουργείο ΕΜΕΛ (Παντελαίων, 2023)

5.4.4.i Ρολόι

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό είναι το κτίριο με το ρολόι της ΕΜΕΛ που κατασκευάστηκε κατά τη δεκαετία 1870 – 1880. Την εποχή της λειτουργίας της ήταν το θυρωρείο της, εφόσον μέσα από αυτό το κτίριο εισέρχονταν και εξέρχονταν οι υπάλληλοι και οι εργάτες. Για αυτό το λόγο υπήρχε και το μεγάλο ρολόι, προκειμένου να υπάρχει ακρίβεια κατά την άφιξη και αναχώρηση των εργατών. Το κτίριο αυτό βρίσκεται

ενώπιον του σημερινού Δημαρχείου της πόλης και χρησιμοποιείται ως καφετέρια και εστιατόριο. (lanrioguide.gr, 2022)

Εικόνα 61: Το παλιό Ρολόι στο λιμάνι του Λαυρίου (*greek-crossroads.gr, 2017*)

5.4.4.ii Χημείο / ΟΛΛ

Εικόνα 62: Το κτίριο του ΟΛΛ Α.Ε./ Το παλιό Χημείο (*oll.gr, 2023*)

Παραπλήσια του θυρωρείου βρίσκεται το χημείο της Ελληνικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρίου. Στο κτήριο αυτό, κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της εταιρείας, πραγματοποιούνταν η ανάλυση των υλών της. Στο κτήριο αυτό σήμερα στεγάζονται τα γραφεία του Οργανισμού Λιμένα Λαυρίου, καθώς και τα γραφεία του ιστιοπλοϊκού ομίλου. (lavrioguide.gr, 2022)

5.4.5 Κτίρια Αττικού Σιδηροδρόμου

Εικόνα 63: Κάποια από τα κτίρια του παλιού Αττικού Σιδηροδρόμου: σταθμός Θορικού, Πέτρινο, Ρεμίζα σήμερα και στο παρελθόν (istoriko.lavreotiki.gr, 2023)

Επίσης, πλησίον του κεντρικού λιμένος της πόλης υπάρχουν και άλλα βιομηχανικά κτίρια. Τα κτίρια του Αττικού σιδηροδρόμου κατασκευάστηκαν γύρω στο 1885. Αυτά

λειτουργούσαν ως ξενώνας για τους σιδηροδρομικούς υπαλλήλους και ως καφενείο του σταθμού. Σήμερα, ο άλλοτε σταθμός του σιδηροδρόμου χρησιμοποιείται ως καφετέρια και εστιατόριο με το όνομα Ο Παλιός Σταθμός, ενώ ο ξενώνας χρησιμοποιείται και αυτός ως εστιατόριο - ουζερί με την επωνυμία Πέτρινο. (lanrioguide.gr, 2022)

Επιπλέον, το καφενείο του σιδηροδρομικού σταθμού λειτουργεί και σήμερα ως καφετέρια με την επωνυμία Συρμός.

Το αμαξοστάσιο αποκαλούμενο Ρεμίζα, σήμερα στεγάζει τον Κρητικό εξωραϊστικό σύλλογο της πόλης, ενώ κάποιο μέρος του κατεδαφίστηκε και στη θέση του έχει γεννηθεί ένα θεατράκι με το όνομα Ρεμίζα, για την τέλεση μουσικών συναυλιών, καθώς και καλοκαιρινών θεατρικών ή άλλων καλλιτεχνικών παραστάσεων.

Στην είσοδο της πόλης, από την πλευρά του Θορικού διατηρείται και ο παλιός σταθμός με την ονομασία Φόρος. Σήμερα, παραπλήσια στο Φόρο λειτουργεί ομώνυμη ψαροταβέρνα.

5.4.6 Καμινάδες ΕΜΕΛ

Στο νότιο τμήμα του λιμένος της πόλης, στην κορυφή ενός πανέμορφου Λόφου στέκουν αγέρωχες δύο επιβλητικές καμινάδες της ΕΜΕΛ, όπου μέσα από αγωγούς καπνού απομακρύνονταν οι καπνοί των φούρνων μακριά από την πόλη. Οι αγωγοί και οι καμινάδες κατασκευάστηκαν περί τα 1867. (Κακαβογιάννης, 2005)

Εικόνα 64: Η καμινάδα του καπναγωγού αερίων αρσενικού (topoguide.gr, 2014)

5.4.7 Κλωστήρια ΔΕΔΕ

Όμως τα βιομηχανικά μνημεία της πόλης δεν σταματούν μόνο στις μεταλλευτικές εγκαταστάσεις. Κατά μήκος της κεντρικής παραλίας του λιμανιού του Λαυρίου δεσπόζει το κτίριο των κλωστηρίων Δέδε, που ιδρύθηκε το 1939 και λειτούργησε μέχρι το 1991. Μάλιστα το κεντρικό κτίριο του εργοστασίου χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο γιατί αποτελεί χαρακτηριστικό κτίσμα του τέλους του 19ου αιώνα και έχει συνδεθεί άρρηκτα τόσο με την εικόνα όσο και με την ιστορία της πόλης. Δυστυχώς, αυτό το αξιόλογο κτίριο σήμερα παραμένει ανεκμετάλλευτο ενώ συζητείται η επανάχρησή του με εμπορικά μαγαζιά και χώρους εστίασης και αναψυχής. (Μήλιου, 2020)

Εικόνα 65: Κλωστήρια ΔΕΔΕ (Παντελαίων, 2023)

5.4.8 Αιγαίον Α.Ε. / Καρέλλας

Επίσης, κατά μήκος της νότιας πλευράς του λιμένος Λαυρίου λειτούργησε το 1955 μία μεγάλη κλωστοϋφαντουργική μονάδα της εταιρείας Αιγαίον Α.Ε., του βιομηχάνου Καρέλλα. Δυστυχώς, το εργοστάσιο έκλεισε το 1993 μετά το θάνατο του ιδιοκτήτη κατόπιν χρεοκοπίας και αμέτρητοι εργαζόμενοι βρέθηκαν άνεργοι. Σήμερα κάποια από τα κτίρια του εργοστασίου επαναχρησιμοποιούνται. Σε ορισμένα από αυτά λειτουργεί

το σούπερ μάρκετ "my market", ένα υποκατάστημα της αλυσίδας jumbo, η τράπεζα Πειραιώς και ορισμένες καφετέριες και χώροι εστίασης. (Μήλιου, 2020)

Εικόνα 66: Το εργοστάσιο Αιγαίον σήμερα και στο παρελθόν (*vidarchives.gr*, 2021)

5.4.9 Ιζόλα

Παράλληλα, στο Λαύριο λειτούργησε και η ελληνική εταιρεία ηλεκτρικών συσκευών Ιζόλα. Στις κτιριακές εγκαταστάσεις στο εργοστάσιο του Λαυρίου κατασκευάζονταν μόνο μπιανιέρες. Το εργοστάσιο λειτούργησε στο Λαύριο για τουλάχιστον τρεις δεκαετίες, από τα μέσα της δεκαετίας του 60 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 90. Δεν αποτελεί μνημείο αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αλλά ιστορίας της σύγχρονης Λαυρεωτικής, καθώς την εποχή της λειτουργίας του ενίσχυε βιοποριστικά πλήθος εργαζόμενων δημοτών. Και αυτό στο κλείσιμό του άφησε πολλούς ανθρώπους χωρίς δουλειά. (Παντελαίων, 2023) Οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις του εργοστασίου Ιζόλα σήμερα έχουν ανακαινιστεί και μέσα σε αυτές λειτουργούν πολλές εταιρείες, όπως ξυλουργείο, εμπορικό κατάστημα, κατάστημα ειδών υγιεινής.

Εικόνα 67: Το εργοστάσιο Ιζόλα (*forkeratea.com, 2016*)

5.4.10 Το εργοστάσιο της "Αμερικανικής" εταιρείας

Στην παραλία Οξυγόνο του Λαυρίου βρίσκεται ένα εγκαταλελειμμένο κτίριο που κάποτε στέγαζε το εργοστάσιο της "Αμερικανικής" εταιρείας. Αυτό πήρε το όνομά του από την αμερικανική μεταλλευτική εταιρεία Mediterranean Mines Inc. Η εταιρεία αυτή το 1947 συνεργάστηκε με την Ελληνική Εταιρεία Μεταλλουργίας Λαυρίου και εγκατέστησε στο Λαύριο εκσυγχρονισμένα μηχανήματα εμπλουτισμού πτωχών μεταλλευμάτων. Το εργοστάσιο αυτό παρήγαγε οξυγόνο και ασετιλίνη. Πλέον δεν χρησιμοποιείται, παρά μόνο σαν "στέκι" των χειμερινών κολυμβητών της εν λόγω παραλίας. (*mixanitouxronou.gr, 2023*)

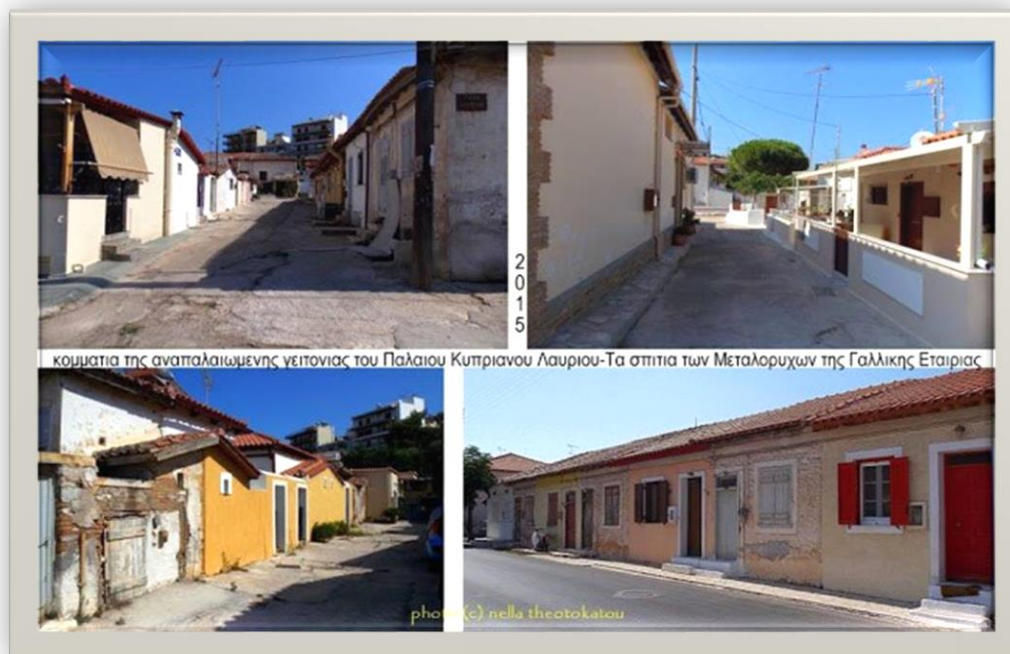

Εικόνα 68: Το εργοστάσιο της Αμερικανικής εταιρείας (*mixanitouxronou.gr, 2023*)

5.4.11 Βιομηχανικές / Εργατικές Συνοικίες

Στη νέα πόλη του Λαυρίου, που δημιουργήθηκε, ήρθαν, επίσης, οικονομικοί μετανάστες για να εργαστούν και να ικανοποιήσουν τη μεγάλη ανάγκη για εργατικό δυναμικό που δημιούργησε η επανίδρυση των μεταλλείων και η σύσταση της Γαλλικής Εταιρείας. Οι νέοι εργαζόμενοι προήλθαν από κάθε γωνιά της Ελλάδας. Από το εξωτερικό, την Ισπανία και την Ιταλία στην αρχή και από την Γαλλία αργότερα ήρθε το ειδικευόμενο προσωπικό, επιστήμονες, χημικοί, μηχανικοί, μεταλλειολόγοι, μεταλλευτές, καθώς και καμινευτές.

Κάποιες από τις συνοικίες που δημιουργήθηκαν λοιπόν στο Λαύριο και υπάρχουν μέχρι και σήμερα είναι οι εξής : τα Σπανιόλικά , που είναι ο πρώτος εργατικός οικισμός πανελλαδικά, το Νυχτοχώρι (Αγία Παρασκευή), η Νεάπολη (Άγιος Ανδρέας), ο Κυπριανός που χτίστηκε το 1880 στο βόρειο άκρο της πόλης ως μια ενότητα με τη Γαλλική Εταιρεία για να στεγάσει τους εργάτες της, τους μεταλλωρύχους του Λαυρίου. Είναι χώρος που κατοικείται μέχρι και σήμερα και έχει κηρυχθεί διατηρητέος. Είναι ο μοναδικός βιομηχανικός οικισμός που έχει διασωθεί, καθώς οι κατοικίες των μεταλλωρύχων στον Κυπριανό σώζονται απόφιος, ώστε η συνοικία να διατηρεί τη φυσιογνωμία που είχε κατά τα τέλη του 19ου αιώνα. Η περιήγηση στον οικισμό του Κυπριανού είναι ένα «ταξίδι πίσω στο χρόνο». (Μπελαβίλιας, 2012)

Εικόνα 69: Η εργατική συνοικία του Κυπριανού (*forkeratea.com, 2016*)

5.4.12 Σύγχρονη Βιομηχανική Ζώνη

Το Λαύριο ήταν από την αρχαιότητα κατεξοχήν βιομηχανική πόλη. Αν και πολλά εργοστάσια έχουν κλείσει, ωστόσο υπάρχουν ακόμα πολλές βιομηχανίες εν ενεργεία.

Οι μεγαλύτερες είναι οι εξής:

- ΔΕΗ: Παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος
- DOW: Παραγωγή πλαστικών και μονωτικών υλικών
- ΕΒΟ: Παραγωγή όπλων
- ΠΥΡΚΑΛ: Παραγωγή εκρηκτικών
- Ε.Α.Σ: Συγχώνευση ΕΒΟ και ΠΥΡΚΑΛ σε Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα

Εικόνα 70: Το εργοστάσιο της ΔΕΗ Λαυρίου (*newsbomb.gr*, 2013)

Κεφάλαιο 6° Γευσιγνωσία

Το Λαύριο εκτός των άλλων είναι σημείο αναφοράς και στον τομέα της γευσιγνωσίας. Παραδοσιακές ταβέρνες αλλά και μοντέρνα εστιατόρια όλα με εκλεκτούς μεζέδες συνθέτουν ένα περιβάλλον μοναδικά αυθεντικό προσφέροντας στους επισκέπτες αξέχαστες γαστρονομικές απολαύσεις.

6.1 Ντόπια Προϊόντα

Βασικό στοιχείο της ιδιαιτερότητας κάθε πιάτου είναι ότι αποτελείται κυρίως από ντόπια και αγνά προϊόντα. Αρχικά, στην περιοχή δραστηριοποιούνται αρκετοί καλλιεργητές, οι οποίοι αν και κατέχουν μικρές εκτάσεις και η παραγωγή τους δεν είναι μεγάλη, ωστόσο μπορούν να εφοδιάσουν αρκετούς χώρους εστίασης με φρέσκα λαχανικά, όπως ντομάτες, κολοκυθάκια, αγγούρια, πιπεριές, μαρούλια, χόρτα, λάχανα. Αυτά, αποτελούν βάση για σαλάτες αλλά και γαρνιτούρα σε πολλά νόστιμα πιάτα. Επίσης, σε ορισμένα εστιατόρια μπορεί κάποιος να βρει φαγητά μαγειρεμένα με ντόπιο λάδι, να απολαύσει ελιές από χωράφια της περιοχής, αλλά και να συνοδεύσει το φαγητό του με κρασί από ντόπιους παραγωγούς. Παράλληλα, μπορεί να απολαύσει φρέσκα σύκα πού ευδοκιμούν αρκετά στο χώρο της Λαυρεωτικής.

Ταυτόχρονα, υπάρχουν και ορισμένοι βοσκοί και κτηνοτρόφοι που εφοδιάζουν χασάπικα και ταβέρνες με φρέσκο γάλα, αυγά και ντόπια κρέατα, όπως μοσχάρι, αρνάκι, χοιρινό και κοτόπουλο. Ιδιαίτερα φημίζεται το κρέας πού προέρχεται από κοπάδια που βόσκουν στο νησί της Μακρονήσου, τον πάλαι ποτέ τόπο φυλάκισης και βασανιστηρίων.

Αυτά όμως, για τα οποία κατεξοχήν φημίζεται η περιοχή είναι τα φρέσκα θαλασσινά. Ψάρια κάθε είδους και κυρίως γαύροι, μαρίδες, τσιπούρες, γόπες, λυθρίνια, μπακαλιάρικα, ροφοί, συναγρίδες, αλλά και μαλάκια, όπως καλαμάρια, χταπόδια, θράψαλα, και οστρακοειδή, όπως σουπιές, αχινοί, πεταλίδες γυαλιστερές, γαρίδες, μύδια, αστακοί, καραβίδες είναι λίγα από τα ποικίλα θαλασσινά είδη που πιάνουν στα δίχτυα τους οι Λαυριώτες αλιείς, ιδιοκτήτες και υπάλληλοι καϊκιών. Στο λιμάνι του Λαυρίου δραστηριοποιούνται πλήθος επαγγελματίες αλιείς αλλά και αμέτρητοι ιδιώτες ερασιτέχνες, που έχουν το ψάρεμα όχι μόνο σαν μέσο βιοπορισμού αλλά και ως εποικοδομητική ενασχόληση του ελεύθερου χρόνου τους, καθώς ηρεμούν και γαληνεύουν πλέοντας στα καταγάλανα νερά της περιοχής. Οι επαγγελματίες

προμηθεύουν ταβέρνες, εστιατόρια και ιδιώτες. Έτσι, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει πάνφρεσκα προϊόντα σε σχετικά χαμηλές τιμές.

Εικόνα 71: Ντόπια προϊόντα Λαυρίου (*tripadvisor, 2023*)

6.2 Ταβέρνες – Εστιατόρια – Μεζεδοπωλεία

Σημείο κατατεθέν στο κέντρο της πόλης αποτελούν τα Ψαράδικα, που προαναφέρθηκαν, τα οποία λειτουργούν ως ψαραγορά, κρεαταγορά και χώρος εστίασης. Εκεί, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει πεντανόστιμα γεύματα σε προσιτές τιμές, απολαμβάνοντας το φαγητό του στην πλακόστρωτη ψαραγορά γύρω από το σιντριβάνι. Επίσης, στα σοκάκια που βρίσκονται πλησίον της, στον αποκαλούμενο Πεζόδρομο, μία οδό που βρίσκεται στη δυτική πλευρά της αγοράς των Ψαράδικων, έχει πεζοδρομηθεί την τελευταία δεκαετία και κατά μήκος της λειτουργούν παραδοσιακές ταβέρνες. Σε αυτές ο επισκέπτης, κάτω από τις κληματαριές απολαμβάνει υπέροχους μεζέδες, με συνοδεία κρασιού, ούζου, τσίπουρου, σε ένα περιβάλλον μοναδικής αρχιτεκτονικής και ιστορικής σημασίας.

Παραδοσιακές ταβέρνες στα Ψαράδικα είναι η Άγκυρα, η Κυρά Μαρία, ο Ρέρρας, ενώ στον πεζόδρομο το Στέκι του Μηνά, ο Πεζόδρομος, το Αθρινάκι, το εν Λαυρίω. Ανατολικά της Ψαραγοράς, πίσω από την πιάτσα των ταξί λειτουργεί το εστιατόριο ο Παλιός Σταθμός.

Εικόνα 72: Ταβέρνες στον πεζόδρομο (tripadvisor, 2023)

Υπέροχες ψαροταβέρνες υπάρχουν και στο λιμάνι του Λαυρίου, όπως το Πέτρινο, το Λιμάνι, η Κουτσή Κατσίκα, η Αυλή, η Ψαρού. Ως επί το πλείστον χαρακτηρίζονται ψαροταβέρνες, αλλά ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει εξίσου και κρεατικά.

Στην κεντρική πλατεία του Λαυρίου υπάρχουν κυρίως μεζεδοπωλεία κρεατικών και πιτσαρίες, όπως το Πέρασμα, ο Βαμβακούσης, ο Σεραφίνο, το Αυθεντικόν, ο Καραμολέγκος, ο Χρήστος και μετά την πλατεία κοντά στο φοινικόδασος τα δυο Γουρουνάκια.

Επίσης, υπέροχοι χώροι εστίασης υπάρχουν και επί της παραλιακής Λεωφόρου, καθώς μεταβαίνει κάνεις από το Σούνιο προς τα Λεγραινά. Χαρακτηριστικά είναι τα εστιατόρια Ασημάκης, Βαμβακούσης, Γκίνης, Βαλής, Ακρογιάλι, Τερλάκης στο ξενοδοχείο Αιγαίον, Μπάτρης, Μαρίδα, Αίθριον, Σταμούλης.

Τέλος και στην Καμάριζα υπάρχουν γνωστές και φιλόξενες ταβέρνες, όπως ο Νικήτας, ο Σφύρλας, ο Φιλίνης, ενώ στην Ντελένια πολύ γνωστή είναι η ταβέρνα το Χρυσό Φεγγάρι.

6.3 Παραδοσιακά Καφενεία – Καφετέριες – Μπαρ

Πριν ή μετά το φαγητό ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να απολαύσει τον καφέ ή οποιοδήποτε ρόφημα και ποτό, τόσο στο λιμάνι με θέα τη θάλασσα όσο και στην πλατεία και στα παράπλευρα δρομάκια της. Οι μεγαλύτερες καφετέριες- μπαρ στο λιμάνι είναι το Ρολόι και το Palmera, η καφετέρια του παλιού σιδηροδρόμου που τώρα ονομάζεται Συρμός και παραπλήσιά της υποκατάστημα της αλυσίδας Έβερεστ. Στην

κεντρική πλατεία του Λαυρίου οι καφετέριες Rivero, Νώε, Μπουφ, Break. Δίπλα από την πλατεία βρίσκονται δύο επίσης προσφιλή μαγαζιά, το Picoιο και η Αγορά Καφέ – Μπαρ. Ιδιαίτερα δημοφιλής είναι η καφετέρια που λειτουργεί παραπλήσια του ναού του Ποσειδώνας στο Σούνιο, όπου ο επισκέπτης απολαμβάνει τον καφέ του σε ένα ειδυλλιακό τοπίο με θέα το ναό και το απέραντο γαλάζιο του ουρανού και της θάλασσας. Θα ήταν παράληψη να μην αναφερθεί το ζαχαροπλαστείο Νίτης που λειτουργεί στο Λαύριο εδώ και 145 χρόνια, όπως και το ιταλικό παγωτατζίδικο στην πλατεία που έχει κερδίσει την προτίμηση των ντόπιων αλλά και των επισκεπτών.

Φυσικά υπάρχουν και δύο μεγάλοι παιδότοποι ο ένας εντός του βιομηχανικού τεχνολογικού πολιτιστικού πάρκου και ο άλλος στην έξοδο του Λαυρίου προς Σούνιο, όπου μπορεί κάποιος να απολαύσει ξέγνοιαστα το ρόφημά του, νιώθοντας πώς και τα παιδιά του παίζουν και διασκεδάζουν με ασφάλεια.

Γενικά η περιοχή της Λαυρεωτικής ενδείκνυται για μικρές και μεγάλες αποδράσεις και μπορεί να ικανοποιήσει γαστρονομικά και τον πιο απαιτητικό επισκέπτη.

Εικόνα 73:Ρολόι Καφέ (*tripadvisor, 2023*)

Κεφάλαιο 7^ο Το Λιμάνι της Λαυρεωτικής

Εικόνα 74: Ο λιμένας Λαυρίου (*lavrioguide.gr, 2022*)

Το μεγαλύτερο μέρος του Νομού Αττικής και μάλιστα η λαυρεωτική διαθέτει μία εντυπωσιακή ακτογραμμή με κόλπους μικρούς και μεγάλους, με πανέμορφες παραλίες για κολύμπι, με θέα τη Μακρόνησο και με φυσικά λιμάνια για ελλιμενισμό σκαφών μικρών και μεγάλων. Το λιμάνι του Λαυρίου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα είναι άμεσα συνυφασμένο με την ιστορία, τον πολιτισμό και το τοπίο της περιοχής. Ωστόσο όμως, ο ελλιμενισμός εσκεμμένα δεν συμπεριλήφθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, καθώς για το θέμα αυτό είναι απαραίτητη η εκτενής παρουσίαση, αφού αποτελεί βασικό πυλώνα και σημείο αναφοράς της εν λόγω εργασίας.

Προς επίρρωση του θέματος αξίζει να επαναληφθεί πως αντικείμενο της παρούσης έρευνας αποτελεί η ανάπτυξη τουριστικών λιμανιών για τη λειτουργία ιστοπλοϊκών σκαφών αναψυχής, σε συσχέτιση με το ιστορικό, πολιτιστικό, τοπιακό, γεωσιγνωστικό ενδιαφέρον της περιοχής. Θέλει να υποδείξει πώς ο θαλάσσιος

τουρισμός και ο ελλιμενισμός σκαφών θα μπορούσε να επιφέρει την ανάπτυξη της Λαυρεωτικής αν συνδεόταν με διαδικασίες περιήγησης που αφορούν το place branding. Εφόσον, λοιπόν, έχουν πρωτίστως παρουσιαστεί οι επιμέρους τομείς που συνιστούν την πολύπλευρη φυσιογνωμία της περιοχής, είναι πλέον η κατάλληλη στιγμή να συσχετιστούν όλοι αυτοί με το υδάτινο στοιχείο, το λιμάνι, το εμπορικό και πολεμικό ναυτικό, τον ελλιμενισμό σκαφών και τις θαλάσσιες διαδρομές, που συνιστούν την κατεξοχήν φυσιογνωμία της Λαυρεωτικής.

7.1 Πολεμικό και Εμπορικό Ναυτικό Κλασικής Εποχής

Το Λαύριο έχει ταυτιστεί με τη μεταλλευτική ιστορία της Ελλάδας. Στάθηκε πολύτιμος αρωγός της αθηναϊκής πόλης-κράτους και συνέβαλε στην εγκαθίδρυση της αθηναϊκής ηγεμονίας σε ολόκληρη την ανατολική Μεσόγειο, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο χωρίο. Αυτό συνέβη από το 482 π.Χ. και εξής από την εξόρυξη του πολύτιμου αργύρου που βρέθηκε στη σημερινή κοινότητα του Αγίου Κωνσταντίνου, την τότε Μαρώνεια. Με το ασήμι αυτό κόπηκε νόμισμα, το Τετράδραχμο ή αλλιώς αθηναϊκή Γλαύκα. Με τα έσοδα, λοιπόν, από αυτού του είδους τη μεταλλευτική δραστηριότητα, η Αθήνα ανοικοδόμησε τον Παρθενώνα και άλλα αξιόλογα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς που κληροδότησε ο χρυσός αιώνας του Περικλή στο σύγχρονο πολιτισμό. Παράλληλα, κατασκεύασε κατά το διάστημα 483 - 481 διακόσιες αθηναϊκές τριήρεις που αποτέλεσαν τον περίφημο αθηναϊκό στόλο, ο οποίος συνέτριψε τον περσικό στόλο στη ναυμαχία της Σαλαμίνας το 480 π.Χ. με ηγέτη το Θεμιστοκλή και κατέστησε την πόλη-κράτος της Αθήνας την πρώτη ναυτική δύναμη της εποχής. (Κακαβογιάννης, 2005)

Η εκμετάλλευση του αργύρου αποτέλεσε την κύρια πηγή χρηματοδότησης για την κατασκευή του σημαντικότερου για εκείνη την εποχή πολεμικού και εμπορικού στόλου. Δεδομένου του γεγονότος ότι η Αθήνα βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στο θαλάσσιο εμπόριο για τον πλούτο της και για τις εισαγωγές τροφίμων, αντιλαμβάνεται εύλογα κάνει τον καίριο ρόλο του λιμένος του Λαυρίου. Περίτρανη απόδειξη της εμπορικής δραστηριότητας συνιστά η εύρεση ναυαγίων κατά μήκος της ακτογραμμής του Λαυρίου γεμάτα με αμφορείς, που μαρτυρούν τη μεταφορά αγαθών, δηλαδή το διαμετακομιστικό εμπόριο και κατά συνέπεια την επισιτιστική δυνατότητα της περιοχής. (Κακαβογιάννης, 2005)

7.2 Το Λιμάνι του Λαυρίου κατά τον 19^ο αιώνα

Μετά από μια μακρά παύση που διήρκεσε περισσότερο από μια χιλιετία, η εξόρυξη και η μεταλλουργία αναβίωσαν κατά τον 19ο αι. μ.Χ., καθώς αναφέρθηκε παραπάνω. Η νεότερη, λοιπόν, μεταλλευτική ιστορία του Λαυρίου ξεκινάει ουσιαστικά το 1859. Ο χαρακτήρας του λιμένα του Λαυρίου, κατά την περίοδο λειτουργίας των μεταλλείων ήταν βιομηχανικός, εμπορικός, αλλά και επιβατικός.

Με την έναρξη των εργασιών, το ατμόπλοιο της εταιρείας Hilarion Roux et Cie εκτελούσε τακτικά δρομολόγια, εντός δύο ωρών, από και προς τον Πειραιά. Το 1878 πουλήθηκε από τη διάδοχο Ελληνική Εταιρεία. Αργότερα, η συγκοινωνία πραγματοποιούνταν αφενός με τα πλοία των διαφόρων ελληνικών ατμοπλοϊκών εταιρειών και αφετέρου από το 1885 και με τον Αττικό Σιδηρόδρομο. Μικρά δε ιστοφόρα μετέφεραν από τις παράλιες πόλεις της Πελοποννήσου και τα νησιά τροφές για τον πληθυσμό του Λαυρίου. (Δερμάτης, 2003)

Εικόνα 75: Η Γαλλική σκάλα φορτοεκφόρτωσης μεταλλεύματος (*emel.gr, 2023*)

Μέσω του λιμένα, εξάγονταν στη Ευρώπη μεταλλικός αργυρούχος μόλυβδος, μεταλλεύματα, πυρωμένη καλαμίνα, σιδηρούχα και σιδηρομαγνηιούχα. Στη συνέχεια, διατίθονταν και στην ελληνική αγορά τα υποπροϊόντα του σκληρού μολύβδου, όπως αρσενικόδες οξύ, μαλακός μόλυβδος, μόλυβδος σε φύλλα, λιθάργυρος, μίνιο και άργυρος. Επιπλέον, εισάγονταν από την Ευρώπη καύσιμη ύλη, λιθάνθρακας, κοκ, μηχανήματα και διάφορα υλικά, ενώ από τη Μικρά Ασία και τις μεσογειακές χώρες,

μεταφέρονταν, μέσω του λιμένα του Λαυρίου, διάφορα μεταλλεύματα. (Δερμάτης, 2003)

Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι το έτος 1888, τα ατμόπλοια που κατέπλεαν στο Λαύριο εκτιμώνται σε 120 ετησίως. Πρόκειται για πλοία μεγάλου μεγέθους, με προέλευση ή προορισμό την Αγγλία, την Γαλλία και την Ολλανδία. Κατά το 1899, ο αριθμός αυτός ανήλθε στα 231 πλοία. Αντίστοιχα, η εμπορική κίνηση του λιμένα από τους 40.000 tn, τη δεκαετία του 1860, ανήλθε στους 450.000 tn το 1899, η δε χωρητικότητα των καταπλεόντων ατμόπλοιων εξυπηρετήσε έως 5.000 tn εμπορευμάτων. Χαρακτηριστικό, μάλιστα, είναι ότι στο Λαύριο είχαν τα προξενεία τους επτά ευρωπαϊκά κράτη και ότι το 1899 κατέπλευσαν στο λιμάνι του 231 ατμόπλοια. (Δερμάτης, 2003) (o11.gr/istoria, 2022)

7.3 Το Λιμάνι του Λαυρίου Σήμερα

Το Λαύριο, που έχει ταυτιστεί με τη μεταλλευτική ιστορία της Ελλάδας, έχει εκσυγχρονιστεί τουριστικά τα τελευταία χρόνια, λόγω της αναβάθμισης του λιμανιού. Αυτή η εργατούπολη, που χτυπήθηκε από την αποβιομηχάνιση και την ανεργία, έχει στραφεί πλέον στον τουρισμό, αναδεικνύοντας τις ομορφιές της χωρίς να χάνει την ταυτότητά της.

7.3.1 Η Εταιρεία ΟΛΛ Α.Ε.

Το Λιμάνι του Λαυρίου με γεωγραφικές συντεταγμένες φ:37 ο 42' 44'' Β /λ:24 ο 3' 25'' Α (γεωγραφικό πλάτος και μήκος αντίστοιχα), βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Αττικής, στην περιοχή της πόλης του Λαυρίου και πολύ κοντά στον Διεθνή Αερολιμένα Ελευθέριος Βενιζέλος. Το λιμάνι του Λαυρίου έχει προσδιοριστεί ως ένα από τα λιμάνια ύψιστης εθνικής σημασίας, αναλαμβάνοντας καίριο και επικουρικό ρόλο προς τον Λιμένα του Πειραιά και το ευρύτερο σύστημα Λιμένων της Αττικής. Σήμερα, το λιμάνι εξυπηρετεί πολλαπλές δραστηριότητες, οι οποίες αφορούν την ακτοπλοΐα, τους τομείς σκαφών αναψυχής, κρουαζιερόπλοιων, την αλιεία, τον εμπορικό τομέα, καθώς και την αξιοποίηση χερσαίων εκτάσεων. (o11.gr, 2021). Η εταιρεία με την επωνυμία «Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου Α.Ε.» συστάθηκε το 2001, βάσει του Ν.2932/2001 «Μετατροπή Λιμενικών Ταμείων σε Ανώνυμες Εταιρείες» (ΦΕΚ Α/145/2001). Σήμερα, η εταιρεία οργανώνεται, λειτουργεί και διοικείται σύμφωνα με τον Ν. 3429/2005 (ΦΕΚ Α/314/2005). Πρόκειται για εταιρεία ιδιωτικού

δικαίου. Κύριος μέτοχός της είναι το ΤΑΙΠΕΔ και υπάγεται στο υπουργείο Ναυτιλίας.
(oll.gr/ypiresies, 2022)

Εικόνα 76: Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου (oll.gr, 2023)

7.3.2 Συγκριτικά Πλεονεκτήματα Λιμένα Λαυρίου

- ✓ Στρατηγική θέση του Λιμένα, ως προς την εγγύτητά του στο νέο Αεροδρόμιο, στην Αττική Οδό, στην Π.Α.Θ.Ε. και σε υψηλής αξίας τουριστικούς προορισμούς.
- ✓ Οι υφιστάμενες λιμενικές υποδομές, στις οποίες υπάρχει η δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης.
- ✓ Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του λιμένα (φυσικός λιμένας, ικανοποιητικό βάθος και έκταση λιμενολεκάνης,)
- ✓ Πολύ καλή οδική πρόσβαση με την Αθήνα και το νέο Αεροδρόμιο.
- ✓ Εγγύτητα σε περιοχές ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Πλεονεκτική θέση σε ό,τι αφορά τη θαλάσσια απόσταση από σημαντικά νησιωτικά συμπλέγματα, όπως οι Κυκλάδες.
- ✓ Ιδιαίτερα σημαντικό αγκυροβόλιο για διερχόμενα πλοία της ποντοπόρου ναυτιλίας

(oll.gr/ypiresies, 2022)

7.3.3 Επιχειρηματικός Σχεδιασμός ΟΛΛ Α.Ε.

Το Λιμάνι Λαυρίου, έχοντας χαρακτηριστεί ως εθνικής και διεθνούς σημασίας (ΦΕΚ τ. Β/αρ. 202/16-2-2007), είναι ένα από τα σπουδαιότερα λιμάνια της Αττικής και

αποτελεί εν δυνάμει αναπτυσσόμενο κόμβο του διεθνούς εμπορίου, της τοπικής και εθνικής οικονομίας.

Ο επιχειρηματικός σχεδιασμός του Οργανισμού, όπως διατυπώθηκε στο στρατηγικό του σχέδιο έχει ως εξής:

1. Αξιοποίηση της στρατηγικής θέσης του λιμένα στο πλαίσιο της εθνικής και ευρωπαϊκής πολιτικής λιμένων (εγγύτητα στο νέο διεθνές αεροδρόμιο Αθηνών και στις Κυκλάδες / Νησιά Βόρειου και Ανατολικού Αιγαίου, κορεσμός του λιμένα Ραφήνας, αποσυμφόρηση λιμένα Πειραιά, διασύνδεση με το Διευρωπαϊκό δίκτυο αυτοκινητοδρόμων – ΠΑΘΕ – μέσω της Αττικής οδού, προώθηση της πολιτικής ναυτιλίας μικρών αποστάσεων Short–Sea–Shipping).
2. Προώθηση της άμεσης και αποτελεσματικής υλοποίησης των προγραμματισμένων έργων υποδομής θαλάσσιας και χερσαίας ζώνης που έχουν ενταχθεί στο Γενικό Προγραμματικό Σχέδιο (Master Plan) του λιμένα
3. Παροχή ελκυστικών / ανταγωνιστικών λιμενικών υποδομών και υπηρεσιών από πλευράς ποιότητας και κόστους, συμβάλλοντας αποτελεσματικά στην ικανοποίηση της ζήτησης για θαλάσσιες μεταφορές στην ευρύτερη περιοχή Αττικής, στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της ευρωπαϊκής πολιτικής μεταφορών (Λευκή Βίβλος). Αποτελεσματική επικοινωνία των δραστηριοτήτων υπηρεσιών / πλεονεκτημάτων του λιμένα προς τους δυνητικούς χρήστες του (ακτοπλοϊκές εταιρείες, επιβάτες, κ.ά.)
4. Βέλτιστη αξιοποίηση υποδομών και χώρων θαλάσσιας και χερσαίας ζώνης του οργανισμού, με έμφαση στην ανάπτυξη παράπλευρων και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων (παραχωρήσεις χώρων για εμπορικές δραστηριότητες, για τη δημιουργία αποθηκών ή κέντρων διανομής, κ.λπ.) και ανάπτυξη συνεργασίας με ιδιωτικό τομέα.
5. Προώθηση των αρχών ελεύθερου ανταγωνισμού στη λειτουργία και παροχή λιμενικών υπηρεσιών του λιμένα.
6. Συμβολή στην αναβάθμιση των προοπτικών και δυνατοτήτων αιφόρου ανάπτυξης του Λαυρίου και της ευρύτερης Λαυρεωτικής (εξασφάλιση και δημιουργία θέσεων εργασίας, αύξηση μέσου ετήσιου εισοδήματος, ευρύτερη αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην τοπική κοινωνία και αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας).
7. Εξασφάλιση χρηματοοικονομικής αυτάρκειας και προοπτικής αυτοχρηματοδότησης ίδιας ανάπτυξης.
8. Περιορισμός του ρόλου της Πολιτείας σε στρατηγικό επίπεδο και προώθηση της

συνεργασίας δημόσιου με ιδιωτικό τομέα.

9. Συμβολή στην περιβαλλοντική αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής και στην εξοικονόμηση ενέργειας – Βελτίωση των συνθηκών ασφάλειας ναυσιπλοΐας.

10. Αποτελεσματική, σταδιακή οργάνωση και στελέχωση του Οργανισμού με στόχο την επιτυχή ανάπτυξη και έλεγχο των δυνητικών του εκμεταλλεύσεων. (oll.gr/etairiko-profil, 2023) (Βόδινας Ευάγγελος, 2022)

7.3.4 Υφιστάμενες Υποδομές Ευρύτερης περιοχής Λιμένος Λαυρίου

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει τους τρόπους μετάβασης στο Λαύριο τόσο οδικά όσο και δια θαλάσσης αλλά και τις υποδομές της ευρύτερης περιοχής του λιμένα όπως το συγκοινωνιακό δίκτυο, τα καταλύματα όπου μπορούν να φιλοξενηθούν οι επισκέπτες και τους χώρους αθλητισμού των κατοίκων του Λαυρίου, ορισμένους από τους οποίους μπορούν να χρησιμοποιήσουν και οι επισκέπτες κατά τη διαμονή τους.

7.3.4.i Συγκοινωνιακή Αποψη

Ο λιμένας Λαυρίου βρίσκεται νοτιοανατολικά της Αττικής και συγκεκριμένα 40 χιλιόμετρα ΝΑ της Αθήνας (60 χλμ. οδικώς) και 7 χιλιόμετρα βόρεια του ακρωτηρίου Σούνιο. Είναι σε απόσταση μόλις 30 λεπτών από το διεθνές αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος και 45 λεπτών από το κέντρο της Αθήνας. Η περιοχή αποτελεί το ιδανικό ορμητήριο από το οποίο θα μπορεί κάθε επισκέπτης-πελάτης να εξερευνήσει τις εκπληκτικές Κυκλάδες και το υπέροχο Αιγαίο. (wikiwand, 2023)

Φυσικά, η περιοχή υποστηρίζεται από σύγχρονο οδικό δίκτυο. Παράλληλα με τον όρμο του Θορικού διέρχεται η Λεωφόρος Λαυρίου, όπως έρχεται κανείς από Αθήνα και Μεσόγεια, η οποία ενώνεται από την πλευρά της παραλίας της Μπλέντας με τον περιφερειακό δρόμο που οδηγεί στο λιμάνι,. Έτσι, ο επισκέπτης δε θα αναλώνεται στην κίνηση της πόλης αν δεν θέλει να μπει στο κέντρο. Το Λαύριο συνδέεται με το Μαρκόπουλο μέσω της Λεωφόρου Λαυρίου (GR-91). Από εκεί υπάρχουν 4 συνδέσεις με το λιμάνι του Λαυρίου:

- Αττική Οδός (πληρώνοντας διόδια - €2.80 για τα επιβατικά).
- Η συνέχεια της Λεωφόρου Λαυρίου που μέσω Παιανίας, Αγίας Παρασκευής και Χολαργού καταλήγει στο κέντρο της Αθήνας.
- Η λεωφόρος Κορωπίου – Βάρης.

- Η παραλιακή λεωφόρος Αθηνών-Σουνίου συνδέει την νότια και ανατολική Αθήνα με το Σούνιο, μέσω της Γλυφάδας, Σαρωνίδας, Αναβύσσου, Λεγρενών. (wikiwand, 2023)

Αν και το πρώτο τρένο πανελληνίως ξεκίνησε από το Λαύριο, ωστόσο σήμερα η πόλη δεν υποστηρίζεται από σιδηροδρομικό δίκτυο. Φυσικά έχει γίνει κατάλληλη μελέτη και τόσο ο δήμος όσο και το κράτος έχουν δεσμευτεί για την άμεση υλοποίηση του έργου. Υπάρχουν, όμως, θεωρητικά μόνο σχέδια για επανενεργοποίηση της σιδηροδρομικής γραμμής (με μικρές παραλλαγές της χάραξης) μεταξύ Λαυρίου και Μαρκόπουλου και σύνδεση αυτής με το σταθμό Κόμβος Κορωπίου της σιδηροδρομικής γραμμής Αεροδρομίου που συνεχίζει προς το κέντρο της Αθήνας. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει κανένα έργο σε εξέλιξη, ούτε εξασφαλισμένοι πόροι, ούτε καν σχεδιασμός της γραμμής. Η επαναλειτουργία του Λαυρεωτικού σιδηροδρόμου προγραμματίζεται από την ΕΡΓΟΣΕ. (wikiwand, 2023)

Ως προς τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς η πόλη εξυπηρετείται, αρχικά, με υπεραστικά λεωφορεία που εκτελούν δρομολόγια από και προς την Αθήνα. Αυτά έχουν κατεύθυνση είτε παραλιακή που περνά από το Ναό του Ποσειδώνα του Σουνίου είτε μεσογειακή που έχει τερματικό σταθμό το αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος ή το Πεδίον του Άρεως. Το δρομολόγιο του ΚΤΕΛ Αθήνα (Νομισματοκοπείο) - Παιανία - Κορωπί - Μαρκόπουλο - Κερατέα - Λαύριο - Σούνιο, εκτελείται κάθε 30 λεπτά από τις 06.00 ως τις 21.00 (περίπου). Το δρομολόγιο ως το Λαύριο διαρκεί περίπου 2 ώρες, καθώς υπάρχουν πάρα πολλές στάσεις, αν και υπάρχουν και δρομολόγια express μέσω Αττικής Οδού τις καθημερινές. Το δρομολόγιο του ΚΤΕΛ Αθήνα (Πεδίον Άρεως) - Γλυφάδα - Σαρωνίδα - Αναβύσσοι - Λεγρενά - Σούνιο - Λαύριο, εκτελείται κάθε 60 λεπτά. Η συνολική διάρκεια είναι περίπου 2 ώρες και 30 λεπτά. Επίσης εκτελούνται τοπικά δρομολόγια της δημοτικής συγκοινωνίας στις γειτονιές της πόλης. (moovitapp, 2022)

7.3.4.ii Καταλύματα

Το Λαύριο είναι μία πόλη που ενδείκνυται τόσο για μονοήμερες όσο και για πολυήμερες εκδρομές. Για το λόγο αυτό εντός των πλαισίων της πόλης λειτουργούν αρκετά καταλύματα. Απέναντι από την πλατεία ηρώων βρίσκεται το ξενοδοχείο Νικολακάκης και στο Σούνιο τα ξενοδοχεία Σάρον, Αιγαίον Cape Sounio της αλυσίδας

ξενοδοχείων Grecotel. Παράλληλα διατίθενται και ενοικιαζόμενα δωμάτια ή ακόμα και σπίτια που ιδιώτες τα νοικιάζουν μέσω της πλατφόρμας airbnb.

Αξίζει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στα ξενοδοχεία Αιγαίον και Cape Sounio καθώς παρέχουν υπερσύγχρονα και πολυτελή δωμάτια, με θέα στη θάλασσα, με διακεκριμένο εστιατόριο, με ιδιωτικές παραλίες για τους πελάτες τους, αλλά και για κάθε επισκέπτη κατόπιν πληρωμής.

Εικόνα 77: Grecotel Cape Sounio (*hotels24.gr, 2023*)

7.3.4.iii Χώροι Άθλησης

Το Λαύριο διαθέτει τα παρακάτω γήπεδα για αθλητισμό, άλλα από αυτά για μόνιμους κατοίκους [κυρίως οι αθλητικές σχολικές εγκαταστάσεις] και άλλα για κάθε επισκέπτη:

❖ Κλειστό γυμναστήριο:

Ο Γυμναστικός Σύλλογος Λαυρίου είναι ελληνικός αθλητικός σύλλογος που δραστηριοποιείται στην περιοχή του Λαυρίου Αττικής, όπου και βρίσκεται η έδρα του, το Κλειστό Γυμναστήριο του Δήμου Λαυρεωτικής. Το Κλειστό Γυμναστήριο Λαυρίου (37°43'00"N 24°03'00"E) βρίσκεται στο κέντρο της πόλης (πρώην ΑΚΕΛ). Επίσημο έτος ίδρυσής του είναι το 1990 και χρώματα το γαλάζιο, το κίτρινο και το λευκό. Το σήμα του απεικονίζει μία κουκουβάγια, σύμβολο του πρώτου νομίσματος που

φτιαχτηκε στην Αρχαία Ελλάδα, με μέταλλο που προήλθε από τα ορυχεία του Λαυρίου. Ο σύλλογος διαθέτει τμήματα καλαθοσφαίρισης όλων των ηλικιακών ομάδων. Επιπλέον έχουν δημιουργηθεί τμήματα στίβου και πάλης. Χρησιμοποιείται κυρίως από την επαγγελματική ομάδα μπάσκετ αντρών, από παιδικές και εφηβικές ομάδες, όπως και την ομάδα παλαιμάχων μπάσκετ. Διαθέτει ξύλινο δάπεδο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αγώνες μπάσκετ, βόλει, μπάντμιτον και χάντμπολ. Εκτός από την κεντρική αίθουσα, υπάρχει και μία βοηθητική που χρησιμοποιείται για τα αθλήματα πάλης, ενόργανης και ρυθμικής γυμναστικής. (Γυμναστικός Σύλλογος Λαυρίου, 2022)

❖ Γήπεδα ποδοσφαίρου:

- ❖ Στάδιο ΑΠΕΛ (πλησίον 1ου δημοτικού σχολείου), έδρα της ομάδας ποδοσφαίρου της Λαυρεωτικής. Διαθέτει πλαστικό τάπητα, μικρό αριθμό εξεδρών (περίπου 300 θέσεις), στίβο από ταρτάν. Ανοιχτό στο κοινό.
- ❖ Γήπεδο Νεάπολης Γ. Ραφιάς, έδρα της ομάδας ποδοσφαίρου του Ολυμπιακού Λαυρίου. Διαθέτει πλαστικό τάπητα, μικρό αριθμό εξεδρών (περίπου 200 θέσεις). Ανοιχτό στο κοινό.
- ❖ Γήπεδο Ηρακλή Λαυρίου (πλησίον 3ου δημοτικού σχολείου), έδρα της ομάδας ποδοσφαίρου του Ηρακλή Λαυρίου. Δεν διαθέτει μόνιμες εξέδρες. Χωμάτινο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο ποδοσφαίρου Πασσά: Στην ομώνυμη περιοχή. Χωμάτινο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο Καμάριζας: Στην περιοχή Χάος, δίπλα στο δάσος. Χωμάτινο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο Εργατικών Κατοικιών: Χωμάτινο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδα ποδοσφαίρου 5x5 Εργατικών Κατοικιών
- ❖ Στάδιο πλαστικού τάπητα, παρακείμενο στο κλειστό γυμναστήριο (ανοιχτό στο κοινό).
- ❖ Ιδιωτικό γήπεδο, πλησίον Εργατικών Κατοικιών Λαυρίου, προσβάσιμο από τον δρόμο Λαυρίου - Καμάριζας.

❖ Γήπεδα τένις

- ❖ 2 ανοιχτά γήπεδα τένις (τσιμεντένια) δίπλα στο δημοτικό κλειστό γυμναστήριο. Είναι κλειστά για το κοινό, χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο από τον ιδιωτικό σύλλογο.

- ❖ Κλειστά γήπεδα μπάσκετ
- ❖ Κλειστό Γυμναστήριο Λαυρίου
- ❖ Κλειστό Γυμναστήριο Νεάπολης

- ❖ Ανοιχτά γήπεδα μπάσκετ
- ❖ Γήπεδο ΑΚΕΛ: Δίπλα στο κλειστό γυμναστήριο. Τσιμέντο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο Καμάριζας: Δίπλα στην εκκλησία του Αγ. Κωνσταντίνου. Τσιμέντο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο Ευαγγελίστριας. Πάνω από την ομώνυμη εκκλησία. Τσιμέντο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο μπάσκετ Πασσά: Σε ένα πάρκο με Αλυκές, δίπλα στην θάλασσα. Τσιμέντο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο Κυπριανού. Τσιμέντο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Γήπεδο Εργατικών Κατοικιών: Τσιμέντο. Πρόσβαση: ελεύθερη.
- ❖ Όλα τα δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια σχολεία διαθέτουν γήπεδα μπάσκετ, αλλά απαγορεύεται η είσοδος στο κοινό.

- ❖ Στίβος στο Στάδιο της ΑΠΕΛ: Στίβος από ταρτάν. Ανοιχτό στο κοινό. (wikiwand, 2023)

Εικόνα 78: Γήπεδο ΑΠΕ Λαυρίου (Παντελαίων, 2023)

7.3.5 Τομέας Ακτοπλοΐας

Το λιμάνι του Λαυρίου είναι ιδανικό για την υποδοχή και εξυπηρέτηση της ακτοπλοΐας. Η γεωγραφική θέση εξασφαλίζει τη συντομότερη διαδρομή μεταξύ Αττικής και Κυκλάδων. Στην τρέχουσα περίοδο δραστηριοποιούνται στο λιμάνι πλοία πέντε ακτοπλοϊκών εταιρειών συνδέοντας το Λαύριο με την Κέα, την Κύθνο, τον Άγιο Ευστράτιο, τα Ψαρά, την Λήμνο, την Άνδρο, την Τήνο, τη Σύρο και την Καβάλα. Μέσω Σύρου διευρύνονται οι ταξιδιωτικές δυνατότητες τόσο σε μεγάλο πλήθος νησιών των Κυκλάδων, όσο και η οδική πρόσβαση σε πλήθος πόλεων της Βόρειας Ελλάδας.

Στο λιμάνι του Λαυρίου η ακτοπλοΐα εξυπηρετείται από νέο-κατασκευασμένα κρηπιδώματα με εννέα ράμπες και δυο σύγχρονα finger piers, ώστε να μπορούν να εξυπηρετηθούν κάθε είδους πλοία. Στον τομέα της ακτοπλοΐας μπορούν επίσης να εξυπηρετηθούν πλοία που εκτελούν την ετήσια ακινησία τους και αναζητούν ασφαλές καταφύγιο διαχείμασης, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια έντονων καιρικών φαινομένων, που καθιστούν γειτονικούς λιμένες λιγότερο ασφαλείς. (oll.gr/ypiresies, 2022)

Εικόνα 79: Ακτοπλοϊκά δρομολόγια στο Λαύριο (anattica.gr, 2021)

7.3.6 Εμπορικός Τομέας ΟΛΛ Α.Ε.

Οι εμπορικές δραστηριότητες του λιμένος χωρίζονται σε δύο τομείς. Στον βόρειο τομέα υπάρχει Τελωνειακή Αποθήκη και ελλιμενίζονται πλοία τύπου Ro-Ro διεθνών γραμμών, ενώ στον νότιο τομέα του λιμανιού προσεγγίζουν κάθε είδους πλοία, μεταφοράς εμπορευμάτων και χύδην φορτίων. Στις εγκαταστάσεις του λιμένος Λαυρίου εξυπηρετείται η διακίνηση και αποθήκευση συμβατικών φορτίων, όπως χύδην ξηρά φορτία, γενικά φορτία, containers και πλοία Ro-Ro. Για τη διακίνηση των φορτίων υπάρχουν δυνατότητες για φορτοεκφόρτωση, μεταφόρτωση, εναπόθεση σε συγκεκριμένους χώρους, στοιβάση και μεταφορές εντός του τερματικού, ανάλογα με τις κατηγορίες και τις ανάγκες των φορτίων. (oll.gr/ypiresies, 2022)

Ο μηχανολογικός εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για τις παρεχόμενες υπηρεσίες του εμπορικού τομέα του λιμένος Λαυρίου, παρέχεται από ιδιωτικές εταιρείες με τις οποίες συνεργάζεται ο ΟΛΛ ΑΕ. Μέσω αυτών των συνεργασιών υπάρχουν στη διάθεση των ενδιαφερομένων ηλεκτρονικοί και αυτοκινούμενοι γερανοί, περονοφόρα οχήματα, ελκυστήρες και γενικότερα κάθε είδους μηχανολογικός εξοπλισμός. Για την εξυπηρέτηση των πλοίων Ro-Ro διεθνών γραμμών, ο λιμένας διαθέτει χώρο προσωρινής εναπόθεσης φορτίων για τελωνειακό έλεγχο και προς το παρόν εξυπηρετούνται τα πλοία που εκτελούν δρομολόγια μεταξύ Λαυρίου, Κύπρου και Ισραήλ. (Βόδινας Ευάγγελος, 2022)

Για τα φυλασσόμενα εμπορευματοκιβώτια στην Τελωνειακή Αποθήκη του λιμένος Λαυρίου παρέχεται φύλαξη και εφόσον τα πλοία είναι υποκείμενα, εφαρμόζονται οι κανονισμοί ISPS ή και της συνθήκης ΣΕΓΚΕΝ. Στον εμπορικό τομέα του λιμένα Λαυρίου εδρεύει ο Σύνδεσμος Εργατών Λιμένος Λαυρίου, με τον οποίο ο ΟΛΛ ΑΕ διατηρεί άριστες σχέσεις συνεργασίας, καθώς και ιδιωτικές εταιρείες ρυμουλκών και εκμετάλλευσης λαντζών, ικανοποιώντας τόσο τα εισερχόμενα στο λιμάνι πλοία, όσο και τα διερχόμενα πλοία που χρησιμοποιούν το πολυσύχναστο αγκυροβόλιο εκτός του λιμένα. (oll.gr/ypiresies, 2022) (Βόδινας Ευάγγελος, 2022)

7.3.6.i Υπηρεσίες Σ.ΕΜΠΙΟ ΚΑΙ RO/RO ΟΛΛ Α.Ε.

Ο Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου δραστηριοποιείται εμπορικά κυρίως με το πλοίο "ALEXO" της ναυτιλιακής εταιρείας SALAMIS LINES. Η Salamis Lines είναι μέλος του Οργανισμού Salamis που προσφέρει ένα ευρύ φάσμα Υπηρεσιών Διαχείρισης Πλοίων τόσο για φορτηγά όσο και κρουαζιερόπλοια. Από τη δεκαετία του

1960, η Salamis παρέχει μια σταθερή υπηρεσία μεταξύ λιμένων Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ και Ανατολικής Μεσογείου. Η υπηρεσία ξεκίνησε αρχικά με επιβατηγά πορθμεία, τα οποία σήμερα λειτουργούν με πλοία πολλαπλών χρήσεων Ro / Ro και Containers. Και τα δύο γραφεία της, που ενεργούν ως Liner Agents των πλοίων RO / RO και Container της Salamis Lines, παρέχουν εβδομαδιαίες μετακινήσεις μεταξύ των λιμένων Θεσσαλονίκης, Λαυρίου και Πειραιά, και τα λιμάνια της Λεμεσού, της Χάιφα και του Ashdod αντίστοιχα, μεταφέροντας όλους τους τύπους φορτίων όπως παρακάτω:

- Κυλιόμενα οχήματα, Φορτηγά, Φορτηγά-Ρυμουλκούμενα
- Αυτοκινούμενα και ή στατικά βαριά μηχανήματα
- Πλατφόρμες
- Ρυμουλκούμενα (ξηρά φορτία)
- Βάρκες σε καροτσάκια
- Διακοπή χύδην φορτίου
- Ζώα
- Φορτίο έργου, παράξενα - τεράστια - ευαίσθητα και φορτία IMO
- Πλήρης φόρτωση εμπορευματοκιβωτίων - FCL (ξηρός - υψηλός κύβος - reefer δοχεία ανοιχτής δεξαμενής)
- Λιγότερα φορτία κοντέινερ - LCL (εβδομαδιαίες συγκεντρώσεις κοντέινερ ομαδοποίησης από / προς Ελλάδα και ΕΕ)

Με το πλοίο Ro / Ro "Alexo" από το λιμάνι του Λαυρίου που αποτελεί παράλληλα και δοχείο εμπορευματοκιβωτίων, η Salamis Lines δίνει την ευκαιρία στους εμπόρους να αναβαθμίσουν τις εμπορικές τους δραστηριότητες από και προς τον Πειραιά, το Λαύριο, τη Λεμεσό και τη Χάιφα. (salamis shipping, 2021) Η Salamis ναυλώνεται για την εκφόρτωση του πλοίου της "Alexo" από την μεταφορική εταιρεία Trans Containers, η οποία με τη σειρά της αποτελεί τον επίσημο συνεργάτη της ΟΛΛ Α.Ε. Συγκεκριμένα, η Τ.Σ. έχει με τον ΟΛΛ σύμβαση για παροχή λιμενικών υπηρεσιών. Αφενός ο ΟΛΛ μισθώνει στην Τ.Σ. υπαίθρια τελωνειακή αποθήκη, ως Σταθμό Εμπορευματοκιβωτίων [Σ.ΕΜΠΟ.] και αφετέρου ιδιωτικό σταθμό αυτοκινήτων [Ro/Ro] που εξυπηρετεί την Τ.Σ. αλλά και τον επιβατικό λιμένα. (Βόδινας Ευάγγελος, 2022) (salamisshipping, 2022)(transcontainer, 2022)

Εικόνα 80: Φορτοεκφόρτωση πλοίου ALEXO (Παντελαίων, 2023)

Η Τ.С. εναποθέτει στην τελωνειακή αποθήκη εμπορευματοκιβώτια 20 ποδιών, ιδανικά για την αποθήκευση του εξοπλισμού και των εργαλείων σε μεγάλα εργοτάξια ή απλώς για ένα διάλειμμα ή ένα ανταλλακτικό γραφείο. Ιδιαίτερα ανθεκτικό και αξιόπιστο, το δοχείο εργοταξίου 20 ποδιών έχει τις ακόλουθες διαστάσεις: εξωτερικές διαστάσεις 6,06 μέτρα μήκος x 2,44 μέτρα πλάτος x 2,59 μέτρα ύψος και εσωτερικές διαστάσεις 5,90 μέτρα μήκος x 2,34 μέτρα πλάτος x 2,38 μέτρα ύψος. (salamisshipping, 2022) (transcontainer, 2022)

7.3.7 Τομέας Αλιείας

Η Αλιεία αποτελεί ένα από τα παλαιότερα επαγγέλματα της πόλης του Λαυρίου και ασκείται μέχρι σήμερα από έναν μεγάλο αριθμό κατοίκων. Από το 2008 λειτουργεί στο λιμάνι σύγχρονο αλιευτικό καταφύγιο, στο οποίο ελλιμενίζονται 31 επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη παράκτιας αλιείας με μήκη από 7-15 μέτρα, 4 γρι-γρι με μήκη από 18-19 μέτρα, 2 βοηθητικά αλιευτικά των γρι-γρι, ενώ φιλοξενούνται και αρκετά ερασιτεχνικά σκάφη αλιείας.

Τα περισσότερα είναι παραδοσιακά ξύλινα “Τρεχαντήρια” και πολλά από αυτά έχουν κατασκευαστεί στο καρνάγιο που βρίσκεται και λειτουργεί εντός της χερσαίας ζώνης του λιμένα. Το αλιευτικό καταφύγιο προσφέρει πλήρη ασφάλεια των ελλιμενιζόμενων σκαφών από τα καιρικά φαινόμενα. Στη διάθεση των αλιευτικών σκαφών υπάρχουν παροχές ηλεκτρικού ρεύματος και νερού, καθώς και χώροι απόρριψης υγρών και στερεών αποβλήτων. (oll.gr/ypiresies, 2022)

Εικόνα 81: Αλιευτικό Καταφύγιο στο Λιμάνι Λαυρίου (Παντελαίων, 2023)

7.3.8 Παραλαβή- Διαχείριση Αποβλήτων Πλοίων

Ο Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου δραστηριοποιείται, επίσης, στην παροχή υπηρεσιών σχετικών με την παραλαβή και διαχείριση αποβλήτων πλοίων. Οι πάροχοι υπηρεσιών παραλαβής αποβλήτων πλοίων είναι δύο: για τα υγρά απόβλητα η HEC SA και για τα στερεά απόβλητα η ANTI POLLUTION ANE. (Βόδινας Ευάγγελος, 2022)

7.3.9 Τομέας Αναψυχής: Κρουαζιέρα - Ιστιοπλοΐα

Η κρουαζιέρα και η ιστιοπλοΐα αποτελούν τομείς αναψυχής στους οποίους δραστηριοποιείται ο Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου. Τα τελευταία χρόνια, με εξαίρεση την περίοδο του κορονοϊού, η κρουαζιέρα γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη. Η ιστιοπλοΐα στο Λαύριο αναπτύσσεται ραγδαία τα τελευταία 50 χρόνια.

7.3.9.i Τομέας Κρουαζιέρας

Το λιμάνι του Λαυρίου έχει τη δυνατότητα να υποδεχθεί στον Τομέα Κρουαζιέρας πλοία έως 220 μέτρα. Παρέχονται υπηρεσίες πλοήγησης, ρυμούλκησης, καβοδεσίας, υδροδότησης και παροχής ηλεκτρικής ενέργειας. Το λιμάνι Λαυρίου είναι ιδανικό για την αγορά της κρουαζιέρας, λόγω εγγύτητας με το διεθνές αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος και την εύκολη οδική πρόσβαση στο σύνολο των σημείων ενδιαφέροντος στην Αττική. Στη διάθεση των κρουαζιερόπλοιων τίθεται μεγάλος επιβατικός σταθμός, εμβαδού 2.715 τ.μ., στον οποίο εφαρμόζονται πλήρως οι κανόνες προσαρμογής στον κώδικα ISPS και της Συνθήκης Σένγκεν.

Εικόνα 82:Κρουαζιέρες από το Λαύριο (*huffingtonpost.gr, 2022*)

Έχει ήδη οργανωθεί το σύνολο των απαιτούμενων διαδικασιών και ελέγχων, όπως τελωνιακός, διαβατηριακός, αστυνομικός. Έχουν σχεδιαστεί σύγχρονες και άνετες ροές εισερχόμενων και εξερχόμενων επιβατών και η φόρτωση – εκφόρτωση αποσκευών γίνεται με γρήγορο και ασφαλή τρόπο. Δίπλα στον επιβατικό σταθμό έχει προβλεφθεί χώρος για την εξυπηρέτηση περισσότερων από είκοσι λεωφορείων ταυτόχρονα. Παράλληλα η τιμολογιακή πολιτική, η οποία εφαρμόζεται για κάθε είδους τέλη, είναι πολύ ανταγωνιστική προς άλλα λιμάνια, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως home porting, ενώ υπάρχει μέριμνα ειδικών διευκολύνσεων για την τροφοδοσία των πλοίων και την εξυπηρέτηση των πληρωμάτων. (*oll.gr/ypiresies, 2022*)

Στο Λαύριο δραστηριοποιείται κυρίως η Celestyal Cruises που διοργανώνει μαγευτικές κρουαζιέρες στα νησιά του Αιγαίου, τη Θεσσαλονίκη, την Κύπρο, τα μικρασιατικά παράλια.

7.3.9.ii Τομέας Ιστιοπλοΐας - Γιώτινγκ

Στο λιμάνι Λαυρίου υπάρχει δυνατότητα εξυπηρέτησης 200 σκαφών αναψυχής, με προοπτική σύντομα να αυξηθούν σε 400, ολοκληρώνοντας ένα έργο πνοής, για την πόλη και το λιμάνι με την κατασκευή πλωτών προβλητών. Ιδιαίτερα τους

καλοκαιρινούς μήνες εξυπηρετούνται αρκετά επαγγελματικά σκάφη, κυρίως ιστοφόρα και, βεβαίως, ιδιωτικά διαφόρων τύπων.

Οι λάτρεις του ναυτικού τουρισμού προτιμούν το λιμάνι του Λαυρίου, λόγω της εγγύτητας του με το διεθνές αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος, αλλά και διότι είναι ευκολότερος τρόπος προσέγγισης των περισσότερων νησιών του Αιγαίου Πελάγους.

Στο λιμάνι δραστηριοποιούνται πλήθος εταιρειών ενοικίασης σκαφών αναψυχής, οι οποίες διατηρούν και γραφεία εξυπηρέτησης των ενδιαφερομένων. Επίσης, στο λιμάνι έχει την έδρα του ο Ναυτικός Αθλητικός Όμιλος Λαυρίου, αλλά συχνά δραστηριοποιούνται και άλλοι ναυταθλητικοί όμιλοι, ιδιαίτερα στο πλαίσιο μεγάλων εθνικών και διεθνών αγώνων.

Οι χρήστες του τουριστικού τομέα του λιμένα Λαυρίου έχουν στην διάθεσή τους parking αυτοκινήτων, παροχές ηλεκτρικού ρεύματος και νερού, ράμπα ανέλκυσης και καθέλκυσης σκαφών καθώς και υπηρεσίες ανεφοδιασμού καυσίμων. Κατά τους χειμερινούς μήνες, οι ιδιοκτήτες των σκαφών έχουν δυνατότητα χρήσης ιδιαίτερα ασφαλούς χώρου εναπόθεσης των σκαφών.

Τα σκάφη αναψυχής, οι ιδιοκτήτες των οποίων επιθυμούν να συνάψουν σύμβαση με τον ΟΛΛ ΑΕ προκειμένου να εξασφαλίσουν θέση στην προβλήτα, συμπληρώνουν την Αίτηση Σύμβασης, η οποία διέπεται από συγκεκριμένους όρους (όροι σύμβασης). Ο αναλυτικός τιμοκατάλογος χρεώσεων όρων των υπηρεσιών του ΟΛΛ ΑΕ δημοσιεύεται στην επίσημη σελίδα του. (oll.gr/ypiresies, 2022)

Εικόνα 83: Ιστιοφόρα στο Λιμάνι Λαυρίου (*lavrio-yachts.gr*, 2017)

7.3.9.iii Ναυτικός Αθλητικός Όμιλος Λαυρεωτικής

Ο ΝΑΟΛ ιδρύθηκε το 1986 με έδρα την πόλη του Λαυρίου και οι εγκαταστάσεις του βρίσκονται στο λιμάνι Λαυρίου του Δήμου Λαυρεωτικής. Είναι μη κερδοσκοπικό σωματείο εγκεκριμένο από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και τακτικό μέλος της Ελληνικής Ιστιοπλοϊκής Ομοσπονδίας. Ο Όμιλος έχει 500 μέλη και 200 αθλητές εγγεγραμμένους στα χρόνια της λειτουργίας του. Σήμερα ο ΝΑΟΛ έχει 60 αθλητές που δραστηριοποιούνται στην Ιστιοπλοΐα Ανοικτής Θαλάσσης και στην Ιστιοπλοΐα Τριγώνου.

Κύριος σκοπός είναι η συστηματική καλλιέργεια και η ανάπτυξη των δυνατοτήτων των αθλητών του ΝΑΟΛ για τη συμμετοχή τους σε αθλητικούς και ναυτικούς αγώνες. Στους σκοπούς του Ομίλου περιλαμβάνονται: η καλλιέργεια, ανάπτυξη, διάδοση και εκμάθηση των θαλασσιών αθλημάτων και η ανάπτυξη των αθλητικών δεξιοτήτων τους. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού έχουν δημιουργηθεί τα εξής τμήματα:

- Ιστιοπλοΐα Τριγώνου για παιδιά: τμήμα αρχαρίων, τμήμα προχωρημένων, προ-αγωνιστικό και αγωνιστικό τμήμα.
- Ιστιοπλοΐα Ανοικτής Θαλάσσης για ενήλικες: τμήμα αρχαρίων και τμήμα προχωρημένων.

Όλα τα πιο πάνω αθλήματα και αγωνίσματα καλλιεργούνται και ασκούνται εντός του Ολυμπιακού Πνεύματος, της Αθλητικής Ιδέας, του ευγενούς ανταγωνισμού και της ίσης αναμέτρησης. Αθλητές, μάλιστα, του Ομίλου έχουν διακριθεί σε διασυλλογικούς αγώνες και σε αγώνες Πανελληνίων Πρωταθλημάτων στην Ιστιοπλοΐα.

Επιπλέον, διοργανώνονται σεμινάρια και μαθήματα για θέματα σχετικά με την ιστιοπλοΐα, τη ναυτική τέχνη και τη μετεωρολογία. Οι εγκαταστάσεις του ομίλου βρίσκονται στο Λιμάνι του Λαυρίου. Διαθέτει αίθουσα εντευκτηρίου, αίθουσα μαθημάτων με οπτικοακουστικά μέσα, αποδυτήρια και στεγασμένο χώρο για τα σκάφη του τριγώνου. Ο στόλος αποτελείται από 21 ιστιοπλοϊκά, 2 μηχανοκίνητα σκάφη και 2 φουσκωτά σκάφη. (naol, 2023)

Εικόνα 84:Ιστιοπλοΐα στο Λαύριο (naol, 2023)

7.3.9.iv Εταιρείες Ενοικίασης, φύλαξης, συντήρησης και επισκευής σκαφών στο Λαύριο

- **BEDNBLUE**: Πλατφόρμα ενοικίασης σκαφών
- **CLICK AND BOAT**: Ενοικίαση ιστιοπλοϊκού, φουσκωτού, ταχυπλόου με ή χωρίς σκίπερ
- **KAPPA SERVICES AE** : Αντιπροσωπείες - Πωλήσεις - Services - Μεταχειρισμένων και Καινούριων Σκαφών Αναψυχής

- **SEA RAY-GALEON:** Πωλήσεις καινούριων και μεταχειρισμένων σκαφών
- **ISTION YACHTING MONOΠΡΟΣΩΠΗ ΕΠΕ:** Ενοικιάσεις Σκαφών Αναψυχής - Ιστιοπλοϊκών
- **PERFECT YACHTS:** Ενοικιάσεις Σκαφών
- **OLYMPIC YACHTING ΕΠΕ / LTD :** Ενοικιάσεις Σκαφών Αναψυχής
- **MULTIHULL YAGHTING - MULTIHULL ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΚΑΦΩΝ ΕΠΕ:** Ενοικιάσεις - Επισκευές Σκαφών
- **ΤΣΙΡΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΤΣ ΕΝΤΕΡΠΡΑΙΖΕΣ ΕΠΕ:** Ενοικιάσεις Ιστιοπλοϊκών Σκαφών
- **SEA ARROW:** Ενοικιάσεις Φουσκωτών Σκαφών
- **Χ ΓΙΩΤΙΝΓΚ MONOΠΡΟΣΩΠΗ ΙΚΕ:** Ενοικίαση - Συντήρηση Σκαφών Αναψυχής
- **LAVRIO YACHTS:** Επισκευές και Ναυλώσεις Σκαφών Αναψυχής
- **GOLDEN YACHTS:** Σκάφη Αναψυχής
- **DREAM YACHT CHARTER - DYC ΕΛΛΑΣ ΝΕΠΑ:** Ενοικιάσεις Τουριστικών Σκαφών - Υποκατάστημα
- **SOUTH SEA SAIL YACHTING AE:** Ενοικιάσεις Σκαφών Αναψυχής
- **BOLTON MARINE:** Σκάφη Αναψυχής
- **TECHNOHULL AE:** Κατασκευή και Εμπορία Σκαφών Αναψυχής
- **PERFECT YACHTS SERVICES ΙΚΕ:** Ενοικιάσεις Σκαφών Αναψυχής
- **OLYMPIC MARINE:** Υπηρεσίες διαχείρισης, αποθήκευσης, φύλαξης, συντήρησης και επισκευών σκαφών αναψυχής (vrisko.gr, 2022)

7.3.9.v Olympic Marine – Olympic Yacht Show 2021

Σε βολική τοποθεσία, ανατολικά της Αθήνας και σε απόσταση μόλις 30 λεπτών από το διεθνές αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος και 45 λεπτών από το κέντρο της Αθήνας, η Olympic Marine είναι μια υπερσύγχρονη μαρίνα που προσφέρει πλήρεις υπηρεσίες για όλα τα είδη σκαφών: υπηρεσίες διαχείρισης σκαφών, αποθήκευση και φύλαξη καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, πλήρεις επισκευές σε ιδιόκτητο ναυπηγείο εντός των εγκαταστάσεών της, αλλά και ένα ασφαλές λιμάνι για λίγες ημέρες ανάπαυσης μεταξύ των εξερευνησέων στο Αιγαίο, με ποιοτικά καύσιμα για ανεφοδιασμό, υπηρεσίες διαχείρισης απορριμμάτων και ό,τι άλλο μπορεί να χρειαστεί κάθε επισκέπτης. (olympicmarine.gr, 2022)

Εικόνα 85:Olympic Marine (*olympicmarine.gr*, 2022)

❖ Υπηρεσίες Ελλιμενισμού

Σε ένα ασφαλές φυσικό λιμάνι κοντά στην Αθήνα, η Olympic Marine διαθέτει σταθερές και πλωτές προβλήτες με διαβάθρες που μπορούν να φιλοξενήσουν σκάφη, ιστιοφόρα, γιοτ και καταμαράν έως 70 μέτρα μήκος και ως 3,8 μέτρα βύθισμα, εγκαταστάσεις αποθήκευσης σκαφών σε χερσαίο χώρο και ό,τι άλλο μπορεί να χρειαστεί ένας ιδιοκτήτης για το σκάφος του.

Η Olympic Marine βρίσκεται σε έναν φυσικό, προστατευμένο όρμο στα ανατολικά της Αθήνας. Οι υπηρεσίες και οι παροχές ελλιμενισμού που προσφέρει περιλαμβάνουν:

- 680 θέσεις ελλιμενισμού σε σταθερές και πλωτές προβλήτες με διαβάθρες που μπορούν να φιλοξενήσουν οποιοδήποτε σκάφος μήκους έως 70 μέτρα και βυθίσματος έως 3,8 μέτρα
- 700 θέσεις διαχείμασης σκαφών έως και 350 τόνων, πλάτους έως 12 μέτρα και βυθίσματος έως 5,5 μέτρα
- Σκεπαστό πάρκινγκ σκαφών σε τρέιλερ
- Υπηρεσίες ανέλκυσης / καθέλκυσης
- Υπηρεσίες ανύψωσης με σύγχρονους γεραμούς

- Σταθμό ανεφοδιασμού με καύσιμα υψηλής ποιότητας (olympicmarine.gr, 2022)

❖ Υποδομές Μαρίνας

Η Olympic Marine διαθέτει σύγχρονες, καθαρές υποδομές και όλες τις υπηρεσίες που μπορεί να χρειαστεί κανείς, καθιστώντας την έτσι ιδανικό προορισμό για μια σύντομη διαμονή, μία διανυκτέρευση ή ακόμη και για μακροχρόνιο ή και μόνιμο ελλιμενισμό.

Μεταξύ αυτών, ένα παντοπωλείο με φρέσκα προϊόντα, ένα υπέροχο μπαρ / εστιατόριο στο χώρο της μαρίνας για δείπνο, ποτό ή ένα γρήγορο μεσημεριανό γεύμα, και μια όμορφη καφετέρια που σερβίρει καφέ κάθε προτίμησης μαζί με νόστιμα σνακ, περιμένουν τον ταξιδιώτη στην μαρίνα Olympic Marine για να κάνουν τη ζωή του στο σκάφος ακόμη πιο ευχάριστη. Επιπλέον, στην Olympic Marine μπορεί να βρει κανείς:

- Λουτρά και τουαλέτες
- Υπηρεσίες καθαρισμού επαγγελματικού ιματισμού και bagwash laundry
- ATM
- Κατάστημα ενοικίασης αυτοκινήτων και μοτοποδηλάτων
- Κατάστημα με προϊόντα για την κάλυψη των αναγκών του σκάφους
- Αμαξίδιο γκολφ για μεταφορά πελατών, αποσκευών εντός της μαρίνας και απορριμμάτων
- Είδη πρώτων βοηθειών (olympicmarine.gr, 2022)

❖ Olympic Yacht Show 2021 στην Olympic Marine

Η ONDECK Events, σε συνεργασία με την Olympic Marine SA, ανακοίνωσε τη διεξαγωγή του 1ου Olympic Yacht Show, μιας διοργάνωσης για την premium κατηγορία σκαφών χορηγούμενο από Jaguar Land Rover. Πραγματοποιήθηκε από τη 1 έως και τις 5 Οκτωβρίου 2021, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, του Υπουργείου Τουρισμού, του ΕΟΤ, της Περιφέρειας Αττικής και του Δήμου Λαυρεωτικής.

Με τα πανέμορφα σκάφη κορυφαίων εταιρειών και τα καλαίσθητα περίπτερα να κλέβουν την παράσταση, το Olympic Yacht Show άνοιξε τις πύλες του στο Λαύριο, την πρώτη μέρα του Οκτωβρίου, με μία εντυπωσιακή τελετή έναρξης στις ανανεωμένες εγκαταστάσεις της Olympic Marine, μια από τις κορυφαίες και καλά οργανωμένες

μαρίνες σε όλη τη Μεσόγειο. Βρίσκεται σε κομβικό σημείο, με εύκολη πρόσβαση και συνιστά την πιο κομβική μαρίνα της Αττικής και ορμητήριο για τις Δυτικές Κυκλάδες. Η Olympic Marine παρέχει υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και για το Olympic Yacht Show αποτελεί το ιδανικό περιβάλλον για την ανάδειξη των σκαφών και των συμμετεχόντων.

Το 1ο Olympic Yacht Show έλαβε χώρα τόσο στο πλωτό τμήμα της Olympic Marine όσο και στο χερσαίο. Οι επισκέπτες είχαν την ευκαιρία, εκτός από το να θαυμάσουν τα σκάφη στο φυσικό τους περιβάλλον, να ενημερωθούν για τον σύγχρονο εξοπλισμό τους στις χερσαίες εγκαταστάσεις και να πραγματοποιήσουν και test drive με τα πιο exclusive μοντέλα της Jaguar Land Rover, της κορυφαίας αυτοκινητοβιομηχανίας, η οποία αποτελεί τον Platinum & Title Sponsor του Olympic Yacht Show 2021 Jaguar Land Rover. Gold Sponsors είναι η ελληνική εταιρεία D. KORONAKIS SA, διεθνής ηγέτης στο κλάδο σχοινιών και αλυσίδων και το ελληνικό ναυπηγείο SKIPPER – BSK. Ο διεθνής χαρακτήρας της έκθεσης ήταν σαφής. Την επικοινωνία και προβολή στο εξωτερικό είχε αναλάβει το γραφείο Δημοσίων Σχέσεων Sand People Communication με έδρα την Ελβετία και πολύχρονη εμπειρία στο Marine & Luxury industry. Η Ondeck Events διοργανώνει τα Greek Yachting Awards, το θεσμό για την ανάδειξη των πρωταγωνιστών του Yachting. Παρόλο πάντως το τσουχτερό εισιτήριο εισόδου, τους ισχυρούς ανέμους και το περιορισμένο κοινό που θα περίμενε κανείς να ενδιαφέρεται για τέτοιου μεγέθους και αξίας σκάφη, ο αριθμός των επισκεπτών δεν ήταν αμελητέος. (olympicmarine.gr, 2022)

Στην τελετή έναρξης το «παρών» έδωσαν εκπρόσωποι της πολιτικής και της επιχειρηματικής κοινότητας της Ελλάδας. Το υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής εκπροσώπησε ο Γενικός Γραμματέας κος Ευάγγελος Κυριαζόπουλος. Μεταξύ των άλλων παρευρέθηκαν σχεδιαστές σκαφών, ναυπηγοί, εκπρόσωποι εταιρειών και στελέχη εταιρειών από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Πρόεδρος του Olympic Yacht Show, της μεγάλης πλωτής ναυτικής εκδήλωσης αφιερωμένης στο Σκάφος Αναψυχής, στον Θαλάσσιο Τουρισμό και στην ελληνική επιχειρηματική σκηνή του Yachting, ήταν η επιτυχημένη και δραστήρια επιχειρηματίας κα Σοφία Βαχάρη-Τσουβελεκάκη. Δήλωσε χαρακτηριστικά πως «Η Ελλάδα πρέπει να έχει ένα event υψηλών προδιαγραφών, γιατί η ναυτοσύνη είναι μέσα μας και γιατί αισθάνεσαι μια περηφάνεια όταν βλέπεις να κυματίζει ελληνική ή κυπριακή σημαία». Αναφερόμενη στον τουρισμό, η επιτυχημένη επιχειρηματίας είπε πως η Ελλάδα είναι η θάλασσα της. «Ο ελληνικός τουρισμός πρέπει να κρατάει πάνω

από 6 μήνες το χρόνο, οι μαρίνες μας πρέπει να γίνουν καλύτερες και τα λιμάνια μας να έχουν την υποδομή να δέχονται από το πιο μικρό μέχρι το μεγαλύτερο σκάφος».
(olympicmarine.gr, 2022) (traveldailynews.gr, 2022)

Ως πρεσβευτής, επίσης, ο Δρ. Βασίλης Αποστολόπουλος, είπε για το Olympic Yacht Show: «Το yachting, και δει το high end του, είναι μια ειδική μορφή τουρισμού που πρέπει η Ελλάδα λόγω της τοποθεσίας και της φυσικής της ομορφιάς της να εκμεταλλευτεί και να κατακτήσει τη θέση που της αξίζει. Μια θέση ανάμεσα στους κορυφαίους προορισμούς για yachting στον κόσμο». Η αναμφισβήτητη αλήθεια πάντως είναι ότι κάποιοι Έλληνες κατασκευαστές ξεπέρασαν τους πρώτους διδάξαντες Γάλλους, Άγγλους και Ιταλούς συναδέλφους των. Τόσο στη σχεδίαση, στην ποιότητα κατασκευής. Στην έκθεση παρουσιάστηκαν περισσότερα από 95 νέα μοντέλα σκαφών της premium κατηγορίας των μεγαλύτερων εταιριών στο χώρο, καθώς και ό,τι καλύτερο έχει να παρουσιάσει η ελληνική αγορά. Μάλιστα, συγκέντρωσε μεγάλο ενδιαφέρον σε Ελλάδα και εξωτερικό και φιλοδοξεί να γίνει η μεγαλύτερη πλατφόρμα επικοινωνίας για την μεγάλη κατηγορία σκαφών αναψυχής. (traveldailynews.gr, 2022)

Στην Ελλάδα είναι το μοναδικό event με σαφή προσανατολισμό στη μεσαία και μεγάλη κατηγορία καθώς και στα premium Yachts και στο στερέωμα που τα περιβάλλει. Οι μεγαλύτερες εταιρείες του χώρου έδωσαν δυναμικό παρών τόσο στο χερσαίο όσο και στο πλωτό τμήμα, σε ένα καλαίσθητο και καλοσχεδιασμένο περιβάλλον. Η έκθεση αυτή φιλοδοξεί να αποτελέσει πυλώνα για την ανάπτυξη του ποιοτικού τουρισμού στη χώρα, ενισχύοντας παράλληλα και την τοπική οικονομία της ευρύτερης περιοχής της Λαυρεωτικής. Όπως τόνισε ο Δήμαρχος Λαυρεωτικής Δημήτρης Λουκάς: «Η δημοτική αρχή από την πρώτη στιγμή στήριξε το 1ο Olympic Yacht Show, το οποίο μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική πλατφόρμα επανεκκίνησης για την αγορά του Σκάφους Αναψυχής και του Θαλάσσιου Τουρισμού. (olympicmarine.gr, 2022)

Ο χώρος της Olympic Marine, στην οποία πραγματοποιήθηκε η εκδήλωση, είναι μια από τις πιο οργανωμένες και κομβικές μαρίνες της Αττικής. Η μαρίνα για την περιοχή μας αποτελεί σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα, η αξιοποίηση του οποίου συμβάλλει σημαντικά στην τοπική ανάπτυξη και πρόοδο. Με πνεύμα άρτιας φιλοξενίας και συνεργασίας ο Δήμος Λαυρεωτικής υποδέχτηκε το 1ο Olympic Yacht Show, προσφέροντας όλες τις απαραίτητες υποδομές για την ανάπτυξη όλων των μορφών του θαλάσσιου τουρισμού. Το yachting αποτελεί μία οικονομική γέφυρα για την πατρίδα μας και ο θαλάσσιος τουρισμός ένα μεγάλο κομμάτι του τουρισμού. Χάρη

στα πανέμορφα νησιά που διαθέτουμε μπορεί να γίνει η Ελλάδα και δη το Λαύριο διεθνές κέντρο του yachting και όπως είμαστε πρώτοι στην εμπορική ναυτιλία να γίνουμε πρώτοι και στο yachting», δήλωσε ο ιδιοκτήτης της Olympic Marine SA, κος Γιώργος Προκοπίου. “Στο Olympic Yacht Show τα βλέπεις όλα και τα βλέπεις στο νερό”! (olympicmarine.gr, 2022) (traveldailynews.gr, 2022)

Εικόνα 86: Έκθεση σκαφών-Olympic Yacht Show (traveldailynews.gr, 2022)

7.3.10 Σημασία Μαρίνων για την Τουριστική Αναβάθμιση της Λαυρεωτικής

Η ραγδαία ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού σε ολόκληρη την Ευρώπη και κυρίως στο μεσογειακό χώρο, προκάλεσε την τεράστια αύξηση της ζήτησης για θέσεις ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής καθώς και τον προγραμματισμό δημιουργίας νέων μαρίνων. Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) θεωρείται σημαντικό εργαλείο στον σχεδιασμό των νέων αλλά και των υφιστάμενων μαρίνων, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι οι εργασίες και οι δραστηριότητες πραγματοποιούνται χωρίς να υπονομεύεται η προστασία του περιβάλλοντος, καθώς περιλαμβάνεται η:

- Επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης της μαρίνας
- Διαμόρφωση ενός πόλου τουρισμού και αναψυχής.

- Διατήρηση, αναβάθμιση και αποκατάσταση της αισθητικής του τοπίου.
- Συμβατότητα με τους γενικούς άξονες και στόχους του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου ανάπτυξης. (Βαγγέλας & Πάλλης, 2021)

Στο πλαίσιο των μαρίνων, δεδομένης της ευρείας αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές) η έννοια και η σημασία του περιβαλλοντικού σχεδιασμού και της διαχείρισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντάσσονται πλέον στην καθημερινή λειτουργία τους. Στην περίπτωση των μαρίνων, η έννοια του περιβαλλοντικού σχεδιασμού έγκειται στη φιλοσοφία του σχεδιασμού κτιριακών εγκαταστάσεων και κατασκευών στο θαλάσσιο περιβάλλον του δομημένου περιβάλλοντος, καθώς και υπηρεσιών και δραστηριοτήτων, οι οποίες πρέπει να συμμορφώνονται με τις αρχές της κοινωνικής, οικονομικής και οικολογικής βιωσιμότητας. Στο πλαίσιο αυτό η δημιουργία, ανάπτυξη, διατήρηση και λειτουργία της λιμενικής αλλά και της χερσαίας ζώνης μιας μαρίνας πρέπει να έχει ως στόχο τη διαμόρφωση μιας υψηλής ποιότητας σύγχρονων υποδομών για την εξυπηρέτηση του θαλάσσιου τουρισμού με σκάφη αναψυχής και ταυτόχρονα ενός σύγχρονου και ποιοτικού πόλου τουρισμού αναψυχής και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, με ταυτόχρονη εναρμόνιση με τον αστικό ιστό αλλά και το φυσικό περιβάλλον. (Βαγγέλας & Πάλλης, 2021)

Η κατά το βέλτιστο τρόπο αξιοποίηση μιας μαρίνας θα έχει ως αποτέλεσμα πολλαπλά οφέλη τόσο οικονομικά όσο και πολιτιστικά, αλλά αυτό δεν καθίσταται εφικτό χωρίς τις συνθήκες νομιμότητας που θα διασφαλίζει η περιβαλλοντική διαχείριση επιπτώσεων και οι προοπτικές αδειοδότησης του έργου. Η λειτουργία μιας μαρίνας βασίζεται τόσο στις λιμενικές όσο και στις χερσαίες υποδομές της και αυτές δε δύνανται να αποσπαστούν. Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της μαρίνας θα πρέπει να προσδιοριστεί και να εκτιμηθεί στο σύνολο των εγκαταστάσεών της (χερσαίες και θαλάσσιες), καθώς έτσι μόνο θα δοθεί ρεαλιστική εικόνα της δραστηριότητας. (Βαγγέλας & Πάλλης, 2021)

Όσον αφορά στο γενικό σχεδιασμό, αυτός πρέπει να προβλέπει την πλήρη αξιοποίηση της θαλάσσιας ζώνης της μαρίνας, καθώς και τη βέλτιστη ανάπτυξη της χερσαίας ζώνης της με στόχο τη διαμόρφωση μιας μαρίνας υψηλών προδιαγραφών και κορυφαίας ποιότητας και αισθητικής, σύμφωνα με τα πλέον προηγμένα διεθνή πρότυπα, προς όφελος του ιδιωτικού και δημοσίου συμφέροντος. Το εύρος των παραπάνω αρχών βασίστηκε σε αντίστοιχες διαχειριστικές πρακτικές που

εφαρμόζονται διεθνώς και προέκυψαν από την εμπειρία και τις προβλέψεις της κείμενης νομοθεσίας. (Βαγγέλας & Πάλλης, 2021)

7.3.11 Μάστερ Πλαν για τη Δημιουργία Νέας Μαρίνας Mega Yacht στο Λαύριο

Ο ΟΛΛ Α.Ε. έχει εκπονήσει την τελευταία δεκαετία Μάστερ πλαν για δημιουργία νέας μαρίνας Mega Yacht . Ο τόπος που έχει επιλεγεί για τη χωροθέτησή της είναι ο όρμος του Θορικού [Πόρτο Μαντρί]. Οι γεωγραφικές συντεταγμένες του είναι 37 ο 44' Β- 024 ο 04' Α. Σχηματίζεται μεταξύ της άκρας Κυπριανός και της άκρας Θορικού η οποία βρίσκεται 0,8 μίλια βόρειο-βορειοανατολικά από την προηγούμενη άκρα. Είναι ανοιχτός προς τα ανατολικά με άνοιγμα εισόδου τα 0,7 μίλια. Στο μέσο των δυτικών παραλιών του όρμου έχει κατασκευαστεί αλιευτικό καταφύγιο παραλληλόγραμμου σχήματος. Η είσοδος του σχηματίζεται από μια εσοχή της ξηράς που δημιουργεί ένα διάυλο νοτιοανατολικής κατεύθυνσης μήκους 20 περίπου μέτρων με τις πλευρές του κρηπιδωμένες. Στο ακραίο τμήμα της ξηράς προς τη θάλασσα λειτουργούν φανοί με σταθερό πράσινο φως και σταθερό ερυθρό φως στο βόρειο και νότιο όριο της εισόδου του διαύλου αντίστοιχα. Το νησί Μακρόνησος προστατεύει τον κόλπο από τα ανατολικά και η άκρα Θορικού από τα βόρεια. Με κατάλληλα βάθη, περίπου 18 μέτρα, αλλά και στερέο βυθό από φύκια, λάσπη και άμμο αποτελεί πολύ καλό αγκυροβόλιο. Η αγκυροβολία γίνεται στο μέσο του όρμου. Όταν επικρατούν ισχυροί βορειοανατολικοί άνεμοι, η καλύτερη περιοχή για αγκυροβολία βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του μυχού του. Κοντά στα βόρεια παράλια του όρμου βρίσκεται μικρή βραχονησίδα, όπου υπάρχουν βράχοι πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. (Βόδινας Ευάγγελος, 2022)

Έχουν διενεργηθεί εργασίες της εξυγίανσης του εδάφους στην περιοχή από τα διάφορων ειδών μεταλλουργικά απόβλητα που άφησε πίσω της η μακροαίωνα εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της Λαυρεωτικής (απορρίμματα εξόρυξης, επίπλευσης, σκουριές, πυρίτες, με συγκεντρώσεις σε τοξικά στοιχεία όπως μόλυβδο (Pb), ψευδάργυρο (Zn), αρσενικό (As), αντιμόνιο (Sb), κάδμιο (Cd), χαλκό (Cu), υδράργυρο (Hg), βηρύλλιο (Be) κ.ά.).

Ωστόσο, η πραγμάτωση αυτού του σχεδιασμού συναντά δυσκολίες, καθώς εμποδίζεται από την αρχαιολογία, κυρίως λόγω της γειτνίασης με το αρχαίο θέατρο και τα εν γένει αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής του Θορικού. (Βόδινας Ευάγγελος, 2022)

Εικόνα 87:Όρμος Θορικού (*LAVRIOAERIAL, 2023*)

Κεφάλαιο 8° Το Λαύριο ως Κοιτίδα Πολιτισμού και Κέντρο Ερευνητικής Εργασίας

Μελετώντας κανείς την ιστορική πορεία του Λαυρίου εύλογα διαπιστώνει πως πρόκειται για μία κοιτίδα πολιτισμού. Τέχνες, επιστήμες, έρευνες αναδύονται μέσα από τις παλίμψηστες χρήσεις του τοπίου της Λαυρεωτικής.

8.1 Μεταλλευτική Τεχνολογία

Αρχής γενομένης της εξόρυξης των μεταλλευμάτων αργύρου και της επεξεργασίας αυτών ήδη από την πρωτοελλαδική εποχή, η περιοχή της Λαυρεωτικής αποτέλεσε τη γενέτειρα της τεχνολογίας και συγκεκριμένα της τεχνοεπιστήμης της ορυκτολογίας και της μεταλλειολογίας, καθώς και της βαριάς βιομηχανίας στην Ελλάδα. Οι αρχαίοι, λοιπόν, μεταλλευτές μας κληροδότησαν μία μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αφορά τόσο στις εφαρμοσθείσες μεθόδους και τεχνικές όσο και στη μεθοδολογία οργάνωσης της μεταλλευτικής δραστηριότητας. Σαφέστατα, οι στοές, τα πλυντήρια, τα φρέατα, τα ερείπια και οι αρχαίοι οικισμοί συνιστούν μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, όμως αυτό που είναι θαυμαστό είναι ο τρόπος λειτουργίας και οργάνωσης αυτών των αρχαίων μνημείων. Προφανώς οι αρχαίοι μεταλλευτές είχαν αποκτήσει άριστες γνώσεις γεωλογίας προκειμένου να εντοπίζουν τα αργυρομολυβδούχα κοιτάσματα χωρίς τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτουμε σήμερα. Δεν είναι λοιπόν υπερβολή να αποκαλέσουμε αυτή τη διαδικασία ως το αρχαίο τεχνολογικό θαύμα του Λαυρίου που συνιστά μία απaráμιλλη άυλη πολιτιστική κληρονομιά.

8.2 Ερευνητική Εργασία

Η οργάνωση λοιπόν της μεταλλευτικής δραστηριότητας είναι σαφέστατα ο πυλώνας της πολιτιστικής κληρονομιάς του Λαυρίου. Παράλληλα όμως, καθίσταται διαχρονικά έναυσμα της ερευνητικής εργασίας. Συγκεκριμένα ο τρόπος συνεργασίας μεταξύ δημοσίου και ιδιωτών για την αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου το σύστημα της μίσθωσης το μεταλλευτικών χώρων σε ιδιώτες με δημοκρατικό τρόπο, η κυριότητα του δημοσίου αναφορικά με τα μέταλλα, η προσέλκυση επενδυτικού ενδιαφέροντος προς εντοπισμό κοιτάσματος, η θέσπιση μεταλλευτικού λόγου, η αδειοδότηση μεταλλευτικών ερευνών, συνιστούν μερικές μόνο περιπτώσεις της συνεισφοράς των

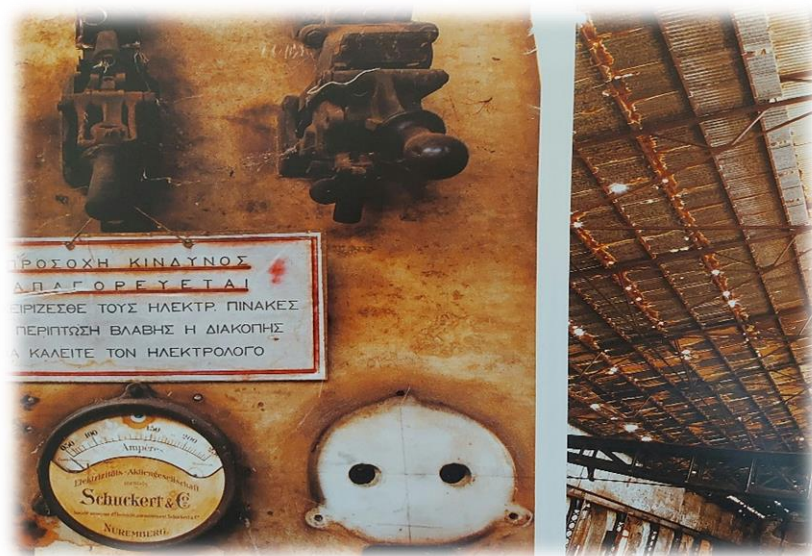
αρχαίων μεταλλευτών στην οργάνωση της μεταλλευτικής οικονομίας της αθηναϊκής δημοκρατίας αλλά και της σύγχρονης μεταλλευτικής νομοθεσίας του δυτικού κόσμου.

Όπως έχει εκτενώς αναφερθεί, από την αρχαιότητα ήδη το Λαύριο έχει κληροδοτήσει στον υλικό πολιτισμό μνημεία απaráμιλλου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος. Ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο, το θέατρο του Θορικού, τα αρχαία πλυντήρια, τα βυζαντινά και νεοκλασικά κτίρια, καθώς και όλα τα βιομηχανικά οικοδομήματα που κατασκευάστηκαν στο χώρο της Λαυρεωτικής, αποτελούν αρχιτεκτονικά αριστουργήματα για τα οποία δικαίως η πόλη χαρακτηρίζεται ως ζωντανό μουσείο.

8.3 Πρωτοπορία σε Κοινωνικούς και Πολιτιστικούς Τομείς

Η βιομηχανική ανάπτυξη συντέλεσε ώστε το Λαύριο να πάρει την πρωτοπορία σε πολλούς κοινωνικούς και πολιτιστικούς τομείς:

- ❖ Ήταν η πρώτη ελληνική πόλη που χρησιμοποίησε το τηλέφωνο (1882)
- ❖ και η πρώτη που ηλεκτροφωτίστηκε με λάμπες βολταϊκού τόξου (1887).

Εικόνα 88: Παραγωγή Ηλεκτρικού Ρεύματος εντός Γαλλικής Εταιρίας (Σκοπελίτης, 1996)

- ❖ Η εγγραφή των μετοχών των εταιρειών του Λαυρίου ήταν η πρώτη χρηματιστική πράξη που έγινε στην Αθήνα και μιας και δεν υπήρχε χρηματιστήριο, ο τόπος της αγοραπωλησίας ήταν το καφενείο η «Ωραία Ελλάς».
- ❖ Ο πρώτος ελληνικός σιδηρόδρομος (1885) συνέδεε το Λαύριο με την Αθήνα.
- ❖ Ο Ελληνικός συνδικαλισμός έχει πατρίδα του το Λαύριο που αποτέλεσε το χώρο διαμόρφωσης της πρώτης γενιάς βιομηχανικών εργατών, τεχνικών και εργοδηγών και συνέβαλε στη δημιουργία του συνδικαλισμού και του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα.

Εικόνα 89:Ο πρώτος Προαστιακός Σιδηρόδρομος της Αττικής (lavriaki.gr, 2016)

8.3.1 Σιδηροδρομική Γραμμή

Η τεχνολογική ανάπτυξη του Λαυρίου δεν περιορίστηκε μόνο στην εκμετάλλευση των μεταλλευμάτων. Είναι επίσης γνωστό πώς στο Λαύριο λειτούργησε μια από τις πρώτες σιδηροδρομικές γραμμές της Ελλάδος. Η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή μήκους 9 km κατασκευάστηκε και λειτούργησε από την Αθήνα προς το λιμάνι του Πειραιά το 1869. Λίγα χρόνια αργότερα το 1882 με πρωθυπουργό τον Χαρίλαο Τρικούπη επικυρώθηκε η σύμβαση για επέκταση της σιδηροδρομικής γραμμής προς το Λαύριο. Είχε προαστιακό χαρακτήρα, εξυπηρετούσε τα χωριά της Βόρειας και Ανατολικής Αττικής

και πρωτίστως τα μεταλλεία του Λαυρίου. Η κυρία γραμμή εγκαινιάστηκε το 1885. Η επιβατική λειτουργία της γραμμής διήρκεσε μέχρι το 1857 οπότε ανεστάλη και η οριστική κατάργηση της επήλθε το 1962. (Δερμάτης, 2003)

Μετά από μακρόπνοες συζητήσεις οι οποίες γίνονται πιο εντατικά από το 2004, μόλις το Γενάρη το 2022 η ΕΡΓΟΣΕ ξεκίνησε τη δημοπράτηση για τις επεκτάσεις του προαστιακού σιδηροδρόμου προς Ραφήνα και Λαύριο στο Πλαίσιο έξι μεγάλων διαγωνισμών. Μέσα στο 2023 προβλέπεται να ολοκληρωθούν οι διαγωνισμοί για τα έργα αυτά, ώστε να ξεκινήσει η υλοποίηση της νέας σιδηροδρομικής γραμμής από το Κορωπί προς το λιμάνι του Λαυρίου. (newsit.gr, 2022)

8.3.2 Λογοτεχνία – Μουσική - Κινηματογράφος

Το Λαύριο σαν κοιτίδα της τέχνης έχει εμπνεύσει πλήθος αρχαίους και σύγχρονους καλλιτέχνες. Για το Λαύριο έχουν γράψει πολλοί αρχαίοι συγγραφείς μεταξύ των οποίων οι: Αισχίνης, Αισχύλος, Αριστοτέλης, Αριστοφάνης, Δημοσθένης, Διόδωρος Σικελιώτης, Θουκυδίδης, Λυσίας, Ξενοφών, Πλίνιος, Πολύαινος, Στράβων, Υπερείδης. Και κατά τα νεότερα χρόνια έχουν εμπνευσθεί λογοτέχνες, όπως Σεφέρης και ο Ξενόπουλος και μουσικοσυνθέτες όπως ο Διονύσης Σαββόπουλος, που μελοποίησε το γνωστό τραγούδι ‘‘Τι έπαιξα στο Λαύριο’’ και αναφέρεται στην οικονομική κρίση που βίωσε το Λαύριο. Επίσης αξέχαστη είναι η στίχοι του Νίκου Γκάτσου ‘‘Στο Λαύριο γίνεται χορός’’ που μελοποίησε ο Μάνος Χατζιδάκις και εκτέλεσε για πρώτη φορά ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης. Πολύ γνωστό είναι και το τραγούδι του Βαγγέλη Κορακάκη ‘‘Λαύριο’’ το οποίο γράφτηκε κατά τη δεκαετία του 1990 που επικρατούσε στο Λαύριο μεγάλη οικονομική κρίση. [ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελίδες 182 - 186]

Εκτός από τη λογοτεχνία και τη μουσική, το Λαύριο αποτελεί διαρκώς μεγάλη πηγή έμπνευσης και υλοποίησης γυρισμάτων κινηματογραφικών ταινιών και τηλεοπτικών σειρών. Χαρακτηριστικός είναι ένας μικρός φούρνος στην περιοχή του Κυπριανού όπου πού έγινε μέρος των γυρισμάτων της τηλεοπτικής σειράς ‘‘Καφέ της Χαράς’’. Επίσης, στην Ψαραγορά, στο μεζεδοπωλείο Ρέρρας έγινε μέρος των γυρισμάτων της τηλεοπτικής σειράς ‘‘Μαέστρο’’. Αμέτρητα άλλα γυρίσματα έχουν λάβει χώρα τόσο στο λιμάνι όσο και σε παραλίες της Λαυρεωτικής. Επιπρόσθετα, έχουν γίνει γυρίσματα, βίντεο κλιπ, γνωστές φωτογραφίες με φόντο τη γαλλική σκάλα στο λιμάνι του Λαυρίου. Επίσης, ένα από τα κτίρια του σημερινού

Τεχνολογικού Πάρκου Λαυρίου χρησιμοποιείται για τα γυρίσματα της τηλεοπτικής εκπομπής Master Chef.

Τέλος, σε πολλούς χώρους της Λαυρεωτικής και κυρίως στο θέατρο του τεχνολογικού πάρκου Λαυρίου αλλά και στο θεατράκι της Ρεμίζας λαμβάνουν χώρα κάθε χρόνο αμέτρητες θεατρικές και μουσικές παραστάσεις από γνωστούς αθηναϊκούς θιάσους αλλά και από τοπικούς.

Εικόνα 90: Τα γυρίσματα του Μάστερ Σεφ εντός ΤΠΠΑ (*forkeratea*, 2020)

Κεφάλαιο 9^ο Συσχέτιση Προηγούμενων Παλίμψηστων Δικτύων με την Ανάπτυξη του Λαυρίου

Όλα τα παραπάνω παλίμψηστα δίκτυα που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια της εν λόγω εργασίας, αν και φαινομενικά δημιουργούν την εντύπωση ότι είναι ετερόκλητα στοιχεία, ωστόσο συναποτελούν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του Λαυρίου και μέσα από τη συσχέτισή τους με το θαλάσσιο τουρισμό και τον ελλιμενισμό σκαφών μπορούν να λειτουργήσουν θετικά στην προβολή της ταυτότητας της πόλης, στην ανάπτυξη του δικτύου επισκεψιμότητας και εν γένει στην τουριστική της αναβάθμιση και ευημερία.

Υπάρχουν αμέτρητες δράσεις, προγράμματα και διαδρομές που μπορούν να σχεδιαστούν και να αναδείξουν τα αξιοθέατα, τις μνήμες και τα κάλλη της περιοχής, τα οποία θα προσελκύσουν επισκέπτες. Οι επιλογές είναι απεριόριστες!

9.1 Προτεινόμενες Θαλάσσιες Ιστιοπλοϊκές Διαδρομές - Γιώτινγκ

Το Λαύριο είναι ένα γραφικό λιμάνι στο νότιο άκρο της Αττικής και απέχει μόλις μισή ώρα με ταξί από το αεροδρόμιο της Αθήνας. Σε σύγκριση με άλλες μαρίνες στην περιοχή της Αθήνας, το Λαύριο είναι το πλησιέστερο λιμάνι, καθιστώντας το έτσι άμεσα προσβάσιμο. Ο εκσυγχρονισμός του λιμανιού έφερε και ξένους τουρίστες, καθώς είναι αφετηρία-βάση για ιστιοπλοϊκές εξορμήσεις στο Αιγαίο και πολλές εταιρείες ενοικίασης ιστιοπλοϊκών σκαφών και γιούτ δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Μόλις μία ανάσα από την Αθήνα, η ενοικίαση σκάφους στο Λαύριο επιτυγχάνει την τέλεια ισορροπία για όσους θέλουν να ξεφύγουν από την πυκνοκατοικημένη πρωτεύουσα, αλλά δεν θέλουν να ταλαιπωρηθούν με ταξίδια σε μακρινά μέρη. Το Λαύριο έχει να επιδείξει μία ενδιαφέρουσα ακτογραμμή με πανέμορφες παραλίες και κόλπους με θέα την όμορφη Μακρόνησο, κατάλληλες για όσους αγαπούν το γιώτινγκ. Γι' αυτό είναι ιδανικό εφαιτήριο για εξορμήσεις στους κοντινούς παραλιακούς προορισμούς, όπως το Σούνιο, η Καμάριζα, η Μακρόνησος, η Ανάβυσσος, το Πόρτο Ράφτη ή και για ολιγοήμερες διακοπές στην Κέα/ Τζια, στην Κύθνο, στην Εύβοια και στις Θεσσαλικές Σποράδες. Σε ένα τριήμερο αργίας αποτελεί ιδανικό σημείο εκκίνησης για ιστιοπλοΐα. Το γιώτινγκ δίνει την δυνατότητα στον ταξιδιώτη να κάνει αρκετά πράγματα ώστε να χαρεί το θαλάσσιο περιβάλλον. Το σκάφος που χρησιμοποιείται για

το γιότινγκ μπορεί να χρησιμεύσει στο άτομο ώστε να κάνει ηλιοθεραπεία, να ψαρέψει, να πραγματοποιήσει κατάδυση, να πλησιάσει ακτές που είναι δύσκολο να τις πλησιάσει κάποιος από τις ακτές.

Ο ενοικιαζόμενος “στόλος” στο Λαύριο περιλαμβάνει ολοκαίνουργια ιστιοπλοϊκά σκάφη και καταμαράν που μπορούν να ικανοποιήσουν ακόμα και τους πιο απαιτητικούς λάτρεις της ιστιοπλοΐας. Η ενοικίαση σκάφους στο Λαύριο μπορεί ξεκινήσει από τα 129 ευρώ ανά ημέρα για ιστιοπλοϊκά, 280 ευρώ ανά ημέρα για μηχανοκίνητα σκάφη, από 250 ευρώ ανά ημέρα για φουσκωτά, 254 ευρώ ανά ημέρα για καταμαράν και 823 ευρώ ανά ημέρα για θαλαμηγό. Το κόστος μπορεί να κυμανθεί ανάλογα με το έτος κατασκευής του σκάφους, την χωρητικότητα και το μέγεθος, τον αριθμό κλινών όπως και την περίοδο ενοικίασης. (clickandboat.com/gr, 2022) Επίσης, μπορεί κανείς να νοικιάσει και σκίπερ σε περίπτωση που δεν διαθέτει το κατάλληλο δίπλωμα για το σκάφος που έχει επιλέξει ή απλά θέλει να περάσει τις διακοπές του ανέμελος με τους φίλους ή την οικογένειά, χωρίς να ασχοληθεί με τις λεπτομέρειες του ταξιδιού. Και φυσικά, υπάρχουν αμέτρητα χερσαία πάρκινγκ σκαφών, αλλά και η Olympic Marine που προαναφέρθηκε, όπου μπορεί οποιοσδήποτε τόσο Έλληνας όσο και ξένος και κυρίως Ευρωπαίος, να ελλιμενίσει το δικό του σκάφος στο οποίο θα παρέχονται υπηρεσίες ασφάλειας και συντήρησης. Μπορεί για παράδειγμα να ταξιδέψει κανείς από Ελβετία στο αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος και σε μισή ώρα να έχει άμεση πρόσβαση σε σκάφος για να απολαύσει ένα Σαββατοκύριακο όχι μόνο τις παραλίες του Λαυρίου αλλά και τις όμορες θαλάσσιες και χερσαίες περιοχές του.

9.1.1 Εύβοια και Θεσσαλικές Σποράδες

Ένας από αυτούς τους κοντινούς προορισμούς είναι η Εύβοια, αυτό το πανέμορφο νησί. Αξίζει κανείς να κάνει τον περίπλου του και να ανακαλύψει πανέμορφα τοπία όπως στη βόρεια Εύβοια και στα Λιχαδονήσια. Επίσης, μπορεί ο ταξιδιώτης να φτάσει και ως τις Θεσσαλικές Σποράδες, μέχρι την Σκιάθο, την Σκόπελο, την Αλόνησο και την Περιστέρα, την Κυρά Παναγιά και την Γιούρα, ένα δημοφιλές ιστιοπλοϊκό ταξίδι που σίγουρα θα απολαύσει.

Εικόνα 91:Εξερεύνηση των κόλπων του Σουνίου (*baladeur.gr*, 2022)

9.1.2 Κυκλάδες

Οι Κυκλάδες αποτελούν από μόνες τους ένα σημαντικό λόγο για να επισκεφτεί κανείς την Ελλάδα, πόσο μάλλον κάποιον που μένει κοντά τους στην Κεντρική Ελλάδα. Οι Κυκλάδες και συγκεκριμένα νησιά, όπως η Μύκονος και η Σαντορίνη αποτελούν την “Βαριά Βιομηχανία” του Ελληνικού τουρισμού.

Η ενοικίαση σκάφους μπορεί να προσφέρει άνεση κινήσεων και προσέγγιση των παραλιών από μία οπτική που επιτρέπει στον ταξιδιώτη να απολαύσει στο έπακρο τα τοπία και να οργανώσει φυσικά τις διακοπές του, όπως ο ίδιος τις απολαμβάνει, χωρίς να αναγκάζεται να ακολουθεί ένα εκδρομικό πρόγραμμα που ενδεχομένως δεν ταιριάζει στις δικές του προτιμήσεις. Έχει λοιπόν τη δυνατότητα να σαλπάρει για την Κέα, την Άνδρο, την Τήνο και την κοσμοπολίτικη Μύκονο, την Κύθνο, την Πάρο και την Αντίπαρο, τη Νάξο, την Ίο, την Φολέγανδρο και φυσικά την εντυπωσιακή Σαντορίνη.

9.1.3 Σαρωνικός Κόλπος

Φυσικά η ενοικίαση σκάφους στο Λαύριο θα σας δώσει την δυνατότητα να εξερευνήσετε και τον Σαρωνικό κόλπο κάνοντας στάση στην Αίγινα και το Αγκίστρι,

την Σαλαμίνα και την Αθηναϊκή Ριβιέρα. Νοτιότερα μπορείτε να εξερευνήσετε τον Πόρο και να συνεχίσετε ακόμα νοτιότερα προς την Ύδρα , τον Δοκό, τις Σπέτσες και το Πόρτο Χέλι.’’

9.2 Προτεινόμενες Ακτοπλοϊκές Διαδρομές

Κάποιες από τις θαλάσσιες διαδρομές εξυπηρετούνται εκτός από ιστιοπλοϊκά σκάφη και από ακτοπλοϊκές γραμμές, σαφέστατα σε πιο συμφέρουσες τιμές για επισκέπτες που δεν έχουν μεγάλη οικονομική άνεση. Είτε επιλέξει κανείς την Αττική Οδό είτε την παραλιακή Αθηνών-Σουνίου, σε περίπου μία ώρα από το κέντρο της Αθήνας, έχοντας διανύσει περίπου 50 χλμ., θα βρίσκεσαι στην κεντρική πλατεία του Λαυρίου και από εκεί υπάρχει ακτοπλοϊκή σύνδεση με το δημοφιλές, στους Αθηναίους, κυρίως, νησί Τζια, ορισμένα Κυκλαδονήσια, όπως την Κύθνο, τη Σύρο, τη Μήλο και περιοχές του βόρειου Αιγαίου, όπως τη Λήμνο, τη Θάσο, την Καβάλα.

9.3 Προτεινόμενες χερσαίες Περιηγήσεις με τρενάκι και θαλάσσιες Κρουαζιέρες με αφετηρία τον Λιμένα Λαυρίου

Στο Λαύριο, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, δραστηριοποιείται ήδη η εταιρεία Celestyal Cruises που διοργανώνει μαγευτικές κρουαζιέρες στα νησιά του Αιγαίου, τη Θεσσαλονίκη, την Κύπρο, τα μικρασιατικά παράλια.

Παράλληλα με τις μεγάλες κρουαζιέρες από το λιμάνι του Λαυρίου θα μπορούσαν να ξεκινούν δύο επιπλέον περιηγήσεις, μία χερσαία και μία θαλάσσια. Αρχικά, η μία διαδρομή θα μπορούσε να γίνεται με ένα τρενάκι το οποίο θα περιδιαβαίνει μέσα σε όλα τα φανερά και κρυφά μονοπάτια της Λαυρεωτικής, που την αναδεικνύουν ως πολιτιστικό μνημείο. Γίνεται λόγος για μία περιήγηση στους αρχαιολογικούς χώρους του Θορικού και του Σουνίου και μέσα στο δρυμό. Ενδεχομένως, το τρενάκι να κάνει στάση σε κάποια στοά, να περνά δίπλα από τα μηχανουργεία του τεχνολογικού πάρκου και του λιμανιού και να καταλήγει στη γαλλική σκάλα στο λιμάνι. Με άλλα λόγια, θα είναι σαν να ακολουθεί την πορεία του μεταλλεύματος το οποίο εξορύσσεται μέσα από τις στοές που βρίσκονται διάσπαρτες στον εθνικό δρυμό, ύστερα τυγχάνει επεξεργασίας μέσα στα μηχανουργεία και κατόπιν καταλήγει στη γαλλική σκάλα για να το φορτώσουν στα πλοία και να γίνει η διαμετακόμισή του. Τέτοιου είδους τρενάκια κάνουν τακτικές περιηγήσεις σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, όπως για παράδειγμα στο Ναύπλιο.

Στη συνέχεια, ένα ιστιοφόρο - κρουαζιερόπλοιο θα μπορούσε να ξεκινάει από το λιμάνι του Λαυρίου και να πραγματοποιεί κάποια τακτικά δρομολόγια. Θα είχε τη δυνατότητα να εκτελεί ποικίλες κοντινές διαδρομές, όπως το να περνά κάτω από το ναό του Σουνίου, ενδεχομένως την ώρα που φαίνεται το μαγικό ηλιοβασίλεμα και μες στο καράβι να απολαμβάνουν οι επιβαίνοντες τον καφέ ή το φαγητό τους. Θα μπορούσε, παράλληλα, να κάνει στάση σε κάποιες παραλίες όπου οι επισκέπτες θα μπορούσαν να κολυμπήσουν, ύστερα να μεταβαίνει στο νησί της Μακρονήσου όπου για λίγη ώρα οι επισκέπτες θα αποβιβάζονταν για να ακολουθήσει μία μικρή ξενάγηση. Τέτοιου είδους μίνι - κρουαζιέρες αναβαθμίζουν ιδιαίτερα τον θαλάσσιο τουρισμό και αναδεικνύουν το φυσικό και πολιτιστικό τοπίο κάθε περιοχής, για αυτό το λόγο είναι πολύ συνηθισμένες στην Ελλάδα και κυρίως σε ελληνικά νησιά, όπως η Σαντορίνη, η Λευκάδα, η Κρήτη, αλλά και σε παραλιακές περιοχές όπως η Καλαμάτα.

9.4 Προτεινόμενες δράσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού στο Λαύριο

Το Λαύριο, όπως προκύπτει από τα παραπάνω κεφάλαια, πληροί όλες τις προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί ο τουρισμός και κυρίως πρέπει να δοθεί έμφαση στον θαλάσσιο τουρισμό. Η Λαυρεωτική έχει όλες τις φυσικές προδιαγραφές. Αυτό που χρειάζεται είναι η δημιουργία περαιτέρω τεχνικών υποδομών μέσω των οποίων θα επέλθει η τουριστική και κατά επέκταση οικονομική της αναβάθμιση.

❖ Εφαρμογή πράσινης πολιτικής

Αρχικά, στην παράκτια ζώνη του λιμένος Λαυρεωτικής θα μπορούσε να επιτευχθεί φυτοτεχνική αναβάθμιση του χώρου, προκειμένου να αξιοποιηθεί η περιοχή αισθητικά και οικολογικά. Η εφαρμογή της πράσινης πολιτικής είναι πλέον αδήριτη ανάγκη. Πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες ώστε ο λιμένας Λαυρίου Αττικής να ενταχθεί στο σύστημα λιμένων Ecorports που έχουν την περιβαλλοντική πιστοποίηση Pers, ακολουθώντας το παράδειγμα του λιμένος Πειραιώς. Με τον τρόπο αυτό θα αναπτυχθεί τουριστικά η περιοχή χωρίς αυτό να ζημιώσει το περιβάλλον.

❖ Αξιοποίηση κτιριακών εγκαταστάσεων παλιών εργοστασίων

Παράλληλα, είναι απαραίτητη η αξιοποίηση των παλιών εργοστασίων ΔΕΔΕ και Αιγαίον-Καρέλλας των οποίων οι κτιριακές εγκαταστάσεις βρίσκονται σε κομβικά

σημεία του λιμένας Λαυρίου. Το λιμάνι χρειάζεται περαιτέρω χώρους εστίασης, καθώς τα ήδη υπάρχοντα μαγαζιά δεν επαρκούν σε περιόδους μεγάλης επισκεψιμότητας για να εξυπηρετήσουν όχι μόνο τους επισκέπτες αλλά και τους μόνιμους κατοίκους.

❖ Παράκτιος τουρισμός

Στη συνέχεια στο Λαύριο υπάρχει δυνατότητα αναβάθμισης όλων των ειδών θαλάσσιου τουρισμού. Όσον αφορά τον παράκτιο τουρισμό μπορούν να διεξαχθούν δραστηριότητες με κίνητρο την αναψυχή κοντά στην ακτή. Πρόκειται για το λεγόμενο τουρισμό παραλίας. Το Λαύριο έχει υπέροχες παραλίες τις οποίες μπορούν να απολαύσουν οι επισκέπτες χωρίς να χρειαστεί να απομακρυνθούν από την ξηρά. Είναι εφικτό να δημιουργηθούν σε κάποιες παραλίες χώροι για παιχνίδια, όπως ρακέτες και beach volley. Επίσης, ο περίπατος στην παραλία αλλά και η ηλιοθεραπεία χρειάζεται να γίνονται με ασφάλεια. Για αυτό πρέπει να διατίθεται κάποιος χώρος από ορισμένες παραλίες όπου θα υπάρχει περαιτέρω οργάνωση με ξαπλώστρες, ομπρέλες, δέντρα και ξύλινους διαδρόμους, ντουζιέρες, τουαλέτες, που θα επιτρέπουν την ασφαλέστερη διέλευση και παραμονή των επισκεπτών. Μάλιστα, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν πλωτές εξέδρες κατάλληλα εξοπλισμένες, όπου με την βοήθεια ειδικών οι επισκέπτες θα μπορούσαν να παρατηρήσουν θαλάσσια θηλαστικά, όπως χελώνες, δελφίνια, φώκιες, αλλά και θαλασσοπούλια που ζουν ή επισκέπτονται τα παράλια της Λαυρεωτικής. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

❖ Τουρισμός όρμου

Επίσης, πολλές από τις παραλίες της Λαυρεωτικής είναι κατάλληλες για δραστηριότητες αναψυχής που πραγματοποιούνται κοντά στις ακτές και σε χώρο προστατευμένο. Αυτές ονομάζονται δραστηριότητες τουρισμού όρμου. Βασικότερη από αυτές είναι η κολύμβηση, η οποία ενδείκνυται στην περιοχή της Λαυρεωτικής, καθώς οι θάλασσες είναι σχετικά ρηχές κοντά στις ακτές, καθαρές και χωρίς επικίνδυνα ψάρια. Όμως, οι ακτές της Λαυρεωτικής δεν έχουν αξιοποιηθεί όσο θα έπρεπε για θαλάσσια αθλήματα. Πέρα από την παραλία της Μπλέντας στο Θορικό όπου κάποιοι επισκέπτες επιδίδονται στο surfing, δυστυχώς σε καμία άλλη παραλία της περιοχής δεν διεξάγονται θαλάσσια σπορ. Τέτοια είναι το σέρφινγκ που μόλις αναφέρθηκε, το wind surfing, το parasailing γνωστό ως θαλάσσιο αλεξίπτωτο, το θαλάσσιο ποδήλατο, το aqua scooter, το κανό και το καγιάκ. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

❖ Υποβρύχιος τουρισμός

Επιπρόσθετα, στη Λαυρεωτική υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης υποβρύχιου τουρισμού. Πολύ δειλά την τελευταία πενταετία κάποιοι ιδιώτες παραδίδουν μαθήματα κατάδυσης. Ανάγκη είναι να επεκταθεί αυτή η προσπάθεια, καθώς ο βυθός των παράκτιων περιοχών της Λαυρεωτικής είναι θησαυρός. Ο επισκέπτης είτε με ελεύθερη κατάδυση είτε με κατάδυση με αναπνευστήρα μπορεί να έρθει σε επαφή με το θαλάσσιο περιβάλλον αλλά και με τους οργανισμούς που βρίσκονται σε αυτό. Όπως μάλιστα αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, λόγω του διαμετακομιστικού εμπορίου από τα αρχαία χρόνια ο βυθός της Λαυρεωτικής είναι γεμάτος με ναυάγια και αντικείμενα των κλασικών αλλά και των μετέπειτα χρόνων.

Μία εξίσου ωραία δραστηριότητα αξιοποίησης των πυθμένων της περιοχής θα ήταν η λειτουργία υποβρύχιου σκάφους, όπως συμβαίνει σε πολλές περιοχές του εξωτερικού αλλά και της Ελλάδας και χαρακτηριστικά στη Σαντορίνη και στην Πάργα. Ίσως λίγο φουτουριστικό, ωστόσο θα αποτελούσε πολύ ωραία και πρωτότυπη ιδέα για την ανάπτυξη του υποβρυχίου τουρισμού, θα ήταν να δημιουργηθούν υποβρύχια καταλύματα, όπου θα υπάρχει κλιματισμός και θα διαθέτουν κρεβάτια, κουζίνα, σαλόνι και επικοινωνία με την επιφάνεια. Σε αυτά ο επισκέπτης μέσω γυάλινων κυκλικών παραθύρων θα έχει τη δυνατότητα να απολαύσει τον βυθό. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

❖ Θαλάσσιος τουρισμός φύσης

Στο Λαύριο υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα ανάπτυξης θαλάσσιου τουρισμού φύσης μέσα από την δημιουργία ενυδρείων και τη βοήθεια της τεχνολογίας. Όσο προχωράει η αστικοποίηση ο άνθρωπος θέλει να έρχεται όλο και περισσότερο σε επαφή με τη φύση και να απομακρύνεται από την πολυκοσμία και τη μόλυνση των μεγάλων αστικών κέντρων. Η δημιουργία ενός ενυδρείου στο Λαύριο όπου θα προστατεύεται η θαλάσσια πανίδα και χλωρίδα της περιοχής θα ήταν μία εξαιρετική αφορμή για να επισκεφθεί κανείς την πόλη και να θαυμάσει τη χλωρίδα και την πανίδα της φύσης, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα ένα ωραίο ρόφημα ή ένα ωραίο γεύμα. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

❖ Θαλάσσιος αλιευτικός τουρισμός

Παράλληλα, η ύπαρξη αλιευτικού καταφυγίου στο Λαύριο και η επαγγελματική δραστηριοποίηση αμέτρητων ψαράδων, θα μπορούσε να αποτελέσει

αφορμή για την ανάπτυξη του θαλάσσιου αλιευτικού τουρισμού. Πολλοί γηγενείς αλλά και επισκέπτες λατρεύουν το ψάρεμα γιατί έχει χαμηλό κόστος και ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή με τη φύση χωρίς να έχει έντονη σωματική δραστηριότητα. Όμως, δεν έχουν όλοι τον εξοπλισμό και τις γνώσεις του ψαρέματος. Θα μπορούσε, λοιπόν, η δραστηριότητα της αλιείας να γίνει οργανωμένη από κάποιους επαγγελματίες αλιείς για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Η δράση αυτή θα ήταν εφικτό να γίνει με δύο μορφές, την ενεργητική μορφή όταν επισκέπτης θα νοικιάσει σκάφος για να ψαρέψει, αλλά και την παθητική μορφή όταν ο τουρίστας θα επιβιβαστεί σε επαγγελματικό αλιευτικό σκάφος για να παρατηρήσει, να διδαχθεί, να δοκιμάσει και να απολαύσει ο ίδιος τη δραστηριότητα της αλιείας. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

❖ Θαλάσσιος πολιτιστικός τουρισμός

Και οι προτάσεις δεν σταματούν εδώ. Το Λαύριο ενδείκνυται και για την ανάπτυξη θαλάσσιου πολιτιστικού τουρισμού. Αυτός μπορεί να επιτευχθεί με την διατήρηση και την προβολή της ναυτικής κληρονομιάς του μέσα από τη δημιουργία ναυτικών μουσείων. Κάτι αντίστοιχο γίνεται στο λιμάνι του Πειραιά με το θωρηκτό Αβέρωφ και το καλωδιακό ατμόπλοιο Θαλής ο Μιλήσιος. Θα ήταν εξαιρετική, λοιπόν, ιδέα η έκθεση ενός παροπλισμένου πλοίου στο λιμάνι του Λαυρίου, όπου μέσα ο επισκέπτης θα μπορεί να γνωρίσει τη ναυπηγική τέχνη, την ιστορία, τον πολιτισμό και τις θαλάσσιες πολιτιστικές διαδρομές με τις οποίες έχει συνδεθεί εδώ και αιώνες η Λαυρεωτική. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

❖ Θαλάσσιος αθλητικός τουρισμός

Κατεξοχήν μορφή θαλάσσιου τουρισμού που μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή της Λαυρεωτικής είναι ο θαλάσσιος αθλητικός τουρισμός. Το λιμάνι αλλά και όλα τα παράλια της ακτογραμμής της Λαυρεωτικής μπορούν να φιλοξενήσουν αθλητικούς αγώνες, όπως αγώνες ψαρέματος, αγώνες μηχανοκίνητων σκαφών, αγώνες κολύμβησης, ιστιοπλοϊκούς αγώνες που είναι δημοφιλείς ήδη από το 14ο αιώνα, γνωστοί ως ρεγκάτες. Η λαυρεωτική με τις κατάλληλες υποδομές έχει όλη τη φυσική προδιάθεση να φιλοξενήσει ρεγκάτες εφάμιλλες με αυτές της Κροατίας που είναι πασίγνωστες. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

9.5 Απώτερος Στόχος: Να μείνουν στο Λαύριο

Η έναρξη και ο τερματισμός των ιστιοπλοϊκών και ακτοπλοϊκών διακοπών από το Λαύριο μπορεί να συνδυαστεί ιδανικά με μια επίσκεψη στον περίφημο αρχαίο ναό του Ποσειδώνα στο νότιο ακρωτήρι του Σουνίου. Αυτός ο εντυπωσιακός αρχαιολογικός χώρος, καθώς αναφέρθηκε, βρίσκεται σε κοντινή απόσταση οδικώς από το Λαύριο και είναι επίσης προσβάσιμος στον καθένα μέσω θαλάσσης κατά την αναχώρηση ή την επιστροφή από τις διακοπές του. Όποιο προορισμό και να επιλέξει για να εξερευνήσει κάποιος ξεκινώντας από το Λαύριο δεν πρέπει να παραλείψει να επισκεφθεί το ιστορικό κέντρο και το λιμάνι του Λαυρίου και να ανακαλύψει τον κρυφό παράδεισο της ανατολικής Αττικής και του Σουνίου.

Φυσικά, απώτερος στόχος είναι ο επισκέπτης να μείνει στο Λαύριο, να ανακαλύψει κάθε μυστική διαδρομή/πέρασμά του και να θαυμάσει κάθε μορφή αναψυχής που εκείνος προτιμά, είτε σχετίζεται με επίσκεψη σε ιερό ναό, αρχαίο ή και σύγχρονο είτε με τη γευσιγνωσία είτε με την περιήγηση στο δρυμό και στους αρχαιολογικούς ή στους θρησκευτικούς χώρους.

Βέβαια, η πολιτεία πρέπει να είναι σαφής στην πολιτική που θα ασκήσει για την ανάπτυξη του τόπου. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι σημαντικό να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο όλοι οι φορείς που σχετίζονται με τον θαλάσσιο τουρισμό. Για την ανάπτυξη λοιπόν, του θαλάσσιου τουρισμού θα μπορούσαν να γίνουν σημαντικές και μεγάλες επενδύσεις ώστε να κατασκευαστούν υποδομές και να ενημερωθούν οι πολίτες της πόλης πως ο θαλάσσιος τουρισμός βοηθά στην οικονομική της ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, πρέπει να προστατεύεται το θαλάσσιο περιβάλλον και να μην προκαλείται ρύπανση των υδάτων, καθώς επηρεάζει αρνητικά τόσο τον άνθρωπο αλλά και την πόλη σε θέμα ανάπτυξης. Τέλος, χρειάζεται να υπάρχουν συγκεκριμένες θαλάσσιες δραστηριότητες που θα βοηθηθούν και θα αναπτυχθούν ανάλογα με τις γεωγραφικές, κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες της Λαυρεωτικής. (Μυλωνόπουλος & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, 2005)

Συμπεράσματα

Στο Λαύριο, στο νοτιοανατολικότερο σημείο της Αττικής, ο επισκέπτης θα νιώσει ότι βρίσκεται σε νησί, παρόλο που τον χωρίζουν λίγα μόλις χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας. Εκτός όμως από τον «νησιώτικο» χαρακτήρα του, το Λαύριο θα το λατρεύει για πολλούς ακόμα λόγους.

Σήμερα, η πόλη-λιμάνι αποτελεί σημείο αναφοράς για φρέσκο ψαράκι και σύντομες αποδράσεις. Ατμοσφαιρικό και αυθεντικό, το Λαύριο «ταξιδεύει» και μαγεύει τον νου. Με το λιμάνι του, την όμορφη περαντζάδα στο γιαλό, τη μαρίνα του και το Αιγαίο στα πόδια του, το Λαύριο αποτελεί ιδανική αφετηρία-βάση για αξέχαστες ιστιοπλοϊκές – και όχι μόνο - εξορμήσεις. Εδώ θα βρει κανείς πολλές εταιρείες ενοικίασης ιστιοπλοϊκών σκαφών, για να εξερευνήσει τις πιο όμορφες παραλίες και τους κρυφούς κολπίσκους της αττικής ακτογραμμής.

Η αυθεντικότητα, η χαλαρή ατμόσφαιρα, η φιλοξενία των κατοίκων και η γαστρονομία του θα του μείνουν αξέχαστες. Χειμώνα ή καλοκαίρι, το Λαύριο χαρίζει στον επισκέπτη εικόνες και εμπειρίες μοναδικές. Η Λαυρεωτική είναι μια περιοχή στην Ανατολική Αττική γεμάτη κρυφές γωνιές, ίχνη της πλούσιας ιστορίας και ξεχωριστή αρχιτεκτονική, που συγκεντρώνει αξιοθέατα και μνημεία ιστορικού, οικολογικού, αρχαιολογικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, που μπορούν να αυξήσουν το δίκτυο επισκεψιμότητας. Πρόκειται για μια πόλη-ζωντανό μουσείο {φράση πολυχρησιμοποιημένη αλλά εύστοχη, απόλυτα τεκμηριωμένη και ορθή}, που έχει ταυτιστεί με τη μεταλλευτική ιστορία της Ελλάδας, καθώς κοσμεύεται από αρχιτεκτονικά αριστουργήματα, μεγάλες πλατείες, άλση, και πολλούς ελεύθερους χώρους, και παρόλο που έχει εκσυγχρονιστεί τουριστικά τα τελευταία χρόνια, ωστόσο δεν έχει χάσει την ταυτότητά της. Συγκεντρώνει πλήθος αρχιτεκτονικά Αποτυπώματα Βιομηχανικής Αρχαιολογίας που μέσω της επανάχρησης είναι ακόμη ζωντανά. Προορισμός αλλά και αφετηρία για κοντινές αποδράσεις δια ξηράς ή θαλάσσης, για τους ταξιδιώτες που αναζητούν τους κρυμμένους θησαυρούς της αττικής γης, όλοι οι δρόμοι οδηγούν στο Λαύριο. Το Λαύριο είναι ένα μοναδικό και απaráμιλλο πέραςμα, που είναι εδώ και περιμένει κάθε περιηγητή να το ανακαλύψει!

Στο χώρο, όμως, της Λαυρεωτικής πρέπει να συγκεντρωθούν και να δεσμευτούν όλες οι αρμόδιες αρχές και οι τοπικές κοινωνίες με τις συχνά αντικρουόμενες απόψεις και συμφέροντά τους. Στην πραγματικότητα, είναι θέμα χρόνου να ομαλοποιηθεί η εμπειρία της Λαυρεωτικής, καθώς ο τουρισμός βρίσκεται

στην πρώτη γραμμή κάθε σκέψης για την ανάπτυξη. Ωστόσο, θα πρέπει να είναι ένα καλά σχεδιασμένο, μη παρεμβατικό και ισορροπημένο είδος ανάπτυξης που θα υπογραμμίζει τα χαρακτηριστικά που καθιστούν την περιοχή ξεχωριστή, δηλαδή τη στενή σχέση μεταξύ γεωλογίας, τοπίου και πολιτιστικής κληρονομιάς και θα παρέχει ουσιαστικές ερμηνείες του συγκροτήματος του παρελθόντος, πέρα από τα στερεότυπα μόνο του τουρισμού.

Βάσει όσων αναφέρθηκαν, καταλήγει κανείς εύλογα στο ότι το place branding δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο στην Ελλάδα, δεδομένου ότι ελάχιστες πόλεις το εφαρμόζουν. Παρόλο που στο Λαύριο τις τελευταίες δύο δεκαετίες επιχειρούνται σημαντικές προσπάθειες αναβάθμισης της πόλης και αξιοποίησης των δυνατοτήτων της, ωστόσο δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή ουσιαστικές προσπάθειες ενίσχυσης του city-brand της.

Εν κατακλείδι, αποκαλύπτεται μία πόλη "θησαυρός" που για να τον ανακαλύψει κανείς πρέπει να περιηγηθεί μέσα από τα ποικίλα μυστικά και φανερά περάσματα-λαύρες της!

Βιβλιογραφία

Macmillan Publishers, 2010. Place Branding and Public Diplomacy. pp. Ltd. 1751-8040 Vol. 6, 1, 1–10.

aegeon-hotel.com, 2023. *aegeon-hotel.com/*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.aegeon-hotel.com/el/>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

alphapolitismos.gr, 2023. *alphapolitismos.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.https://www.alphapolitismos.gr/eshop/item/antigrafo-athinaikoy-tetradraxmoueshop/item/antigrafo-athinaikoy-tetradraxmou>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

altusexplorer, 2023. *altusexplorer.com*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

<https://altusexplorer.com/%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82/%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%BF%CE%AF/39-%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%BF>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

American Marketing Association, 2023. *Λεξικό American Marketing Association*. s.l.:s.n.

anattica.gr, 2021. *anattica.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://anattica.gr/ta-dromologia-ploion-apo-lavrio-apo-08-07-eos/>

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

Anholt, S., 1998. Εθνικές μάρκες του εικοστού πρώτου αιώνα. Στο: s.l.:s.n.

archaeologicalmuseums.gr, 2023. *archaeologicalmuseums.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

<https://archaeologicalmuseums.gr/el/museum/5df34af3deca5e2d79e8c18b/archaeological-museum-of-lavrion>

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

baladeur.gr, 2022. *baladeur.gr/dwro-diimero-me-istioploiko-apo-lavrion-me-epilogi-proorismou*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.baladeur.gr/dwro-diimero-me-istioploiko-apo-lavrion-me-epilogi-proorismou>

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

bbem.edu.gr, 2023. *Τα Προγράμματα του BBEM*, Λαύριο: s.n.

clickandboat.com/gr, 2022. *clickandboat.com/gr/enoikiasi-skafous/ell*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.clickandboat.com/gr/enoikiasi-skafous/ell%C3%A1da/la%C3%BArío>

[Πρόσβαση 16 Νοέμβριος 2022].

efzincreations.com, 2023. *efzincreations.com*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.efzincreations.com/el/2019/05/ekdromi-sto-lavrion-attikis-1->

[pragmata-na-kaneis/](#)
[Πρόσβαση 11 Απρίλιος 2023].

emel.gr, 2023. *emel.gr/ Εταιρεία Μελετών Λαυρεωτικής*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://emel.gr/%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CF%8E%CF%83%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CE%BA%CE%AC%CE%BB%CE%B1/>
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

emy.gr, 2022. *climatology*, s.l.: s.n.

enjoynews.gr, 2022. *enjoynews.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.enjoynews.gr/idees-gia-mpanio-konta-stin-athina-poy-tha-sas-entyposiasoun/>
[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

exploringgreece.tv, 2022. *destinations/attiki/chaos-o-agnostos-kratiras-stin-attiki-poy-echei-schima-kardias*, s.l.: s.n.

forkeratea.com, 2016. *forkeratea.com*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://local/blog-post_37-9/
[Πρόσβαση 11 Απρίλιος 2023].

forkeratea, 2020. *forkeratea.com/culture/T-Π-Π-ΛΑΥΡΙΟΥ-Το-εκπληκτικό-σκηινό*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://forkeratea.com/culture/%CE%A4-%CE%A0-%CE%A0-%CE%9B%CE%91%CE%A5%CE%A1%CE%99%CE%9F%CE%A5-%CE%A4%CE%BF-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%BB%CE%B7%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%83%CE%BA%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%84%CE%BF/>
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

geoparklavreotiki.gr, 2022. *phinikodasos-synoikia-kyprianou*, s.l.: s.n.

geoparklavreotiki, 2023. *geoparklavreotiki*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.facebook.com/geoparklavreotiki/>
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

glypto.wordpress, 2023.
<https://glypto.wordpress.com/category/%CE%BB%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF/>. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<https://glypto.wordpress.com/category/%CE%BB%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF/>
/
[Πρόσβαση 11 Απρίλιος 2023].

greek-crossroads.gr, 2017. *greek-crossroads.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.greek-crossroads.gr/%CE%BB%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CE%B6%CF%89%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%8C->

[%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF/](#)

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

hotels24.gr, 2023. *hotels24.gr/prosfora/grecotel-cape-sounio-prosfora-gia-cape-sounio/*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://hotels24.gr/prosfora/grecotel-cape-sounio-prosfora-gia-cape-sounio/>

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

huffingtonpost.gr, 2022. *huffingtonpost.gr/entry/to-laerio-mpeke-ston-charte-tes-*

kroeazieras_gr. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-laerio-mpeke-ston-charte-tes-kroeazieras_gr_626b82b2e4b01131b1212f48

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

istoriko.lavreotiki.gr, 2023. *istoriko.lavreotiki.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://istoriko.lavreotiki.gr/index.php/2015-03-30-16-09-45/2015-03-30-17-44-21/2015-03-30-20-19-53>

[Πρόσβαση 11 Απρίλιος 2023].

Kavaratzis & Ashworth, 2005. *citybranding.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.citybranding.gr/2021/05/place-marketing-city-branding.html>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

Kotler et al, 2002. *citybranding.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.citybranding.gr/2021/07/placemarketing-citybranding.html>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

Kotler, e. a., 1993. *Marketing Places*. s.l.:s.n.

kpe-lavriou, 2023. *kpe-lavriou.att.sch.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://kpe-lavriou.att.sch.gr/programs.php?choice=10>

[Πρόσβαση 11 Απρίλιος 2023].

Κακαβογιάννης, Ε. Χ. α. Κ. Σ., 2013. Εντοπισμός, καταγραφή και χαρτογράφηση των αρχαίων μεταλλευτικών φρεάτων της Λαυρεωτικής. Issue 152,, pp. 77-102.

lavriaki.gr, 2015. <https://www.lavriaki.gr/>. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.lavriaki.gr/2015/05/10/%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-20-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BF/#google_vignette

[%CE%BB%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-20-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BF/#google_vignette](#)

[%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-20-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BF/#google_vignette](#)

[%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-20-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BF/#google_vignette](#)

[%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-20-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BF/#google_vignette](#)

[%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-20-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%BF/#google_vignette](#)

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

lavriaki.gr, 2016. *lavriaki.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.lavriaki.gr/2016/11/27/%CF%84%CE%BF-%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%86%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-2019-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85/>

[%CF%84%CE%BF-%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%86%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-2019-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85/](#)

[%CF%84%CE%BF-%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%86%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-2019-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85/](#)

[%CF%84%CE%BF-%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%86%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-2019-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85/](#)

[%CF%84%CE%BF-%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%86%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-2019-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85/](#)

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

lavriaki.gr, 2017. *lavriaki.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.lavriaki.gr/2017/07/01/%CE%BA%CE%B1%CF%80%CE%B5-%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%81%CE%B5%CE%BD%CE%AC-%CE%B7-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%84%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BC%CE%B5-%CF%84/>
[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

LAVRIOAERIAL, 2023. *facebook.com/groups/LAVRIOAERIAL*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.facebook.com/groups/LAVRIOAERIAL/?locale=el_GR
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

lavrioguide.gr/Lavrio_beach, 2023. *avrioguide.gr/Lavrio_beach*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://lavrioguide.gr/Lavrio_beach/
[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

lavrioguide.gr, 2022. *Περιήγηση στο Λαύριο*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.lavrioguide.gr/index.html#footer1-1g>
[Πρόσβαση 18 Ιούλιος 2022].

lavrio-yachts.gr, 2017. *lavrio-yachts.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.lavrio-yachts.gr/el/>
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

ltcp.ntua.gr/hosted_companies/, 2022. *Φιλοξενούμενες Εταιρίες στο ΤΠΠΛ*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.ltcp.ntua.gr/hosted_companies/
[Πρόσβαση 15 Σεπτέμβριος 2022].

makronissos.org, 2022. *Ιστορία Μακρονήσου*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.makronissos.org/istoria-eos-to-1946/>
[Πρόσβαση 16 Σεπτέμβριος 2022].

mixanitouxronou.gr, 2023. *s.l.:s.n.*

mixanitouxronou.gr, 2023. *mixanitouxronou.gr/ta-layreotika*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www./i-megalyteri-foyska-olon-ton-epochon-ta-layreotika/>
[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

mixanitouxronou.gr, 2023. *Εργοστάσιο Αμερικανικής Εταιρίας*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.mixanitouxronou.gr/to-erimo-ergostasio-poy-i-paralia-toy-egine-quot-steki-quot-cheimerinon-kolymviton/>
[Πρόσβαση 10 Ιανουάριος 2023].

moovitapp, 2022. *moovitapp*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://moovitapp.com/index/el/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CE%9B%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%9D-%CE%95-%CE%9B-Athens-%CE%91%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%B1-site-7>
[Πρόσβαση 5 Δεκέμβριος 2022].

naol, 2023. *naol.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.naol.gr/stage/%CE%BF->

[%CF%8C%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%82/](#)

[Πρόσβαση 18 Νοέμβριος 2023].

newsbeast.gr, 2023. *newsbeast.gr/foinikodasos-lavriou-o-agnostos-exotikos-paradeisos-stin-attiki*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.newsbeast.gr/travel/arthro/8629141/foinikodasos-lavriou-o-agnostos-exotikos-paradeisos-stin-attiki>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

newsbomb.gr, 2013. *newsbomb.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.newsbomb.gr/ellada/story/325813/pyrkagia-sto-ergostasio-tis-dei-sto-layrio>

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

newsit.gr, 2022. *Επέκταση του Προαστιακού Σιδηροδρόμου στο Λαύριο*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.newsit.gr/ellada/proastiakos-mesa-sto-2024-i-epektasi-apo-koropi-se-layrio-kai-apo-to-el-venizelos-se-rafina/3645>

[Πρόσβαση 21 Νοέμβριος 2022].

nou-pou.gr, 2020. *nou-pou.gr/paralia*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.nou-pou.gr/paralia/h-paralia-ths-ebdomadas-xarakas/>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

nou-pou.gr, 2020. *nou-pou.gr/paralia/i-paralia-tis-evdomadas-akti-asimaki/*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.nou-pou.gr/paralia/i-paralia-tis-evdomadas-akti-asimaki/>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

Νάζου, Μ., 2011. *Η μελέτη της κεραμικής της 4ης και 3ης χιλιετίας π.Χ. από τη*

Μεταλλευτική Στοά 3 στο Θορικό και η ερμηνεία της. Καλύβια Θορικού Αττικής, s.n., pp. 49-58.

odysseus.culture.gr, 2023. *odysseus.culture.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=9866

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

oll.gr/etairiko-profil, 2023. *oll.gr/etairiko-profil*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: [https://oll.gr/etairiko-](https://oll.gr/etairiko-profil/?_gl=1*fu5iuy*_ga*MjA4ODMwMjY5MS4xNjgwODI1NDI2*_up*MQ..)

[profil/?_gl=1*fu5iuy*_ga*MjA4ODMwMjY5MS4xNjgwODI1NDI2*_up*MQ..](https://oll.gr/etairiko-profil/?_gl=1*fu5iuy*_ga*MjA4ODMwMjY5MS4xNjgwODI1NDI2*_up*MQ..)

[Πρόσβαση 15 Οκτώβριος 2023].

oll.gr/istoria, 2022. *oll.gr/istoria*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://oll.gr/istoria/?_gl=1*1juon6y*_ga*MjA4ODMwMjY5MS4xNjgwODI1NDI2*_up*MQ..

[Πρόσβαση 15 Οκτώβριος 2022].

oll.gr/ypiresies, 2022. *oll.gr/ypiresies*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://oll.gr/ypiresies/?_gl=1*1yisutz*_ga*MjA4ODMwMjY5MS4xNjgwODI1NDI2*_up*MQ

∴

[Πρόσβαση 15 Οκτώβριος 2022].

oll.gr, 2023. *oll.gr/skepseis-d-ntos-symvoyloy-o-l-l-gia-to-mellon-toy-limena-layrioy*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://oll.gr/skepseis-d-ntos-symvoyloy-o-l-l-gia-to-mellon-toy-limena-layrioy/>
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

olympicmarine.gr, 2022. *olympicmarine.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.olympicmarine.gr/>

[Πρόσβαση 27 Νοέμβριος 2022].

olympicmarine.gr, 2022. *olympicmarine.gr/gr/en/news/olympic-yacht-show-2021/*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.olympicmarine.gr/gr/en/news/olympic-yacht-show-2021/>

[Πρόσβαση 24 Νοέμβριος 2022].

oryktosploutos.net, 2020. *oryktosploutos.net/2020*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.oryktosploutos.net/2020/08/blog-post_4-2/

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

pountazeza-beachbar.business.site, 2021. *pountazeza-beachbar.business.site/*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://pountazeza-beachbar.business.site/>

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

salamisshipping, 2022. *salamisshipping.com*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.salamisshipping.com/>

[Πρόσβαση 14 Νοέμβριος 2022].

topoguide.gr, 2014.

topoguide.gr/mountains/attiki/advs_lavrio/Lavrio_Kamariza_Lavrio.php. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://www.topoguide.gr/mountains/attiki/advs_lavrio/Lavrio_Kamariza_Lavrio.php

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

transcontainer, 2022. *transcontainer.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://transcontainer.gr/>

[Πρόσβαση 14 Νοέμβριος 2022].

traveldailynews.gr, 2022. *traveldailynews.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.traveldailynews.gr/enallaktikos-toyrismos/olympic-yacht-show-2022-diethnis-ekthesi-yachting-sto-layrio/>

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

tripadvisor, 2023. *tripadvisor.com*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g1190424-d10394238-i451707198-Agkira-Lavrio_East_Attica_Region_Attica.html

[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].

tzeferis, p., 2023. *huffingtonpost.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.huffingtonpost.gr/petros-tzeferis/-7603_b_12243972.html

[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

UNESCO. World Heritage Centre. Ancient Lavrion. , 2023. *UNESCO*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5857/>

[Πρόσβαση 15 Φεβρουάριος 2023].

- vidarchives.gr, 2021. *vidarchives.gr/en/reports*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://vidarchives.gr/en/reports/2021_11_2044
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].
- vrisko.gr, 2022. *vrisko.gr/dir/skafi-anapsyxis/layrio/*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.vrisko.gr/dir/skafi-anapsyxis/layrio/>
[Πρόσβαση 18 Οκτώβριος 2022].
- wikipedia, 2023. *wikipedia*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%98%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:%CE%98%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_7168.jpg
[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].
- wikiwand, 2023. *wikiwand.com*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<https://www.wikiwand.com/el/%CE%9B%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF>
[Πρόσβαση 14 Ιανουάριος 2023].
- Αποστολοπούλου-Κακαβογιάννη, Ο., 2000. *Βίος και πολιτισμός στη Λαυρεωτική κατά τους προϊστορικούς χρόνους*. s.l., s.n., pp. 37-51.
- Αριστοτέλης, 4ος αι. π.Χ.. Στο: *Σύνταγμα των Αθηναίων, XXII, 7*. s.l.:s.n.
- Βαγγέλας, Κ. & Πάλλης, Θ., 2021. *Διανέσεις, Διαμόρφωση Στρατηγικής Ανάπτυξης Τουριστικών Λιμένων*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2021/11/Meleti_Marines.pdf
[Πρόσβαση 12 νοεμβριος 2022].
- Βαλιανάτου, Ε., 2012. *Εθνικός Δρυμός Σουνίου και Λαύριο..* s.l., s.n.
- Βαφειάδης, Ν. Π. Δ., 2022. *Η Δράση του Διάνθου* [Συνέντευξη] (12 Δεκέμβρης 2022).
- Βόδινας Ευάγγελος, ,, Υ. Α. Ο. Α., 2022. *Επιχειρηματικός Σχεδιασμός ΟΛΛ ΑΕ* [Συνέντευξη] (20 Σεπτέμβριος 2022).
- Βουρλάκος, Ν. & Φ. Μ., 2018. *Τα Ορυκτά της Λαυρεωτικής*. Ε. ΜΕ.Λ. επιμ. s.l.:s.n.
- Γυμναστικός Σύλλογος Λαυρίου, 2022. *lavriobc.gr/omada/istoriki-anadromil*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://lavriobc.gr/index.php/h-omada/istoriki-anadromi.html>
[Πρόσβαση 20 Οκτώβριος 2022].
- Δερμάτης, Γ., 1994. *Τοπίο και Μνημεία της Λαυρεωτικής. Θεοικός – Λαύριο – Σούνιο*. s.l.:Έκδοση Δήμου Λαυρεωτικής.
- Δερμάτης, Γ., 2003. *Το Λιμάνι των Εργαστηρίων του Λαυρείου*. Λαύριο: Οργανισμός Λιμένος Λαυρίου Α.Ε..
- Δερμάτης, Γ., 2004. *Λαύριο / Από τις πηγές αργύρου στα μεταλλεία πολιτισμού*. Λαύριο: Δήμος Λαυρεωτικής.
- Δερμάτης, Γ., 2006. *Ως εφάνη τα μέταλλα τα εν Μαρωνεία – Τα μεταλλεία της Καμάριζας στο Λαύριο*. s.l.:s.n.

- Δερμάτης, Γ. & Μάνθος, 2010. *Θορικός, το Αρχαίο Θέατρο. Municipality of Lavreotiki. Lavrio.. s.l.:s.n.*
- Δράκος, Δ., 2023. *Φωτογραφικό Αρχείο Λαυρεωτικής*. Λαύριο: s.n.
- Δράκος, Δ. Ι. μ. Δ., 2023. *Οι περιηγήσεις του Διάνθου [Συνέντευξη]* (20 Μάρτιος 2023).
- Ζαγουρή, Χ. Π. Γ. κ. Α. Λ., 2022. *Η ένταξη της Λαυρεωτικής στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων και Μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO [Συνέντευξη]* (19 Νοέμβριος 2022).
- Κακαβογιάννης, Ε., 2005. *Μέταλλα Εργάσιμα και Συγκεχωρημένα. Η οργάνωση της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου της Λαυρεωτικής από την Αθηναϊκή Δημοκρατία. Issue 90.*
- Καπετάνιος, Α., 2013. *Ο χώρος και οι άνθρωποι στην αρχαία τοπογραφία της Λαυρεωτικής*. Αθήνα: Μουσείο Κυκλαδικής τέχνης.
- Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λαυρίου (ΚΠΕΛ)., 2023. *Τα προγράμματα του ΚΠΕ Λαυρίου*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://kpe-lavriou.att.sch.gr/programs.php>
[Πρόσβαση 12 Φεβρουάριος 2023].
- Κονοφάγος, Κ., 1980. *Το αρχαίο Λαύριο και η ελληνική τεχνική παραγωγής του αργύρου*. Αθήνα: s.n.
- Κοντογεωργοπούλου, Χ., 2011. *Η Αττική την πρώιμη και μέση βυζαντινή περίοδο*. Αθήνα, Πανεπιστήμιο Αθηνών/ Επανεκδόση, pp. 324-1204.
- Μάνθος, Γ., 1990. *Μεταλλευτικό Μεταλλουργικό Λαύριο*. Λαύριο: Δήμος Λαυρεωτικής.
- Μάργαρης, Ν., 2017. *lifo.gr/culture/arxaiologia*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.lifo.gr/culture/arxaiologia/plithos-agnostes-fotografies-apo-tin-makroniso-sto-diadiktyo-gia-oloys>
[Πρόσβαση 12 Απρίλιος 2023].
- Μήλιου, Β., 2020. *Κλωστήρια ΔΕΔΕ*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://vivimiliou.gr/project/klostiria-dede-layrio/>
[Πρόσβαση 10 Οκτώβριος 2022].
- Μήλιου, Β., 2020. *Κλωστοϋφαντουργία Αιγαίον Α.Ε.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://vivimiliou.gr/project/klostoyfantourgia-aigaion/>
[Πρόσβαση 10 Οκτωβριος 2022].
- Μπελαβίλιας, Ν., 2012. *Οι πρώτοι οικισμοί εργατών στην Ελλάδα. Λαύριο, Δραπετσώνα, Ελευσίνα*. Πάτρα, s.n.
- Μυλωνόπουλος, Δ. & Μοίρα-Μυλωνοπούλου, Π., 2005. *Θαλάσσιος Τουρισμός*. s.l.:Πολιτεία.
- Νάζου, Μ., 2022. *oryktosploutos.net*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.oryktosploutos.net/2022/10/%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%>

[BA%CE%B7%CF%83-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%BB%CE%B1%CF%85%CF%81/](#)
[Πρόσβαση 9 Απρίλιος 2023].

Οικονομάκου, Μ., 1996. Αρχαία Λαυρεωτική. Η μακραίωνη ιστορία των πέντε Δήμων και ο ρόλος των μεταλλείων.. *Η Καθημερινή Επτά ημέρες αφιέρωμα*, 6-7 Ιανουάριος.

Παναγόπουλος, Κ., 2008. *Ποια μπορεί να είναι η συμβολή του Τεχνολογικού Πάρκου Λαυρίου στην πόλη του Λαυρίου και στην ευρύτερη περιοχή της Λαυρεωτικής*. Λαύριο Αττικής, s.n.

Παντελαίων, Λ. Π. ε., 2023. *Εργοστάσιο ΙΖΟΛΑ [Συνέντευξη]* (15 Ιανουάριος 2023).

Παντελαίων, Μ., 2023. *Προσωπικό Φωτογραφικό Αρχείο*. Λαύριο: s.n.

Παπαδόπουλος, , Ν., 2004. *Place branding: Evolution, νόημα και επιπτώσεις*. s.l.:s.n.

Παυσανίας, 2ος αι. μ.Χ.. Στο: *Περιγραφή της Ελλάδας*. s.l.:s.n.

Πέππας, Γ., 2014. *Η Καμάριζα χθες και προχθές*. Άγιος Κωνσταντίνος Λαυρεωτικής: Αθανάσιος και Μαρίνα Μαρτίνου.

Πλάτωνας, 5ος αι. π.Χ.. Στο: *Πολιτεία*. s.l.:s.n.

Σαλιόρα - Οικονομάκου, Μ., 2004. *Ο Αρχαίος Δήμος του Σουνίου, ιστορική και τοπογραφική επισκόπηση*. Τουμπής επιμ. Κορωπί: s.n.

Σεφέρης, Γ., 1971. *Επί Ασπαλάθων*. [Τέχνη].

Σκοπελίτης, Σ., 1996. *Λαύριο*. Αθήνα: Εξάντας/ Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού.

Στράβωνας, 1ος αι. π.Χ.. Στο: *Γεωγραφικά*. s.l.:s.n.

Τσάιμου, . Κ., 2007. *Ορολογία τη αρχαίας μεταλλείας*. s.l.:s.n.

Παράρτημα

➤ «Επί Ασπαλάθων...»

Γεώργιος Σεφέρης

31 του Μάρτη 1971

Ήταν ωραίο το Σούνιο τη μέρα εκείνη του Ευαγγελισμού
πάλι με την άνοιξη.

Λιγιστά πράσινα φύλλα γύρω στις σκουριασμένες πέτρες
το κόκκινο χόμα κι ασπάλαθοι

δείχνοντας έτοιμα τα μεγάλα τους βελόνια
και τους κίτρινους ανθούς.

Απόμακρα οι αρχαίες κολόνες, χορδές μιας άρπας αντηχούν
ακόμη...

Γαλήνη.

— Τι μπορεί να μου θύμισε τον Αρδιαίο εκείνον;

Μια λέξη στον Πλάτωνα θαρρώ, χαμένη στου μυαλού

τ' αυλάκια:

τ' όνομα του κίτρινου θάμνου

δεν άλλαξε από εκείνους τους καιρούς.

Το βράδυ βρήκα την περικοπή:

«τον έδεσαν χειροπόδαρα» μας λέει

«τον έριξαν χάμω και τον έγδαραν

τον έσυραν παράμερα τον καταξέσκισαν

απάνω στους αγκαθερούς ασπάλαθους

και πήγαν και τον πέταξαν στον Τάρταρο, κουρέλι».

Έτσι στον κάτω κόσμο πλέρωνε τα κρίματά του

ο Παμφύλιος Αρδιαίος ο πανάθλιος Τύραννος.

Δεν ξέρω τι να παίξω στα παιδιά
στην αγορά, στο Λαύριο
Είμαι μεγάλος, με τιράντες και γυαλιά
κι όλο φοβάμαι το αύριο

Πως να κρυφτείς απ' τα παιδιά;
Έτσι κι αλλιώς τα ξέρουν όλα.
Και μας κοιτάζουν με μάτια σαν κι αυτά
όταν ξυπνούν στις δύο η ώρα

Ζούμε μέσα σ' ένα όνειρο που τρίζει
σαν το ξύλινο ποδάρι της γιαγιάς μας
μα ο χρόνος ο αληθινός
σαν μικρό παιδί είναι εξόριστος
μα ο χρόνος ο αληθινός
είναι ο γιος μας ο μεγάλος κι ο μικρός

Δεν ξέρω τι να παίξω στα παιδιά
μα ούτε και στους μεγάλους
πάει καιρός που έχω μάθει ξαφνικά
πως είμαι ασχημοπαπαγάλος

Πως να τα κρύψεις όλα αυτά;
Έτσι κι αλλιώς τα ξέρουν όλοι.
Και σε κοιτάζουν με μάτια σαν κι αυτά
όταν γυρνάς μέσα στην πόλη

Ζούμε μέσα σ' ένα όνειρο που τρίζει
σαν το ξύλινο ποδάρι της γιαγιάς μας
μα ο χρόνος ο αληθινός
σαν μικρό παιδί είναι εξόριστος
μα ο χρόνος ο αληθινός
είναι ο γιος μας ο μεγάλος κι ο μικρός

Έριξα πέτρα στο πηγάδι
Για να βρω νερό
Ένα χρυσό φλουρί στον Άδη
Και σε καρτερώ
Δεν έχω ελπίδα να χαρώ
Τη χάρη σου μεσ' το χορό
Ποιος είν' απόψε ο τυχερός
Στο Λαύριο γίνεται χορός
Ψυχή στο βράχο καρφωμένη
Με εφτά καρφιά
Μπόρα πικρή σε περιμένει
Και μια συννεφιά
Εφτά καρφιά εφτά παιδιά
Μου 'χουν ματώσει την καρδιά
Ποιος είν' απόψε ο τυχερός
Στο Λαύριο γίνεται χορός
Μια σπίθα ανάβει
Μέσα απ' τη σβησμένη πυρκαγιά
Κι είναι κερι που καίει τη νύχτα
Μπρος στην Παναγιά
Ποιος είν' απόψε ο τυχερός
Στο Λαύριο γίνεται χορός

Φέρναμε φοίνικες από το Λαύριο
για να φυτρώσουν στις αυλές
χτικιάρης ουρανός θολό το αύριο
και κάτι βρωμικές ψυχές
Κι όλο ψάχναμε να βρούμε μια γωνιά
να μπολιάσουμε τη νύχτα για ν' ανθίσει
ρίχναμε κρασί μες στη μητέρα φύση
να πλύνει το φονιά

Φέρναμε χρώματα απ' τη Μακρόνησο
και κάτι σίδερα παλιά
νυχτώνει στις καρδιές και στη χερσόνησο
παντού τριγύρω ερημιά

Κι όλο ψάχναμε να βρούμε μια γωνιά
να μπολιάσουμε τη νύχτα για ν' ανθίσει

ρίχναμε κρασί μες στη μητέρα φύση
να πλύνει το φονιά

Φίλοι

Που φεύγουν

Που χάνονται μια μέρα

Φωνές

Τη νύχτα

Μακρινές φωνές

Μάνας τρελής στους έρημους δρόμους

Κλάμα παιδιού χωρίς απάντηση

Ερείπια

Σαν τρυπημένες σάπιες σημαίες

Εφιάλτες,

Στα σιδερένια κρεβάτια

Όταν το φως λιγοστεύει

Τα ξημερώματα.

(Μα ποιος με πόνο θα μιλήσει για όλα
αυτά;).

Υ.Γ. Ως κύκνειο άσμα αυτής της μελέτης θα τολμήσω να παρουσιάσω ένα ποίημα προσωπικής έμπνευσης που απεικονίζει ορισμένες από τις βασικές πτυχές της πολύσημης και αξιόλογης Λαυρεωτικής.

➤ Η ΛΑΥΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΛΑΥΡΙΟ...ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΣΠΑΛΑΘΟΥΣ

Μαρία Λ. Παντελαίων 2023

Λούζει ο ήλιος την αργυρή γη
από την απέραντη θάλασσα αναδύεται δροσιά

Ρίχνουν σκούρα βότσαλα τα παιδιά στη θάλασσα
καθώς ξεκινούν τα ψαροκάικα

Ατενίζοντας τον ορίζοντα
μέσα από τις λαύρες της σκέψης μου
συλλογίστηκα

θα είναι το Λαύριο!

Στο Σούνιο λάμπει ο ουρανός
πάνω από το ναό του Ποσειδώνα

Οι ασπάλαθοι κρύβουν την απειλή
πίσω από την απαράμιλλη
γοητεία τους

Η ομορφιά της φύσης
καλεί τους θεούς
να ευλογήσουν το μέρος

με περηφάνια!

Εικόνα 92:Λιμάνι Λαυρίου (*lavriaki.gr, 2015*)